

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1946.

Andra kammaren.

Nr 15.

Lördagen den 6 april.

Kl. 4 em.

§ 1.

Justerades protokollet för den 30 nästlidna mars.

§ 2.

Föredrogs var efter annan och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande propositioner:

nr 217, angående försäljning av vissa under järnvägsstyrelsens förvaltning stående fastigheter; och

nr 219, angående förbättring av landsbygdens telefonförhållanden.

§ 3.

Föredrogs var för sig följande på bordet liggande motioner; och hänvisades därvid

till jordbruksutskottet motionen nr 454 av herr *Svensson* i Ljungskile *m. fl.*; samt

till statsutskottet motionen nr 455 av herr *Stjärne*.

§ 4.

Föredrogs den av herr *Hedlund* i Rådombeslut vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för folkhushållningsdepartementet, angående upphävande av prisregleringen å rundvirke m. m.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 5.

Till bordläggning anmälde:

utrikesutskottets utlåtande, nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ratificering av vissa ändringar i stadgan för Internationella arbetsorganisationen;

konstitutionsutskottets utlåtande, nr 13, i anledning av väckt motion angående ändring av bestämmelserna om motionsrätt i lagen om kommunalstyrelse på landet;

statsutskottets utlåtanden och memorial:

nr 5, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1946/47 under femte huvudtiteln, avseende anslagen inom socialdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner;

Andra kammarens protokoll 1946. Nr 15.

1

nr 6, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1946/47 under sjätte huvudtiteln, avseende anslagen inom kommunikationsdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner;

nr 11, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1946/47 under elfte huvudtiteln, avseende anslagen under folkhushållningsdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner;

nr 73, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1945/46 till anskaffande av apparatur m. m. för allmän skärmbildsundersökning;

nr 74, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag för budgetåret 1946/47 å kapitalbudgeten, i vad avser justitiedepartementets verksamhetsområde;

nr 75, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag för budgetåret 1946/47 å kapitalbudgeten, i vad avser socialdepartementets verksamhetsområde;

nr 76, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag för budgetåret 1946/47 å kapitalbudgeten, i vad avser finansdepartementets verksamhetsområde;

nr 77, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående rörlig kredit för försvarets fabriksstyrelse;

nr 78, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statsbidrag till kostnaderna för tillhandahållande av fri undervisningsmateriel åt folkskolebarn m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 79, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag till vetenskapsakademien;

nr 80, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1945/46, i vad propositionen avser folkhushållningsdepartementets verksamhetsområde;

nr 81, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1945/46, i vad propositionen avser justitiedepartementets verksamhetsområde;

nr 82, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1945/46, i vad propositionen avser socialdepartementets verksamhetsområde;

nr 83, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1945/46, i vad propositionen avser finansdepartementets verksamhetsområde;

nr 84, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1946/47 till arbetsrådet och yrkesinspektionen;

nr 85, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1946/47 till barnavdelningar vid lasarett m. m. jämte i ämnet väckt motion;

nr 86, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1946/47 till förlossningsvården;

nr 87, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1945/46, i vad propositionen avser kommunikationsdepartementets verksamhetsområde;

nr 88, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inköp för telegrafverkets räkning av fastigheten Heimdal nr 1 i Stockholm;

nr 89, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1946/47 till kraftstation vid Jösseforsen m. m.;

nr 90, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1946/47 till lån till Luossavaara—Kiirunavaara aktiebolag m. m.;

nr 91, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1946/47 till anordnande av telefonkabel å bandelen Köping—Frövi m. m.;

nr 92, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1946/47 till iståndsättning av uthyrningsfastigheter vid Drottningholms slott;

nr 93, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående disposition av vissa äldre reservationsanslag;

nr 94, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förfogande över visst äldre reservationsanslag; och

nr 95, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om anslag för budgetåret 1946/47 till understöd åt inhemska skönlitterära författare av utmärkt förtjänst;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 25, i anledning av väckt motion angående ändring av kommunalskattelagens bestämmelser om rätt för skogsarbetare m. fl. till avdrag för vissa fördyrade levnadskostnader;

nr 26, i anledning av väckta motioner om beskattning av medlemsavgifter till ekonomiska och ideella föreningar; och

nr 27, i anledning av väckta motioner om hävande eller begränsning av den för staten gällande skattefriheten i fråga om kommunal fastighetsskatt;

bankoutskottets utlåtanden och memorial:

nr 26, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 22 december 1939 (nr 895) angående rätt för Konungen att meddela särskilda bestämmelser om riksbankens sedelutgivning och bankrörelse m. m.;

nr 27, i anledning av framställning från fullmäktige i riksgäldskontoret angående förlängning av bemyndigande för fullmäktige att till riksbanken överlämna skattkamarväxlar m. m.;

nr 28, angående avlöningsförmånerna åt förste vaktmästaren hos riksdagens första kammare Chr. Jensen och vaktmästaren hos samma kammare M. J. Ericsson under tjänstledighet på grund av sjukdom;

nr 29, i anledning av fullmäktiges i riksgäldskontoret framställning om pension åt städerskan vid riksdagshuset Elin Matilda Larsson, född Persson;

nr 30, i anledning av framställningar angående pensioner eller understöd åt vissa i statens tjänst anställda personer m. fl.;

nr 31, i anledning av väckt motion angående f. lokomotivföraren K. H. Karlssons pensionsförmåner; och

nr 32, angående tillfälligt lönetillägg och provisoriskt lönetillägg åt den hos riksdagen anställda personalen;

första lagutskottets utlåtanden:

nr 13, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition angående provisorisk förbättring av löneställningen för präster, dels ock väckta motioner angående utredning och förslag i samma ämne;

nr 20, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning med vissa bestämmelser rörande skadeståndsskyldigheten för förare av motorfordon, motorredskap och traktortåg, som tillhöra eller nyttjas av staten;

nr 21, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om tillfällig förlängning av skyddstid för litterära och musikaliska verk;

nr 22, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 26 april 1940 (nr 272) med särskilda bestämmelser angående domstolarna och rättegången vid krig eller krigsfara m. m.;

nr 23, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om rätt att i mål och ärenden som tillhöra stats- eller kommunalmyndighets handläggning insända handlingar med posten m. m., såvitt propositionen hänvisats till lagutskott, dels ock en i ämnet väckt motion;

nr 24, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 1 november 1940 (nr 924) med särskilda bestämmelser angående patent vid krig eller krigsfara m. m.;

nr 25, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 13 december 1940 (nr 995) om straff för sabotage;

nr 26, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 16 februari 1934 (nr 19) om fullgörande i vissa fall av betalningsskyldighet i förhållande till utlandet m. m.; och

nr 27, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 30 december 1939 (nr 951) angående vissa utfästelser rörande införsel och utförsel av varor m. m.;

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 21, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med anhållan om riksdagens yttrande angående vissa av Internationella arbetsorganisationens konferens år 1945 vid dess tjugosjunde sammanträde fattade beslut;

nr 22, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 2 § 1—6 mom. och 3 § 1 mom. lagen den 27 juni 1902 (nr 71), innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar;

nr 23, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om radioanläggningar m. m.;

nr 24, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 22 juni 1945 (nr 384) med särskilda bestämmelser angående gäldande av ersättning enligt allmänna förfogandelagen m. fl. lagar; och

nr 25, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om tillägg till slutstadgandet i lagen den 20 oktober 1939 (nr 732) med särskilda bestämmelser angående tillfällig vattenreglering;

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 17, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående disponerande av avkastningen av statens hästavelsfond m. m.;

nr 18, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för försök med täckdikningsmaskiner m. m.;

nr 19, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till odlings- och byggnadshjälp åt innehavare av odlingslägenheter m. fl.;

nr 20, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1945/46, såvitt angår jordbruksärenden;

nr 21, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till bidrag för anläggande av gemensamma tvättinrättningar på landsbygden jämte i ämnet väckta motioner;

nr 22, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bemyndigande att försälja viss kronan tillhörig fast egendom jämte i ämnet väckt motion;

nr 23, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av två allmänna arvsfonden tillfallna fastigheter;

nr 24, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa kronoegendomar m. m. jämte i ämnet väckt motion;

nr 25, i anledning av väckta motioner angående anslag för bidrag till arvodet åt skolläkare vid lanthruks-, lantmannas- och lanthushållsskolor;

nr 26, i anledning av väckta motioner angående anslag till fraktlindring för frukt till Norrbottens och Västerbottens län;

nr 27, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till lindring i mindre bemedlades kostnader för djursjukvård jämte i ämnet väckta motioner;

nr 28, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för tilläggsbidrag till vissa statsunderstödda torrlägningsföretag jämte i ämnet väckta motioner;

nr 29, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare anslag till prisreglerande åtgärder för budgetåret 1945/46 jämte i ämnet väckta motioner;

nr 30, i anledning av väckt motion om utredning och förslag angående statsbidrag till rensning av vattendrag, som icke företages i anslutning till redan fullbordade torrlägningsföretag; och

nr 31, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av Havstena nr 7 Grubbagården och Havstena nr 9 Storegården i Skövde stad;

andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande, nr 9, i anledning av väckt motion angående utbildningen av tandtekniker och tandsköterskor; samt

andra kammarens andra tillfälliga utskottets utlåtanden:

nr 10, över motion om nya direktiv för socialvårdskommittén m. m.; och

nr 11, över motion angående förstatligande av AEG-koncernens och Elektriska AB Siemens företag i Sverige.

§ 6.

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Interpellation.

Herr **Karlsson** i Stuvsta, som anförde: Herr talman! Med statens övertagande av Bogesunds fideikommiss uppstår frågan om godsets framtida användning. Stockholms stad har sedan flera år varit intresserad av att förvärva godset att användas som fritidsreservat. Av allt att döma torde fortfarande stort intresse från nämnda håll förefinnas att förvärva egendomen för angivna ändamål.

Det är naturligt att jämväl städer och andra tätorter utanför huvudstaden äro intresserade av möjligheterna att å godset Bogesund bereda plats för barn- och skollovskolonier och andra anläggningar för vila och rekreation för såväl äldre som yngre. Emellertid torde dessa kringliggande samhällen helst önska, att egendomen i fråga förblive i statens ägo för att i samma mån och på lika grunder som Stockholms stad kunna för ovan angivna ändamål arrendera lämpliga områden å Bogesunds ågor. Om egendomen förvärvades av Stockholms stad skulle självfallet inga garantier förefinnas i fråga om jämställdhet i detta hänseende.

Samtidigt anmäler sig för socknen Östra Ryds och kringliggande bygds vidkommande intresset av att godsets jordbruk åter kommer i kultur och kan ge utkomst åt ett större antal människor. Vanhävden å Bogesund har starkt bidragit till den avfolkning inom Östra Ryds socken, som sedan länge pågått, och därjämte hindrat all utveckling i övrigt. Enligt min mening kan inte hänsyn till aldrig så befogade men speciella intressen för fritidsområden få avgöra vare sig frågan om vem som skall äga Bogesund eller frågan om hur den till detta gods hörande marken huvudsakligen skall användas. Med en areal av nära 1 400 tunnland odlad om än vanhävdad jord finnas här de yppersta

Interpellation. (Forts.)

möjligheter för rationell jordbruksdrift i stor skala. Dessutom torde med hänsyn till de jämväl stora skogs- och strandområdena å Bogesunds gods såväl jordbruksintressena som fritidsintressena väl kunna förenas. Bäst tillgodoses dessa intressen om staten förblir ägare till Bogesund.

Genom den av herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet i fjol tillsatta utredningen om gemensam jordbruksdrift har frågan om föreningsjordbruk blivit aktuell. Jag ber i detta sammanhang få erinra om vad herr statsrådet på tal om olika former för utarrendering av statlig jord anförde i sitt yttrande till statsrådsprotokollet vid tillsättandet av nämnda utredning den 31 juli 1945:

»Som jag anført, synes den ekonomiska och tekniska utvecklingen i allt högre grad gynna jordbruksdrift på större brukningsdelar. Åtminstone i vissa delar av landet torde därför den ändamålsenligaste företagsstorleken vara avsevärt större än som motsvarar jordinnehavet vid de fastigheter, vilka jämlikt gällande bestämmelser kunna upplåtas såsom arrendeegnahem. Därför synes i detta sammanhang även andra brukningstyper böra prövas. Denna fråga skulle emellertid icke kunna lösas därigenom, att bestämmelserna om arrendeegnahem ändrades för att möjliggöra upplåtandet till enskilda personer av större fastigheter, än som motsvarar vad i allmänhet brukar betecknas som familjejordbruk. Det skulle förmodligen strida mot rådande uppfattning, om staten engagerade sig genom att iklåda sig alla risker och förpliktelser för att å kronoegendomar inrätta enskilda storföretagare. Däremot torde inga berättigade invändningar kunna resas mot att staten vid sidan av upplåtandet åt enskilda av arrendeegnahem även på liknande sätt inrättade och upplåte större jordbruksfastigheter på arrende till ekonomiska föreningar av lantarbetare och andra mindre bemedlade yrkesutövare i jordbruket. Dylika ekonomiska föreningar torde böra organiseras i anslutning till de bestämmelser, som finnas lämpliga rörande föreningsjordbruk.»

Godset Bogesunds stora arealer, dess ypperliga läge i fråga om avsättningsmöjligheter, andra fördelaktiga betingelser samt det förhållandet att den mesta jorden är omedelbart ledig borde göra ifrågavarande gods väl lämpat för experiment med den form för jordbruk, varom här är fråga. Det råder inget tvivel om att, därest staten ställer sig villig att utarrendera detta gods till föreningsjordbruk, detta skulle utlösa stor tillfredsställelse bland alla för denna form av jordbruk intresserade lantarbetare, arrendatorer och småbönder.

Om denna användning av Bogesunds jordbruksareal av olika skäl likväl anses olämplig borde, enligt min mening, frågan om att där anlägga ett statligt mönster- och försöksjordbruk upptagas till prövning, eventuellt i samband med förläggning dit av vissa jordbrukets försöksanstalter.

Med hänsyn härtill ber jag om andra kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet få framställa följande frågor:

1) Har den framtida användningen av Bogesunds gods och därvid frågan om dess användning för föreningsjordbruk eller statligt mönsterbruk varit föremål för Kungl. Maj:ts övervägande och är statsrådet beredd delge kammaren resultatet härav?

2) Om ett sådant övervägande icke ägt rum, är herr statsrådet i tillfälle delge kammaren sin mening om huruvida Bogesunds gods bör kvarstanna i statlig ägo?

Denna anhållan bordlades.

§ 7.

Anmäldes och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från konstitutionsutskottet:

nr 126, i anledning av väckta motioner angående ändring av 33 § lagen om val till riksdagen;

från bankoutskottet:

nr 121, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående reglering av vissa tjänstepensioner m. m. jämte i ämnet väckta motioner, m. m.;

nr 122, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående dels e. o. byråsekreteraren hos statskontoret N. G. Svensons pensionsförmåner, dels ock pension åt ingenjören vid arméförvaltningens tygavdelning E.-E. Stollenwerks efterlevande; och

nr 123, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under tolfte huvudtiteln gjorda framställning om anslag för budgetåret 1946/47 till bidrag till pensioneringskostnaderna för handelsflottans pensionsanstalt m. m.;

från andra lagutskottet:

nr 124, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 24 mars 1942 (nr 128) om förbud mot bebyggelse till hinder för försvaret; och

nr 125, i anledning av väckt motion om förhöjd engångsersättning åt efterlevande till sjöfolk, som omkommit genom krigsförlisning före den 1 januari 1940; samt

från jordbruksutskottet:

nr 127, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa kronoegendomar m. m.;

nr 128, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förhöjning i vissa fall av arbetarsmåbrukslån;

nr 129, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 2 § lagen den 25 juni 1909 (nr 56 s. 7) angående nationalparker, m. m.;

nr 130, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse för dödsboet efter F. I. Isaksson från viss betalningsskyldighet;

nr 131, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avvecklingen av 1941 och 1942 års krislån; och

nr 132, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare statsunderstöd till Virestadssjöarnas sänkningsföretag i Kronobergs län.

§ 8.

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4.06 em.

In fidem
Gunnar Britth.

Tisdagen den 9 april.

Kl. 4 em.

§ 1.

Justerades protokollen för den 2 och den 3 innevarande april.

§ 2.

Upplästes och lades till handlingarna följande till kammaren inkomna läkarintyg:

Riksdagsman *J. Onsjö*, född den 22 maj 1895, Onsjö Larv, är på grund av influensa oförmögen delta i riksdagsarbetet tills vidare fr. o. m. den 6 april 1946 t. o. m. den 12 april 1946. Detta intygas härmed på begäran.

Onsjö Larv den 6 april 1946.

G. Domeij,

e. prov.-läk., leg. läk.

Vidare upplästes följande till kammaren inkomna läkarintyg:

Att fru *Hildur Humla* från Munkfors är i behov av sjukhusvård och för den skull är förhindrad att delta i riksdagsarbetet tillsvidare, intygas härmed på heder och samvete.

Uddeholm den 7 april 1946.

Ivar Elliot,

provinsialläkare.

Kammaren beviljade fru Humla ledighet från riksdagsgörömlen tills vidare fr. o. m. den 7 innevarande april.

§ 3.

Herr statsrådet *Möller* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 220, med förslag till lag om folkpensionering, m. m.;

nr 221, med förslag till lag angående ändring i lagen den 29 juni 1945 (nr 420) om semester, m. m.; och

nr 223, med förslag till lag angående förlängd giltighet av gällande indelning i ortsgupper jämlikt lagen den 28 juni 1935 (nr 434) om folkpensionering.

Dessa propositioner bordlades.

§ 4.

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

*Svar på
interpellation.*

Chefen för försvarsdepartementet, herr statsrådet **Vougt**, som anförde: Herr talman! I en med andra kammarens tillstånd framställd interpellation har herr Kristensson anført, att från befolkningen i Knäbäck i Ravlunda socken vid flera tillfällen framkommit klagomål på grund av olägenheter i samband med skjutövningar på Havängs skjutfält. Det hade sålunda uppgivits, att den 20 mars

Svar på interpellation. (Forts.)

i år granater kreverat i byns närhet och att granatsplitter slagit ned i byn. Skjutövningarna medförde även ekonomiska svårigheter för byns innevånare, då de lade hinder i vägen för fisket och ledde till en minskning i badgästernas antal. Interpellanten har frågat:

1. Har statsrådet uppmärksammat ifrågavarande förhållanden och är statsrådet villig att vidtaga åtgärder för att rättelse må ske i omtalade missförhållanden?

2. Vilka åtgärder vill statsrådet i så fall vidtaga?

Med anledning härav må anföras följande.

Jag har föranställt om utredning i denna fråga dels genom arméchefens försorg och dels genom polismyndigheternas. Av utredningen framgår, att fältet vid skjutningen den 20 mars använts av en övningsdivision ur A 3, alltså icke av det förband — P 2 — för vilket fältet närmast är avsett. Vid skjutningen föll granatsplitter ned i Knäbäcks by. Chefen för artilleriregementet, som ledde skjutningen, har förklarat sig ha kommit till insikt om att målområdet varit olämpligt valt. Det kunde, utan att syftet med övningen blivit lidande, ha förlagts längre söderut, d. v. s. på större avstånd från Knäbäck och inom det för stridsvagnar bestämda skjutområdet. Någon risk för att splitter fallit ned i Knäbäck torde då icke ha förelegat. Övningsledaren har medgivit, att han före skjutningen icke tagit del av gällande säkerhetsbestämmelser för övningsplatsen. Han har därigenom gjort sig skyldig till försummelse i tjänsten och har av tjänsteförrättande militärbefälhavaren ådömts straff härför.

Utredningen tyder icke på att något motsvarande förekommer vid de skjutningar som utföras av P 2. En representant för befolkningen har vitsordat, att vid dessa skjutningar numera tider och gränser noga hållas.

Utredningen ger icke vid handen, att anledning föreligger att skärpa de nuvarande säkerhetsbestämmelserna. Dessa anses redan nu vara rigorösa.

För egen del vill jag anföras, att det inträffade bör vara ett kraftigt memento för de truppförband, som nyttja denna värdefulla skjutplats, att noga följa säkerhetsbestämmelserna och även i övrigt planlägga skjutningarna med försiktighet och omdöme. Att skjutningarna måste medföra vissa obehag för befolkningen kan givetvis icke undvikas. I den mån dessa olägenheter, såsom i interpellationen antytts, äro av ekonomisk innebörd och icke avhjälpes genom en tillämpning av redan utfärdade bestämmelser, står det givetvis öppet för vederbörande att hos arméns fortifikationsförvaltning göra de framställningar som äro befogade.

Härmed torde interpellationens båda frågor vara besvarade.

Härpå yttrade:

Herr **Kristensson**: Herr talman! Jag tackar herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet för det snabba svaret på min interpellation.

Anledningen till mina frågor var närmast skjutövningen den 20 mars i år, då granatsplitter föll över Knäbäcks by. Vid landsfiskalens undersökning omtalar en av ordsborna, att splitter anträffats litet varstans över hela samhället och att uppenbar fara för liv och lem förelegat för samhällets innevånare. En annan uttalar som sin mening, att det var en tillfällighet att inte någon av byns innevånare träffats av splitter. En ledare för ett arbetslag förtäljer, att en hel svärm av splitter slagit ned omkring en fastighet i närheten. Ett splitterstycke på omkring ett halvt kilogram hade slagit ned strax intill en kista, som var avsedd för förvaring av sprängämnen. Efter skjutningarna hade denne man sett en grop efter en krevad 47 meter från vägen genom samhället. Enligt ett intervjuuttalande i en tidning kände sig knäbäcksborna (den dagen »som om de bodde vid dödens portar»). Om man sätter sig in i deras belägenhet kan man

Svar på interpellation. (Forts.)

förstå att de fråga, om någon allvarlig olycka först måste ske, innan statsmakterna ingripa för att få bort detta oefterrättliga tillstånd. Då staten hade planer på att förvärva Haväng till skjutfält, restes opposition häremot på grund av de fornminnesmärken, som finnas där. Inför denna opposition tillkommo bestämmelser om att skydda de gamla fornminnesgravarna. Befolkningen i Knäbäck har intet att invända däremot men anser med rätta, att det är ändå mera angeläget att hänsyn toges till deras liv.

Som jag nämnt i min interpellation ha klagomål tidigare framförts från befolkningen i Knäbäck. I en skrivelse av den 26 juni 1944 till länsstyrelsen, undertecknad av 11 personer, klagas över att kungjorda tider för skjutningarna överskridas och att därför olyckstillbud förekommit. Vidare omnämnes i samma skrivelse, att nedslag av kulspruteprojektiler inträffat inom byn och att en kula slagit igenom taket i en fiskares fastighet. Regementschefen medgav, att tiderna ej hållits, men uppgav, att framgent så stor marginal i reservtid skulle utsättas, att ett överskridande av uppgivna tider uteslöts.

Av statsrådets svar framgår, att fältet vid skjutningen den 20 mars använts av en övningsdivision ur A 3 och inte av P 2, för vilket förband fältet närmast är avsett. Vidare framgår, att målområdet var olämpligt valt och att övningsledaren före skjutningen icke tagit del av gällande säkerhetsbestämmelser för övningsplatsen. Statsrådet är av den uppfattningen, att gällande säkerhetsföreskrifter inte behöva skärpas.

Jag förmodar, att skjutfältet också i framtiden kommer att användas av andra förband än P 2. Detta kan med nuvarande ordning innebära en risk för ett upprepande av händelserna den 20 mars. Jag vill hemställa till statsrådet att taga under övervägande möjligheten av att inlösa husen i Knäbäcks by till kronan och lägga byn till skjutfältet. Jag vill framhålla vikten av att en bestående och varaktig förbättring sker för innevånarna i Knäbäck. Det är av synnerlig vikt att sådana händelser, som skedde den 20 mars, inte upprepas både med hänsyn till människoliv och därför att de skapa avoghet och ovilja mot det militära.

Med min interpellation ville jag även bringa i statsrådets åtanke de ersättningsanspråk, som fiskarena i Knäbäck framställt på grund av att skjutövningarna göra allvarligt intrång i deras näring. Lantbruksstyrelsen har i en skrivelse till försvarsdepartementet i oktober 1943 framhållit, att det är skäligt, att staten träder hjälpende emellan, och anser vidare, att omständigheterna äro så egenartade, att det knappast kommer att medföra några mera vittgående konsekvenser att lämna ersättning åt de fiskare det här gäller. Beträffande dessa ersättningsanspråk uppger statsrådet i sitt svar, att det står öppet för vederbörande att göra framställning hos arméns fortifikationsförvaltning. Detta ha fiskarena i Knäbäck gjort i september 1943. Med anledning härav tillsattes en utredningskommitté i januari 1944. Fiskarena vänta nu ivrigt på resultatet av denna utredning. Jag vill uttala den önskan, att denna utredning nu må ske med största skyndsamhet och att därvid vederbörlig hänsyn toges till de säregna och ömmande omständigheter, som föreligga.

Chefen för försvarsdepartementet, herr statsrådet **Vougt**: Herr talman! Jag vill till en början säga, att jag är interpellanten tacksam för att han givit mig detta tillfälle att här säga ifrån — och jag hoppas att det skall kunna höras ute i landet — att de militära befattningshavarna måste iakttaga alla möjliga hänsyn vid övningar, där de på något sätt kunna komma i konflikt med civila intressen.

Sedan vill jag inte tvista med interpellanten om huruvida möjligen de i presen lämnade skildringarna kunna ha inneburit en och annan överdrift, när det

Svar på interpellation. (Forts.)

gällt att beskriva våldsamheten i det splitterregn, som den 20 mars skulle ha fallit över byn Knäbäck. Det är ju ganska naturligt, att man i ett sådant sammanhang gärna färglägger en smula.

Interpellanten använder ett enligt min uppfattning något starkt uttryck, när han säger att det råder ett oeffterrätligt tillstånd där nere. Jag har själv avlagt ett besök på platsen, och även om jag inte kommit i så intim kontakt med befolkningen på skjutfältet eller i dess närhet som jag skulle ha önskat, är jag i alla fall säker på att man på något sätt skulle ha låtit mig veta av det, om man verkligen ansett tillståndet oeffterrätligt. Jag ser saken på det sättet, att civilbefolkningen och militärerna få försöka att så småningom komma fram till en modus vivendi, ett samarbete med ömsesidigt hänsynstagande. Uppenbart är i varje fall, att det med hänsyn till de stora kostnader som statsverket nedlagt på skjutfältet i Ravlunda är omöjligt att åstadkomma någon i väsentlig grad annan ordning än den som för närvarande råder.

Det har vitsordats från ordsbefolkningens sida, att det numera icke brukar framkomma några klagomål, när det truppförband, för vilket fältet närmast är avsett — alltså pansarregementet i Hälsingborg, P 2 — har sina skjutövningar. Vad som nu inträffat är att A 3 i samband med den fälttjänstövning, som avslutade årets rekrytutbildning, gick in på fältet och där hade övningar. Chefen för detta regemente, som nu blivit ådömd straff av ställföreträdande militärbefälhavaren, är ny i sin befattning, och detta får väl anses vara en förklaring till — om än naturligtvis icke någon ursäkt för — att han icke följt de gällande säkerhetsbestämmelserna. Jag tror för min del, att det inte är så stor risk för ett upprepande, och jag hoppas att interpellanten och jag skola få fog för vårt antagande, att detta skall bli en varning till de militära myndigheterna.

Låt mig sedan nämna några ord om knäbäcksbornas förhållanden. När inköpet av mark för skjutfältet i Ravlunda skedde, tog man med även Knäbäcks by, trots att detta icke var alldeles nödvändigt med hänsyn till själva skjutfältets utsträckning. Detta gjorde man närmast med tanke på att man ville bereda knäbäcksborna möjlighet att friköpa sina hus, som dittills stått på ofri grund. Nu är frågan den om knäbäcksborna önska friköpa jorden och följaktligen bo kvar i sin by. Interpellanten har anvisat en annan möjlighet, nämligen att knäbäcksborna skulle flytta, vilket alltså skulle innebära, att kronan skulle inlösa husen. Jag förmodar att meningen är att kronan också skulle medverka till anskaffande av bostäder på annat håll. Detta är emellertid en ganska dyrbar transaktion, som kronan inte har anledning att överväga, med mindre det är fullständigt klarlagt, att man inte kan begagna skjutfältet utan risk för knäbäcksbornas liv och lem. Jag kan följaktligen inte ge någon utfästelse på denna punkt. Statsverket skall givetvis överväga alla möjligheter. Detta är ju för övrigt en fråga, som i sista hand kommer inför riksdagen.

Vad beträffar frågan om understöd åt fiskarena i Knäbäck, förhåller det sig visserligen så, som den ärade interpellanten nämnde, att de i slutet av år 1943 gjorde en framställning om ersättning för förluster på fisket. Denna framställning föranledde tillsättandet av en kommission, som omfattade representanter dels för bygden och dels för regementet P 2. Kommissionen utsände frågeformulär, och fiskarena anmodades uppge om de hade några anspråk att framställa och i jakande fall vilka belopp anspråken avsåge. Några svar härå ha ännu icke kommit kronan tillhanda. Det förhåller sig emellertid så, att en advokat — jag tror i Kristianstad — förklarat, att han såsom representant för fiskarena kommer att formulera deras önskemål. Det är i varje fall inte möjligt för arméförvaltningen eller andra militära myndigheter att taga ställning till anspråk, som ännu icke blivit framställda. För övrigt kan jag glädja in-

Svar på interpellation. (Forts.)
 terpellanten med att det enligt vad som upplysts från fiskesakkunnigt håll förhåller sig så, att avkastningen av fisket i Knäbäcks by stegrats, sedan skjutfältet kommit till. Om detta har något samband med tillkomsten av skjutfältet, vill jag lämna därhän. Det påstås i varje fall, att havet varit givmilt mot fiskarena och att de fått bättre avkastning än tidigare. Det är under sådana omständigheter ganska naturligt, att de hittills inte fullföljt den framställning, som de gjorde år 1943. Jag betraktar det också som helt naturligt, att de då höllo för sannolikt, att tillkomsten av skjutfältet skulle minska deras möjligheter att idka fiske.

Herr **Kristensson**: Herr talman! De uppgifter jag lämnade om händelserna i Knäbäck den 20 mars i år har jag i mindre utsträckning hämtat från pressen än från landsfiskalens rapport. Om skjutövningarna på Haväng uteslutande bedrivits av P 2 tror jag att risken för invånarna i Knäbäck skulle varit så gott som obefintlig. Det förhåller sig nämligen på det sättet, att P 2 under den sista tiden noga hållit de angivna tiderna och även hållit sig inom de tillåtna gränserna vid skjutningarna. Men fortfarande upplåtes fältet åt andra förband. Jag anser därför att risk föreligger för ett upprepande av de tråkiga händelser som inträffat.

Jag skulle därför på nytt vilja hemställa till försvarsministern att allvarligt överväga den utväg som bl. a. föreslagits av knäbäcksborna själva, nämligen att deras hus inlösas av kronan och att de få flytta till en annan del av Raylunda socken. Där finnes nämligen ett område, till vilket de uppge sig vilja flytta. Jag är tacksam för att försvarsministern även i fortsättningen vill ägna denna angelägenhet sin uppmärksamhet. Jag hoppas liksom han på en god och varaktig lösning av denna fråga.

Chefen för försvarsdepartementet, herr statsrådet **Vougt**: Herr talman! Jag hoppas att den ärade interpellanten förstår, att jag inte kan ansluta mig till uppfattningen att det skulle vara omöjligt att få de militära myndigheterna att iakttaga de bestämmelser som gälla för skjutfältet, Jag är övertygad om att det skall gå bra att få dem att hålla sig till dessa bestämmelser.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 5.

*Svar på
interpellation.*

Ordet lämnades på begäran till

Herr statsrådet **Ericsson**, som yttrade: Herr talman! Med kammarens tillstånd har herr Skoglund i Doverstorp till mig ställt följande frågor:

1) Vill statsrådet lämna riksdagen en redogörelse för den nuvarande tillgången inom vårt land på arbetskraft samt på material för byggnadsproduktionen?

2) Vid vilken tidpunkt anser statsrådet att nu gällande regleringar av byggnadsproduktionen kunna komma att upphävas?

3) Efter vilka grunder komma byggnadstillstånd, tills vidare och intill dess regleringarna upphävas, att fördelas med hänsyn till behoven av bostadsbyggnande, byggnadsproduktion i och för industri, hantverk, handel och jordbruk m. m. samt statens och kommunernas investeringar.

Innan jag går in på de spörsmål, som beröras i interpellantens frågor, vill jag till en början lämna en allmän redogörelse för byggnadsregleringen och dess tillämpning. Vid bedömningen av en ansökan om tillstånd för ett byggnadsföretag har åtgången av material och arbetskraft för arbetets utförande

Svar på interpellation. (Forts.)

alltid tillmätts största betydelse. Eftersom tillgången på olika slags byggnads-material och arbetskraft skiftat under årens lopp ha också bedömningsgrunderna vid handläggningen av ärendena varierat. Hänsyn har vidare måst tagas till vid vilken årstid det planerade byggnadsarbetet är avsett att utföras. Arbetskraftsbehovet särskilt inom jordbruket ökas starkt under sommarhalvåret. Med hänsyn härtill har man vid byggnadsregleringens tillämpning målmedvetet sökt förhindra den koncentration av byggnadsverksamheten till sommarhalvåret som förr var vanlig. Byggnadsarbeten som lämpligen kunnat utföras under vinterhalvåret ha regelmässigt blott erhållit tillstånd för utförande som vinterarbeten. Genom att på detta sätt i görligaste mån fördela byggnadstillstånden över hela året har man uppnått en viss säsongutjämnning inom byggnadsindustrien. Ansökningarna om byggnadstillstånd bli föremål för en angelägenhetsprövning hos vederbörande myndigheter. Det ligger i sakens natur att grunderna härför under årens lopp växlat med hänsyn till att vid olika tillfällen olika behov trängt sig i förgrunden.

Vissa byggnadsarbeten ha ansetts vara till sin natur så angelägna att generellt byggnadstillstånd utfärdats för dem. Som exempel härpå kan nämnas pensionärshem, s. k. barnrikehus, bostadsförbättringsföretag med lån eller bidrag från egnahemsstyrelsen samt vissa nybyggnadsarbeten under en varierande kostnadsgräns som utföras av domänstyrelsen, järnvägsstyrelsen, telegrafstyrelsen och väg- och vattenbyggnadsstyrelsen samt vattenfallsstyrelsen m. fl. För att smidigt kunna tillmötesgå industriens behov av underhålls- och reparationsarbeten beviljas byggnadstillstånd gällande ett halvt år i taget för dessa arbeten. I tillstånden undantages dock uttryckligen inredning av befintliga byggnader till lokaler för ny eller utökad produktion eller användning som kontors- eller serveringslokaler. Statliga och kommunala underhålls- och reparationsarbeten få vidare bedrivas utan byggnadstillstånd med arbetstagare som äro fast anställda för dylikt arbete. För att undvika en överbelastning av den administrativa apparaten äro från tillståndstvång undantagna sådana byggnadsarbeten, som förutom vissa särskilt angivna yrkesarbetare kunna utföras av tre personer, den s. k. tremannaregeln.

I första hand har man vid tillståndsgivningen sökt tillgodose behovet av nya bostäder. Med hänsyn till de knappa materialresurserna har bostadsbyggandet emellertid måst begränsas. Detta sker på så sätt att byggnadsberedningen för ett kalenderår i sänder fastställer en total bostadsbyggnadsvolym för rikets tätorter. Denna totala bostadsvolym uppdelas på tätorterna i lokala bostadsbyggnadskvoter, som avse att utgöra ett ungefärligt mått på minimibehovet av nya bostadslägenheter. Kvotberäkningen utföres av statens byggnadslånebyrå som härvid bl. a. stöder sig på av dess förmedlingsorgan införskaffade demografiska uppgifter m. m. Innevarande års kvot omfattar i likhet med fjolårets 45 000 lägenheter. Till följd av de utav verkstadskonflikten orsakade förseningarna ha dock endast 37 000 lägenheter hunnit färdigställas under fjolåret, och resterande 8 000 väntas bli färdiga under innevarande halvår. Om man räknar med en normal eftersläpning å 1946 års kvot vid kommande årsskifte med 3 000 lägenheter skulle det faktiska lägenhetstillskottet i år bli 50 000 lägenheter. Motsvarande siffror för åren 1941—44 äro: 1941 12 000, 1942 23 000, 1943 33 000 och 1944 36 000. I detta sammanhang kan det kanske vara av intresse att nämna, att man vid bedömning av huru stor del av kvoten för en tätort som blivit fylld genom beviljade byggnadstillstånd räknar lägenheter i pensionärshem för en halv lägenhet och bostadsrum i s. k. ungarshotell för en tredjedels lägenhet. För att visa omfattningen av bostadsproduktionen kan nämnas att i fjol meddelades byggnadstillstånd för bostadshus med en total byggnadskostnad av 1 065 miljoner kronor eller cirka 90 miljoner

Svar på interpellation. (Forts.)

kronor mer än under 1944. I detta belopp inräknas även bostadsbyggnadsverksamheten på landsbygden som, oberoende av tätorternas kvotssystem, lämnas byggnadstillstånd i relativt obegränsad omfattning, försvärit fråga icke är om bostadshus i kombination med affärs- eller andra lokaler.

Den del av byggnadsverksamheten som i storlek kommer närmast bostadsproduktionen är industribyggena. I fjol lämnades byggnadstillstånd för industriella byggnadsföretag med en sammanlagd byggnadskostnad av 384 miljoner kronor, vilket överstiger motsvarande belopp år 1944 med cirka 100 miljoner kronor. I detta belopp inräknas även de hantverksbyggnader som lämnats byggnadstillstånd.

De ändringar i bedömningsgrunderna för angelägenhetsprövningen, som jag omnämnde inledningvis, ha gjort sig särskilt gällande beträffande industriens byggnadsprojekt. Under krigsåren var ett industriellt byggnadsprojekts betydelse för försvaret eller folkförsörjningen avgörande för frågan om byggnadstillstånd. Sådana industribyggen som icke skulle tillgodose dessa för oss då särskilt vitala intressen fingo anstå. När kriget närmade sig sitt slutskede och framför allt efter krigsslutet har angelägenhetsbedömningen blivit en annan. Under fjolårets senare del ansåg man sig ha goda skäl att vänta en förbättring i materialförsörjningen under detta år, och i förskott härpå fann Kungl. Maj:t lämpligt att med övergivande av sin tidigare restriktiva hållning meddela byggnadstillstånd för åtskilliga större industriella byggnadsföretag i avsikt att underlätta den svenska industriens möjligheter att hävda sig i konkurrensen på världsmarknaden. Vidare lämnades ett avsevärt antal industribyggnadsföretag schaktnings- och sprängningstillstånd. Härigenom uppnåddes en ökad sysselsättning för grovarbetarna under vintern. Vederbörande byggherre vinner i sin tur tid, även om byggnadsföretagets bedrivande i övrigt får lov att vänta tills materialförsörjningen blir bättre.

Med hänsyn till den knapphet på arbetskraft, som gör sig märkbar på vissa håll inom näringslivet, och svårigheterna att åstadkomma nödvändig rörlighet av arbetskraften har frågan om industriens lokalisering ägnats allt större intresse. Vid behandlingen av ansökningar om tillstånd för industriföretag avseende utökad eller ny produktion företagas numera undersökningar om härför erforderlig arbetskraft finnes på orten och övriga konsekvenser som kunna uppkomma i form av ökat bostadsbehov respektive anläggningar av olika slag. I överensstämmelse med dessa synpunkter taga myndigheterna nu också särskild hänsyn till sådana byggnadsföretag som åsyfta att genom rationalisering åstadkomma en minskning av arbetskraftsbehovet.

Vad jordbruket beträffar kan nämnas att under år 1945 tillstånd meddelats för byggnader inom gruppen jordbruk, skogsbruk och fiske till ett sammanlagt belopp av 39 miljoner kronor eller 10 miljoner kronor mer än under 1944. Generellt byggnadstillstånd gäller vidare för gödselvårdsanläggningar och siloanläggningar för beredande av ensilagefoder. En avsevärd del av byggnadsverksamheten på den egentliga landsbygden torde emellertid ske utan byggnadstillstånd jämlikt den s. k. tremannaregeln. Som allmänt omdöme skulle kunna sägas att ansökningar om tillstånd för byggnadsföretag för jordbrukets behov endast i undantagsfall avslagits. Det rör sig i så fall endast om större anläggningar, spannmålssilos eller liknande.

Till byggnader för handelns behov har tillstånd meddelats under 1945 för en sammanlagd byggnadskostnad av 45 miljoner kronor eller 10 miljoner kronor mer än under 1944. Inom denna grupp dominera affärs- och kontorslokaler med 36 miljoner kronor. Tillstånd till hotell- och restaurangbyggen ha lämnats endast i begränsad omfattning. Renoveringsarbeten inom denna bransch torde dock ofta ha utförts utan byggnadstillstånd jämlikt den s. k. tremannaregeln.

Svar på interpellation. (Forts.)

Angående de statliga och kommunala byggnadsföretagen kan nämnas att de militära byggnadsarbetenas omfattning minskat från 117 miljoner kronor 1944 till 29 miljoner kronor 1945. Vad angår de civila anläggningsarbetena har tillstånd meddelats för betydande kraftverksbyggen och flygfältsanläggningar och åtskilliga arbeten av mycket betydande storleksordning för tillgodeende av det ökade trafikbehovet.

Tillstånd för sjukhus- och skolhusbyggen ha meddelats i den mån behovet av sådana byggen visats vara ofrånkomligt. Byggnadskostnaderna för under fjolåret beviljade sjukhusbyggen uppgå till 48,8 miljoner kronor och för under samma tid beviljade skolhusbyggnader till 59 miljoner kronor. Tillstånden ha i ett flertal fall utformats så att arbetenas bedrivande anpassas efter materialtillgångens växlande beskaffenhet.

Interpellanten efterlyser i sin första fråga en redogörelse för den nuvarande tillgången på arbetskraft och material för byggnadsproduktionen. Jag skall här först lämna en kort översikt över läget beträffande de viktigaste materialgrupperna. Till en början kan det konstateras, att en viss förbättring i tillgången på armeringsjärn under innevarande halvår kan väntas i jämförelse med situationen under föregående halvår. Under första halvåret 1946 beräknas 65 000 ton stå till förfogande för inhemsk konsumtion. Förbrukningen under första halvåret 1945 uppgick till 50 000 ton. Importen är emellertid ännu oviss och svårighet föreligger att få in klena dimensioner. Produktionen och importen av järnbalkar beräknas ge en disponibel tillgång för innevarande halvår av 23 000 ton. Fjolårets hela förbrukning av järnbalkar beräknas ha uppgått till 29 000 ton. I övrigt är materialförsörjningen bekymmersam. Produktionen av trådspik planeras under tiden 15 mars till 31 december i år komma upp till 28 000 ton. Detta är cirka 2 000 ton mindre än fjolårets produktion. Möjligheterna till import av valstråd äro begränsade, och det är ovisst, om erforderliga kvantiteter valstråd kunna frambringas inom landet. Även beträffande tillverkningen av radiatorer är läget ansträngt, men en viss förbättring kan sägas ha inträtt. Under innevarande halvår räknar man nämligen med att kunna tilldela radiatorfabrikerna 2 000 ton plåt per månad gentemot endast 1 500 ton plåt tidigare. Vad rörförsörjningen beträffar har brist nu uppstått även på smidda rör, speciellt klänare dimensioner. Den inhemska produktionen i år beräknas till 30—32 000 ton, vilket är samma som i fjol. Innevarande års behov uppskattas dock till 45—50 000 ton. Lagertillgångarna inom landet ha minskats till omkring 10 000 ton vid senaste årsskifte. Importen under detta halvår beräknas till blott 500 ton. Försörjningen med smidda rör synes sålunda under innevarande halvår bli sämre än i fjol. Tillgången på raka normalrör väntas bli av ungefär samma omfattning som i fjol. Behovet i år beräknas till 11 000 ton. Produktionen under samma tid beräknas till 9 000 ton. Differensen får lov att täckas genom anlitande av ersättningsrör. Lagren äro obetydliga. På gjutna normalrördelar råder fortfarande brist trots åtgärder för ökad produktion. Normalrördelarna kunna sägas för närvarande utgöra den trängsta sektionen inom rörbranschen. På trykrör råder ävenledes viss brist. Under innevarande halvår beräknas en kvantitet om 8 000 ton stå till förfogande. Detta innebär en förbättring gentemot föregående halvår, men det normala årsbehovet utgör 15—18 000 ton. Bristen torde delvis beträffande grova dimensioner kunna täckas genom användning av s. k. Bonnarör och beträffande klänare dimensioner genom att använda smidda stålmuffrör. Vad cementen beträffar beräknas årets produktionskapacitet till omkring 1 569 000 ton, varav 377 000 ton standardcement och 1 192 000 ton E-cement. Konsumtionen i fjol uppgick till 1 250 000 ton, därav 280 000 ton standardcement och 970 000 ton E-cement. Om produktionen kan upprätthållas i planerad utsträckning kan konsumtionen sålunda ökas med 20 %.

Svar på interpellation. (Forts.)

Emellertid är att märka att förbättringen av försörjningsläget i fråga om armeringsjärn torde medföra, att betong i större utsträckning tages i anspråk för byggnadsändamål. Detta kommer å andra sidan att i motsvarande mån minska behovet av tegel. Tillgången på tegel väntas för övrigt bli något större under innevarande halvår än under motsvarande tid i fjol. Synnerligen långa leveranstider beträffande speciellt murtegel torde dock för en stor del av landet bli bestående åtminstone fram emot hösten. Den nuvarande månadsproduktionen av glas beräknas täcka konsumtionen, men svårigheter kunna alltjämt väntas beträffande tjockare eller större dimensioner. Slutligen ha vi som bekant också fått bekymmer för vår försörjning med trävaror, vilket i vissa fall kan göra en övergång från trä- till betong- eller lättbetongkonstruktioner önskvärd.

Den andra väsentliga faktorn, som inverkar på byggnadsverksamhetens omfattning, är arbetskrafttillgången. För utförande av under år 1945 beviljade byggnadsarbeten erfordrades enligt lämnade uppgifter sammanlagt 32,5 miljoner dagsverken. Om man räknar med att en byggnadsarbetare i genomsnitt utför 240 dagsverken per år, motsvarar detta sammanlagt 135 000 årsarbetare.

Skulle man öka den nuvarande bostadsproduktionen i tätorterna från 45 000 till 50 000 lägenheter per år erfordras omkring 6 400 årsarbetare. Enligt till kommerskollegium lämnade uppgifter utgör vidare totalkostnaden för de industriella nybyggnadsbehov, som planeras till utförande under 1946, icke mindre än 667 miljoner kronor eller 91 % mer än kostnaden för under år 1945 beviljade industriella nybyggnadsarbeten, som uppgick till 349,5 miljoner kronor. Den mängd arbetskraft, som ytterligare skulle erfordras för utförande av hela detta planerade nybyggnadsprogram inom industrien, kan efter nyss angivna grunder beräknas till 23 000 årsarbetare. Om man således skulle tillmötesgå alla krav på nybyggnader inom industrien och en ökning av bostadskvoten för tätorterna till 50 000 lägenheter, skulle enbart härför krävas ett arbetskraftstillskott om nära 30 000 årsarbetare utöver den arbetsstyrka som beräknas ha erfordrats för fjolårets tillståndsreglerade byggnadsproduktion. Härutöver förefinns emellertid ett uppdämt byggnadsbehov, vars storlek till viss del framgår av hittills bordlagda tillståndsansökningar. Fram till den 2 april i år ha bordlagts ansökningar om byggnadstillstånd med en sammanlagd byggnadskostnad av 162 miljoner kronor. Av detta belopp belöpa bl. a. 45 miljoner på industribyggen, 30 miljoner på skolbyggnader, 22 miljoner på kontors- och lagerbyggnader, 12 miljoner på sjukhusbyggnader, 11 miljoner på förvaltningsbyggnader och 8 miljoner på anläggningsarbeten. Ytterligare kan nämnas att under första kvartalet i år inkommit 8 250 ansökningar om byggnadstillstånd, vilket är omkring 2 700 ansökningar mer än under samma tid i fjol, vilket motsvarar en ökning om cirka 50 %.

Tillgången på arbetskraft inom övriga näringsområden är knapp. Av de uppgifter, som företagare inom samtliga näringsgrupper lämna till socialstyrelsen angående väntade större permitteringar eller avskedanden före maj månad, kan inhämtas, att endast 94 företag rapporterat permittering eller avskedanden av sammanlagt 1 271 arbetare, därav 312 kvinnor. Enligt företagarnas i samma sammanhang lämnade uppgifter om före maj månad planerade återintagningar eller nyanställningar avse emellertid icke mindre än 433 företag att åter- eller nyanställa 10 644 arbetare, därav 2 274 kvinnor. Större delen av detta ökade arbetskraftsbehov hänför sig till industrigrupperna, där man beräknar att före maj permittera 842 arbetare men samtidigt åter- eller nyanställa 8 100 arbetare. Inom tegelindustrien räknas exempelvis med behov av ett arbetskraftstillskott före maj månad av 1 121 arbetare. Av denna siffra framgår att tegelindustrien fortfarande i mycket hög grad har kvar sin säsongkaraktär.

Ett annat näringsområde med avsevärd efterfrågan på arbetskraft är skogs-

Svar på interpellation. (Forts.)

bruket. Enligt den sista inventeringen per den 28 februari i år sysselsattes då i skogsarbete 88 661 arbetare och samtidigt hade man ett ytterligare arbetskraftsbehov av 16 249 arbetare, varav blott 964 man kunde anskaffas genom avverkarna själva.

Till sommaren ha vi vidare som vanligt att vänta behov av ett avsevärt tillfälligt arbetskraftstillskott till jordbruket. Som exempel på omfattningen härav kan nämnas att i fjol genom arbetsförmedlingen utplacerades i jordbruket frivillig arbetskraft till ett antal av 51 000 personer, därav 39 700 i arbete av blott kort varaktighet. Torvindustrien fordrar även avsevärd arbetskraft under upptagningsssäsongen och redan före maj månad räknar man med att ha åter- eller nyanställt 1 500, därav ungefär 200 kvinnor.

Som framgår av vad här sagts är efterfrågan på arbetskraft avsevärd. Även om nuvarande svårigheter beträffande materialförsörjningen icke funnes, skulle det säkerligen vålla omfattande rubbningar med en alltför snabb avveckling av byggnadsregleringen. Om tillståndslagstiftningen häves torde man sålunda kunna emotse en våldsamt stegrad byggnadsproduktion. Detta kan i sin tur medföra en på längre sikt icke önskvärd ökning av byggnadsarbetarkåren. En sådan utveckling kan ur arbetsmarknadspolitisk synpunkt icke anses önskvärd. Med hänsyn till vad som anförts beträffande tillgången på material och arbetskraft för byggnadsproduktionen vill jag på interpellantens andra fråga svara, att det för närvarande icke är möjligt att ange den tidpunkt när den statliga byggnadsregleringen skall kunna avvecklas.

I sin tredje fråga efterlyser interpellanten de grunder efter vilka byggnadstillstånd framgent kommer att utfärdas. Jag anser att man bör eftersträva att hålla bostadsproduktionen uppe på en sådan nivå att den omfattar omkring 45 000 lägenheter i tätorterna. Vad industrien beträffar förefaller det vara önskvärt med en byggnadsvolym av minst samma omfattning som under fjolåret, varvid de nya bedömningsgrunder, som jag i det föregående nämnt, böra följas. Beträffande byggnadsverksamheten i övrigt bör man eftersträva att hålla densamma på en så hög nivå, som tillgången på material och arbetskraft tillåter utan att nämnvärt öka den nuvarande byggnadsarbetarkåren. I och med fredsomställningen har emellertid uppkommit nya byggnadsbehov. Som exempel härpå kan nämnas nyanläggningar för tillvaratagande av våra exportintressen, bilverkstäder och anläggningar i de stora hamnarna m. m. Det under krigsåren uppdämda byggnadsbehovet i form av bl. a. gymnastiksal, samlingslokaler, biograf, hotell, restauranger, semesteranläggningar och liknande företag kommer att med ökad styrka kräva att bli tillgodosett. Huruvida byggnadsarbeten av denna art skola kunna i ökad omfattning lämnas byggnadstillstånd blir beroende av materialförsörjningens utveckling men även på möjligheterna att inskränka på annan byggnadsverksamhet till förmån för byggnadsarbeten av detta slag. Som exempel härpå kan jag nämna att en av våra städer ansett sig ha ett sådant tvingande behov av barnbespisningslokal och gymnastiksal, den senare samtidigt avsedd som samlingslokal, att stadens kommunala myndigheter begärt och jämväl erhållit byggnadstillstånd för dessa senare byggnader mot avstående av viss del av den bostadsproduktion som staden i övrigt varit berättigad till. Åtskilligt tyder på att bristen på samlingslokaler av olika slag på ett beklagligt sätt så hämmar bl. a. de ideella rörelsernas verksamhet, att allvarliga ansträngningar böra göras för att lätta på dessa svårigheter.

Avslutningsvis skulle jag vilja framhålla att tillståndslagstiftningen såsom instrument för reglering av investeringarna inom byggnadsverksamheten är svårhanterlig. Den är avsedd att användas under en period då bristhushåll-

Svar på interpellation. (Forts.)

ning råder. Alldeles uppenbart är ock att man allmänt önskar, att den tid snart skall komma, då möjligheter öppnas att tillmötesgå de olika anspråk på byggnader som nu föreligga. Intill dess en markerad förbättring av materialförsörjningen inträder får man emellertid räkna med nödvändigheten att ha kvar tillståndslagstiftningen för att kunna i första hand tillgodose de viktigaste byggnadsbehoven och förhindra en ogynnsam utveckling i prispolitiskt avseende. Möjligheterna att vid en förbättring i försörjningsläget anpassa tillståndsgivningen efter nya förhållanden skola naturligtvis tillvaratagas. Den nuvarande situationen på arbetsmarknaden tyder på att knappheten på arbetskraft inom den närmaste framtiden kommer att bli en begränsande faktor av betydelse för bedömandet av möjligheterna att tillmötesgå önskemålet om en vidgad byggnadsverksamhet. Den överrörighet på arbetsmarknaden, som skulle inträda vid en oreglerad byggnadsverksamhet, är icke önskvärd ur samhällets synpunkt. Möjligheterna att ersätta nu gällande lagstiftning med eventuellt andra åtgärder för reglering av denna del av arbetsmarknaden komma emellertid att göras till föremål för prövning.

Med vad jag här anfört torde interpellantens frågor få anses vara besvarade.

Vidare anförde:

Herr **Skoglund** i Doverstorp: Herr talman! Till de frågor, som tilldraga sig mycket stor uppmärksamhet och oftast äro föremål för växlande omdömen, hör byggnadsregleringen. Man har svårt att förstå efter vilka grunder byggnadstillstånd beviljas. Många anse att det sker godtyckligt och inte med tillräckligt nänsynstagande till verkliga förhållanden. Tidigare uttalanden från ledade håll — om jag inte missminner mig även av statsrådet Ericsson — ha nog tolkats så att man kunde vänta en viss uppmjukning och kanske inom en icke allt för avlägsen framtid ett upphörande av regleringsförfarandet. Detta har gett hopp om friare förhållanden, som skulle kunna eliminera de nu ofrånkomliga olägenheterna med tillståndssystemet.

Det är en rad sådana frågor som ställas till en riksdagsman, när han besöker olika delar av landet. Detta har föranlett mig att framställa denna interpellation till statsrådet Ericsson. Jag har nämligen den uppfattningen, att ett rätt så utförligt svar, som publiceras, kan tillrättalägga en hel del och undanröja många missförstånd.

Jag tror mig också kunna utläsa av statsrådets svar, att han uppfattat min interpellation på det sätt jag önskade. Statsrådet har lämnat en värdefull översikt av läget beträffande såväl materielltillgången som tillgången på arbetskraft. Jag ber att få tacka statsrådet Ericsson för detta svar.

En interpellant är ju oftast inte helt nöjd med det svar han får, och även jag skulle nog önska något klarare besked på vissa punkter. Själva målsättningen i stort, som statsrådet anger vara att hålla byggnadsverksamheten på en så hög nivå som tillgången på materiel och arbetskraft tillåter utan att nämnvärt öka byggnadsarbetarkåren, kan jag helt ansluta mig till.

Statsrådet redogör först för omfattningen av byggnadsverksamheten och vilka byggnader som ges företrädesrätt. Uppgifterna visa att det i år är ett mycket stort antal bostäder som produceras och vidare att även investeringarna i industribyggen äro betydande. Det är främst samlingslokaler, hotell och restaurangbyggen och till viss del kommunala och statliga byggen för mera allmänna ändamål, som fått stå tillbaka. Jag förstår denna uppdelning, även om jag tillåter mig framhålla, att man givetvis icke får gå alltför schablonmässigt fram. Det kan finnas förhållanden, då en byggnad av något av de uppräknade slagen betyder mycket för en bygds trevnad och utveckling. Det kan å en plats vara

Svar på interpellation. (Forts.)

samlingslokaler som man är i särskilt behov av. På en annan plats kan det vara fråga om en ny lantmannaskola eller folkhögskola, till vilkas uppförande man gjort stora uppoffringar och förberedelser. På en tredje plats kan det gälla uppförande av en ny restaurang, ett hotell eller liknande.

I fråga om materielen föreligger en ljusning på vissa områden. Jag noterade exempelvis cement. Men jag fäste mig samtidigt vid att statsrådet så att säga halkade förbi det verkligt betydande byggnadsmaterialet trä. Jag skulle ha satt värde på, om statsrådet varit något mera utförlig på den punkten.

När statsrådet sedan går över till frågan om arbetstillgången och redovisar vilket betydande antal dagsverken, som ett ytterligare utvidgat byggnadsprogram skulle kräva, och samtidigt redogör för det behov av arbetskraft, som förefinnes inom andra viktiga produktionsområden, så är jag överens med honom om att det nog icke för närvarande går att låta byggnadsverksamheten rusa i väg hur fort som helst. Detta skulle medföra långt ifrån önskvärda konsekvenser på arbetsmarknaden i övrigt.

Statsrådet kommer fram till att han under nuvarande förhållanden icke anser det möjligt att ange den tidpunkt, när den statliga byggnadsregleringen skall kunna avvecklas. I slutet av sitt svar övergår statsrådet till att diskutera den mycket väsentliga frågan om tillståndslagstiftningen såsom instrument för regleringen av investeringarna inom byggnadsverksamheten och medger att den är »svårhanterlig».

Statsrådet tillägger i sitt svar att tillståndslagstiftningen är avsedd att användas endast under en period då bristhushållning råder. Jag tillåter mig göra den frågan, om man i detta konstaterande får lägga in den tolkningen, att så fort mera normala förhållanden inträda, bör den nuvarande tillståndslagstiftningen på detta område avskaffas?

Jag vet att statsrådet är intresserad av en jämnare fördelning av byggnadsverksamheten över de olika årtiderna. Jag anser emellertid att detta bör kunna ordnas på ett väsentligt enklare sätt än med det omständliga och pappersmässiga regleringsförfarande, som vi nu ha. Bortse vi alltså från detta särskilda avsnitt, tror jag det vore av stort värde, om statsrådet Ericsson bestämt sade ut — liksom folkhushållningsminister Gjöres gjort beträffande regleringar som falla inom hans område — att krisregleringarna så fort läget det medger skola avskaffas. Detta skulle skapa klarare sikt framöver och göra det lättare för såväl företagare som enskilda bostadsbyggare att planera för framtiden.

Kunde herr statsrådet — låt vara blott rent preliminärt — ange att man till den eller den tidpunkten vill sträva efter att söka få regleringen avvecklad, så skulle detta ur psykologisk synpunkt vara synnerligen viktigt, eftersom man då på alla håll — såväl enskilt som allmänt — under tiden skulle ha ett visst mål för ögonen, varigenom man kunde ställa in sig på en mer bestämt angiven tidpunkt, då regleringen av byggnadsverksamheten skulle kunna ske på ett enklare sätt än nu eller om möjligt helt upphöra.

En avveckling av byggnadsregleringen skulle innebära en betydande lättnad för alla berörda parter. Enligt statsrådet Ericsson har tillståndslagstiftningen såsom instrument för reglering av investeringarna inom byggnadsverksamheten visat sig vara — som jag nyss citerade — »svårhanterlig». Detta uttryck synes mig vara mycket mildt och jag är övertygad om att alla som känna till de verkliga förhållandena dela denna min uppfattning. En reglering inom en gren av detta område har med nödvändighet medfört en motsvarande reglering inom närliggande gren. Följden av allt detta har blivit en ansvällning inom den statliga förvaltnings- och kontrollverksamheten, som måste inge stora principiella betänkligheter. Författningsfloran har blomstrat på ett sätt, som gjort att den enskilde icke haft någon möjlighet att överblicka densamma. Den enskilde

Svar på interpellation. (Forts.)

har därigenom ofta ådragit sig straffansvar utan att varken uppsåt eller oaktsamhet förelegat. Inom regleringssystemet har ådagalagts — vilket ligger i sakens natur — en viss tröghet, som omöjliggjort en smidig anpassning efter skiftande förhållanden, samt en byråkratisk tågordning beträffande tillstånds-förfarandet, varigenom uppstått stor tidsutdräkt för de enskilda byggherrarna och försening av produktionen.

Slutligen har nog regleringen visat sig medföra en stark förskjutning i det tidigare förhållandet mellan å ena sidan de produktiva arbetsinsatserna inom byggnads- och byggnadsmaterielindustrierna samt å andra sidan den i detta sammanhang mera improduktiva användningen av arbetskraften inom det allmänna kontrollsystemet till de förras nackdel. Enligt en i pressen nyligen synlig uppgift skulle det sålunda för ett nybygge av ett hyreshus till en kostnad av ca 300 000 kronor krävas 20 arbetare, 2 arbetsledare samt 4 konsulenter förutom byggherren själv, d. v. s. summa 27 produktiva arbetskrafter, medan genom det allmännas tillstånds- och kontrollverksamhet för bygget sammanlagt 110 ämbets- och tjänstemän skulle bli mer eller mindre inblandade.

Jag står icke för riktigheten av dessa uppgifter. De låta ganska förbluffande. Men uppställda i tabellform verkade uppgifterna ganska bestickande. Även om man prutar åtskilligt på dessa uppgifter, är det uppenbart att den nuvarande regleringen med dess olika åtgärder från det allmännas sida medför stor tidsutdräkt och i hög grad försenar produktionen. Detta kan icke förnekas av någon.

I detta sammanhang vill jag betona att jag med vad jag här sagt icke velat rikta kritik mot statsrådet Ericsson utan endast mot systemet som sådant. Jag är övertygad om att statsrådet gjort vad på honom ankommit. Det förefaller mig som om statsrådet Ericsson hade ett gott handlag, när det gäller att rätta till en del missförhållanden just på ifrågavarande område.

Till sist vill jag understryka att ur såväl praktiska som principiella synpunkter vore ett svar på följande fråga synnerligen önskvärd: Är herr statsrådet, så snart läget det medger, beredd att göra vad på herr statsrådet ankommer för att avveckla de nuvarande regleringarna inom byggnadsverksamheten?

Herr statsrådet Ericsson: Herr talman! Det framstår helt naturligt som en brist i detta svar att jag icke utförligare sysslat med försörjningen av trävaror. Jag har emellertid uppfattat situationen så, att då man i medkammaren framställt en interpellation i just denna fråga, så skulle hela frågan om trävaruförsörjningen bli bättre belyst, om ett svar i den frågan lämnades i ett sammanhang. I stort sett torde det väl vara känt att det skulle uppstå en total brist på trävaror, om vi skulle låta exporten utveckla sig fritt. Vi ha nu lämnat besked till utlandet att det icke är möjligt att exportera mer än 400 000 standards. Vi ha då räknat med en förbrukning inom landet på 650 000 standards.

Jag har tillåtit mig att vid flera tillfällen framhålla nödvändigheten av att vi här i landet göra allt vad som kan göras för att spara trä. I den mån det är möjligt att föra över byggnadsverksamheten från träkonstruktioner till exempelvis betongkonstruktioner, uppstår det givetvis en lättnad i träförsörjningen. Jag skulle gärna vilja se att även själva hushållningen med trävaror bleve bättre. Man kan inte med bästa vilja i världen påstå, att vi värdera träet på det sätt som vi borde göra. Det är alldeles uppenbart att vi böra sträva efter att låta så stora kvantiteter trävaror finnas på den svenska marknaden, att rimliga behov kunna tillgodoses. Men det innebär inte att alla sådana byggnader, till vilka det så gott som uteslutande åtgår trä och endast i mindre kvantiteter annan materiel, oundgängligen skola komma till utförande.

Herr Skoglund framhöll det som önskvärt att få besked om när denna till-

Svar på interpellation. (Forts.)

ståndsagstiftning skall kunna upphöra för att eventuellt ersättas med en lagstiftning av enklare karaktär. Jag har, som interpellanten mycket riktigt påpekade, förra året givit uttryck åt en uppfattning, som innebar att man skulle kunna räkna med en sådan förbättring då det gäller materielförsörjningen, att vi vid halvårsskiftet i år skulle kunna slopa gällande reglering. Jag ser mig emellertid nu nödsakad erkänna att utvecklingen icke blivit sådan som jag hoppats. Å andra sidan har investeringsverksamheten blivit så stor att den spränger alla gränser. Detta är visserligen i och för sig mycket tillfredsställande, men om det inträffar under en period, då vi ha mycket små resurser att röra oss med, är det helt naturligt att spänningen blir alltför hård. Det blir allt fler företag och byggherrar, som bli missnöjda. De ha tänkt sig att utföra en byggnation, som de planerat sedan lång tid, men få ett beklagligt nej då de söka tillstånd att bygga. Det är klart att det under sådana förhållanden uppstår missnöje.

Jag framhöll i mitt svar på interpellationen att så snart omständigheterna det medge, skall tillståndsgivningen anpassas efter de förbättrade förhållanden, som eventuellt kunna komma att inträda. Jag vill emellertid erinra om, att vi under förra årets senare del beviljade tillstånd i en utsträckning som nog låg i överkant. Vi fingo också tämligen omgående bevis på den rådande knappheten. Att vi sökte utnyttja marknadens alla möjligheter framgår därav, att 5 000 bostadslägenheter icke kunde färdigställas på grund av brist på materiel. Lagstiftningen om reglering av byggnadsverksamheten bibehålles icke därför att vi ha lust att reglera, utan därför att det alltjämt råder brist på byggnadsmateriel.

Jag delar interpellantens uppfattning att det bör kunna gå att tillvarataga den säsongutjämning, som vi nu fått inom byggnadsverksamheten. Jag anser också att vi skulle kunna bevara denna förmån genom en lagstiftning av betydligt enklare slag än den nuvarande. Jag har också igångsatt en utredning härom. Denna utredning bör rimligen kunna leda till att man inte skall behöva behålla den nu gällande granskningen och prövningen olika företag emellan. När vi väl fått riklig tillgång på materiel, skulle det egentligen bara bli fråga om när tidpunkten för en byggnations igångsättande anses vara den mest lämpliga. Detta är en typisk åtgärd för reglering av arbetsmarknaden. Det är mycket angeläget att vi åstadkomma någonting dylikt, ty vi måste ta hänsyn till den brist på arbetskraft som nu kommit till synes vid olika tillfällen. Jag vågar påstå, att vi genom våra hittillsvarande åtgärder för att fördela byggnationen någorlunda jämnt å sommar- och vinterhalvår ha kunnat »spara» ungefär 10 000—15 000 byggnadsarbetare. Det är ett betydelsefullt framsteg.

Jag kan tyvärr inte närmare precisera min ståndpunkt i fråga om tidpunkten för den nuvarande lagstiftningens avskaffande. Jag konstaterar med tillfredsställelse att interpellanten själv gärna medger att det för närvarande är uteslutet att avskaffa byggnadsregleringen. Jag ser mig också nödsakad att komma till riksdagen på nytt och hemställa om en förlängning av denna fullmaktslag.

Herr Larsson i Östersund: Herr talman! Jag vill i diskussionen föra in en detalj, som vållat oss i Östersund åtskilligt med bryderi under de sista veckorna.

Som kammaren hörde redogjorde statsrådet Ericsson för hur man uppgjort särskilda förslag till kvoter för bostadsproduktionen inom ett visst bostadsområde. I den mån materiel stod till förfogande, skulle man under året få utnyttja denna bostadskvot. Nu förhåller det sig emellertid så, att bostadskvoten för ett visst år kan ha uppnåtts, men statens byggnadslånebyrå och

Svar på interpellation. (Forts.)

arbetsmarknadskommission fortsätta ändå att lämna tillstånd för bostadsproduktion under nästa år. Det är då klart att frågan om tidpunkten för igångsättandet av dessa nya arbeten blir beroende på när licenser kunna erhållas. Jag har emellertid av egen erfarenhet funnit, att detta system tillämpas så att beträffande exempelvis nästa års bostadsproduktion för ett visst bostadsområde licenserna beviljas redan nu. Finns det då stora och företagsamma firmor, kunna dessa mycket väl upphandla all den materiel, som står till förfogande på marknaden. Brist har uppstått särskilt på materiel för värme- och sanitetsanläggningar.

Jag skall be att få anföra ett exempel, som visar vilka olägenheter detta system kan medföra. Vi ha i Östersund sex stycken bostadsfastigheter om tillsammans 102 lägenheter under uppförande. Byggnadstillstånd till dessa erhöles i december 1945. Av vissa skäl blev utförandet av programmet för värme- och sanitetsinstallationerna något fördröjt, men för cirka tre veckor sedan fingo vi in anbud på dessa installationer. Anbudena voro mycket skiftande. Bland dem fanns dock ett, som höll sig ungefärligen till de kalkyler, som gjorts upp av fackmännen, och där hänsyn tagits till kostnaderna för liknande installationer under de senaste åren. Samtliga övriga anbud lågo 20—30 % över de uppgjorda kalkylerna.

Nu inträffade emellertid den olyckliga omständigheten att i förra veckan förklarade sig den firma, som inkommit med det lägsta anbudet, icke kunna igångsätta arbetena på grund av materielbrist och då närmast brist på rör. Vid förfrågan hos de firmor, som inkommit med de högre anbudena, upplyste dessa firmor att de förfogade över sådan materiel som behövdes för att arbetena skulle kunna igångsättas.

Under verkstadskonflikten infördes det systemet, att de som fått byggnadstillstånd erhöles förtursrätt till inköp av byggnadsmateriel, så att deras byggen kunde färdigställas inom rimlig tid. Om icke ett sådant system åter infördes, blir resultatet i östersundsfallet att arbetet med bygget måste avstanna och att man måste vänta till i höst för att kunna få fram den materiel, som behövs för värme- och sanitetsinstallationerna. Färdigställandet av bostäderna skulle under sådana förhållanden bli väsentligt fördröjt.

Till detta kommer, att vi i Östersund ha ett bostadsunderskott om cirka 400 à 500 lägenheter. Det är därför enligt min uppfattning inte alls tillfredsställande att statsmakterna numera upphört att »hålla sin hand över förtursrätten». Jag har samma principiella uppfattning som herr Skoglund i Doverstorp, nämligen att det vore lyckligt om handhavandet av dessa ting kunde ske smidigare och utan för mycket byråkratism. Men de av mig här anförda och andra exempel som jag haft för ögonen tyda på, att statsmakterna här få gripa in ganska hårt för att man skall kunna låta den ena materielleveransen komma i samklang med den andra. Man vinner nämligen ganska litet med ett licensförfarande, varigenom man erhåller materiel för färdigställande av bara en del av en byggnad men inte en annan del. I östersundsfallet har det kanske funnits en kartell mellan anbudsgivarna. Det är också möjligt att anbudsgivarna på något sätt varit förbundna med leverantörerna. Det finns materiel hos de firmor, som ingivit de högre anbudena, men inte hos den firma, som ingivit det lägsta anbudet!

Det förefaller oss i Jämtland mycket egendomligt att Kungl. Maj:t — det skedde för någon vecka sedan — avslagit en mycket rimlig framställning från Jämtlands läns landsting. För närvarande pågår inom mitt hemlän uppförandet av länets första centrala verkstadsskola. Den ligger vid infartsväg och har alltså ett sådant läge att byggnaden bör vara monumental. Skolbyggnaden är på grund av sin konstruktion mest lämpad att uppföras i fasadtegel.

Svar på interpellation. (Forts.)

De 200 000 tegel som åtgå härför torde även med nuvarande knapphet på tegel vara en ganska rimlig mängd att tilldelas detta bygge. Industrikommissionen har emellertid lämnat det beskedet, att fuktigheten på västkusten och i södra Sverige gör det angeläget att man för dessa områden reserverar det fasadtegel, som kan framställas inom landet. Vi finna denna industrikommissionens politik synnerligen ogin och njugg gentemot detta norrländska — och som vi tycka mycket berättigade — intresse.

Jag vill sluta med att framställa en direkt fråga till statsrådet Ericsson, om det inte finns någon möjlighet för industrikommissionen att bevilja förtursrätt beträffande leverans av värme- och sanitetsmateriel samt elektrisk materiel till byggen, som redan äro igångsatta.

Jag skulle gärna se att jag fick den frågan besvarad, ty det är inte bara för vårt vidkommande i Jämtland av stort intresse att veta hur statsmakterna ställa sig därvidlag. Jag känner till flera fall, där förhållandena äro ungefär likartade.

Herr Ohlin: Herr talman! Statsrådet Ericsson har redan i en fyllig framställning redogjort för situationen i de avseenden, som beröras i interpellationen. Jag är säker på att kammarens ledamöter och många intresserade ute bland allmänheten äro tacksamma för denna framställning.

Statsrådets redogörelse ger mig dock anledning att komma med ett litet tilläggsspörsmål rörande ett byggnadsmateriel, som är av ganska stor betydelse. Jag har vid några tillfällen fått hänvändelser med förfrågningar om tillgången på badkar. Jag tillåter mig därför fråga om herr statsrådet är i stånd att nu nämna något om utsikterna till en förbättrad försörjning med badkar, Jag föreställer mig, att man mycket väl borde kunna vidtaga särskilda åtgärder för att öka den under fjolåret mycket knappa tillgången på denna viktiga artikel. Det vore av intresse att höra om myndigheterna närmare behandlat denna fråga och eventuellt övervägt att vidtaga några speciella åtgärder för att ersätta den import från utlandet, som numera upphört.

Herr statsrådet Ericsson: Herr talman! Herr Larsson i Östersund frågade om det kunde tänkas vara lämpligt att återinföra det system med förtursrätt, som vi hade under verkstadskonflikten och en tid efter densamma och som fortfarande delvis gäller.

Vi ha efter rapporter från industrikommissionen funnit det vara lämpligt att så långt som möjligt släppa efter på detta förturssystem, med tanke på de svårigheter som i administrativt och annat avseende otvivelaktigt äro förknippade med systemet. Med hänsyn till att försörjningen av olika materiel blivit bättre undan för undan har man ansett sig böra våga försöket att släppa loss mera materiel endast mot licens. Förtursrätt tillämpas nu endast när det gäller exempelvis radiatorer, pannor och en del annan materiel. Man kan naturligtvis säga att varje byggherre som får byggnadstillstånd också skall garanteras materiel. I princip är detta riktigt. Men om de som ha för avsikt att bygga kräva att få ett sådant besked, så måste det finnas starka garantier för att marknaden har erforderliga materielkvantiteter tillgängliga. Dessförinnan kan icke tillstånd givas. Jag tror att det skulle framkalla en hel del kritik om regeringen gäve sig in på en sådan linje.

Industrikommissionen har ju fått till uppgift att sköta licenseringssystemet och taga hänsyn till de olika behov som uppkomma genom de tillstånd som lämnas. Det är självfallet, att det härvid kan uppkomma en hel del svårigheter. Men jag har icke hört att någon enda person, som erhållit byggnads-

Svar på interpellation. (Forts.)

tillstånd, funnit det omöjligt att skaffa materiel, låt vara att man många gånger har fått vänta på leverans av det materiel man köpt.

Vad sedan gäller det speciella fallet med verkstadsskolan i Jämtland, där vederbörande ansåg det rimligt med tilldelning av fasadtegel, så är det bara den haken i resonemanget att samma uppfattning ha alla om sina byggen. Var och en anser sina önskemål rimliga. Det är inte bara för verkstadsskolan i Jämtland som det begärts att få fasadtegel. Jag blev nyligen uppvaktad av ett antal herrar från Sundsvall, som hade fått tillstånd att bygga ett mejeri i sin hemstad. De förklarade bestämt, att det icke gick att bygga den fastighet utan att använda fasadtegel. Det var nämligen alldeles speciella skäl man hade att ta hänsyn till i detta fall på grund av byggnadens användning som mejeri. Man framhöll att det alltid uppstår fuktighet, »mejeridimma», i mejerier o. s. v.

Exemplen skulle kunna mångfaldigas, ty de flesta byggherrar vilja ha fasadtegel. Nu ha vi emellertid inte tillräcklig produktionskapacitet när det gäller att tillverka fasadtegel. Vi tillverka inte heller så stor mängd vanligt murtegel som skulle behövas. Det är klart att den enskilde byggherren kan säga, att myndigheterna borde kunna tillmötesgå honom i hans speciella fall, men om så sker i tillräckligt många fall, så blir leveranstiden ännu längre. Man kan icke klandra myndigheterna för att de ibland vägra att bevilja tilldelning av fasadtegel.

Vad sedan beträffar den fråga herr Ohlin framställde till mig med anledning av den för närvarande rådande bristen på badkar, kan jag för dagen icke ge ett exakt besked. Jag vet bara, att man planerar en betydande produktion av badkar här i landet, men att vi inte på länge kunna få denna industri fullt utbyggd. Jag har dock med tillfredsställelse annoterat att industrien uppmärksammat detta spörsmål. Jag vågar därför uttala den förhoppningen, att det inom rimlig tid skall kunna komma till stånd en ökad produktion av badkar.

Herr Larsson i Östersund: Herr talman! Statsrådet Ericsson gick alldeles förbi kärnpunkten i min framställning. Herr statsrådet sade att det skulle bli osmidigt att samtidigt med att licens beviljades ge garantier för att materiel skulle stå att erhålla. Men när det sökes licens för tegel, cement, järn etc. går det väl att till ansökningen foga en sammanställning av andra viktiga, allmänt förekommande artiklar inom byggnadsproduktionen, t. ex. rör, ledningar, badkar m. m. Enligt industrikommissionens översiktsberäkningar kan det ofta finnas tillräckliga mängder av för byggnadsproduktionen nödvändiga varor, men de kunna ligga fördelade på sådant sätt, att den enskilde byggherren inte kan använda sig av den byggnadslicens han erhållit. Jag vill än en gång poängtera, att beträffande värme- och sanitets- samt elektriska artiklar är det ofta så att stora firmor, som ligga inne med betydande lager och ha goda förbindelser överallt inom industrien, först bli försedda med dessa artiklar. Dylika firmor kunna under snart sagt vilka förhållanden som helst åtaga sig ett arbete. Men följden av ett sådant system är naturligtvis, att vederbörande byggherre är helt i händerna på dem, som kunna skaffa fram materielen.

I det exempel från Östersund, som jag nämnde i mitt tidigare anförande, rör det sig om en merkostnad av ungefär 60 000 kronor. Det är naturligtvis inte angenämt för någon byggherre att vara tvungen att gå över till en annan leverantör för att kunna få arbetet färdigställt och samtidigt betala ett så pass högt merpris som 60 000 kronor. Då det i detta fall därjämte gäller en bostadsproduktion som stödes av staten, måste således åtminstone en del av den merkostnad som kan uppstå i sista hand drabba staten.

Svar på interpellation. (Forts.)

Jag hoppas emellertid det skall vara statsrådet Ericsson angeläget att på privat väg bli informerad om detta ärende och om möjligt ställa saker och ting till rätta.

Herr Olsson i Gävle: Herr talman! Med anledning av vad herr Larsson i Östersund här framhållit vill jag säga några ord om förtursrätten.

Systemet med förtursrätt infördes på grund av läget efter verkstadskonflikten. Hade inte verkstadskonflikten åstadkommit ett avstannande i produktionen under så lång tid som skedde, så hade detta system överhuvud taget icke behövt införas. Det infördes icke av hänsyn till de större företagarna, som ha möjlighet att skaffa sig materiel i konkurrens med andra företagare, utan det infördes av hänsyn till egnahemsbyggarna, kanske framför allt på landsbygden. Egnahemsbyggarna hade i många fall sina hus färdiga till två tredjedelar eller mer än så. Om de varit tvungna att kämpa mot storföretagarna om materielen, så skulle de t. ex. inte haft någon möjlighet att få värmeledning installerad i sina hus. Det var alltså för att skydda egnahemsbyggarna, vilka icke kunde hävda sig i konkurrensen, som systemet med förtursrätt infördes.

Jag tror att de, som tala om byråkrati i samband med tillståndsgivningen, borde i samma veva bedja Gud bevara sig för den utbyggnad av byråkratien, som skulle uppstå på detta område, om förtursrätten infördes på nytt.

När man talar om byggnadsregleringen är det nödvändigt att erinra sig en sak, som hänger samman med kvoteringen. De krav, som städer och tätorter ställt beträffande byggnadskvoten för 1946, avsågo något över 60 000 lägenheter. Innevarande års byggnadskvot för rikets tätorter har bestämts till 45 000 lägenheter. Om tillståndsgivningen avskaffades, skulle följden helt säkert bli att städer och tätorter med sina större möjligheter komme att låta uppföra hus innehållande 60 000 lägenheter under det att landsbygden skulle komma att få sitta emellan. Jag tycker man bör ägna en smula uppmärksamhet också åt den delen av problemet.

Man skall naturligtvis försöka pröva sig fram efter nya linjer, och jag delar helt statsrådet Ericssons uppfattning att om man kunde få ett bättre system här — det finns en kommitté som har den saken under omprövning — så vore det lyckligt.

Sedan vill jag säga till herr Skoglund i Doverstorp, att den sammanställning som en av hans partivänner i Göteborg gjort upp och som marscherat genom den svenska pressen, ju i och för sig är mycket intressant. Men man märker ögonblickligen när man studerar den att där har tagits med alla de kommunala organ, som redan i normala tider ha att syssla med byggnadsverksamheten. För att få sammanställningen att helt och hållet överensstämma med vad man åsyftat, d. v. s. att konstatera byråkratien i dess raraste flora, har man räknat samma ämbetsverk 15—20 gånger. På det sättet kan man roa sig ganska länge och tala om att det finnes en byråkrati, som skulle kunna avskaffas om man upphävde tillståndsgivningen. Men de myndigheter som bevilja byggnadslånen, och de kommunala myndigheter, som äro inskrivna i våra byggnadsordningar för att granska saker och ting, slippa vi inte ifrån hur vi än gå till väga med tillståndsgivningen.

Herr Skoglund i Doverstorp: Herr talman! Jag har inte förmånen att personligen känna författaren till den tidningsartikel jag talade om, vilket däremot ledamoten av statens byggnadslånebyrå herr Olsson i Gävle tycks göra. Men även om — som jag uttryckligen framhöll i mitt anförande — det kan finnas åtskilliga överdrifter i de uppgifter, som förekommo i artikeln, tror jag ändå inte att herr Olsson i Gävle, med den mycket stora erfarenhet han har av

Svar på interpellation. (Forts.)

denna byggnadsverksamhet, vill förneka, att det är ett oerhört tungrott system som vi för närvarande tillämpa.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 6.

Föredrogos, men bordlades ånyo utrikesutskottets utlåtande nr 1, konstitutionsutskottets utlåtande nr 13, statsutskottets utlåtanden och memorial nr 5, 6, 11 och 73—95, bevillningsutskottets betänkanden nr 25—27, bankoutskottets utlåtanden och memorial nr 26—31 och 38, första lagutskottets utlåtanden nr 13 och 20—27, andra lagutskottets utlåtanden nr 21—25, jordbruksutskottets utlåtanden nr 17—31, andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 9 samt andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtanden nr 10 och 11.

§ 7.

Föredrogs den av herr *Karlsson* i Stuvsta vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet angående den framtida användningen av Bogesunds fideikommissegendom.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 8.

Herr *Sundström* i Skövde avlämnade två av honom undertecknade motioner, nr 456 och 457, båda i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 214, angående medgivande för Svenska skifferoljeaktiebolaget att teckna viss borgen.

Dessa motioner bordlades.

§ 9.

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 133, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag å kapitalbudgeten för budgetåret 1946/47, i vad propositionen avser ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde;

nr 134, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bidrag till uppförande av nybyggnad för barnsjukhuset vid Malmöhus läns sjukvårdsinrättningar i Lund m. m.;

nr 135, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statsbidrag till yrkesutbildning av sjöfolk av manskapsgrad m. m., jämte i ämnet väckt motion;

nr 136, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående lån till Aktiebolaget Stadsholmen;

nr 137, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse för Birger Olof Lennart Ljöfberg från ersättningskyldighet;

nr 138, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättning i vissa fall i anledning av olycksfall i arbete eller yrkessjukdom;

nr 139, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse från viss betalningsskyldighet för varvsarbetaren Oscar Sigurd Andersson m. fl.;

nr 140, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avstående i vissa fall av allmänna arvsfondens rätt till arv;

nr 141, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avstående från återkrav av vissa ersättningar för vård av krigsskadade; och

nr 142, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt disposition av vissa äldre reservationsanslag.

§ 10.

Justerades ett protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 5.28 em.

In fidem
Gunnar Britth.

Onsdagen den 10 april.

Kl. 11 fm.

§ 1.

Föredrogs ett från första kammaren överlämnat protokollsutdrag, nr 291, innefattande inbjudan till andra kammaren att förena sig med första kammaren i dess denna dag fattade beslut, att ett särskilt utskott, bestående av tjugufyra ledamöter, tolv från vardera kammaren, skulle tillsättas för behandling av ej mindre Kungl. Maj:ts proposition, nr 220, med förslag till lag om folkpensionering m. m., än även de ytterligare framställningar, som kunde komma att av Kungl. Maj:t eller i enskilda motioner göras i detta ämne eller andra i omedelbart samband därmed stående frågor; och beslöt kammaren antaga berörda inbjudan.

På förslag av herr talmannen, som förklarade sig hava om tiden för valen samrätt med första kammarens talman, beslöt kammaren att vid plenum torsdagen den 25 innevarande april förrätta val av ledamöter och suppleanter i det särskilda utskott, som sålunda på grund av kamrarnas samstämmiga beslut skulle tillsättas.

Ordet lämnades härefter på begäran till

Herr **förste vice talmannen**, som yttrade: Herr talman! Jag tillåter mig föreslå, att andra kammaren måtte besluta att till detta särskilda utskott välja lika många suppleanter som antalet suppleanter i statsutskottet eller således 20.

Denna hemställan bifölls.

§ 2.

Herr statsrådet *Danielson* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition, nr 225, angående vissa anslag till fängsvården m. m.

Denna proposition bordlades.

§ 3.

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Svar på fråga.

Herr statsrådet **Sträng**, som anförde: Herr talman! Med andra kammarens tillstånd har herr Malmberg i Stockholm till mig riktat följande fråga.

Svar på fråga. (Forts.)

Varför har ingen tryckeritekniskt sakkunnig kallats att delta i utredningen angående organisationen av Statens reproduktionsanstalt m. m.?

Den av herr Malmberg avsedda utredningen har enligt de för densamma utfärdade direktiven att upptaga till övervägande huvudsakligen två frågor, nämligen dels frågan om karttryckets ordnande ur ekonomiska och kommersiella synpunkter och dels spørsmålet huruvida statens reproduktionsanstalts nuvarande organisation kan anses tillfredsställande i betraktande av de arbetsuppgifter som åvila anstalten eller som i anledning av utredningens förslag sedermera kunna komma att påläggas densamma. Med hänsyn till de utredningsuppgifter, som sålunda främst åvila utredningen, har densamma sammansatts. Uppenbart är emellertid, att under utredningens gång kan uppkomma ett flertal problem, som kunna påkalla speciell sakkunskap på skilda områden. I den mån det skulle visa sig erforderligt för utredningen att erhålla tillgång till dylik sakkunskap på tryckeriteknikens område kommer sådan att ställas till utredningens förfogande.

Härefter yttrade

Herr **Malmberg** i Stockholm: Herr talman! Jag ber att till statsrådet Sträng få uttala min tacksamhet för det positiva svaret.

Anledningen till att jag ställt denna enkla fråga är den, att man haft sina funderingar, varför inte tryckeritekniken är representerad i denna utredning, men då det nu ges ett klart löfte att den kommer att vara med i fortsättningen, får jag uttala min tillfredsställelse med svaret.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 4.

*Svar på
interpellation.*

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för försvarsdepartementet, herr statsrådet **Vougt**, som anförde: Herr talman! I en med andra kammarens tillstånd framställd interpellation har herr Senander till mig riktat följande frågor:

Överväger regeringen några åtgärder som tillmötesgå kraven att från de militära nyckelpositionerna avlägsna officerare, som gjort sig kända för fascistiska och nazistiska åsikter, respektive understött sådana rörelser, och ersätta dem med officerare som äro pålitliga ur demokratisk synpunkt?

Vad är orsaken till beslutet att uppdraga åt krigsfiskalen i Boden att utreda förhållandena kring en petition från 348 värnpliktiga i Boden, i vilken uttryckts önskemål om att kravet på en demokratisk samhällsuppfattning hos officerarna måtte förverkligas?

Med anledning härav må anföras följande:

Det är självklart, att svenska officerare liksom svenska ämbets- och tjänstemän i övrigt måste fylla kravet på obrottslig pålitlighet och lojalitet mot det egna landet. Om lojaliteten hos det övervägande flertalet kan någon tvekan icke råda. Regeringen har dock ägnat stor uppmärksamhet åt företeelserna på detta område. Så har bl. a. skett vid utnämningar.

Självfallet är det en vanskelig och grannlaga uppgift att pröva en enskilds plikttröhet, laglydnad, lojalitet och medborgarsinne. Ett bedömande kan ej baseras på lösa rykten, obestyrkta beskyllningar eller påståenden utan verklighetsgrund. Opinionsyttringar i sådana fall äro ävenså oberättigade, om de icke grundas på en opartisk och saklig granskning.

Omständigheterna i ett aktuellt fall, vilket i interpellationen berörts, äro belysande för nödvändigheten av att iakttaga måtta vid sådana bedömanden.

Svar på interpellation. (Forts.)

Utän att här ingå närmare på detta fall hänvisar jag till den omfattande dokumentation som sammanställts av justitiekanslern, hos vilken den angripne — generalmajoren Rosenblad — hemställt att få avge en förklaring. Justitiekanslern har på grundval av verkställd undersökning sammanfattningsvis uttalat, att uppfattningen att Rosenblad skulle kunna tänkas av politiska skäl brista i pålitlighet som svensk officer saknar fog. Justitiekanslern har funnit anmärkningsvärt, att Rosenblad om sitt aktieinnehav i tidningen Dagsposten lämnat uppgifter, som icke varit riktiga, men å andra sidan på anförda skäl kommit till den uppfattningen, att Rosenblad varit i god tro då han lämnat de missvisande uppgifterna.

Den väsentliga anklagelsen mot Rosenblad har varit, att han under någon tid åren 1941 och 1942 stått såsom aktieägare i Dagsposten.

Ett understödjande i en eller annan form av en tidning av Dagspostens art från en förtroendeämbetsmans sida kan obestriddligen under vissa omständigheter anses utgöra ett faktum som väcker tvivel om pålitligheten hos ämbetsmannen i fråga i kritiska lägen. I föreliggande fall märkes emellertid, dels att vederbörande engagerat sig i tidningen innan den ännu börjat utgivas, dels att han relativt snart efter aktiernas förvärvande av sagt sig äganderätten till dem, dels ock att övriga av justitiekanslern redovisade omständigheter visa, att den angripnes lojalitet mot landet ej kan dragas i tvivelsmål.

För försvarets del är jag beredd att inskrida om anledning finnes att misstänka, att av någon i förtroendeställning icke kan påräknas lojalitet mot Sverige. Uppkomma sådana frågor, är det givetvis angeläget att vederbörande vederfares rättvisa i överensstämmelse med vad svenskt rättsmedvetande och demokratisk ordning bjuder.

Härmed torde den först framställda frågan få anses besvarad.

Vad angår interpellantens andra fråga — om orsaken till att chefen för armén beslutat uppdraga åt krigsfiskalen i Boden att utreda förhållandena kring den förutnämnda petitionen — torde det vara tillräckligt att framhålla, att det enligt gällande lag får anses åligga militär befälhavare att verkställa förhör då skäl finnas att antaga att förseelse mot gällande bestämmelser blivit begången. Att utredningen av arméchefen uppdrogs just åt krigsfiskalen i Boden hade sin grund i lämplighetsskäl. I vanliga fall sker förhör genom vederbörande truppförbands försorg och som regel av någon officer. Petitionärerna tillhörde olika truppförband. Då utredningen givetvis borde ske enhetligt, var det icke lämpligt att förhöret skedde i vanlig ordning genom officerare vid de olika truppförbanden. Därför valdes en av strafflagen för krigsmakten anvisad möjlighet att anförtro förhören åt en för det särskilda fallet förordnad person. Med hänsyn till petitionens innehåll kunde det för övrigt ha ansetts mindre lämpligt att utredningen skedde på föranstaltande av någon befattningshavare som var underordnad den i petitionen åsyftade. Detta var anledningen till att arméchefen i detta fall ingrep.

Härpå yttrade:

Herr **Senander**: Herr talman! Jag ber att till statsrådet och chefen för försvarsdepartementet få framföra mitt tack för svaret, som jag emellertid finner vara synnerligen negativt. Där finns ingenting som antyder, att regeringen är beredd att tillmötesgå det starka folkkravet på en utrensning av nazistiska element från militärapparaten. Försvarsministern döljer sig bakom juridiska talesätt och inskränker sig till förklaringen, att »om anledning finnes att misstänka, att av någon i förtroendeställning icke kan påräknas lojalitet mot Sverige», är han beredd att inskrida. Han tillägger, att det givetvis under

Svar på interpellation. (Forts.)

sådana förhållanden är »angeläget att vederbörande vederfares rättvisa i överensstämmelse med vad svenskt rättsmedvetande och demokratisk ordning bjuder».

För min del vill jag inledningsvis framhålla, att jag inte betraktar denna fråga som i första hand ett juridiskt spörsmål. Frågan är enligt min mening i huvudsak av politisk karaktär. De som skjuta de juridiska synpunkterna i förgrunden äro ute för att bagatellisera den allvarliga fara, som består däri, att man på kommandoposter inom försvarsväsendet har personer, som genom sina politiska handlingar och ställningstaganden dokumenterat sin opålitlighet eller fiendtlighet gentemot demokratien. Frågan om utrensningen är inte heller en fråga om huruvida bindande juridisk bevisning kan förebringas för att vederbörande misskött sina tjänstealliganden. Spörsmålet är icke bara en fråga om tjänsteduglighet och tjänstbarhet. Det rör sig inte bara om huruvida militärbefälet kan hålla lysande manövrer och parader och få truppen att vända på klackarna så att fåglarna trilla ur sina bon i Australien. Besättandet av kommandoposterna inom försvaret är i allra högsta grad en politisk lämplighetsfråga. Om man inte betraktar saken på det sättet kan man riskera att få bocken till trädgårdsmästare.

Mot bakgrunden av denna principiella uppfattning vill jag göra några ostridiga konstateranden beträffande det nu aktuella fallet, nämligen general Rosenblad. Jag skall därvidlag i främsta rummet hålla mig till den utredning, som företagits av justitiekanslern. Först måste jag emellertid säga några ord i syfte att karakterisera detta dokument. Jag vill då betona, att det var länge sedan jag såg ett aktstycke av liknande karaktär, som ger ett så starkt intryck av partiskhet som justitiekanslerns utredning och slutomdöme. Det mest påtagliga beviset för vad jag här sagt är det uppseendeväckande förhållandet, att justitiekanslern, som mycket noggrant återgivit vad den långa vittnesparaden uttalat till förmån för general Rosenblad, undertryckt en för sakens bedömande synnerligen viktig del av överbefälhavarens yttrande i saken. Överbefälhavaren har i sitt inlägg till justitiekanslern yttrat bland annat följande: »Men hans vårdslöshet vid lämnandet av betydelsefulla uppgifter finner jag vara av den art, att min tillit till honom numera allvarligt rubbats.» Detta överbefälhavarens omdöme är enligt min mening av en avgörande betydelse. Om överbefälhavaren förklarar, att hans tillit till en general allvarligt rubbats, synes det mig som om enda följden måste bli en tillämpning i ena eller andra formen av regeringsformens § 35. Då så är fallet frågar man sig, varför detta uttalande icke medtagits i justitiekanslerns utredning. Det måste ha varit alldeles speciella skäl som föranlett justitiekanslern att utelämna överbefälhavarens ifrågavarande omdöme. Vilka dessa skäl äro står det var och en fritt att spekulera över tills justitiekanslern avgivit en nöjaktig förklaring.

Utredningen har fastslagit, att generalen tecknat 50 aktier i den nazistiska tidningen Dagsposten. Då denna sak uppmärksammades av pressen och general Rosenblad avfordrades förklaring av chefen för försvarsdepartementet, förklarade han i ett brev: »Jag äger sålunda inga aktier och har ej ägt sådana.» Senare erkände han, att han tecknat sig å en lista för 50 aktier. Men inte nog härmed. Han medgav även att han utfärdat en fullmakt för den beryktade dagspostenredaktören T. Telander att företräda honom vid den konstituerande stämman med tidningen.

Ingen förnuftig människa kan falla på den orimliga tanken, att det här var fråga om en penningtransaktion i vinstsyfte. Aktieköpet var ämnat som ett understöd åt en tidning och en rörelse, som redan vid starten deklarerade sina sympatier för Hitlersystemet. General Rosenblad har också förklarat, att han med sitt aktieköp avsåg att stödja tidningen. Då generalen enligt egen

Svar på interpellation. (Forts.)

uppgift tidigare varit politiskt aktiv — och då alltid längst ut på högerkanten — så borde han varit väl medveten om att han med sin aktieteckning understödde en tidning och en rörelse, som hyste odelade sympatier för det nazistiska Tyskland och dess krigföring i syfte att krossa demokratien och beröva andra stater deras nationella oavhängighet. Både i sin egenskap av militär och politiskt intresserad borde han dessutom varit underkunnig om att Tyskland var den enda stat, som hotade Sveriges nationella frihet och oavhängighet.

Jag fastslår alltså såsom otänkbart, att generalen kunnat sväva i okunnighet om Dagspostens nazistiska inställning. Skulle han emellertid tilläventyrs ha missträknat sig i sådant avseende, så borde den programförklaring tidningen avgav vid sin start den 3 december 1941, vilken programförklaring intagits i justitiekanslerns utredning, ha förvissat honom om vems andas barn han understött. I denna förklaring saknas egentligen ingenting av det som är karakteristiskt för en nazistisk och antidemokratisk uppfattning, ehuru den klätts i något finurligare ordalag än den öppna nazistiska förkunnelsen. För övrigt var det redan från starten bekant för hela Sveriges folk, att tidningen skulle bli ett organ för tyska intressen.

icke mindre komprometterande är generalens samröre med den tyske tidningsdoktorn Fleck. I justitiekanslerns utredning bekräftas riktigheten av att generalen haft besök av Fleck och att han hänvisat denne till en för sin nazistiska åskådning allmänt känd advokat i Umeå. Justitiekanslern betecknar denna sak som en episod, som icke bör kunna åberopas mot Rosenblad. Dessförinnan har emellertid justitiekanslern förklarat: »Huru Rosenblads åtgärd att hänvisa Fleck till en person, som allmänt ansågs hysa nationalsocialistiska åsikter, bör bedömas, kan möjligen vara tveksamt.» Detta yttrande är lindrigast sagt milt men har givetvis sin förklaring i att justitiekanslern bedömt hela spörsmålet ur juridisk synpunkt. Ett bedömande ur politisk synpunkt måste emellertid föra till ett annat resultat. Då kan man varken avfärda saken som en episod eller som ett resultat av otur, vilket en del tidningar gjort.

Givetvis kan ingen helt värja sig mot spioner och provokatörer, men i detta fall borde man kunna fordra, att general Rosenblad hade vetat lika mycket om dylika tyska resenärer som det svenska folkets stora massa. Det var nämligen ett allmänt känt förhållande, att tyska turister och ännu mera de tyskar, som hade uppdrag av ena eller andra slaget, arbetade för den tyska nazismens räkning och så gott som regelmässigt kunde presumeras vara ute i spionsyfte. Här gällde det en tysk doktor, som skulle »studera» den svenska pressen och som för att få hjälp med denna sin uppgift företrädesvis vände sig till tidningsredaktioner och enskilda personer, som stodo Tyskland och nationalsocialismen nära. General Rosenblad icke bara mottog besök av nazistdoktorn utan hänvisade honom också till en ökänd nazist för hjälp och vägledning. Man kan ju ställa frågan, varför inte generalen hänvisade honom till en tidningsman i stället för att skicka honom till en nazistisk advokat, då ju denne tysk var ute i syfte att studera pressen. General Rosenblad själv har uppgivit, att denna åtgärd skedde »helt ofreflekterat». Denna förklaring tycker jag verkar förtvivilat enkel. Det har sagts, att general Rosenblad är en intelligent man. Det är styrkt, att han tidigare varit politiskt aktiv. Under sådana förhållanden synes det åtminstone mig vara otänkbart, att han inte förmått fatta, att den tyske doktors intresse för svenska tidningar var ett grovt tyskt försök till inblandning i svenska angelägenheter.

Slutligen några ord om general Rosenblads ställning till tidningen Pressfront. Denna tidning var en ganska sällsam militärtidning, som propagerade svensk motståndsvilja till varje pris och i varje läge. Den utgavs av västra arméns stabsledning. General Rosenblad jämte två andra högre officerare har

Svar på interpellation. (Forts.)

beskyllts för att ha hindrat denna tidnings spridning. General Rosenblad lär ha ansett, att den icke var tillräckligt neutral, vilket väl bör uttryckas så, att den icke var tillräckligt hänsynsfull mot tyskarna.

Justitiekanslern förklarar i sitt yttrande, att de mot Rosenblad framförda beskyllningarna i sådant hänseende »få anses innebära, att från Rosenblads sida skulle ha förekommit någon åtgärd eller något yttrande beträffande denna tidning av beskaffenhet att röja bristande motståndsvilja hos Rosenblad». Justitiekanslern drar emellertid den slutsatsen av utredningen, att »någon åtgärd i saken icke vidtagits av Rosenblad».

Det är här att märka, att justitiekanslern endast förklarar, att någon åtgärd icke vidtagits i saken till förhindrande av tidningens spridning. Däremot synes det av utredningen vara till fullo styrkt, att general Rosenblad icke sett tidningen med gillande och att den icke utdelats vid något eller några förband inom dåvarande överste Rosenblads regemente. På grund härav vidtog också stabschefen bland annat den åtgärden att genom pressdetaljen fästa uppmärksamheten vid att Pressfront var utgiven av armékårsstaben och att den enligt tidigare kårorder skulle utdelas bland trupperna. Om inte svårigheter förekommit beträffande tidningens spridning, skulle det givetvis ha varit överflödigt att göra dessa påpekanden.

I detta sammanhang förtjänar det påpekas, att generalmajor Ehrensvärd i sitt uttalande till utredningen omtalat, att han vid ett besök i Stockholm i slutet av maj eller början av juni 1940 fick mottaga »ytterst kraftiga förebräelser från överbefälhavaren med anledning av tidningens allmänna tendens, vilken betecknades såsom oneutral». Överbefälhavaren framhöll, fortfarande enligt generalmajor Ehrensvärd, som sin bestämda önskan att tonen i tidningen skulle ändras. När andan var sådan hos högste befälhavaren, var det givetvis på intet sätt märkligt, att general Rosenblad och andra tyskvänliga officerare inte sågo tidningens spridning med blida ögon.

För min del tycker jag, att dessa fakta inte borde lämna rum för någon tvekan om var general Rosenblad har sina politiska sympatier. Det kan inte råda något tvivelsmål om att han i sin egenskap av antidemokrat knappast kan anses vara lämplig på sin post. Det borde följaktligen ha varit en självklar sak för regeringen att ingripa redan på ett tidigt stadium. I stället befordrades han till general, av allt att döma i full medvetenhet från regeringens sida om hans politiska inställning. Det är tydligen häri man har att söka förklaringen till att regeringen även nu, sedan saken blivit en offentlig skandal, underlåter att vidtaga erforderliga åtgärder. Han man sagt A, får man säga B, resonerar tydligen regeringen.

Nu inträffar det otroliga, att medan general Rosenblad lämnas oantastad, bestraffas de värnpliktiga, som dristat sig att kräva hans avlägsnande. Den småleken kunde väl regeringen ändock ha besparat den svenska demokratien! Det måste betecknas som häpnadsväckande, att en regering, som representerar en arbetarmajoritet, kunnat tillåta en dylik utveckling av denna affär. Å andra sidan måste det anses som ett utslag av militär självtillräcklighet att vederbörande militära chef i en sak, som så upprört den allmänna opinionen, tar sig före att bestraffa dem som velat hålla försvaret fritt från opålitliga befälspersoner.

Jag tror emellertid inte jag tar fel om jag säger, att den bestraffande militära myndigheten hämtat mod till sin utmanande handling i statsministerns uppseendeväckande skövdetal i denna sak. Statsministern förklarade därvidlag bl. a.: »Jag kan inte underlåta att reagera mot den lättvindighet, varmed man tror sig kunna uppträda som domare. Det kan nog sägas, att det sällan bakom resolutionerna finns en självständig prövning. Man tar en beskyllning för god

Svar på interpellation. (Forts.)

och skärper ofta utan vidare en anklagelse. Det räcker med att någon blir utpekad som tyskvänlig för att man skall vara färdig att frändöma honom medborgerligt förtroende. Sådant är orimligt. En svensk kan ha sympatier i syd, öst eller väst och ändå vara framför allt svensk.» Statsministern tillade, att det var denna synpunkt som varit bestämmande för honom, när han haft att bedöma placeringen på ansvarsposter.

Sådana uttalanden av statsministern måste enligt min mening verka stimulerande på dem som hade planer på en bestraffning av de värnpliktiga som rest kravet på general Rosenblads avlägsnande. Statsministerns beskyllning för »lättvindighet» har sin spets riktad mot petitionärerna. Å andra sidan kan man notera urskuldande och överslätande tonfall när det gäller tyskvänliga eller nazianstuckna officerare. Det är enligt min mening uppenbart, att den utnämning bestraffningen av de värnpliktiga har samband med statsministerns anamta tema över den »lättvindiga» opinionen.

Jag kan inte lämna detta avsnitt utan att säga några ord om innehållet i en annan punkt av statsministerns skövdetal. Han förklarar sig inte vilja öppna process på lösa misstankar. Han kräver med andra ord full bevisning. Jag tillåter mig fråga: i vilket avseende brister bevisningen för att general Rosenblad kan betraktas som mindre pålitlig ur demokratisk synpunkt? Räcker det inte med vad som obestriddligen har förekommit i saken?

Om inte detta numera räcker för ett ingripande, måste statsministerns uppfattning i hithörande ting ha radikalt förändrats på senare år. Förr i tiden var det inte så noga med bevisningen. När tyskeriet stod på sin höjdpunkt kunde inte en svensk utan betydande risk ha sina sympatier i öst eller väst, medan det var praktiskt taget riskfritt att placera dem i söder. Officerare med sympatier i väster betraktades som misstänkta individer och kunde till och med uppmanas att övergå till övergångsstat. Kommunisterna och andra radikala arbetare, som misstänktes för att ha sina sympatier i öster, betraktades nära nog som fågelfria av samlingsregeringen. Denna belade den kommunistiska pressen med transportförbud, beordrade jätterazzior mot det kommunistiska partiet och anbefalldes inrättandet av särskilda militära arbetsläger för detta partis medlemmar och andra radikala arbetare. Medan nazisterna obehindrat fingo bedriva sin undermineringsverksamhet i hitlerismens intresse, medan militärer som kämpat i Waffen SS belönades med befördran vid sin hemkomst och medan kommandoposterna inom försvaret besattes med tyskorienterade eller nazianstuckna officerare, berövades exempelvis svenska spanienfrivilliga, som under sin kamp för demokratin befordrats till löjtnanter och kaptener i spanska folkarmén, rätten att bära vapen och insattes i militära arbetsläger. Någon särskild juridisk bevisning behövdes inte på den tiden. För en diskriminering räckte det om vederbörande var kommunist eller prenumerant på en kommunistisk tidning eller hade varit i Spanien och kämpat för demokratin. Det må ursäktas, om jag finner statsministerns strikta uppfattning beträffande bevisningen vara något hastigt påkommen.

Jag vill vidröra ytterligare en punkt i statsministerns skövdetal. Han förklarade däri, att han »tar sitt ansvar utan förbehåll». Det låter ju kärvt och manligt. Jag hoppas emellertid, att statsministern också ägnar en tanke åt att det kan bli andra än han själv som få bära följderna av eventuella missgrepp i hans ämbetsutövning. Gjorda missgrepp ändra inte karaktär, därför att regeringschefen påtar sig ansvaret för desamma. De värnpliktiga, som bestraffats för att de påtalat ett av de grövsta missgreppen i fråga om militära utnämningar, finna säkert en klen tröst i statsministerns förklaring, att han tar ansvaret utan förbehåll.

Svar på interpellation. (Forts.)

I interpellationssvaret framhålles, att regeringen ägnat stor uppmärksamhet åt företeelserna på detta område, och det anges, att detta bl. a. skett vid utnämningar. Att så verkligen varit fallet har jag varit i tillfälle att konstatera. Jag måste emellertid säga, att de uttryck regeringens uppmärksamhet hittills tagit sig inte ha någonting med en verklig och effektiv utrensning att skaffa. Det är att märka, att den personalkontroll, på vilken man grundat avstängningsåtgärderna, icke sträcker sig längre än till befordran till major; detta är en personalkontroll som inte har någonting med effektivitet att skaffa. Den rör fänrikar, löjtnanter och kaptener, men berör inte alls de utslagsgivande militära posterna. Medan en fänrik stoppas från befordran om han haft samröre med nazisterna eller innehar en aktie i Dagsposten, inträffar ingenting med en general som har 50 aktier i samma tidning. Innehavarna av de högre posterna, på vilka man självfallet måste ställa de högsta kraven på pålitlighet, äro tabu och få inte vidröras. Detta betecknar jag som en upp- och nedvänd personalkontroll.

Herr talman! Fallet Rosenblad är inte det enda som upprört det svenska folket. Upprepade gånger har det gjorts avslöjanden, som visa, att det ur demokratisk synpunkt är långt ifrån välbeställt med allt inom försvarsväsendet. Jag skulle kunna erinra om namnen på en hel rad militärer, som beträffs med att vara exponenter för den nazistiska ideologien och som dragit ned en i övrigt lojal och pålitlig officerskår anseende. De upprepade avslöjandena på detta område ha lett till att man kan tala om en förtroendekris beträffande försvarsmaktens förhållande till folket.

Denna kris har fått sin särskilda tillspetsning genom vad som förekommit i fallet Rosenblad. Man får nu bevittna, att medan de värnpliktiga bestraffas, har general Rosenblad fått ett intyg från justitiekanslern på att han är pålitlig och lojal. Försvarsministerns svar utvisar, att inte heller regeringen ifrågasätter general Rosenblads demokratiska lödighet. De värnpliktiga ha fått sin bestraffning med stöd av krigslagarnas förbud att företaga sig något som kan »minska tilliten till krigsmaktens trohet och lydnad, skada andan inom krigsmakten, nedsätta överordnads anseende» o. s. v. Det är emellertid icke de värnpliktiga som ha minskat tilliten till krigsmaktens trohet och lydnad mot det demokratiska Sverige, skadat andan inom krigsmakten och nedsatt officerskårens anseende, utan det är general Rosenblad och med honom likatänkande. Denna sanning är helt uppenbar för en samlad folkopinion, en opinion som inte kommer att försvinna efter denna interpellationsdebatt, utan kommer att finnas kvar till dess att regeringen inser nödvändigheten av att tillgripa radikala åtgärder i syfte att åstadkomma en verklig demokratisering av försvarsmakten.

Hans excellens herr statsministern **Hansson:** Herr talman! Som var att vänta blir detta en debatt dels om vissa allmänna principer, dels om ett speciellt fall. Interpellanten har i sitt anförande sört för att den allmänna debatten förts över från att gälla enbart anställda vid krigsmakten till att gälla hur man i allmänhet skall förfara med de s. k. utrensningarna. Han har därvid inte bara hänvisat till utan också riktat ur hans synpunkt allvarliga anmärkningar mot vad jag har yttrat i Skövde.

Jag tror att det kan vara anledning att något dröja vid detta allmänna krav på utrensning. Jag har för ingen del avvisat det kravet. Jag har i Skövde i stället meddelat, att regeringen sedan länge försöker få taga del av handlingar, som kunna finnas i utlandet och som möjligen skulle kunna ge den svenska regeringen någon ledtråd för bedömandet, hur personer i Sverige ha förhållit sig under kriget. Regeringen har alltså visat ett positivt intresse för att få

Svar på interpellation. (Forts.)

fram sådana upplysningar, som kunna ge ett underlag för bedömande, huruvida vi ha, låt mig säga inom vår ämbetsmannakår, män som äro opålitliga, men där vi hittills icke ha fått några belägg för deras opålitlighet.

Denna hänvisning till vad regeringen i detta avseende har gjort säger också en annan sak. Den understryker, att man måste ha en annan grund att stå på än vanlig enkel misstänksamhet. Jag inledde mitt föredrag i Skövde med att hänvisa till den skillnad, som föreligger för oss i Sverige i förhållande till de länder, som ha varit ockuperade. När man i Norge eller Danmark går till sin utrensning, har man handlingar att hålla sig till. Det gäller där personer, som under ockupationen ha förhållit sig på ett sådant sätt, att mot dem kunde riktas allvarliga anklagelser för svekfullhet mot sitt fädernesland. Det är uppenbart, att i ett sådant läge har man en grund för bedömandet. Vi ha dess bättre icke varit ockuperade; här ha alltså de personer, som i ett läge liknande det som Danmark och Norge nyligen befunnit sig i skulle ha brutit i pålitlighet mot landet, icke haft tillfälle att framträda. Men detta berättigar oss inte att utan vidare säga, att den eller den personen skulle ha svikit, om Sverige kommit i ett sådant läge. Jag tror man får vara litet försiktig när man gör antaganden om vilka personer som skulle ha förblivit lojala och vilka som skulle ha svikit. Det är mycket möjligt att vi, om vi hade haft någon erfarenhet, skulle bland svikarna ha kunnat finna en hel del av dem som nu äro mest högröstade i fråga om kravet på utrensning.

Vår utgångspunkt är alltså den att man måste ha en säker grund att stå på. Det finns ju den utvägen att personer, som veta eller i likhet med interpellanten påstå sig veta, att det finns opålitliga element, anmäla detta till regeringen och därmed ge denna möjlighet till undersökning. Det är gott och väl, att interpellanten står här i kammaren och säger, att han känner en hel del fall och att han skulle kunna nämna dem, men varsågod, rapportera dem till regeringen, så skall jag sörja för att de bli ordentligt undersökta.

Men hur skall regeringen annars förfara? Finns det någon möjlighet till en allmän rannsakan? Skola vi införa någon sorts trohetsed för ämbetsmännen? Det anser jag inte bara omöjligt utan också orimligt. Skall regeringen sätta i gång ett allmänt förhör med tjänstemännen och låta poliser eller andra undersökare gå från den ene ämbetsmannen till den andre och fråga, »är du pålitlig? har du gjort någonting som gör att du känner din ämbetsmannaställning besvärande?» Det skulle vara orimligt, därför att större delen av vår ämbetsmannakår, såsom även interpellanten här har sagt, är pålitlig. Det finns ingen som helst anledning till den misstänksamhet, som skulle vara utgångspunkten för en sådan allmän undersökning. På det sättet skulle man heller inte kunna fånga de fulaste fiskarna, därför att de som äro mest komprometterade inte skulle erkänna, om man inte kunde presteras bevis mot dem.

Därmed har jag kommit tillbaka till frågan om bevis. Jag måste än en gång understryka, att man inte kan vidtaga åtgärder på blotta misstankar, utan att man måste ha belägg för vederbörandes opålitlighet. Regeringen försöker få sådana belägg, och enligt mitt förmenande är var och en, som kan lämna upplysningar i detta avseende, skyldig att göra det.

Naturligtvis kan denna allmänna diskussion föras även om andra än ämbetsmän. Jag skall dock icke göra det, då interpellanten icke berört den sidan av saken.

När det gäller frågan om bevisningen, ha vi här ett fall som är ett exempel. Jag har ingen som helst anledning att träda upp såsom försvarare av general Rosenblad. Jag har anledning att motivera, att jag i regeringen har varit med om att utnämna honom till general och sätta honom på den post, där han sitter,

Svar på interpellation. (Forts.)

och låta honom sitta på den posten. Jag har hänvisat till att jag i sådana fall tager mitt ansvar utan förbehåll, och jag deklarerar utan vidare här, att vad som hittills har framkommit icke har givit mig anledning att anse, att mitt omdöme var oriktigt, när jag räknade med Rosenblad som pålitlig ur svensk synpunkt.

Vad är det nu den föreliggande dokumentationen visar? Om kammarens ledamöter, såsom jag förutsätter, med stort intresse och mycken noggrannhet följde herr Senanders utläggning, funno de, att han rörde sig med en hel del olika beteckningar. Han använde uttrycken nazistisk, fascistisk, antidemokratisk, icke demokratiskt lödlig, omdömeslös — ja, jag vet icke, om han använde det sista ordet; det kanske han icke gjorde då det väl för honom vore litet farligt att införa det begreppet i debatten. I varje fall rörde han sig med en rad olika beteckningar, och det blev ingen verklig distinktion. Vad är det nu man först sagt icke skulle anses lämpligt för officerare? Man har sagt, att en fascistisk och nazistisk uppfattning kan ge anledning att ifrågasätta deras lämplighet. Detta har faktiskt understrukits mycket starkt i interpellationssvaret, då det t. o. m. sägs, att en sådan omständighet som delägarskap i Dagsposten kan vara anledning till misstro på den punkten. Men låt oss nu taga frågorna i rätt ordning. Då måste man först ställa frågan: ha vi här att göra med en dokumenterad nazist eller fascist? Och ha vi här att göra med en person, som vi på grund av hans åskådning eller andra omständigheter icke kunna räkna såsom pålitlig? Det är möjligt, att de ärade ledamöterna ännu icke hunnit taga del av JK:s utredning. Jag vill påpeka, att denna tillkommit på det sättet, att Rosenblad själv begärt att inför JK få framlägga omständigheterna i saken. Det är alltså icke en av JK på hans eget eller regeringens initiativ igångsatt undersökning utan en undersökning som Rosenblad själv bett att få till stånd.

Vad framgår nu i fråga om beskyllningarna för nazism och fascism? Rosenblad säger själv i sina uttalanden: »Jag har alltid hyst aktning för tysk kultur, grundlighet och organisation på olika områden. Detta har intet med nationalsocialism att göra. Denna och dess metoder har jag bestämt ogillat.» — »Framhållas kan», säger han vidare, »att jag är aktiv frimurare, vilket icke är förenligt med nationalsocialistiskt tänkesätt.» Rosenblad själv bestrider alltså på det mest uttryckliga sätt, att han är nationalsocialist. Han säger ut, att han ogillar åskådningen och metoderna. Alla de som känna Rosenblad veta, att han på det sättet är en karl, att han är ganska enveten och icke ryggar inför en beskyllning. Men man skulle ändå kunna säga: »Ja, det där säger han bara.» Men då får man gå vidare i texten, till alla de uttalanden, som gjorts om Rosenblad av människor, som ha haft tillfälle att följa hans verksamhet. I intet av dessa uttalanden finns en antydning om att man haft anledning antaga, att han hyste nazistisk eller fascistisk åskådning. De gå tvärtom i en annan riktning. I allmänhet beröra de mindre själva denna omständighet än frågan om Rosenblads pålitlighet. För egen del upprepar jag vad jag sade i Skövde, att man kan ha sina sympatier i syd, i väst eller i öst och ändå vara en god svensk. Jag har försökt att hålla på detta under de tider vi genomlevat, då jag menat, att för vår inre sammanhållning skulle det vara i högsta grad farligt, om detta att man hade en viss åskådning skulle utan vidare leda till att man stämplades såsom icke svensk eller såsom en tänkt svikare i ett för Sverige farligt ögonblick. Jag vidhåller, att man kan ha sina sympatier i och hos ett annat land men ändå vara fullkomligt pålitlig när det gäller att kämpa för Sverige och att värna om landet. Det finns i dessa uttalanden en hel rad mycket klara omdömen på den punkten beträffande Rosenblad. Det är ingen som ifrågasätter hans pålitlighet. Läser man de uttalanden han vid olika tillfällen gjort för att också bedöma beskyllningen mot honom för att vara defaitist, finner man återigen,

Svar på interpellation. (Forts.)

att det ingenting finns i hans egna uttalanden, som skulle kunna tyda på önskan att slå ned lusten till motstånd. Det är tvärtom militärt korthuggna men mycket karska proklamationer, att här stå vi på vår post, och den skall hållas mot vem det vara månde. Vad rätt har interpellanten och vad rätt har jag då att mot Rosenblads eget bestridande och mot alla vittnesmål om hurudan han är till sin karaktär och hur han förhållit sig, ifrågasätta hans pålitlighet på den post, där han blivit satt?

En annan sak är, om man av andra grunder riktar anmärkningar mot Rosenblad, men då man sökt på ett särskilt sätt utnyttja överbefälhavarens uttalande, vill jag påpeka, att även överbefälhavaren säger, att det icke funnits anledning att ifrågasätta Rosenblads lojalitet och pålitlighet. Även sedan han diskuterat Rosenblads förbindelser med Dagsposten upprepar överbefälhavaren: »Att fördenskull ifrågasätta hans pålitlighet finner jag icke berättigat.» Det är sålunda klart, att i den väsentliga frågan om pålitligheten gå alla omdömen i samma riktning. Men sedan förklarar överbefälhavaren, att på grund av den värdslöshet, som Rosenblad har lagt i dagen vid lämnande av sina uppgifter angående förhållandet till Dagsposten, har numera hans tilltro till hans pålitlighet rubbats. Men det hänför sig varken till Rosenblads politiska uppfattning eller till hans militära tjänst. Jag skall icke diskutera de grunder, på vilka ÖB har detta omdöme. Han har emellertid meddelat, att han har för avsikt att göra en framställning till regeringen. När en sådan framställning inkommer, har regeringen att behandla den på samma sätt som andra framställningar av liknande art.

De föreliggande omständigheterna visa alltså icke, att man på blotta miss-tanken kan döma. I stället skulle väl vad som förekommit säga oss, att det finns all anledning att vara försiktig och verkligen skaffa sig fakta, innan man skri-der till ett domslut.

Jag har ingen orsak att upptaga en utförlig diskussion med interpellanten i fråga om vad som skedde när tyskeriet stod på sin höjdpunkt. Det skulle bli den gamla erinran om att just då befann sig herr Senander och hans partikamrater på den sida, som bockade sig ganska djupt för tyskeriet. Men vi ha ingen särskilt anledning att tala om det nu. Om allt vad som skedde under krigsåren var riktigt kan naturligtvis diskuteras. Jag vill emellertid erinra om att den speciella misstänksamheten mot kommunisterna härledde sig från deras hållning under första Finlandskriget. Men jag skall heller icke dröja vid den saken. Här är det uppenbart så, att vi alla ha en gemensam önskan att så långt det är möjligt få klarhet om hur det kan stå till inom olika kretsar. Interpellanten menade tydligen, att bara man sätter en klick på en människa, skall hon vara färdig. Jag menar, att den människan *dels* skall ha tillfälle till försvar, *dels* åtnjuta alla de rättigheter, som bruka anses förenliga med god rättsvård och demokratisk ordning. Jag upprepar vad jag sade i början av detta anförande: det är icke riktigt att regeringen saknar intresse för hithörande ting. Regeringen har tvärtom visat detta intresse. Det finns kvar, men regeringen kommer icke att löpa bara efter opinionsvindar, som icke grunda sig på tillräckliga överväganden. Jag har sagt, att bakom en del resolutioner icke står en självständig prövning, och det är väl alldeles uppenbart, att man icke vid ett möte kan göra den nödvändiga undersökningen. Man nöjer sig med att det eller det stått i tidningarna, och därav drager man sina slutsatser. Ett karakteristiskt exempel: jag fick en resolution, som icke bara angrep Rosenblad utan också vissa av våra marinofficerare, vari man åberopade sig på tidningsuppgifter men där man ändå var försiktig nog att säga, att då man hade anledning att tro, att dessa uppgifter i tidningarna voro riktiga, protesterade man. Men man hade ingen möjlighet att kontrollera dem. Och det måste väl vara vår sak, icke att

Svar på interpellation. (Forts.)

uppmuntra den sortens opinion utan att i demokratisk ordning söka få in det sinnelaget, att man försöker skaffa sig en verklig grund för ett omdöme.

Sedan skall jag bara deklarerera, att när jag talade i Skövde om detta, tänkte jag icke ett ögonblick på den petition, som inkommit från vissa värnpliktiga. Jag kan också till sist säga, att när regeringen lade denna petition till handlingarna, var det från den utgångspunkten, att man ansåg att det icke fanns anledning från regeringens sida att göra någonting i denna sak. Jag tror alldeles visst, att dessa värnpliktiga — åtminstone de flesta av dem — ledas av ett ärligt uppsåt. Vart man siktar har icke alltid varit riktigt klart. Det påstås, att den egentlige upphovsmannen skulle ha förklarat, att egentligen var det synd att Rosenblad skulle komma i gluggen — hans avsikt var att komma åt Per Edvin Sköld och mig. Även om detta var fallet, kan väl syftet ha varit vällovligt.

Herr **Malmberg** i Stockholm: Herr talman! J. K. har utfärdat ett intyg om general Rosenblads pålitlighet. Det har också understrukits här från regeringsbänken, att han är pålitlig. Men är det icke litet konstigt med pålitligheten, då »Trots allt» för mycket länge sedan talade om, att denne person var innehavare av aktier i Dagsposten? Om man är så pålitlig, varför icke då tala om för allmänheten, att man icke vill ha med den tidningen att göra? Då hade saken snart kunnat avvecklas. Så har emellertid icke skett, och därför har det uppstått misstänksamhet och tvivel.

Ledaren för de 348 värnpliktiga, Karl Evert Johansson, fick fyra dagars vaktarrest för petitionen mot general Rosenblad. Detta är ju enligt lagen, men man blir litet förvånad, eftersom de värnpliktiga dock gjorde denna sak av omtanke om landets och försvarets bästa. De ville ha general Rosenblad avlägsnad från sin post. De kunde också glädja sig åt ett allmänt instämmande från olika håll. Det har hållits protestmöten på olika platser i landet. Man säger, att sådant har icke så stor betydelse, men det är i alla fall opinionsyttringar. Flera av vårt regeringspartis tidningar ha också sagt sin mening i denna sak. Bl. a. kan jag citera Morgontidningen, som beträffande arméchefens åtgärd att döma den petitionerande värnpliktige Johansson bl. a. uttalade: »Om man accepterar ståndpunkten, att formen för de värnpliktigas opinion var klandervärd, bör det tilläggas, att det också måste med eftertryck krävas, att befälskårens uppförande är sådant, att det icke — såsom åberopats gentemot de värnpliktiga — kan minska tilliten till krigsmaktens trohet och lydnad, skada andan inom krigsmakten, nedsätta överordnads anseende» o. s. v. Morgontidningen har också ett ord i detta sammanhang om officerskåren och citerar arméchefens dagorderuttalande: »Det åligger oss krigsmän en ovillkorlig plikt att noga väga våra ord när det gäller så ömtåliga och för vårt försvar omistliga värden som förtroendet inom och till krigsmakten.» — »Och», säger tidningen, »det gäller icke bara ord. Hade general Rosenblad på sin tid bättre vägt sina gärningar i förbindelsen med redaktör Telander och Dagsposten, hade vad som nu förevarit kunnat undvikas, och alldeles utan konsekvenser lär detta faktum knappast kunna bli.» Det är väl obestriddligt, att general Rosenblads gärningar fränt på tilliten till försvaret och försvarets män? I radion i går kväll fick man ett understrykande härav när man fick höra, att överbefälhavaren till JK meddelat, att hans tillit till general Rosenblad numera rubbats.

När man granskar JK:s uttalande ser man, att en hel del personer ha uttalat sig välvilligt till den anklagades förmån. Men det egendomliga är, att överbefälhavarens uttalande är censurerat i JK:s redogörelse. Hur hänger det ihop med den saken? Varför kunde icke klämman komma med, som gällde

Svar på interpellation. (Forts.)

vårdslösheten i fråga om uppgifterna om aktieinnehavet i Dagsposten och vari ÖB på ett fint sätt uttalade, att karlen ljuger? Det är med nöje man instämmer med Östgöten, som skriver: »En hög officer, tjänande i det demokratiska Sveriges armé, är aktieägare i en antidemokratisk, av utländsk makt besoldad tidning, som enligt hans överordnades order inte får framläggas på en mäss.» De värnpliktiga kunna måhända tystas ned. »Men», betonar Östgöten, »värre lär det bli för Svenska Dagbladet att åstadkomma ingripande mot Bodens arbetarkommun, som sagt sin mening i denna sak.» Det kan väl med fog ifrågasättas, om utnämningpolitiken varit så lyckad i fallet Rosenblad.

Det är också med nöje jag citerar Afton-Tidningen, som säkerligen ger ett klart uttryck för vad fackföreningsfolket tänker i denna sak. Det heter: »Efter utredningen står det klarare än någonsin, att något straff inte bör drabba petitionärerna. Lika klart är, att general Rosenblad inte får stanna på sin post. Han må ha sina militära förtjänster, men av en hög befälhavare måste man fordra även ett klart förstånd och omdöme i politiska frågor. Hans vägran att ta avstånd från Dagsposten har försatt honom i ett ohållbart läge i förhållandet till sina underlydande.»

Och med icke mindre nöje skall jag slutligen citera vad riksdagsman Bergström i Hälsingborg skrivit i Skånska Social-Demokraten: »Det är för oss fullkomligt obegripligt att man en enda dag kan i synnerhet på ansvarsfulla chefsposter behålla officerare, som förfallit till en nazistisk inställning. En demokratisk samhällsordning kan omöjligen ha något förtroende för dem.»

Något bör således enligt samstämmiga uttalanden göras för att återställa förtroendet för försvaret, så att icke oviljan breder ut sig till förfång för försvarsintresset i vårt land.

Hans excellens herr statsministern **Hansson**: Herr talman! Jag skall icke polemisera mot den senaste talaren. Det är ju anmärkningsvärt, att han endast anförde vad andra sagt och icke tycktes ha brytt sig så mycket om att skaffa sig ett eget omdöme.

Vad gäller de frågor som framställt här beträffande uteslutningen i JK:s skrivelse av viss del av överbefälhavarens yttrande har, enligt vad som meddelats mig, justitiekanslern utskickat en kommuniké av följande innehåll: »Den delen av ÖB:s uttalande som allenast omnämnes av JK avser frågan om Rosenblads allmänna lämplighet, en fråga som JK icke haft att taga ställning till. Med den särskilda publicitet som var avsedd att givas åt JK:s skrivelse till försvarsministern ansåg JK ÖB:s uttalande i denna del icke böra på annat sätt ingå i skrivelsen än som skett och varav framgår att ÖB skulle till särskild behandling upptaga vad som förekommit. Härom har ÖB underrättats av JK och därigenom erhållit tillfälle vidtagna åtgärder för att hans uttalande även i nu berörda del skulle bringas till offentligheten samtidigt med JK:s skrivelse till försvarsministern. JK har ock i samband med förfrågan från försvarsministerns sida, om JK:s skrivelse kunde föreligga före interpellationens besvarande, tillställt försvarsministern ÖB:s uttalande i dess helhet. Detta skedde under måndagen omedelbart efter det ÖB:s uttalande kommit JK tillhanda.

Inga andra uttalanden föreligga än de i skrivelsen till försvarsministern upptagna.

Förestående har JK velat meddela till tidningsredaktionernas information.»

Härav framgår, att justitiekanslern har ansett den del av ÖB:s uttalande som icke refererats i hans utlåtande egentligen icke tillhöra det ärende som han hade att behandla. Han hade emellertid vidtagit en åtgärd, så att ÖB:s uttalande i denna del kunde bli känt på samma gång som JK:s utredning. Det

Svar på interpellation. (Forts.)

finns sålunda ingen anledning att tro, att här föreligger ett försök att undertrycka vad ÖB sagt. I så fall skulle väl JK inte haft anledning att på förhand underrätta ÖB och giva honom tillfälle att vidtaga åtgärder.

Herr **Malmborg** i Stockholm erhöll på begäran ordet för kort genmäle och anförde: Herr talman! Jag uppskattar hans excellens herr statsministerns älskvärdhet. Jag ansåg, att jag inte behövde så mycket framhäva mina egna meningar i denna fråga, ty det är väl känt sedan långt tillbaka, att jag är en klar motståndare till att nazistiska element skola göra sig breda i Sveriges demokratiska förvaltning. Jag är emellertid van att stå ganska ensam i dessa frågor, och jag tyckte därför, att det var angenämt, att jag för en gångs skull kommit i ett gott sällskap.

Vad justitiekanslerns förklaring angår må den gälla vad den kan.

Vidare yttrade:

Herr förste vice talmannen **Magnusson**: Herr talman! Jag vill icke uppträda som någon grundlagstolkare, men det torde icke vara alldeles obefogat att i detta sammanhang erinra om regeringsformens § 90, som har följande lydelse: »Under riksdagens, dess kamrars eller utskotts överläggningar och prövning må icke uti något annat fall eller på något annat sätt, än grundlagarna bokstavligen föreskriva, komma frågor om ämbets- och tjänstemäns till- och avsättande, regerings- och domaremakternas beslut, resolutioner och utslag, enskilda medborgares och korporationers förhållanden, eller verkställigheten av någon lag, författning eller inrättning.» Det är väl svårt att komma ifrån att den interpellation, som här med kammarens tillstånd fått framställas, och än mer den diskussion som här förts av interpellanten varit av det slaget, att det går bestämmelserna i § 90 alltför nära.

Jag har tagit upp frågan för att påpeka, att genom att kammaren har medgivit, att interpellationen får framställas, har man i viss mån frångått presidiet möjligheten att ingripa. Kammaren har en gång fattat ståndpunkt och sagt, att interpellationen får framställas och följaktligen även diskuteras. Men det råder intet tvivel om att här ha diskuterats ämbetsmans förhållanden, ja t. o. m. dömande myndighets beslut och dylikt. Jag skulle vilja framhålla, att det kommer att föra oss ganska långt, ja, att det kommer att föra oss in på demokratiens avvägar, om här alla möjliga omständigheter, även de som i hög grad beröra icke bara en tjänstemans förhållande i tjänsten utan även hans enskilda förhållanden, få interpellationsvägen diskuteras i riksdagens kamrar.

Jag vill tillägga, att eftersom jag har denna uppfattning om § 90 regeringsformen är jag förhindrad att ingå på någon vidare diskussion i denna fråga.

Herr **Ståhl**: Herr talman! Departementschefen synes mig i sitt interpellations-svar i dag icke tillräckligt ha beaktat, att efter vad dagens tidningar haft att förmäla fallet Rosenblad faktiskt inträtt i ett nytt skede.

Det visar sig, att interiörerna äro mera anmärkningsvärda än man tidigare trott. Petitionärerna och deras behandling har därmed mer än tidigare skjutits i bakgrunden. För min del håller jag före, att även om petitionen från början var frukten av kommunistisk propaganda, så är det i strid med svenskt rättsmedvetande att straffa folk som fäst allmänhetens uppmärksamhet på en sak som är ytterst anmärkningsvärd. Petitionärerna ha i detta fall faktiskt sagt detsamma, ehuru i annan form, som överbefälhavaren för rikets försvarsmakt, nämligen att förtroendet för general Rosenblad rubbats. Det förefaller mig, som om en värnpliktig borde kunna få vända sig till Konungen precis som en civil medborgare. Jag tror, att den uppfattningen arbetar sig fram, oavsett vad man

Svar på interpellation. (Forts.)

har för åsikt därom. I längden går det icke att uppehålla den meningen, att i sådant fall föreligger en straffbar handling.

Herr statsministern har här på ett skickligt sätt lagt upp frågan om den allmänna utrensningen i förhållande till detta speciella fall. För min del tror jag icke, att han haft för avsikt att blanda bort korten, men jag tror, att man bör hålla sig till det föreliggande konkreta fallet. Efter överbefälhavarens, general Jung, uttalande måste man fråga sig, om regeringen har förtroende för general Jung, när han säger, att hans tillit till general Rosenblad har rubbats, eller om regeringen har förtroende för general Rosenblad. Det är väl ändå på den punkten, som regeringen måste lämna en precisering.

Jag skall icke ingå på någon diskussion i frågan, huruvida överbefälhavarens uttalande är förenligt med vad statsministern gjort gällande. Men det finns i ÖB:s uttalande en tidsföljd som det förefaller mig att statsministern förbiset. ÖB argumenterar nämligen så, att det tidigare icke funnits anledning att icke ha förtroende för general Rosenblad men att »numera» — det ordet finns med — genom vad som uppdagats i fråga om aktieposten i Dagsposten hans tillit till general Rosenblad allvarligt rubbats. Jag skulle vilja fråga statsministern, om han i detta fall har förtroende för ÖB eller för general Rosenblad.

Det finns på s. 22 i justitiekanslerns skrivelse en passus som är av stort intresse. Han skriver där, att Jung på anförda grunder — vilka icke hänföra sig till den fråga som i detta ärende föreligger till bedömande — förklarat sig skola i tjänsteväg till behandling upptaga vad som förekommit. Jag skulle vilja fråga statsministern, som känner till den uppvaktning som general Jung gjort hos regeringen och som omtalas i dagens tidningar: föreligger det någonting utöver vad som kommit till allmänhetens kännedom, någon skrivelse eller någon framställning från ÖB, som kan vara av betydelse vid frågans bedömande?

Att jag begärt ordet har berott därpå, att eftersom det är överbefälhavaren, general Jung, som har förtjänsten av att dessa förhållanden klarlagts och utan omsvep delgivits allmänheten, har jag ansett det rätt och tillbörligt, att det här i kammaren ges uttryck åt en oreserverad erkänsla för överbefälhavarens ställningstagande på denna punkt. Det förefaller mig också, som om efter överbefälhavarens betygssättning general Rosenblads ställning, alldeles oavsett förhållandena i övrigt, måste anses ohållbar. En militärområdesbefälhavare torde väl icke vara i stånd att utöva sin verksamhet, sedan han av sin högste chef erhållit ett offentligt misstroendevotum.

Jag skall icke komma in på statsministerns förklaring över sin inställning till frågan om den allmänna utrensningen. I många stycken måste jag ge honom rätt, och jag är den förste att erkänna, att det är ytterst vanskligt att döma någon person utan att man har preciserade fakta att gå efter. Men det är då också av vikt, att man icke suddar ut de konkreta fallen i nuvarande situation.

Jag ber att få fästa uppmärksamheten på att ÖB genom försvarsstaben enligt meddelande i pressen givit den svenske militärattachén i Washington i uppdrag att se på en del papper som finnas där och lära innehålla upplysningar, som på ett egendomligt sätt sipprat ut till tyskarna under kriget. Nog måste man säga, att det är ett centralt svenskt intresse, att man med kraft vidtager sådana åtgärder, att dessa förhållanden verkligen klarläggas. Det är icke bekant, hur regeringen ställer sig till de konkreta fallen, och även här tycker jag, att det är påkallat att begära ett klarläggande. ÖB har med berömvärd kraft tagit itu även med denna sak, och det synes mig vara av vikt, att han härvidlag inte lämnas åt sitt öde.

Svar på interpellation. (Forts.)

Med de proportioner som detta ärende nu fått gäller det förtroendet till innehavaren av en mycket viktig post inom vårt försvar. Det vore därför, herr talman, enligt min uppfattning en olycka för hela vårt försvar, om den i stort sett — man skulle vilja säga hundraprocentigt, men man kanske får nöja sig med att säga inemot hundraprocentigt — lojala befälskåren skulle utsättas för misstro, bara därför att man på ansvarigt håll icke tar itu med de undersökningar, grundade på konkreta fall, som ändå här ligga inom räckhåll. Jag vill hoppas, att försvarsministern icke i detta fall vill stryka över och gå vidare. På det sättet skulle den förtroendekris, som vi nu äro inne i, icke avvärjas. Det måste vara ett första och ett centralt intresse för försvarsministern i detta fall att bidra till en klarläggning av saken, ty endast på detta sätt kan förtroendet för det militära återvinnas.

Jag skulle till sist, herr talman, vilja framhålla, att de initiativ som överbefälhavaren här tagit innebära något efterföljansvärt, och om försvarsministern på denna punkt vill göra sitt yttersta för att stödja ÖB, så har han i denna fråga bakom sig en vitt utbredd opinion, som är klart dokumenterad i pressen, icke minst i en rad socialdemokratiska tidningar. Jag skulle därför vilja hemställa, att försvarsministern på allt sätt medverkar till ett klarläggande av saken och sätter i gång den undersökning som ÖB påyrkat. Jag tror, att man på detta sätt kan komma långa stycken fram för att återställa det i någon mån rubbade förtroendet för försvaret.

I detta anförande instämde herrar *von Friesen* och *Osterman*.

Hans excellens herr statsministern **Hansson**: Herr talman! Jag bör kanske först påpeka för kammaren, att jag i mitt förra anförande möjligen använde ett för starkt ord, när jag citerade överbefälhavarens uttalande. Jag talade nämligen om att han skulle ha sagt att förtroendet till Rosenblads pålitlighet rubbats. Han sade ingenting annat än att »min tillit till honom numera allvarligt rubbats». Det är alltså ett mildare uttryck än det jag använde.

Vad beträffar de frågor som ställts till mig vill jag först förklara, att hade jag icke haft förtroende för ÖB, så hade jag icke varit med om att sätta honom på den post där han sitter. Beträffande general Rosenblad vill jag förklara, att när jag gick med på hans utnämning, var jag övertygad om hans pålitlighet, och jag har ingen anledning att ändra något i fråga om denna min uppfattning.

Den andra frågan gällde, om det funnes några ytterligare handlingar i saken som icke kommit fram. Såvitt jag känner till, finns det inga sådana. Jag har ännu icke sett någon framställning från ÖB. Den är mig bekant endast genom tidningarna.

Vad slutligen beträffar regeringens intresse för att få in de upplysningar som kunna finnas i utländska arkiv, har jag klart och tydligt meddelat, att regeringen för länge sedan gjort diplomatiska framstötter för att få del av ifrågavarande papper, som inte, såvitt jag vet, utgöras av till utlandet komna svenska papper utan, såsom jag har anledning tro, innehålla av tyskarna gjorda anteckningar om svenska förhållanden, som kunna vara av intresse för den svenska regeringen.

Herr **Senander**: Herr talman! Jag vill konstatera, att statsministern förklarat, att general Rosenblad har regeringens fulla förtroende även i fortsättningen. Jag anser ett sådant konstaterande vara värdefullt med hänsyn till den allmänna opinionen, som har en helt annan mening i saken och dömer efter vad som hittills framkommit såsom obestriddligt beträffande Rosenblad.

Statsministern förklarade, att general Rosenblad själv uppgivit, att han icke

Svar på interpellation. (Forts.)

vore nazist. Ja, i det nuvarande läget vore det väl märkvärdigt, om han skulle medge, att han vore nazist. Han har till och med bestritt, att han varit nazist, men aktieköpet i Dagsposten måste väl ändå säga någonting. Då regeringen förklarar, att man måste tillmäta innehav från militärpersoners sida av aktier i denna tidning stor betydelse, förefaller det mig egendomligt, att man icke i detta fall tillmåtar detta faktum det värde som det enligt denna förklaring borde ha.

Man måste säga, att det var ganska intressant att höra med vilken, jag höll på att säga, emfas statsministern förklarade, att han under hela krigstiden haft den uppfattningen, att man inte bör dela upp det svenska folket i pålitliga och icke pålitliga. Jag finner detta så mycket mera anmärkningsvärt, som jag i mitt första anförande erinrade om att man verkligen gjorde detta under krigsåren beträffande kommunisterna och andra radikala arbetare. Man fortsatte därmed ända till 1943—1944, och det kunde sålunda inte bara ha samband med den ställning som vi kommunister intogo till den finsk-ryska konflikten 1939—1940.

Herr statsministern tillmätte de till JK:s utredning avgivna intygen ett mycket stort värde. Jag måste säga, att när jag läste dessa ofta bombastiska vittnesuttalanden föreföllo de att vara ganska »lavede». Jag är för övrigt övertygad om att, därest någon skulle sätta i gång en apparat för sådant ändamål, så kunde man få in minst lika många intyg av motsatt innebörd beträffande general Rosenblad.

Statsministern torde ha missuppfattat mig när han förmenade, att jag skulle ha uttalat att han med sitt tal i Skövde åsyftade att få petitionärerna bestraffade. Något sådant har jag aldrig yttrat. Jag har sagt, att ett dylikt tal vore ägnat att uppmuntra dem som gingo havande med tanken på att petitionärerna borde bestraffas. Statsministerns tal verkade stimulerande i sådan riktning. Den saken tror jag ej kan bestridas.

Statsministern har för vana att som klimax i sin polemik mot oss kommunister om och om igen upprepa det så många gånger ihjälslagna påståendet, att vi under en viss period av kriget skulle ha varit på samma sida som nazisterna. Jag tänker icke upptaga tiden med att än en gång gendriva hans uppfattning på den punkten. Ej heller tänker jag begära, att han skall avstå från en polemisk metod som han tydligen räknar som ett attribut till »stor statskonst». Däremot skulle jag vilja rikta en vördsam hemställan till honom att i fortsättningen utveckla litet mera variation när han serverar sina plattheter mot oss kommunister. Eljest kan man lätt få den uppfattningen att han saknar fantasi och icke förmår åstadkomma några nyheter på området i fråga.

Chefen för försvarsdepartementet, herr statsrådet **Vougt**: Herr talman! Jag skall endast be att få säga några ord med anledning av herr Senanders anförande. Inledningsvis yttrade herr Senander att den här frågan icke uteslutande bör betraktas som en fråga av juridisk art utan att den även måste anses vara av politisk natur. Men herr Senander vill väl ändå giva mig rätt i att det varit nödvändigt för mig att, innan jag underställde regeringen den konkreta fråga, som här föreligger, se till att det fanns en juridisk grund att stå på. Det ingår icke i min uppfattning om min ämbetsplikt att människor, som det är fråga om att man skall fälla dom över, icke skola få tillfälle att rättfärdiga sig. Det var därför för mig tillfredsställande, att den utredning som åstadkoms genom JK kunde bilda en grund för ett omdöme i saken. Självfallet är jag också glad över att det kunnat klargöras, att det icke funnits någon anledning till misstanke för opålitlighet mot landet hos en svensk officer.

Svar på interpellation. (Forts.)

Det förefaller mig som om den ärade interpellanten skulle ha tagit ett visst intryck av det material som framlagts av JK. Jag följde också uppmärksamt herr Senanders första anförande och fann, i likhet med statsministern, att han använde ganska försiktiga uttryck när det gällde att karakterisera den militära befälhavare som vi resonera om. Han kallade honom för antidemokrat, för mindre pålitlig ur demokratisk synpunkt, och han förundrade sig över att regeringen icke ifrågasatt hans demokratiska lödighet. Det är i alla fall ganska försiktiga uttryck av herr Senander, och de kontrastera ganska starkt mot de uttryck, som använts i den petition som givit tonen åt den opinionsrörelse som rullat fram i Norrbotten sedan några månader tillbaka.

Herr Senander anser alltså att vederbörande icke fyller de krav som böra ställas på en demokrat. Det är klart, att det är mycket svårt att bilda sig en föreställning om olika ämbetsmäns demokratiska inställning. Jag skulle bara be att få fråga herr Senander, vilken demokratisk katekes han önskar att jag skall låta dem svara på. Är det en allmänt liberal eller borgerlig demokrati? Är det en demokrati i överensstämmelse med det program som mitt parti omfattar? Är det en konservativ demokrati, eller är det exempelvis den nya företeelse i form av en kommunistisk demokrati som herr Senander själv hyllar sig till? Det vore bra, om han i det avseendet kunde giva mig klart besked.

Herr Senander ansåg att en förtroendekris dragit upp inom och omkring försvaret. Ja, det är klart att så måste bli förhållandet, därest man på visst håll målmedvetet arbetar för att misstänkliggöra de män som stå i försvarets ledning. Jag skulle vilja uttrycka den förhoppningen, att nästa gång man på något håll känner frestelse att draga upp en sådan här strid vederbörande måtte från begynnelsen skaffa sig bättre dokumentation än det visat sig att man i detta fall kunnat åstadkomma. Då slippa vi bevittna att personfrågor drivas fram på otillbörligt sätt och skapa sken av en förtroendekris, när någon sådan icke är för handen.

Jag begärde också ordet för att göra en liten replik till herr Ståhl, som yttrade, att det föreföll honom naturligt att de värnpliktiga få vända sig till regeringen i likhet med alla andra medborgare. Härtill vill jag säga, att jag snart sagt dagligen får besök av värnpliktiga som föra fram olika ärenden, och jag får också nästan dagligen mottaga brev från värnpliktiga som föra fram sina olika bekymmer. Men här gäller det en annan sak, nämligen huruvida det kan anses lämpligt att en stor skara värnpliktiga i en petition, som här skett, framför sin mening om det befäl under vilket de äro ställda. Därtill kommer också den form som petitionen erhö. Jag tror nog ändå att herr Ståhl, som ju själv, såvitt jag vet, i beredskapen varit i tjänst som svensk militär, är ense med mig om att det i varje fall icke kan vara lämpligt att den tendensen lämnas obeivrad, även om det i detta fall gärna skall erkännas att det föreligger förmildrande omständigheter.

Till slut vill jag, med anledning av vad herr Ståhl sist yttrade, säga, att det givetvis är regeringens sak att bedöma på vilket sätt en undersökning skall göras när det gäller frågan om människors pålitlighet eller när det gäller personfrågor inom försvaret eller inom ämbetsmannavärlden i övrigt.

Herr **Johansson** i Stockholm: Herr talman! Försvarsministern torde nog finna att dokumentationen kommer att visa sig tillräcklig för stora delar av hans eget parti. Aktieteckningen i Dagsposten räcker nog för de flesta. Det var icke obekant, när denna tidning startades under Tysklands glansdagar 1941, att den startades just därför att icke ens den mest tyskvänliga pressen ansågs tillräckligt tyskvänlig. Var det icke så förresten, herr statsråd, att

Svar på interpellation. (Forts.)

överbefälhavaren telegrafiskt tillfrågade general Rosenblad, huruvida denne tecknat aktier, och fick ett nekande svar? Sedan visade det sig, att general Rosenblad personligen gjort sådan teckning men överlätit aktierna på andra. Detta har jag hört från mycket initierad källa.

JK och general Rosenblad ha talat om att det var den gamle vännen Telander som tänkte starta en ny tidning av den gamla aftonbladstypen. Gamle vännen Telander var då sedan minst åtta år känd som en av förgrundsfigurerna i den från högern utbrutna nazistiska rörelsen. Tidningen Aftonbladet var som bekant en kortare tid organ för Nationella ungdomsförbundet just under dess nazistiska orientering, då Telander var med. Jag tror det vore att underskatta den militära säkerhetstjänsten — den har visserligen varit svag när det gällt att se åt höger — om man tror att den ej hade en aning om hur den tidning skulle se ut som Telander startade.

Hans excellens herr statsministern liksom försvarsministern har gång på gång talat om att ingen bör dömas ohörd och att här skall demokratisk praxis gälla. Det är bara sorgligt att dessa goda bekännelser till en demokratisk rättsordning togo semester under så lång tid under åren 1940 och 1941. Statsministern var mycket försiktig när det gällde att taga upp de exempel som herr Senander anförde. Det var icke bara för att de hade bockat sig för tyskarna som åtskilliga hundratal svenskar sändes till arbetsläger, utan för att de hävdade att Sverige borde vara neutralt i kriget mellan Sovjetunionen och Finland. Två ledamöter av denna kammare och en ledamot av första kammaren ha prövat dessa läger. De fingo icke avgiva några förklaringar. För dem gällde icke rättsordningen. Varken statsministern, dåvarande försvarsministern eller den nuvarande försvarsministern hade något att anmärka mot den summariska process som tillämpades gentemot dem, och då är att märka att all erfarenhet från Europa visade, att det icke var från det hållet, alltså från arbetarklassen, som förräderiet mot den internationella frihetskampen kom. De som företrädde den åskådningen ha hållit i alla väder. Vi behöva ej gå längre än till Norge för att se vilka de voro som sveko. Den man som där efterträdde Judas Iskariot som symbol för förräderiet var Norges förutvarande försvarsminister, och hans närmaste män voro polischefen i Oslo och befälhavaren för Norges nordligaste militärdistrikt, i Narvik. Det räcker. Jag tror därför det finns anledning skapa en viss jämvikt mellan behandlingen av vissa svenskar 1940 och behandlingen av nazisterna nu — den som tecknat aktier i Dagsposten tycker jag har meriterat sig tillräckligt — så mycket mer som det den gången gällde att utestänga fattiga arbetare från arbetstillfällen, när det byggdes bunkrar och befästningar. Man smädade människor som voro beredda att dö för demokratin i Spanien, och man berövade dem rätten att bära vapen till försvar för sitt eget land.

Försvarsministern anser att saken nu kan anses utagerad och att general Rosenblad fått upprättelse. Den opinion som visat sig i denna fråga är, herr försvarsminister, icke endast en norrbottensopinion. Jag såg härom dagen ett mycket gott uttalande i frågan från socialdemokratiska ungdomsdistriktet i Skåne, alltså från en provins som ligger statsministern och försvarsministern nära. Varken vad JK eller de vittnen, som anförts i JK:s berättelse, yttrat — det är ju möjligt att de vittnen som haft andra meningar ej fått vara med — kommer att väga tyngre på folkopinionens väg än deras uppfattning, som anse att här borde för försvarets skull en ändring ha skett. Frågan är ej utagerad med detta. Jag tror att den kommer att bli en av de stora frågorna i årets politiska debatt.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 5.

Föredrogos var efter annan följande Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande propositioner; och hänvisades därvid

till det särskilda utskott, som riksdagen för ändamålet beslutit tillsätta, propositionen nr 220, med förslag till lag om folkpensionering, m. m.; samt

till behandling av lagutskott propositionerna:

nr 221, med förslag till lag angående ändring i lagen den 29 juni 1945 (nr 420) om semester, m. m.; och

nr 223, med förslag till lag angående förlängd giltighet av gällande indelning i ortsgupper jämlikt lagen den 28 juni 1935 (nr 434) om folkpensionering.

§ 6.

Föredrogos var för sig och hänvisades till statsutskottet de på bordet liggande motionerna nr 456 och 457 av herr *Sundström* i Skövde.

§ 7.

Föredrogos vart efter annat:

utrikesutskottets utlåtande, nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ratificering av vissa ändringar i stadgan för Internationella arbetsorganisationen; samt

konstitutionsutskottets utlåtande, nr 13, i anledning av väckt motion angående ändring av bestämmelserna om motionsrätt i lagen om kommunalstyrelse på landet.

Kammaren biföll vad utskotten i dessa utlåtanden hemställt.

§ 8.

Herr statsrådet *Wigforss* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 211, angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1946/47;

nr 222, med anhållan om riksdagens yttrande angående avvecklingen av den allmänna omsättningsskatten;

nr 226, angående reglering av vissa familjepensioner m. m.;

nr 229, angående markförvärv för flygfältsarbeten; samt

nr 235, angående ombyggnad till normalspår av vissa av Blekingenätets järnvägar.

Dessa propositioner bordlades.

§ 9.

*Utgifter under
riksstatens
femte huvud-
titel.*

Föredrogs statsutskottets utlåtande, nr 5, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1946/47 under femte huvudtiteln, avseende anslagen inom socialdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner.

Punkterna 1—3.

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Avlöningar
till viss per-
sonal för större
statistiska
specialunder-
sökningar.*

Punkten 4, angående socialstyrelsen: Avlöningar till viss personal för större statistiska specialundersökningar.

I enlighet med Kungl. Maj:ts i propositionen nr 1 under femte huvudtiteln, punkten 4, framlagda förslag hade utskottet hemställt, att riksdagen måtte

Avlöningar till viss personal för större statistiska specialundersökningar.

(Forts.)

till Socialstyrelsen: Avlöningar till viss personal för större statistiska specialundersökningar för budgetåret 1946/47 anvisa ett reservationsanslag av 30 000 kronor.

Vid denna punkt hade reservation avgivits av herrar *Johan Bernhard Johansson, Gränebo, Heiding, Mannerskantz, Ragnar Bergh, Rubbestad, Staxäng, Onsjö* och *Birke*, vilka ansett att utskottets motivering bort hava i reservationen angiven lydelse.

Punkten föredrogs; och yttrade därvid:

Herr **Rubbestad**: Herr talman! Som kammarens ledamöter finna, har jag på denna punkt tillsammans med andra ledamöter av statsutskottet begärt viss ändring i utskottets förslag till motivering. Vi ha icke framställt något ändringsförslag beträffande anslagsbeloppet utan biträda Kungl. Maj:ts förslag om utanordnande av 30 000 kronor för det speciella ändamål som avses i punkten. Vårt uttalande riktar sig mot de statistiska utredningarna överhuvud taget, mot den ansvallning av uppgifter som begäras, då man går in för att tillskapa statistiskt material. När socialstyrelsen utformar blanketterna, sker det på ett sätt som vi finna alldeles onödigt omfattande. Man begär en massa uppgifter, som icke äro av någon betydelse. Exempel härpå kan man finna vid många dylika utredningar. Jag tänker då speciellt på den utredning som företogs i fjol höst, då det gällde att lämna uppgifter om bostäder, med detaljerade besked om deras beskaffenhet och belägenhet m. m. Det var en massa frågor som då skulle besvaras. Allt detta gör ju att det behövs en mycket stor personal för dessa statistiska utredningar och bearbetningar.

Vi ha därför med vår motivering velat göra ett observandum till vederbörande, att när man förordnar om dylika statistiska undersökningar, dessa böra begränsas till det absolut nödvändiga och inte få svälla ut på sätt som skett. Med hänsyn härtill ha vi som motivering i utskottets utlåtande föreslagit följande: »Utskottet vill framhålla nödvändigheten av att statistiska undersökningar i görligaste mån begränsas till antal och omfattning såväl ur synpunkten av besparingar i ekonomiskt hänseende som med hänsyn till att myndigheter och allmänheten icke i onödan besvaras.»

Detta är som sagt en opinionsyttring för att man skall begränsa sig i detta avseende, och jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr **Eriksson** i Stockholm: Herr talman! Jag har fattat reservanternas ståndpunkt närmast så, att man ville använda tillfället för att demonstrera sin olust inför de kostnader som statistiska bearbetningar i och för sig medföra. Nu gav emellertid reservanternas talesman ytterligare något exempel på vad man ville nå, då han för sin del önskade att de blankettformulär, som begagnas vid infordrandet av de uppgifter, vilka skola ligga till grund för statistiska utredningar, skulle göras mindre omfattande och således vålla myndigheterna och de enskilda mindre besvär.

Jag för min del skulle knappast tro att det kan vara lämpligt, att riksdagen på det sätt reservanterna här föreslå i en allmän motivering ger anvisning till den statens myndighet som skall handha dessa ärenden. Det är alltså närmast den ståndpunkten jag företräder, och den skiljer sig från den reservanterna utvecklat. Det är också därför utskottsmajoriteten i detta avseende icke anför någon motivering utan nöjer sig med att ansluta sig till Kungl. Maj:ts förslag. Jag vill vidare fästa uppmärksamheten vid att den punkt det här är fråga om — 30 000 kronor under femte huvudtiteln — gäller en av socialstyrelsen

Avlöningar till viss personal för större statistiska specialundersökningar.
(Forts.)

planerad utredning rörande fattigvårdsklienteleets sammansättning, och det kan väl knappast vara lämpligt att detta lilla anslag skall tagas till intäkt för anvisningar ifrån riksdagens sida med den ganska vittgående adress, som den ärade reservanten nyss föreslog.

Jag ber således, herr talman, att få yrka bifall till utskottets motivering i den föredragna punkten.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i denna punkt dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och biföll kammaren utskottets berörda hemställan.

Punkterna 5 och 6.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 7.

Lades till handlingarna.

Punkterna 8 och 9.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 10.

Lades till handlingarna.

Punkterna 11—13.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 14 och 15.

Lades till handlingarna.

Punkten 16.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 17.

Lades till handlingarna.

Punkten 18.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 19.

Lades till handlingarna.

Punkterna 20 och 21.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 22.

Lades till handlingarna.

Punkterna 23—25.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 26.

Lades till handlingarna.

Punkten 27.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 28.

Lades till handlingarna.

Punkterna 29—34.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 35.

Lades till handlingarna.

Punkterna 36—41.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 42.

Lades till handlingarna.

Punkterna 43 och 44.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 45.

Lades till handlingarna.

Punkterna 46—57.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 58.

Lades till handlingarna.

Punkten 59.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 60.

Lades till handlingarna.

Punkterna 61 och 62.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 63.

Lades till handlingarna.

Punkterna 64 och 65.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 66.

Lades till handlingarna.

Andra kammarens protokoll 1946. Nr 15.

Punkterna 67—76.

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Bidrag för
anskaffande
av bostäder åt
provinsial-
läkare å
landsbygden.*

Punkten 77, angående motioner om ökat anslag till bidrag för anskaffande av bostäder åt provinsialläkare å landsbygden.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *E. Hage m. fl.* (I: 119) och den andra inom andra kammaren av herr *Gavelin m. fl.* (II: 220), hade hemställts, »att riksdagen måtte till anskaffande av bostäder till provinsialläkare å landsbygden för budgetåret 1946/47 anvisa ett reservationsanslag av 150 000 kronor samt att riksdagen måtte bestämma, att detta anslag må kunna i första hand användas till anskaffande av sådan bostad åt provinsialläkare i distrikt inom rikets ödemarksområden, där lämplig läkarbostad icke kan på annat sätt erhållas, men även för samma ändamål inom kommun i övrigt, där skattetungan m. m. motiverar ett sådant anslag».

Utskottet hemställde,

a) att motionerna I: 119 och II: 220, i vad de avsåge anslagsfrågan, ej måtte av riksdagen bifallas;

b) att nämnda motioner, i den mån de ej behandlats under a) ej måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Vid denna punkt hade reservation avgivits av herrar *Johan Bernhard Johansson, Ragnar Bergh, Staxäng* och *Viklund*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa,

a) att motionerna — — — riksdagen bifallas;

b) att riksdagen måtte i anledning av nämnda motioner, i den mån de ej behandlats under a), i skrivelse till Kungl. Maj:t giva tillkänna vad reservanternas i sin motivering anförde.

Efter föredragning av punkten anförde:

Herr **Viklund**: Herr talman! Under denna punkt redovisas två likalydande motioner väckta av herr Hage m. fl. i första kammaren och av herr Gavelin m. fl. i denna kammare. I motionen hemställs »att riksdagen måtte till anskaffande av bostäder till provinsialläkare å landsbygden för budgetåret 1946/47 anvisa ett reservationsanslag av 150 000 kronor samt att riksdagen måtte bestämma, att detta anslag må kunna i första hand användas till anskaffande av sådan bostad åt provinsialläkare i distrikt inom rikets ödemarksområden, där lämplig läkarbostad icke kan på annat sätt erhållas, men även för samma ändamål inom kommun i övrigt, där skattetungan m. m. motiverar ett sådant anslag».

Beträffande motionens första yrkande, om höjt bidrag till uppförande av läkarbostäder i ödemarken, har ju riksdagen vid ett tidigare tillfälle tillmötesgått motionärernas önskemål. Vid behandlingen av tilläggsstat II för innevarande år beslöts nämligen medgiva en höjning av maximibeloppet för anläggandet av dessa tjänsteläkarbostäder från 18 000 till 25 000 kronor.

När det däremot gäller det andra yrkandet, att bidragsrätten skall utsträckas till även andra kommuner än sådana i ödemarksområde, har statsutskottets majoritet ställt sig avvisande, medan fyra ledamöter vid utskottsbehandlingen ansett frågan vara av den vikt, att en undersökning i saken bör rekommenderas. Reservanternas ha därvid begärt att följande yrkande skulle ingå i utskottets hemställan: »Med hänsyn till pågående utbyggnad av provinsialläkarorganisationen anser utskottet, att denna fråga nu bör tagas under närmare övervägande, helst som åtskilliga smärre kommuner med ringa skatteunderlag kunna antagas bliva belastade med avsevärda kostnader för byggande av bostäder

Bidrag för anskaffande av bostäder åt provinsialläkare å landsbygden.
(Forts.)

åt provinsialläkare. Utskottet förutsätter, att Kungl. Maj:t låter undersöka frågans ekonomiska sida och för riksdagen framlägger resultatet av de överväganden, vilka utskottet funnit påkallade.»

Då jag anslutit mig till reservanternas ståndpunkt vill jag, herr talman, i allra största korthet ange de skäl som därvid varit vägledande för mig. I den stora och betydelsefulla sociala upprustning som nu pågår i landet ha åtgärderna på hälso- och sjukvårdens område varit att räkna bland de mest genomgripande. Som ett mycket viktigt led i samhällets strävanden på detta område pågår den fortlöpande utökningen av tjänsteläkar- och provinsialläkardistrikt. Redan under tidigare år har ett stort antal nya provinsialläkartjänster beslutats här i riksdagen, och i detta utlåtande föreligger förslag om inrättande av ytterligare ett femtiotal sådana tjänster. Härigenom blir det nu möjligt att få läkare ut i bygderna, att åstadkomma en delning av de större provinsialläkardistrikt och vidare också att ordna med nybildning av läkardistrikt. Särskilt värdefullt är att bygder som tidigare haft svårt att få läkare härnäst kunna komma i kontakt med läkare och erhålla önskad sjukvård. De kunna nu genom utökningen av antalet läkare få möjlighet till bättre vårdformer. Medicinalstyrelsen har också företagit en kartläggning av behovet och har framlagt förslag till uppdelning av nya provinsialläkardistrikt.

Skall syftet med dessa åtgärder vinnas är det alldeles nödvändigt att man också beaktar behovet av läkarbostäder ute i bygderna. Det blir omöjligt för landsbygdsdistriktet att i tävlan med städer och tätorter hävda sig i konkurrensen om läkare, såvida de inte kunna erbjuda goda läkarbostäder. När en läkare på landsbygden jämför sina förhållanden med läkarens i det centrala samhället, utfaller inte den jämförelsen till hans fördel. Hans tjänst blir naturligtvis mycket besvärligare och inkomstförhållandena sämre. Mångenstädes bo landsbygdsläkarna på billigaste ort men måste hålla sina barn i skolor på dyrort, och åtskilligt av den trivsel det centrala samhället erbjuder sina befattningshavare kan den verkliga landsbygden inte ge. Finnas åtminstone goda bostäder på landsbygden, är det emellertid någon utsikt för att man också skall få dit goda läkarkrafter.

Det gäller i detta sammanhang även att tillse att läkarens bostad placeras så att i första rummet sjukvårdens intressen tillgodoses. Bostadsorten är dock inte alltid en kommun som har de bästa resurserna att klara kostnaderna för en god läkarbostad. Det kan hända att det för invånarna i den ur sjukvårdssynpunkt lämpligaste kommunen betyder ett tiotal kronor per skattekrona i belastning att åstadkomma en läkarbostad, medan denna i en annan kommun endast åsamlar skattedragarna en ökad belastning på några tiotal ören per bevillningskrona.

Herr talman! Jag skall inte uppehålla mig längre vid denna fråga, detta med hänsyn till den långa föredragningslistan, som föreligger. Reservanternas önskemål anser jag vara fullt i linje med de strävanden på socialpolitikens område, som varit vägledande för riksdagen under senare år och alltjämt äro det. Att åstadkomma en utjämning av bördorna kommunerna emellan har ju också på ett tydligt sätt ingått i statsmakternas strävanden. Då så är förhållandet ber jag, herr talman, att få yrka bifall till den reservation, som på denna punkt är fogad till utskottets utlåtande.

I detta anförande instämde herrar *Gavelin* och *Jansson* i Kalix.

Herr *Pettersson* i Dahl: Herr talman! När jag begärt ordet har jag gjort det därför att jag på avdelningen varit med om att behandla detta ärende, varvid jag anslutit mig till den mening som företrädades av reservanterna. Jag kan i

Bidrag för anskaffande av bostäder åt provinsialläkare å landsbygden.
(Forts.)

allt väsentligt instämna i vad herr Viklund nu anfört och har kanske inte så värst mycket att tillägga. Jag vill dock till en början endast hänvisa till det beslut riksdagen för några minuter sedan fattade angående utökning av provinsialläkarnas antal, där riksdagen enhälligt beslutade att göra ett tillägg utöver vad Kungl. Maj:t föreslagit. Med detta har ju riksdagen tydligt visat sitt intresse för att så många tjänsteläkare som möjligt skola bli anställda ute i bygderna.

Jag skulle tro att vi allesamman veta att det för närvarande pågår en ganska stark uppdelning av nuvarande provinsialläkardistrikt. Medicinalstyrelsen har sammanträden med länsstyrelserna i de olika länen och diskuterar förslagen om denna uppdelning. Man vågar väl säga att det i hela landet finns ett mycket starkt intresse för detta och likaså för att man skall placera tjänsteläkarna i de respektive distrikten på allra lämpligaste plats. Det har varit så hemma i Hallands län, och jag tror inte jag tar fel om jag säger, att intresset är lika stort överallt. Då uppstår givetvis frågan, om det kan bli möjligt för dessa kommuner, som gärna vilja ha läkare i närheten, att få en tjänsteläkare dit.

Av de författningar som anslutas till denna punkt framgår, att en bostad för provinsialläkare skall bestå av sex rum och kök och dessutom tre mottagningsrum, alltså sammanlagt nio rum, och vidare skall det vara tillgång till garage samt nödiga uthus. Med nuvarande byggnadskostnader tror jag att en dylik bostad går på bortåt 100 000 kronor. Före kriget, när dessa författningsbestämmelser fastställdes, utgick man ifrån att provinsialläkarbostaden skulle kosta 54 000 kronor, och då maximerade man statsbidraget till en tredjedel av kostnaden, dock högst 18 000 kronor. Som herr Viklund här anfört äro dessa bidrag endast förbehållna ödemarksdistrikten i Norrland — de andra provinsialläkardistrikten få inga bidrag alls.

Här skall således byggas en bostad som går på 100 000 kronor eller bra nära. och denna bostad skall givetvis förläggas där det är lämpligast att placera provinsialläkaren i fråga inom distriktet, alltså oberoende av kommunens ekonomiska möjligheter att åstadkomma bostaden. Enligt författningarna skall provinsialläkaren inte betala högre hyra för denna bostad än 1 800 kronor. Säg att bostaden kostar 90 000 kronor, och om vi räkna med 7 % ränta däri inräknat amortering får kommunen en utgift på 6 300 kronor. Den får en hyresinkomst på 1 800 kronor jämte skatteinkomster från provinsialläkaren. Man kanske bör räkna med att han har en inkomst på 20 000 kronor eller 200 skattekronor, med en kommunalskatt på 10 kronor per skattekrona betalar han 2 000 kronor i kommunalskatt, 2 000 plus 1 800 är 3 800, och då kommunen har en utgift på 6 300 kronor gör den alltså en förlust på 2 500 kronor per år.

Man kan då inte värja sig för den tanken att man i respektive kommun, som givetvis gärna ville ha provinsialläkaren boende inom sitt distrikt — i varje fall om det är en liten kommun, som det många gånger kan vara frågan om — inte får så värst stort intresse för att uppföra denna bostad. Man får också tillägga att om det inte blir en bostad som fyller fordringarna eller är av samma kvalitet som läkarbostaden i en stad eller annan tätort, säkerligen ingen tjänsteläkare kommer att vara intresserad av att söka tjänsten i detta distrikt. Man kan nog säga, att möjligheten att få läkare ute i bygderna till stor del är beroende av kvaliteten av den bostad vederbörande läkare kan få. Det är alltså särskilt angeläget, att bostaden icke blir för dyr för kommunen.

Jag menar således, herr talman, att det vore fullt berättigat att bestämmelserna i detta fall ändrades så att även andra kommuner än sådana i rikets ödebygdsområden hade möjlighet att få statsbidrag till uppförande av pro-

Bidrag för anskaffande av bostäder åt provinsialläkare å landsbygden.

(Forts.)

vinsialläkarbostäder. Därför anser jag att riksdagen gjorde rätt, om riksdagen bifölle den reservation, som vid denna punkt, nr 77, är redovisad i utskottets utlåtande.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till denna reservation.

Herr Eriksson i Stockholm: Herr talman! De båda föregående ärade talarna, som ju talat för bifall till den vid denna punkt i utskottets utlåtande fogade reservationen, ha ju erinrat om att det för närvarande finnes en författning, vilken stadgar, att bidrag till byggande av provinsialläkarbostäder kan utgå för sådana distrikt, som äro belägna i rikets ödemarksområden. Denna regel, att staten ger bidrag allenast till ödebygdsområdena, har ju gällt under åtskillig tid, och några yrkanden ha icke tidigare framställts i det avseendet, att detta bidrag skulle utvidgas att gälla landet i övrigt.

Nu har den motion, som föranlett denna reservation, två yrkanden. Det första är, att på riksstaten för nästa budgetår måtte uppföras ett anslag för detta ändamål. I detta avseende har utskottet avstyrkt motionen, och reservanterna göra icke någon invändning däremot. Det andra yrkandet går ut på att rätten till statsbidrag för uppförande av provinsialläkarbostäder skall utvidgas till att gälla riket i dess helhet. Reservanternas motivering syftar närmast till att Kungl. Maj:t skall låta undersöka denna frågas ekonomiska sida och för riksdagen framlägga resultatet av de överväganden, vilka utskottet bort finna påkallade.

När utskottsmajoriteten icke har velat biträda denna motivering och yrkandet beror det ju på formaliteter, kan man säga, vid utskottsbehandlingen. Då avdelningen behandlade detta ärende, ställdes icke i anslutning till motionen något som helst yrkande av de ledamöter, som deltog i ärendets behandling. När däremot ärendet justerades, var det en delvis annan sammansättning av utskottsavdelningen. Då framkom detta yrkande, som sedermera upptogs vid frågans behandling inom utskottet och där samlade ett antal ledamöter som reservanter.

Vi ha sålunda på utskottsavdelningen, på grund av att där ingen var intresserad för denna sak, egentligen icke underkastat denna fråga någon större undersökning.

Personligen har jag emellertid den uppfattningen, att hela frågan om utbyggnad av vårt provinsialläkarväsen kommer i ett annat ekonomiskt läge, om man här skulle utgå ifrån vad som synes vara motionärernas och reservanternas uppfattning, nämligen att det skall utgå statsbidrag över hela landet till byggande av provinsialläkarbostäder. Det är möjligt, att man får överväga, huruvida finansiella förutsättningar föreligga att utöka provinsialläkardistriktens antal i den hastiga takt, som medicinalstyrelsen avser och jag för min del har sympati för. Jag ber att få fästa uppmärksamheten vid att under fjolåret riksdagen utökade antalet provinsialläkardistrikt med femton flera än Kungl. Maj:t föreslagit. Kungl. Maj:t hade då föreslagit en ökning med tjugu nya distrikt, men utskottet höjde detta antal till trettiotvå. I år ligger denna fråga så till, att Kungl. Maj:t har föreslagit en utökning med ytterligare trettiotvå nya distrikt. Utskottet har — vilket kammaren redan bifallit — på grund av motioner tillstyrkt en ökning med femtio nya tjänster, d. v. s. femtio nya distrikt.

Statens utgifter för denna utökning av antalet tjänsteläkare ha hittills begränsats till blott lönekostnader. Dessa lönekostnader ha under det budgetår, som behandlats, inträtt allenast successivt på grund av att alla tjänster icke tilläts vid budgetårets början. Första tiden av året har utökningen på lönekontot

Bidrag för anskaffande av bostäder åt provinsialläkare å landsbygden.
(Forts.)

blivit förhållandevis ringa, och sedan har den stigit efter hand. Om nu prövningen av frågan om inrättande av ett antal nya tjänster skall kombineras med frågan om kostnaderna för uppförande av ett antal provinsialläkarbostäder, så är det ganska självfallet, att utskottet måste ägna frågan ur dessa synpunkter en sorgfällig ekonomisk omprövning.

Jag tror således, att det önskemål, som den förste av de ärade reservanterna utvecklade, nämligen att man skall få provinsialläkardistriktens antal utökad, kommer att i avsevärd mån motverkas i och med att man kopplar på denna fråga spörsmålet om byggnadsskyldighet för staten av de mått det här är fråga om.

Nu vill jag icke anse, att det krav reservanterna ställt i och för sig är oberrättigat. Det kan mycket väl anses, att då staten inrättar nya provinsialläkartjänster, den också skall taga på sig denna kostnad. Men eftersom en mycket stor del av utbyggnaden av vår socialbudget närmast är en avvägning mellan intressen på olika punkter, kommer onekligen den ekonomiska omprövning, varom jag nyss talade, att bli oundviklig. Jag har velat fästa uppmärksamheten på denna konsekvens av reservanternas ståndpunkt. Men vill man taga denna konsekvens, är det klart, att kommande års riksdagar få i detta avseende pröva den ekonomiska frågan i hela dess vidd.

Nu vill jag icke alls gå in på något som helst ekonomiskt resonemang med den siste av reservanterna. Han sökte ju leda i bevis, att en kommun, som uppför en provinsialläkarbostad för de kostnader, varom han talade, får ringa kompensation i skatteintäkter och hyror för denna bostad. Detta resonemang får gälla för vad det kan. Jag bara konstaterar, att det föreligger en allmän konkurrens mellan kommunerna att få provinsialläkare placerad just till deras ort. Detta faktiska förhållande jävar enligt min uppfattning det ekonomiska resonemang, som de ärade reservanterna i detta avseende fört. Det är ju möjligt att man anser, att andra värden ha större betydelse än de rent ekonomiska, men på den saken skall jag icke alls gå in.

Jag har för min del icke ansett att, i det läge vari denna fråga befunnit sig denna riksdag, det kunnat motiveras, att utskottet till detta spörsmål skulle intaga en annan ståndpunkt än att det förutsätter, att statsbidrag skall utgå till uppförande av bostäder inom ödemarksområdena, men att kommuner i övriga delar av landet själva få sörja för detta, där så behövs. Jag vill för övrigt säga, att skall man införa en annan ordning på detta område än tidigare gällt, blir det ju på det sättet, att orter, där nytt provinsialläkardistrikt inrättats och bostad för läkaren uppförts, bli illa behandlade, jämfört med de orter, som komma i samma läge efter det att en annan ordning införts. Då återkommer väl också detta spörsmål, förmodar jag, på så sätt att man skall få någon retroaktivitet beträffande denna utökade förmån att få hjälp av statsmedel. Dessa konsekvenser torde väl också komma framdeles.

I frågans nuvarande läge, herr talman, yrkar jag bifall till statsutskottets motivering i den föredragna punkten.

Herr **Pettersson** i Dahl: Herr talman! Endast ett par ord med anledning av herr Erikssons i Stockholm anförande. Jag skall icke gå in på hans bemötande i vad gäller att någon framställning i ifrågavarande hänseende tidigare icke gjorts. Det beror givetvis på att denna strävan att placera ut läkarna i bygderna tidigare icke varit så stark som nu. Jag skall icke heller gå in på den formella behandlingen av ärendet i utskottet. Men jag begärde ordet, när herr Eriksson sade, att om nu riksdagen skulle gå in för detta, riksdagen kanske framdeles finge anlägga en restriktivare synpunkt när det gällde beredande av

Bidrag för anskaffande av^o bostäder åt provinsialläkare å landsbygden.
(Forts.)

möjligheter att utöka provinsialläkardistriktens antal. Jag tror icke, herr Eriksson, att herr Eriksson själv menar detta. Jag har samarbetat med herr Eriksson så mycket, att jag vet, att herr Eriksson har en stark social uppfattning och gärna medverkar till att åstadkomma förbättringar också när det gäller landsbygdens hälsovård. Jag har därför icke fattat herr Erikssons yttrande på det sättet.

Nu är detta i själva verket endast en fördelningsfråga mellan staten och kommunerna. Herr Eriksson har själv vittnat om att här föreligger ett stort behov. Han har icke polemiserat mot rättvisan i det framförda kravet. Det gäller endast en avvägning mellan staten och kommunerna. Då måste man väl säga att kommunerna — och i detta fall gäller det ju kommuner med svagare skattekraft — äro den svagare parten gentemot staten. Därför kan staten icke rimligtvis handla efter den synpunkten, att om man skall gå in för detta, måste det bli färre provinsialläkare än om kommunerna skulle betala det hela.

Likaså tycker jag icke heller, att man kan säga, att de kommuner, som icke ha fått denna möjlighet tidigare, bli illa ställda vid jämförelse med dem som få del av denna förmån. I så fall skulle vi aldrig kunna skrida till ändring av någon sorts bestämmelse utan måste alltid köra i de gamla hjulspåren. Är det så, att bestämmelserna äro orättvisa i något hänseende, böra vi kunna ändra dem.

Sedan är det endast begärt, att Kungl. Maj:t skall taga detta under övervägande. Givetvis finnes det möjlighet för Kungl. Maj:t, om Kungl. Maj:t får detta bemyndigande, att komma med förslag, avpassat med hänsyn till kommunernas skatteförmåga. Ty herr Eriksson vet, att kommunerna på landsbygden ha sinsemellan olika skatteförmåga.

I detta anförande instämde herr *Werner*.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets i punkten gjorda hemställan dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Viklund begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes.

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 77:o) i utskottets förevarande utlåtande nr 5, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid punkten fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning; och befanns därvid flertalet hava röstat för nej-propositionen, vadan kammaren bifallit den vid punkten fogade reservationen.

§ 10.

Herr statsrådet *Möller* avlämnade följande Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 224, angående utbyggnad av reumatikervården;

nr 227, angående provisorisk förbättring av distriktsbarnmorskornas löneförmåner;

nr 228, angående anslag för vissa undersökningar vid statens institut för folkhälsan;

nr 230, med förslag till lag om ändring i kommunala vallagen den 6 juni 1930 (nr 253);

nr 231, med förslag till lag om dyrtidstillägg under budgetåret 1946/47 å folkpensioner, invalidunderstöd och barnbidrag, m. m.;

nr 233, angående åtgärder för beredande av vila och rekreation åt mödrar och barn;

nr 234, angående anslag till statens tvångsarbets- och alkoholanstalter; och

nr 236, med förslag till lag rörande ny indelning av riket i borgerliga kommuner m. m.

Vid avlämnande av proposition.

I samband härmed anförde herr statsrådet **Möller**: Med talmannens tillåtelse får jag nu göra en kommentar. I och med framläggandet av propositionen nr 227 torde även den interpellation, som ledamoten av denna kammare herr von Friesen riktat till mig angående frågan om rekryteringen till barnmorskeyrket m. m. få anses besvarad.

Vidare avlämnades följande Kungl. Maj:ts propositioner, nämligen:

av herr statsrådet *Sträng* propositionen, nr 232, angående reglering av priserna å vissa slag av fisk m. m.; samt

av herr statsrådet *Gjöres* propositionen, nr 237, angående prisutjämningsavgifter m. m.

Samtliga ovannämnda propositioner bordlades.

Herr förste vice talmannen övertog nu ledningen av kammarens förhandlingar.

§ 11.

Utgifter under riksstatsens femte huvudtitel.

(Forts.)

Fortsattes föredragningen av statsutskottets utlåtande, nr 5, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1946/47 under femte huvudtiteln, avseende anslagen inom socialdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner.

Punkterna 78—80.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 81.

Lades till handlingarna.

Punkterna 82—90.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 91.

Lades till handlingarna.

Punkterna 92—94.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 95.

Lades till handlingarna.

Punkterna 96 och 97.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 98.

Lades till handlingarna.

Punkterna 98—118.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 119.

Lades till handlingarna.

Punkten 120.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 121.

Lades till handlingarna.

Punkterna 122—126.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 127.

Lades till handlingarna.

Punkterna 128—133.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 134, angående abortförebyggande åtgärder.

I propositionen nr 1 hade Kungl. Maj:t under sjätte huvudtiteln, punkten 187, föreslagit riksdagen att till Abortförebyggande åtgärder för budgetåret 1946/47 anvisa ett förslagsanslag av 150 000 kronor.

I samband med Kungl. Maj:ts förevarande förslag hade utskottet till behandling förehaft en inom andra kammaren av fru *Linderot m. fl.* väckt motion (II: 227), vari hemställdes, att riksdagen utöver det av Kungl. Maj:t äskade anslaget på 150 000 kronor till abortförebyggande åtgärder måtte anvisa 30 000 kronor för anordnande av kurser i sexualhygien för läkare samt att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa, att kursplanerna vid karolinska institutet och de medicinska fakulteterna i Uppsala och Lund kompletterades med en kurs i sexualhygien.

Anslag till abortförebyggande åtgärder.

Utskottet hemställde,

a) att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionen II: 227 i vad nämnda motion avsåge anslagsfrågan, till Abortförebyggande åtgärder för budgetåret 1946/47 anvisa ett förslagsanslag av 150 000 kronor,

b) att motionen II: 227, i vad densamma ej behandlats under a), ej måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Punkten föredrogs; och yttrade därvid:

Fru **Linderot**: Herr talman! Statsutskottet förutsätter, att behovet av undervisning i födelsekontroll för medicine studerande blir mer framträdande i sam-

Anslag till abortförebyggande åtgärder. (Forts.)

band med den verksamhet, som avses med anslaget å 150 000 kronor för abortförebyggande åtgärder. Frågan om dessa kursers avhållande bör bli föremål för övervägande av medicinalstyrelsen, säger utskottet vidare. Jag förmodar, att statsutskottet här väntat sig, att motionärerna skulle bli nöjda med denna positiva inställning från utskottets sida och att de skulle taga avslagsyrkandet med ro. Men så är icke fallet. Denna fråga är så oerhört viktig för tusentals kvinnor i vårt land, att vi hade väntat, att statsutskottet skulle givit sig tid till att verkligen sätta sig in i hur nödvändigt det är att använda olika metoder för att förekomma aborterna. Följer man aldrig så litet med utvecklingen på detta område, blir man klar över att riksdagen har all anledning att giva klara besked om hur det skall förfaras för att på kortast möjliga tid komma till rätta med abortproblemet.

Enligt vår mening kommer icke aborternas antal att minska så länge reaktionära och okunniga läkare få bestämma takten. Vid samtal med de läkare, som arbeta inom detta område, får man den upplysningen, att de flesta läkare icke behärska uppgiften och icke heller ha intresse av att lära sig den på grund av att det ännu finnes risk för att de skola förlora »sitt sociala anseende», som det heter, om de befatta sig med undervisning i födelsekontroll. Men det skadar icke deras sociala anseende, att de låta patienterna gå raka vägen till abortörerna, och de få kanske sedan försöka reparera de skador som uppstått härigenom.

Redan på 1930-talet begärde några medicine kandidater hos vederbörande att erhålla undervisning i dessa ting, men deras begäran avsågs med motiveringen, att det icke fanns någon docent som kunde åtaga sig undervisningen.

Enligt befolkningsutredningens förslag skall läkare icke ha rätt att neka kvinna hjälp med inprovning av skyddsmedel. Men hur skall detta förslag kunna godkännas, om man icke ger läkarna tillfälle att lära sig behärska detta område?

I detta sammanhang kan nämnas, att i nr 2 av Medicinska föreningens tidskrift meddelas, att denna vår motion om obligatorisk undervisning i sexualhygien för medicine studerande hade inlämnats, och man anslöt sig där livligt till förslaget. Den kostnad som det medför att skaffa sig dessa kunskaper vid sidan om de obligatoriska kurserna avhåller det stora flertalet att tillägna sig dessa kunskaper. Med glädje konstaterar man emellertid, att många av de yngre läkarna taga del av de frivilliga kurser som anordnats av intresserade organisationer. Så var t. ex. den nyligen avhållna kursen i sexualfrågor för läkare, som organiserades av Riksförbundet för sexuell upplysning, besökt av 149 läkare.

Detta förbund säger i sin tidskrift, att rådgivningsverksamheten bör utvidgas därhän att hjälp med skyddsmedel står att erhålla även på sjukhus och hos tjänsteläkare. Nu finnas skyddsmedel att få, men hjälpen med hur de skola användas saknas.

Uttalandet av professor Olow i dagens nummer av Morgon-Tidningen ger ytterligare belägg för hur mycket mer ändamålsenligt det skulle vara, om läkarna gäve undervisning i födelsekontroll i stället för att taga hand om alla abortfall.

Doktor Gerda Kjellberg, som har många års erfarenhet på detta område, säger vid ett tillfälle, att »vägen från abortkliniken alltid borde gå genom födelsekontrollbyrån».

Jag finner det i högsta grad påkallat, att riksdagen äntligen ger klara direktiv att denna brist i läkarnas utbildning elimineras. Det gör man bäst genom att anslå medel till utbildningen.

Därför, herr talman, yrkar jag bifall till motionen.

Anslag till abortförebyggande åtgärder. (Forts.)

Herr **Eriksson** i Stockholm: Herr talman! Den ärade motionären började sitt anförande med att beklaga, att statsutskottet icke givit sig tid att sätta sig in i den föreliggande frågan. Jag vill emellertid försäkra, att vi ha gjort vad som i det avseendet varit möjligt. Vi ha haft samtal med medicinalstyrelsens chef om detta ärende, därvid han för sin del vitsordat de synpunkter, som framförts i den motion, som väckts i frågan. Att utskottet det oaktat icke varit färdigt att tillstyrka ett anslag för detta ändamål beror på att utskottet anser, att om man skall bevilja ett anslag, man också måste ge anvisning på hur anslaget skall användas. Statsutskottet anser sig icke vara i medicinskt avseende kompetent att anvisa, hur ett visst slags anslag på det medicinska området skall användas, och därför ha vi för vår del nöjt oss med att konstatera, att kursplanen för utbildning till medicine licentiatexamen är under omprövning. I fråga om blivande läkare får man alltså förutsätta, att kunskaperna på detta område skola bli bättre än de varit tidigare, om kursplanerna bliva ändrade.

Vad angår frågan om fortsatt utbildning av redan praktiserande läkare ha vi vid samtal med medicinalstyrelsens chef fått den uppfattningen, att medicinalstyrelsen har uppmärksamheten riktad på saken, varför statsutskottet förväntar, att initiativet skall komma från det hållet och att det skall omfatta en plan över hur utbildningen skall vara lagd. På det sättet kommer man ur det dilemma, som statsutskottet befann sig i genom att utskottet var intresserat av frågan som sådan men icke kunde ge några direktiv rörande utformningen av en viss undervisning. Jag tror sålunda att den ärade motionären lugnt kan se framtiden an, då de synpunkter, som utvecklas i motionen och även framförts i detta anförande, komma att beaktas och frågan sålunda snarast möjligt bringas till en lösning.

Jag hemställer, herr talman, om bifall till utskottets förslag.

Härmed var överläggningen slutad. Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets i punkten gjorda hemställan dels ock på bifall till utskottets berörda hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till den i ämnet väckta motionen; och biföll kammaren vad utskottet i punkten hemställt.

Punkten 135.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 136.

Lades till handlingarna.

Punkterna 137—142.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 143.

Lades till handlingarna.

Punkterna 144—146.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 147, angående motion om anslag till anordnande av vissa sjuktransporter.

Punkten föredrogs; och yttrade därvid

Herr **Lundqvist**: Herr talman! Orsaken till att vi ansett oss böra framföra motion om anslag för det ifrågavarande ändamålet är ju att, såsom i motionen

Motion om anslag till anordnande av vissa sjuktransporter.

Motion om anslag till anordnande av vissa sjuktransporter. (Forts.)
nämnes, det tidigare utgått ett anslag för här ifrågavarande ändamål. Bestämmelserna om detta statsbidrag återfinnas i kungl. kungörelsen nr 208/1928.

Det heter i utskottsutlåtandet, att då detta anslag 1933 indrogs, detta icke kommit till någon vidare användning. Detta skulle med andra ord ha varit en orsak till att något nytt anslag icke ställts till förfogande för ändamålet. Det finns emellertid nu kommuner som själva ordnat denna sak. Efter framställning av Fuxerna kommun, där man har en sjuktransportautomobil i drift och där man önskar att detta anslag på nytt skall utgå, ha vi väckt denna motion. Under de 15 år som gått sedan statsbidraget drogs in, har det uppstått ett driftunderskott för bilen på i runt tal 13 000 kronor. Kommunen kommer emellertid att även i fortsättningen använda denna automobil för sjuktransporter, och det är ju tänkbart att när det nu blir bättre tillgång på dylika motorfordon och antalet tjänsteläkare stiger, allt flera kommuner vilja skaffa sig ambulansautomobiler, men då behöva de bidrag av statsmedel för detta ändamål.

Utskottet har avstyrkt motionen med den motiveringen, att utskottet anser sig förhindrat att utan tillräcklig utredning om behovet av statsbidrag till här ifrågavarande ändamål tillstyrka den medelsanvisning, som motionärerna föreslagit. Jag förstår att i det förhandenvarande läget det icke är möjligt att vinna bifall till vår motion, men jag vill hemställa — vilket jag också förstår är utskottets mening — att Kungl. Maj:t ett kommande år prövar om icke något kan göras för att tillgodose det syfte, som vi avsett med vår motion.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 148—154.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 155.

Lades till handlingarna.

Punkterna 156—159.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 160—162.

Lades till handlingarna.

Punkterna 163—168.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 169.

Lades till handlingarna.

Punkterna 170—177.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 178.

Lades till handlingarna.

Punkterna 179—189.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 190, angående jordbrukets byggnadsstudiekommitté.

Sedan punkten föredragits, yttrade

Herr **Ohlin**: Herr talman! Jag ber att få fästa uppmärksamheten på det uttalande utskottet gör i denna fråga: »Utskottet förutsätter, att Kungl. Maj:ts ägnar uppmärksamhet åt frågan om lämplig arbetsfördelning och erforderligt samarbete mellan de olika statliga organ, vilka ägna sig åt forskning på byggnadsområdet.»

Det är ett icke ringa antal organ, som syssla med byggnadsforskning. Jag kan nämna, att utöver den inom socialdepartementets verksamhetsområde arbetande jordbrukets byggnadsstudiekommitté, som detta anslag gäller, finns, utom anslagen under sjätte huvudtiteln, under nionde huvudtiteln ett anslag till statens forskningskommitté för lantmannabyggnader och under tionde huvudtiteln, handelsdepartementet, ett betydande anslag till standardiseringskommissionen, vilken i icke ringa grad arbetar med byggnadsproblemen. Jag måste säga att det icke förefaller så alldeles självklart, att det är praktiskt att ha detta forskningsarbete fördelat på så många olika organ — kanske finns det också ytterligare något sådant här organ, och dessutom har man ju hört talas om att ännu ett skulle vara planerat. Statsrevisorerna ha i sin fjolårsberättelse varit inne på detta spörsmål och uttalat vissa tvivel om det kan vara en praktisk anordning. Jag skulle för min del funnit det ganska naturligt, om regeringen lämnat någon upplysning om hur den ser på frågan om en lämplig samordning av detta arbete. Alldeles särskilt tycker jag detta bör gälla i fråga om de båda kommittéer som syssla med forskning rörande jordbrukets byggnader. Emellertid har statsrådet och chefen för socialdepartementet utan någon som helst motivering begärt ett förhöjt anslag till denna byggnadskommitté. Jag tillåter mig då uttala den önskan, att regeringen nästkommande år något fylligare motiverar varför den anser att en anordning sådan som den föreliggande är praktisk eller också anger vilka modifikationer som komma att föreslås. Detta är ett spörsmål av utomordentligt stor betydelse, och alla äro säkerligen överens om, att det är av vikt att detta forskningsarbete bedrivs så att det uppnår maximal effektivitet. Det är för att framföra dessa önskemål om effektivitet och planmässighet som jag, herr talman, velat fästa uppmärksamheten på detta spörsmål.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställen bifölls.

Punkterna 191—194.

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 12.

Föredrogs statsutskottets utlåtande, nr 6, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1946/47 under sjätte huvudtiteln, avseende anslagen inom kommunikationsdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner.

*Utgifter under
riksstatens
sjätte huvud-
titel.*

Punkterna 1 och 2.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 3.

Lades till handlingarna.

Punkterna 4 och 5.

Vad utskottet hemställt bifölis.

*Anslag till
barmarks-
underhållet.*

Punkten 6, angående barmarksunderhållet.

Kungl. Maj:t hade i propositionen nr 1, under sjätte huvudtiteln, punkten 9, föreslagit riksdagen att till Barmarksunderhållet för budgetåret 1946/47 anvisa ett reservationsanslag av 73 700 000 kronor, att avräknas mot automobilskattemedlen.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehaft två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *G. Velander* och *G. Björkman* (I: 200) och den andra inom andra kammaren av herrar *Nilsson* i Göingegården och *Fahlman* (II: 323), däri hemstälts, att riksdagen för budgetåret 1946/47 måtte besluta dels att 70 procent av de egentliga vägkostnaderna skulle avräknas mot automobilskattemedel, dels att dessa medel i övrigt skulle överföras till budgetutjämningsfonden till nedbringande av såsom bilismens »skuld» å denna fond redovisade 291 miljoner kronor, dels ock att härav ett belopp motsvarande 30 procent av vägkostnaderna skulle överföras från budgetutjämningsfonden till anslagen för vägväsendets kostnader.

Utskottet hemställde,

a) att riksdagen måtte till Barmarksunderhållet för budgetåret 1946/47 anvisa ett reservationsanslag av 73 700 000 kronor, att avräknas mot automobilskattemedlen;

b) att motionerna I: 200 och II: 323 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Efter föredragning av punkten anförde:

Herr *Nilsson* i Göingegården: Herr talman! I anledning av Kungl. Maj:ts i årets statsverksproposition gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för nästkommande budgetår under sjätte huvudtiteln väcktes i denna kammare av herr *Fahlman* och mig en motion, i vilken under hänvisning till riksdagens tidigare beslut i berörda sammanhang hemställdes, att riksdagen för budgetåret 1946/47 måtte besluta dels att 70 procent av de egentliga vägkostnaderna skola avräknas mot automobilskattemedel, dels att dessa medel i övrigt skola överföras till budgetutjämningsfonden till nedbringande av såsom bilismens »skuld» å denna fond redovisade 291 miljoner kronor, dels ock att härav ett belopp motsvarande 30 procent av vägkostnaderna skall överföras från budgetutjämningsfonden till anslagen för vägväsendets kostnader. Statsutskottet har nu i föreliggande utlåtande hemställt att denna motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Jag har, herr talman, icke kunnat underlåta att upptaga utskottets skäl för detta avslagsyrkande till en närmare granskning. Utskottet uttalar sin tillfredsställelse över, att »i stort sett hela inkomsten av automobilskattemedlen tages i anspråk för vägväsendet». Detta uttalande synes mig synnerligen anmärkningsvärt med hänsyn till att såväl Kungl. Maj:t som riksdagen ett flertal gånger tidigare och senast hösten förra året — på sätt som också refererats i motionen — uttalat sig för att bilismen endast skall svara för sin skäliga andel av vägkostnaderna. I det till grund för sistnämnda beslut liggande bevillningsutskottets betänkande nr 62 förutsattes uttryckligen, att en utredning skulle komma till stånd rörande »i vilken omfattning vägkostnaderna skäligen skola bestridas genom andra statsmedel än automobilskattemedel». Även om riksdagen sålunda ännu icke bundit sig för storleken av den andel av de totala

Anslag till barmarksunderhållet. (Forts.)

väggkostnaderna, för vilken automobilskattemedlen skola svara, har dock städse betonats, att motortrafiken endast skall svara för sin skäligen andel därav. I årets statsverksproposition har emellertid förutsatts, att motortrafiken skall belastas med hela kostnaden för väggväsendet. Riksdagens bifall till utskottets hemställan i denna del skulle således innebära ett klart avståndstagande ifrån tidigare tillämpade och förordade principer för väggkostnadernas fördelning, vilket icke synes mig motiverat.

Utskottet håller visserligen före, att ett bifall till nu förevarande motioner skulle innebära ett ställningstagande i princip till frågan om fördelningen av väggkostnaderna mellan olika trafikantgrupper och därmed sammanhängande avvägning av skattesatsernas storlek. Denna argumentering synes mig dock behäftad med vissa brister i logiken. I motionen har yrkats, att motortrafiken i enlighet med tidigare tillämpade maximer samt i avvaktan på den förutnämnda utredningens verkställande skall svara för högst 70 % av väggkostnaderna. Det har sålunda uttryckligen förutsatts i motionerna, att de 70 % endast är en nödvändig arbetshypotes intill dess andra grunder fastställts. Hur utskottet kan finna, att ett bifall till motionerna skulle kunna innebära »ett ställningstagande i princip till frågan om fördelningen av väggkostnaderna mellan olika trafikantgrupper» framstår därför fullständigt oförståeligt.

Mot utskottets ståndpunkt kan för övrigt invändas, att riksdagen vid ett eventuellt avslag å motionerna även måste taga principiell ställning till frågan om denna fördelning för nästa budgetår, ehuru detta synes ha undgått utskottet. Ett avslag å motionerna betyder ju helt enkelt, att någon fördelning av kostnaderna för väggväsendet icke skall ske för nästa budgetår. Att detta icke skulle innebära ett principiellt ställningstagande är ju orimligt. Någon avvägning av skattesatsernas storlek kan det vidare här icke vara tal om, då något yrkande därom icke framställts i motionerna. Ett bifall till motionerna skulle icke kunna medföra ett dylikt resultat.

Vidare bör enligt utskottets mening ett dylikt principbeslut icke fattas på enskild motion. Därest riksdagen tidigare haft för praxis att ej fatta principbeslut i anledning av yrkanden i enskilda motioner, så har i varje fall detta helt förbigått mig. Därest i en enskild motion framföras yrkanden av principiell innebörd, anser jag för min del att det inte torde vara någon anledning för riksdagen att avslå motionen, om dess syfte är berättigat och vettigt.

För att ytterligare belysa denna sak vill jag ställa följande fråga till utskottets talesman i denna kammare: Menar utskottet, att kostnaderna för väggväsendet helt skola bestridas av automobilskattemedel intill dess den av förra årets riksdag tillsatta utredningens förslag genom Kungl. Maj:t framlagts för riksdagen? Bli'r svaret på denna fråga ja, då måste jag konstatera en helomvändning från de fördelningsprinciper, som alltid tidigare tillämpats av riksdagen i detta sammanhang. Något sådant frångående synes mig helt omotiverat. Bli'r svaret nej, anser jag att de i motionen framförda yrkandena i princip gillats av utskottet.

Herr talman! Jag skall inte göra något särskilt yrkande med anledning av motionen.

Herr Andersson i Malmö: Herr talman! Det spörsmål vi här diskutera är hur mycket biltrafikanterna skola betala när det gäller utgifterna för vägarbetena och väggunderhållet. Motionärerna ha föreslagit, att 70 % av de egentliga väggkostnaderna skola betalas med automobilskattemedel. Vid 1945 års riksdag väcktes liknande motioner, vilka riksdagen avslag. I stället beslöt riksdagen att begära en utredning. I år har utskottet icke i princip tagit ställning till frågan om hur stor del av kostnaderna för väggväsendet som skall bestridas av

Anslag till barmarksunderhållet. (Forts.)

automobilskattemedel. När riksdagen begärt en utredning, anse vi att resultatet av utredningen bör avvaktas, innan riksdagen fattar beslut. I motsats till motionärerna anser utskottet, att om riksdagen nu beslutar att 70 % av dessa kostnader skola tagas av automobilskattemedel och resten av vanliga skattemedel, då har också riksdagen i viss mån i princip bundit sig för denna fördelningsgrund. I slutet av sitt anförande frågade herr Nilsson i Göingegården om utskottet menade att kostnaderna för vägväsendet helt skulle bestridas av automobilskattemedel, till dess utredningen bleve klar. Den frågan har utskottet icke tagit ställning till. En prövning får ske från fall till fall.

Utskottet har icke funnit skäl föreslå ändringar i departementschefens förslag utan hemställt om bifall till propositionen. Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Nilsson i Göingegården: Herr talman! Vad vi motionärer tagit sikte på är just själva principen. Utskottets talesman herr Andersson i Malmö säger, att utskottet inte velat frångå departementschefens hemställan i detta fall. Men det är just med anledning av departementschefens hemställan i årets statsverksproposition, som vi motionärer gjort vår framställning. Vi anse nämligen, att departementschefen frångått riksdagens tidigare tillämpade praxis på detta område, nämligen att icke hela vägunderhållet skall bekostas enbart av bilskattemedel, eller, med andra ord, att bilskattemedlen icke oavkortade skola gå till vägunderhållet. Vi ha i vår motion framhållit, att det vore rättvisare — med hänsyn till vad riksdagen tidigare ansett vara rätt och riktigt härvidlag — om även under innevarande år bilskattemedlen till 70 % toges i anspråk för vägunderhållet, och de övriga 30 % disponerades ifrån den s. k. budgetutjämningsfonden. Det är den tidigare tillämpade praxis, som vi ansett att departementschef, utskott och riksdag icke böra frångå, då man hittills inte genom någon utredning bevisat, att bilskattemedlen helt och hållet böra stå för vägunderhållet.

Jag ställde, herr talman, i mitt första anförande en fråga till utskottets talesman. Då utskottets talesman fastslagit, att utskottet tagit en principiell ställning i denna fråga och ansett, att bilskattemedlen oavkortat skola gå till vägunderhållet, ber jag att få yrka bifall till den av mig och herr Fahlman väckta motionen.

Herr Andersson i Malmö: Herr talman! Jag måste ha blivit missförstådd på något sätt av herr Nilsson i Göingegården. Utskottet har inte tagit principiell ställning till frågan om hur stor del av kostnaderna för vägarbetena i landet som under kommande år skall bestridas av automobilskattemedel. Frågan står fullkomligt öppen. Innan vi fatta ståndpunkt till denna fråga vilja vi ha den utredning klar, som 1945 års riksdag begärde. Denna ståndpunkt tycker jag även motionärerna skulle kunna acceptera.

Herr Severin i Stockholm: Herr talman! Endast ett par ord rent principiellt i denna fråga. Det är visserligen sant att riksdagen begärt en utredning om hur stor del av väggkostnaderna, som biltrafiken skäligen skall betala. Det sades redan under fjolårets diskussion i denna sak att utredningen, liksom många andra utredningar som riksdagen begärt, egentligen vore ändamålslös. Frågan om automobiltrafikens skäligen andel i väggkostnaderna kan överhuvud taget inte utredas. Procentsiffran 70, som nämnes i motionen, är en fullkomligt godtyckligt vald siffra. Man kunde lika gärna ha sagt 80 % eller 90 %. Skulle man försöka göra en verkligt ingående utredning av frågan, finge man söka utreda hur mycket en fotgängare, en cyklist, en ryttare, ett hästdraget fordon o. s. v.

Anslag till barmarksunderhållet. (Forts.)

sliter på vägarna. Sedan skulle vägkostnaderna delas upp på dessa. Bättre vore naturligtvis att gå till väga mera summariskt och söka räkna ut hur mycket som skulle bekostas av automobilskattemedel. Resten finge betalas med vanliga skattemedel, ehuru det kanske inte vore riktigt att belasta bilisterna med fotgängarnas slitning.

Varenda människa måste emellertid inse, att det är meningslöst att försöka göra en utredning. Frågan kan inte utredas. Vi kunna inte komma till någon exakt riktig fördelning, utan vi måste taga en godtycklig siffra. Det må vara, att motionärerna tycka, att 70 % är lagom. Denna siffra har en viss tradition för sig, eftersom den en gång i tiden i ett betänkande förklarats vara skälig. På den tiden då vägskatt utgick inträffade det åtminstone något år att vägskatten, som då för tiden brukade hålla sig vid 25 å 30 miljoner kronor om året, utgjorde 30 % av samtliga vägkostnader. Men därav följer ingalunda, att biltrafikens skäliga andel av vägkostnaderna är 70 %. Ingen människa kan bevisa detta, lika litet som någon kan bevisa, att 80 eller 90 är den rätta procent-siffran. Man tycker, att vägkostnaderna inte uteslutande böra vila på automobilägarna, och så kommer man till, att en viss procent skall finansieras genom de vanliga skatterna. Men det är ett grundlöst påstående när man säger, att en utredning härvidlag skulle ha något att gå efter när det gäller att fastställa, att just så stor är automobiltrafikens andel av vägkostnaderna, ty denna fråga kan man, som sagt, inte utreda.

Nu utfärdades för några år sedan parollen »gör riksdagen motorvänlig». Om jag vågar chockera kammaren med att säga, att enligt min mening vägkostnaderna böra betalas av biltrafikanterna, så vill jag tillägga, att detta inte kan tagas till intäkt för någon anklagelse mot mig för att inte vara motorvänlig. Jag är själv bilist sedan många år. Sedan staten berövat mig gummiringarna har jag visserligen inte kunnat köra bil, men jag skall börja så snart som möjligt. Det är således inte ur någon motorfientlig synpunkt, som jag anser att vägkostnaderna skäligen böra läggas på automobiltrafiken. Så vitt jag kan se är det både praktiskt och rättvist att vägkostnaderna helt läggas på motortrafiken.

Herr Nilsson i Göingegården: Herr talman! Herr Severin säger, att procent-siffran 70 är fullkomligt godtyckligt vald. I vår motion ha vi framhållit, att motortrafikens andel i vägkostnaderna för tioårsperioden 1929—1939 varierat mellan 47,7 och 68,1 %. Med beaktande av dessa siffror torde man, i avvaktan på utredningens verkställande, kunna räkna med att motortrafiken i fortsättningen bör svara för just 70 % av vägkostnaderna. Det är alltså med stöd av nämnda siffror, som vi valt procentsiffran 70.

Överläggningen var härmed slutad. Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt dels ock på bifall till utskottets berörda hemställan med den ändring däri, som föranleddes av bifall till de i ämnet väckta motionerna; och biföll kammaren vad utskottet i denna punkt hemställt.

Punkterna 7—9.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 10, angående nyanläggning av ödebygdsvägar.

I propositionen nr 1 hade Kungl. Maj:t under sjätte huvudtiteln, punkten 13, föreslagit riksdagen att till Nyanläggning av ödebygdsvägar för budget-

*Anslag till
nyanläggning
av ödebygdsvägar.*

Andra kammarens protokoll 1946. Nr 15.

Anslag till nyanläggning av ödebygdsvägar. (Forts.)

året 1946/47 anvisa ett reservationsanslag av 3 300 000 kronor, att avräknas mot automobilskattemedlen.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *J. F. Grym m. fl.* (I: 126) och den andra inom andra kammaren av herr *Jacobson* i Vilhelmina *m. fl.* (II: 234) hade, såvitt nu vore i fråga, hemställts, att riksdagen måtte till nyanläggning av ödebygdsvägar för budgetåret 1946/47 anvisa ett reservationsanslag av 3 500 000 kronor.

Vidare hade i en inom andra kammaren av herr *Sandberg* och fru *Sandström* väckt motion (II: 123), såvitt nu vore i fråga, hemställts, att riksdagen måtte till förevarande ändamål för budgetåret 1946/47 anvisa ett reservationsanslag av 4 300 000 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 126 och II: 234 samt II: 123, i vad motionerna avsåge förevarande anslag, till Nyanläggning av ödebygdsvägar för budgetåret 1946/47 anvisa ett reservationsanslag av 3 300 000 kronor, att avräknas mot automobilskattemedlen.

Vid denna punkt hade reservation avgivits av herrar *Bäckström*, *Viklund* och *Akerström*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionen II: 123 samt med bifall till motionerna I: 126 och II: 234, i vad motionerna avsåge förevarande anslag, till Nyanläggning av ödebygdsvägar för budgetåret 1946/47 anvisa ett reservationsanslag av 3 500 000 kronor, att avräknas mot automobilskattemedlen.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr Åkerström: Herr talman! Jag har begärt ordet, därför att jag är en av reservanterna vid denna punkt, 10, i förevarande utskottsutlåtande. Jag ämnar yrka bifall till reservationen.

Innan jag gör det, ber jag att få göra ett påpekande. Det kan ju synas en smula underligt, att vi reservanter utan anmärkning godtagit vad som skrivits i motiveringen vid punkt 6, där man från utskottets sida deklarerar, att man är ense med Kungl. Maj:t om att de medel, som man skall ställa till förfogande, böra hålla sig inom ramen för den summa, som man beräknat skall komma att inflyta i automobilskattemedel. Utskottet har visserligen vidtagit vissa omflyttningar men hållit sig inom denna ram, som är angiven till 180 miljoner kronor. Sålunda räknar man ju med att, för så vitt beräkningarna hålla, man praktiskt taget helt skall kunna täcka utgifterna för vägväsendet för nästkommande budgetår med dessa medel. När vi ändock här från reservanternas sida påyrkat, att man skall ge ytterligare 200 000 kronor till nyanläggningar av ödebygdsvägar, och sagt, att det beloppet också skall tagas av bilskattemedlen, mena vi, att den där uppskattningen, 180 miljoner kronor, icke behöver anses vara så absolut, att man icke också skulle kunna inom den ramen inrymma ytterligare 200 000 kronor. Man kan sålunda med utgångspunkt från det resonemanget säga, att denna inställning från reservanternas sida icke nödvändigtvis behöver komma i strid med vad utskottet uttalat i motiveringen vid punkten 6.

Utskottet har vid den nu föredragna punkten haft att behandla tvenne motioner. I den ena yrkas, att anslaget skall höjas med en hel miljon kronor, och i den andra motionen, som reservanterna yrka bifall till och som väckts i båda kamrarna, har man nöjt sig med en höjning av 200 000 kronor, d. v. s. samma summa, som väg- och vattenbyggnadsstyrelsen på mycket goda grunder ansett sig böra föreslå Kungl. Maj:t att äska. Jag avstår från att närmare

Anslag till nyanläggning av ödebygdsvägar. (Forts.)

ingå på den motivering som kan anföras för denna fömligen blygsamma höjning och nöjer mig, herr talman, med att yrka bifall till den av herr Bäckström m. fl. vid denna punkt avgivna reservationen.

Herr Sandberg: Herr talman! Beträffande den nu föreliggande huvudtiteln är det ju påfallande, att enigheten inom utskottet är ganska stor. Det finns ju endast en reservation. Jag vill gärna här säga, att statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet med relativt stor välvillighet och gott omdöme behandlat sitt område. Det hindrar emellertid icke, att det kan finnas delade meningar i detaljerna beträffande hur de tillgängliga medlen skola fördelas mellan de olika behoven. Det är i fråga om angelägenhetsgraden i olika fall, som man kan ha olika meningar.

Först vill jag uttala min tacksamhet till utskottet, som tillstyrkt åtskilliga motioner, bland annat den jag och en kamrat i denna kammare väckt om ökning av anslaget till nybyggnad av bygdevägar med en miljon kronor. Det är mycket tacknämligt, att denna ökning kommit till stånd, och jag tror icke, att den däremot svarande minskning av andra anslag som skett kommer att medföra några olägenheter.

Här gäller det emellertid nu anslaget till nybyggnad av ödebygdsvägar, och på den punkten föreslår utskottet samma belopp, som departementschefen föreslagit. Här föreligger emellertid också, i likhet med vad fallet är beträffande bygdevägar, ett utomordentligt stort behov, och jag ber, herr talman, att med några ord få belysa den saken.

Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen påpekar, att i samband med upprättande av investeringsplanerna för mötande av befarad arbetslöshet uppskattades kostnaderna för att tillgodose det aktuella behovet i fråga om nybyggnad av ödebygdsvägar till 27 miljoner kronor, och dessa planer utvisa ändå på intet sätt det totala behovet, vilket är ännu mycket större. Vidare måste man bemärka, att byggandet av vägar av denna typ mindre väl lämpar sig som arbetsobjekt vid arbetslöshet, emedan arbetena utföras i avlägsna bygder. Man måste därför genomföra det byggnadsprogram, vars storleksordning antydes genom den av mig nämnda siffran, på vanligt sätt. Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen gör vidare ett uttalande, som på ett koncentrerat sätt belyser vikten av den sak det här gäller. Styrelsen säger, att tillkomsten av dessa vägar bryter de avlägsna bygdernas isolering, motverkar landsbygdens avfolkning och ger möjlighet till drägligare levnadsvillkor för deras invånare, vilka genom nyttig verksamhet i landets ödebygder och skogsområden påtagit sig stora offer. Dessa ord gälla givetvis i stor utsträckning som allmän motivering för nya vägförbindelser, men de gälla i alldeles särskilt hög grad beträffande den typ av vägar, som det här är fråga om. Behovet av sådana vägar är alltså lika aktuellt för de människor som bo i dessa avlägsna trakter och där utföra sitt betydelsefulla pionjärarbete. Dessa människor ha ju icke haft möjlighet att i allo följa med i den materiella utvecklingen till höjd levnadsstandard, men de ha ändå genom förbättrad undervisning, genom pressen och genom radion och på andra sätt knutits fastare till samhället i andligt avseende. Man har där fått bättre kännedom om förhållandena på andra håll, och det gör, att det missnöje, den olust och den oro, som man måste känna på grund av att man i dessa isolerade bygder bor och verkar under besvärliga förhållanden, förstärkes. Vi måste förstå, att det känns underligt för befolkningen i dessa avlägsna bygder att läsa om hur staten anslår många hundratals miljoner kronor till en alltmer utbyggd socialvård till samhällsmedlemmarnas fromma, och samtidigt få höra, att för dem finns det icke pengar för att inom rimlig tid genomföra de nödvändigaste vägföretagen. I åtskilliga fall har man

Anslag till nyanläggning av ödebygdsvägar. (Forts.)

väntat 10-talet, ja 20-talet är på att få sin efterlängtnade vägförbindelse genomförd. Utan att vilja säga något annat än gott om många andra ting, särskilt på det sociala området, som vi åstadkommit och som vi ämna åstadkomma till befolkningens fromma, måste jag betona, att för de människor det här gäller ställer sig saken så, att det som för dem framstår som i allra första rummet nödvändigt är att få väg. *Först och främst väg*, det är ett grundläggande villkor för deras tillvaro och trivsel! Frånvaron av väg lägger sin förlamande hand över dem i all deras strävan. Jag vill tillägga, att här är det icke fråga om bara enstaka eller små jordbruksgårdar, om vilkas ekonomiska betydelse och framtida bestånd man kan tvista, utan det är i många fall fråga om byar med femtio eller hundraårig odlingshistoria och med ett stort antal hushåll.

Ett mycket påtagligt bevis på den oro som nu starkare än tidigare gripit befolkningen i de väglösa bygderna utgöra de många skrivelser, som riktats till länsstyrelsen, till landshövdingen personligen, till vägdirektören och till andra personer, som ha intresse för dessa ting. Jag skall bara be att få anföra något exempel på hur det kan låta i en sådan skrivelse. I en skrivelse från byamän inom Lycksele och Åsele socknar begäres en ödebygdsväg, som berör fyra byar med sammanlagt över 200 personer. I skrivelsen anföres, att man icke utan beklämning kan se, hurusom folk lämnar sina hem för att bege sig till bygder, som äro bättre lottade, för att där söka sig utkomst, och dock skulle många, ja de flesta, stannat kvar, om framkomstmöjligheterna varit drägliga. Det säges också i samma skrivelse, att det icke är underligt, om man börjar tänka som så, att det nog är bäst, att vi utvandra härifrån och att staten får lösa ut oss och skaffa oss hem på annan plats. Så låter det i dessa framställningar i ett stort antal fall. Det är ju, måste man säga sig, ganska allvarliga ting, som det här är fråga om. Man nöjer sig ju icke nu längre med att finna sig i att som förfäderna gjort bo i väglös bygd i hela sitt liv med samma skattebördor som andra, utan man talar alltmer hotfullt om tvånget att flytta. Jag förmenar, att någonting måste därför göras för att komma dessa bygders folk till hjälp.

Vad jag här sagt har, som jag tidigare framhållit, betydelse överhuvud taget, då det gäller frågan om utbyggnad av vägnätet, men i alldeles särskilt hög grad, då det gäller dessa ödebygdsvägar. Vi ha därför i vår motion yrkat, att man skulle med prutning — om man icke kan finna någon annan utväg — på anslaget till byggande av huvudvägar öka anslaget till ödebygdsvägarna med en miljon kronor. Det vore i hög grad befogat att yrka bifall till detta förslag. Jag tror dock, att det kan vara »starkare» att förena mig med reservanterna för att på den vägen möjligen vinna något, och jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till den av herr Bäckström m. fl. vid denna punkt avgivna reservationen.

Herr **Andersson** i Malmö: Herr talman! Inom avdelningen voro vi överens om att vi skulle hålla oss inom ramen för automobilskattemedlens slutsumma, 180 miljoner kronor, och inom denna ram skulle vi göra de justeringar och överflyttningar olika anslag emellan, som vi ansågo befogade. Det var inom avdelningen olika meningar om hur man därvidlag skulle förfara beträffande nu ifrågavarande anslag. Det är icke endast i fråga om ödebygdsvägar, som det finns ett mycket stort behov av uppräckning och följaktligen också av utökade anslag. Många förslag framfördes, men vi träffade slutligen den kompromiss, som föreligger i utskottsförslaget. Jag vill för min del deklarerera, att jag icke är fullt nöjd med denna kompromiss men har gått med på den för att vi skulle kunna nå enighet inom avdelningen. Vid denna kompromiss prutade man, för att höja anslagen på andra håll, på det anslag till huvudvägar,

Anslag till nyanläggning av ödebygdsvägar. (Forts.)

som skulle utgå enligt Kungl. Maj:ts förslag, vilket förslag jag för min del ansåg mycket väl motiverat. Det är antagligen från trafikanterna på huvudvägarna en väsentlig del av vad som inflyter i bilskattemedel kommer.

För innevarande budgetår är anslaget till ödebygdsvägar upptaget till 1,8 miljoner kronor. Departementschefen har höjt det till 3,3 miljoner kronor, således med 1 1/2 miljon kronor. Man måste ju säga, att det är en väsentlig höjning, och just den omständigheten gör, att när man skall väga de olika anslagsbehoven mot varandra, ha vi icke ansett oss kunna höja detta anslag utöver vad departementschefen föreslagit. Vid föredragningarna i utskottet lämnades den upplysningen, att under de gångna åren en del beredskapsvägar byggts i dessa trakter, vilket kommit orsbefolkningen till godo, och att dessa beredskapsvägar i rätt stor utsträckning ligga i trakter, där det annars skulle ha lagts ut ödebygdsvägar. Det är dessa skäl, herr talman, som dikterat utskottets hållning i denna fråga, och jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Sandberg: Herr talman! Det är riktigt, som utskottets talesman, herr Andersson i Malmö säger, att ifrågakvarande anslag undergått en betydande höjning jämfört med fjolåret, och om det vore så, att man här hade att göra med ett anslag, som i någon mån hade svarat mot behovet, så hade den argumentationen varit tillräcklig för att man skulle kunnat stanna vid vad Kungl. Maj:t föreslagit. Men här finns ett samlat behov av, jag vågar säga, rent fantastisk storlek, och det är därför vi mena, att man måste försöka att till yttersta gränsen av vad som är möjligt stegra tillgången på medel för byggande av ödebygdsvägar.

Att man bör hålla sig inom ramen för de tillgängliga automobilskattemedlen har framhållits även av herr Åkerström. Då det gäller den blygsamma ökning som i reservationen föreslås, lär det icke på denna huvudtitel vålla några större svårigheter ur budgetteknisk synpunkt att bifalla reservationen. Skulle man gått längre, hade man fått ställa ett direkt yrkande om minskning på någon annan punkt, och jag hade för min del varit beredd att göra även detta, om jag funnit det vara nödvändigt.

Härmed förklarades överläggningen avslutad. Herr förste vice talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets i punkten gjorda hemställan dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Sandberg begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 10:o) i utskottets förevarande utlåtande nr 6, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid punkten fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan i förevarande punkt.

Punkterna 11--17.

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Bidrag till
underhåll av
enskilda vägar
m. m.*

Punkten 18, angående bidrag till underhåll av enskilda vägar m. m.

I propositionen nr 1 hade Kungl. Maj:t under sjätte huvudtiteln, punkten 21, föreslagit riksdagen att till Bidrag till underhåll av enskilda vägar m. m. för budgetåret 1946/47 anvisa ett reservationsanslag av 3 215 000 kronor, att avräknas mot automobilskattemedlen.

I förevarande sammanhang hade utskottet till behandling förehaft ett flertal motioner.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *G. Sundelin m. fl.* (I: 33) och den andra inom andra kammaren av herr *Stjärne m. fl.* (II: 39), hade hemställts, att riksdagen måtte till bidrag till underhåll av enskilda vägar m. m. anvisa ett reservationsanslag av 3 400 000 kronor.

Utskottet hemställde,

a) att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 33 och II: 39 samt I: 54 och II: 100, de båda sistnämnda i vad de avsåge anslagsberäkningen, till Bidrag till underhåll av enskilda vägar m. m. för budgetåret 1946/47 anvisa ett reservationsanslag av 3 215 000 kronor, att avräknas mot automobilskattemedlen;

b) att riksdagen måtte, i anledning av motionerna I: 54 och II: 100, i vad de avsåge bidragsprocenten, samt motionerna I: 128 och II: 321, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet i angivna hänseenden i sin motivering anfört;

c) att motionerna I: 127 och II: 306 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Sedan punkten föredragits, anförde:

Herr Sveningsson: Herr talman! Under denna och nästa punkt äro redovisade dels anslaget till underhåll av enskilda vägar, dels anslaget till byggande av enskilda utfartsvägar. I anslutning till dessa frågor har jag väckt ett par motioner, som också äro redovisade under dessa båda punkter. Jag har i dessa motioner först och främst föreslagit, att ett större anslag borde utgå till byggande och till underhåll av dessa enskilda vägar. När statsverkspropositionen i år var avlämnad, uttalade man från olika håll i tidningspressen sin stora tillfredsställelse med, ja, man nästan höjde lovsånger till kommunikationsministerns ära för att han i år, när automobilskattemedlen återigen börjat öka, så väl tillgodosett anslagsbehovet i fråga om de allmänna vägarna. Man kan emellertid icke lämna honom samma beröm, när det gäller anslagen till de enskilda vägarna. Hade man kunnat det, skulle jag för min del varit alldeles särskilt tillfredsställd. När automobilskattemedlen för innevarande år beräknats stiga ifrån 55 miljoner till 180 miljoner kronor, således en höjning av 125 miljoner kronor, så kan man tycka, att det hade varit skäligt, om här hade föreslagits en betydande höjning även när det gäller anslaget till enskilda vägar. Som det nu är, har jag för min del litet svårt att tro, att de enskilda vägarna fått den andel av automobilskattemedlen, som motsvarar biltrafiken på dessa vägar. En uppfattning härvidlag kan naturligtvis endast bygga på antaganden, men som jag förmodar denna min uppfattning är riktig, anser jag detta förhållande vara en synnerligen stor orättvisa gentemot avlägset liggande bygder ute på landsbygden. När såsom utskottet framhåller en höjning av bidragsprocenten har skett både 1944 och 1945 och när därtill kommer, att en utredning för närvarande pågår inom väg- och vattenbyggnadsstyrelsen och skogsstyrelsen gemensamt när det gäller denna enskilda väghållning i syfte att som det heter »under ekonomiskt rimliga former förbättra vägförbindelserna genom landets mera avlägsna skogsområden ävensom

Bidrag till underhåll av enskilda vägar m. m. (Forts.)

andra i samfärdselhänseende missgynnade bygder», anser sig utskottet icke kunna föreslå någon ändring i år. Ja, denna synpunkt kan man i någon mån förstå, men jag anser att utskottet borde litet mera utförligt ha redovisat, hur gällande bidragsbestämmelser för närvarande tillämpas. Både när det gäller anslag till vägunderhåll och till byggande av enskilda vägar finnes en övre bidragsgräns på 75 procent. Jag vill fråga: hur många enskilda väghållare ha fått anslag efter denna högre bidragsprocent? Jag har fått uppgift om att när det gäller byggande av enskild väg har icke i något enda fall anslag beviljats efter denna högre bidragsprocent. När det gäller underhållsbidragen har man endast i ett par norrlandslän och ett län i de sydligare delarna av landet beviljat 75 procent av kostnaden i statsbidrag, men i många andra län har man inte i något fall tillämpat denna högre bidragsprocent. Jag vill vid detta tillfälle till kommunikationsministern — ehuru han såvitt jag kan se inte är närvarande i kammaren — rikta en varm vädjan att han ser till, att gällande bidragsbestämmelser bli någorlunda likartat tillämpade över hela landet.

Om således utskottet ansett, att det i år inte varit anledning att höja bidragsprocenten, borde däremot inga hinder ha legat i vägen för en anslagshöjning när det gäller bidrag till byggande av enskilda vägar. Det råder som jag i min motion har påtalat härvidlag en så stor eftersläpning i behandlandet av ansökningar, att det på denna punkt hade varit all anledning att bifalla min motion, så att denna eftersläpning inom rimlig tid hade kunnat försvinna. Utskottet motiverar sitt ställningstagande på denna punkt med att utskottet vill »i detta sammanhang uttala angelägenheten av att, sedan det visat sig huru automobilskattemedelsinkomsterna utveckla sig, frågan om en ytterligare höjning av förevarande anslag av Kungl. Maj:t tages under övervägande». Detta uttalande är naturligtvis värdefullt, men nog kan man tycka, att utvecklingen när det gäller automobilskattemedlen för närvarande ter sig på ett sådant sätt att utskottet inte hade tagit några större risker, om utskottet hade bedömt läget i detta avseende så optimistiskt, att utskottet i enlighet med vad jag föreslagit hade tillstyrkt en höjning av anslaget till byggande av enskilda vägar med fyra miljoner kronor.

När man jämför de redovisningar, som i statsverkspropositionerna 1945 och 1946 lämnas för inneliggande ansökningar om byggnadsbidrag, finner man, att dessa redovisningar ha skett på mycket olika sätt. Jag kan därför inte underlåta att fästa uppmärksamheten härpå. I statsverkspropositionen 1945 heter det på följande sätt: »I juli 1944 hade enligt från länsstyrelserna inhämtade uppgifter förelegat ansökningar om bidrag till sammanlagt 850 företag med en total väglängd av cirka 147 mil och en beräknad byggnadskostnad av cirka 13 720 000 kronor. En stor del av dessa ansökningar hade avlämnats redan år 1939 eller tidigare.» Och 1946 heter det på följande sätt: »Av uppgifter som inhämtats från länsstyrelserna framgår, att inneliggande ansökningar om bidrag avse 581 företag med en total väglängd av cirka 130 mil och en sammanlagd beräknad byggnadskostnad av cirka 11 200 000 kronor.» Enligt denna redovisning ha sålunda inte mindre än 269 ansökningar behandlats och försvunnit men samtidigt har det bara försvunnit cirka 17 mil av vägsträckan. Även om inga nya ansökningar inkommit under budgetåret 1944/45, skulle det ha fordrats ett mycket större belopp av statsmedel än vad som har varit tillräckligt för att så många vägföretag skulle ha kunnat försvinna ur den långa kön. Man kan nog fastslå, dels att här använts olika principer för redovisningen dels att bedömandet av anslagsbehovet 1946 skett i underkant. Tyvärr torde en del ansökningar om byggande av enskild väg, som avlämnats hos länsstyrelserna för så lång tid sedan som år 1939, alltjämt ligga och

Bidrag till underhåll av enskilda vägar m. m. (Forts.)

vänta på behandling och bidragstilldelning. I allmänhet kan man nog säga, att det dröjer fyra, fem, sex år, innan en ansökan behandlas och bidrag utbetalas. Under sådana förhållanden måste man förstå den i bygderna rådande uppfattningen, att det är meningslöst att försöka utnyttja detta anslag.

Jag vill även framhålla att jag icke heller kan vara tillfredsställd med den behandling motionen nr 321 i denna kammare fått röna. Jag har i denna motion föreslagit, att de statliga vägförvaltningarna skola vara skyldiga att till självkostnadspris låna ut vägmaskiner samt, ävenledes till självkostnadspris, sälja grus och sten och att allt detta skall ske under sådana former, att de enskilda och kommunala väghållarna skola få dessa tjänster utförda på ett sätt, som någorlunda motsvarar förhållandena innan staten övertog vägväsendet. Redan 1944 motionerade jag i detta syfte, men motionen avvisades. Statsutskottet konstaterade, att väg- och vattenbyggnadsstyrelsen lämnat sitt medgivande åt vägförvaltningarna att i mån av tillgång lämna dessa tjänster till de enskilda och kommunala väghållarna. Det har emellertid visat sig, att vägförvaltningarna i vissa län inte alls ha varit tilltalade av att lämna denna hjälp. Och det torde vara välbekant, att överrevisorerna för väg- och vattenbyggnadsstyrelsen redan 1944 påtalade det sätt, varpå detta löfte har blivit infriat eller omsatt i praktiken. Jag vet också att det i mitt eget län inte är någon lätt sak att få någon hjälp av vägförvaltningen med den enskilda väghållningen.

Taxorna äro även orimligt höga jämfört med de taxor, som vägdistrikten på sin tid tillämpade. Jag vill belysa detta med ett exempel. Jag köpte själv 1943 grus av vägdistriktet till min egen utfartsväg. Detta grus kostade då utspritt på vägen 4 kronor per kubikmeter. Jag vet med säkerhet att ingen subvention ifrån vägdistriktets sida ingick i detta pris. Det var självkostnadspris och ingenting annat. Skall jag i år köpa grus av staten kostar detta, utspritt på samma väg, mellan 8 och 9 kronor per kubikmeter. Detta är enligt min mening ett dåligt exempel på ett statligt driftsresultat.

Jag kan även erinra om vissa andra »rationella» metoder, som tillämpas i den statliga driften. Om man får tillåtelse att köpa grus av vägförvaltningen, får man icke detta grus utkört med vägförvaltningens bilar. Till denna körning får man skaffa trafikbil, och samtidigt som det grus som på detta sätt utköres krossas i krossverket i grusgropen står vägförvaltningens bil med tillhörande förare där och väntar på arbete. Något sådant kan man väl inte kalla för rationell statsdrift.

Nu tror statsutskottet att dessa besvärligheter skola försvinna utan att väg- och vattenbyggnadsstyrelsen får några ytterligare ålägganden. Blir det på det sättet, är jag för min del mycket tillfredsställd. I annat fall får väl frågan komma tillbaka till förnyad behandling i riksdagen. Med tanke på att vi av vägdistriktet tidigare haft god hjälp med den enskilda väghållningen räknar jag det som ett missförhållande att vi nu ha stora svårigheter att i vissa fall få någon som helst hjälp.

Jag vill också säga att meningen med min motion icke har varit att vägunderhållet på de allmänna vägarna på något sätt skulle eftersättas. Med litet god vilja från de statliga organens sida skulle dessa uppgifter säkerligen kunna klaras, och jag hoppas också att denna goda vilja så småningom skall komma till uttryck ute i vägförvaltningarna.

När nu statsutskottet visat den förståelse för dessa båda motioner, som det har gjort, skall jag, herr talman, hur angeläget det än kan vara, inte framställa något yrkande. Jag vill i stället sluta med en vädjan till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet, att han noga tillser att den utredning, som igångsatts i en delegation med representanter från skogsstyrelsen och väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, inte drar onödigt ut på tiden. På det

Bidrag till underhåll av enskilda vägar m. m. (Forts.)

område det här gäller saknas inte frågor att utreda, och även gällande författningar böra bli föremål för en översyn, så att de kunna förbättras i positiv riktning. Jag vill nämna att till mig lämnats den uppgiften, att utredningskommittén under innevarande år ännu inte bedrivit något aktivt utredningsarbete. En av utredningsmännen har till mig uttalat, att utredningsmännen helst skulle se, att denna utredning toges upp och verkställdes i ett annat och större sammanhang.

Jag har, herr talman, kanske uppehållit mig litet längre vid dessa frågor än vad som skulle vara tillåtet med tanke på de många frågor vi i dag ha att behandla. Men jag har inte kunnat underlåta att framföra de synpunkter, jag här givit uttryck åt, då jag anser de frågor och problem, som röra de enskilda vägarna, vara mycket stora och betydelsefulla för avlägset liggande bygder ute på landsbygden. Den som bor långt från allmän väg har ingen avundsvärd lott i samhället, och om han får ett ärligt handtag av staten, är detta synnerligen berättigat.

Herr Svensson i Vä: Herr talman! Då jag jämte några andra av riksdagens ledamöter vid denna punkt avlämnat en motion, skall jag, ehuru motionen avstyrkts av ett enhälligt utskott, be att få säga några ord om det stora problem, som den föregående talaren nyss berörde, nämligen frågan om den enskilda väghållningen.

Jag vill då först säga, att när det gäller att bemästra problemet om flykten från landsbygden, räcker det i realiteten inte till med allt det vackra poeterna bruka tala om som landsbygdens företräden. Det räcker inte med de blommande ängarna, de glittrande sjöarna, de susande skogarna, fågelsången, solskenet och allt annat vackert. Hur härligt allt detta än må vara behövs det ändå något mera. I den lilla röda stugan invid grinden behövs elektriskt ljus att lysa upp de långa höst- och vinterkvällarna. Centralvärme, vatten och avlopp är också något som förhöjer trevnaden, icke minst hos stugornas folk i de mest avlägsna bygderna. Detta är en sak som jag tror att alla här äro medvetna om.

I många fall är dock inte allt detta, som jag här uppräknat, det största och mest brännande problemet. Ofta är det vägfrågorna som äro det mest bekymmersamma för dessa människor. I många trakter av vårt land är den enskilda väghållningen ett verkligt stort problem. Det skall i detta sammanhang villigt erkännas, att från statsmakternas sida en hel del gjorts för att lätta bördan för de enskilda väghållarna. Sälunda har bidragsprocenten till byggande och underhåll av enskilda vägar rätt väsentligt höjts under de senaste åren. Och när det gällt den maskinella utrustning, som är nödvändig för iordningställande och underhåll av de enskilda vägarna, ha statsmakterna, såsom redan den föregående talaren fäst uppmärksamheten på, gått de enskilda väghållarna till mötes i så måtto, att vägförvaltningarna ha om inte skyldighet så i varje fall rättighet att ställa sina maskiner till de enskilda väghållarnas förfogande i den mån de kunna lösgöra sina maskiner ifrån deras arbete i det allmänna vägunderhållet. Det är klart att detta är värdefullt, och på en hel del håll i våra mera tätbebyggda trakter, där det enskilda vägunderhållet inte är av så stor omfattning, ha kanske vägförvaltningarna i stort sett kunnat ställa sina maskiner till förfogande för arbete å de enskilda vägarna i den utsträckning som behövts. I andra mera glest bebyggda trakter, där det enskilda vägnätet är mycket större, har det visat sig, att vägförvaltningarna inte på långt när kunnat tillfredsställa det enskilda vägunderhållets behov av nödiga maskiner. Följden har blivit, att de enskilda väghållarna fått vänta med sina i de flesta fall mycket trängande vägförbättringar i årtal. I synnerhet i trakter, där det enskilda vägnätet har en stor utsträckning, skulle ett särskilt organ, som på ett

Bidrag till underhåll av enskilda vägar m. m. (Forts.)

lämpligt och ekonomiskt riktigt sätt kunde lämna vägghållarna hjälp med arbetet, anskaffa maskiner m. m., ha en stor uppgift att fylla.

Anledningen till att jag har avlämnat en motion med begäran om utredning, huruvida icke statsbidrag skulle kunna lämnas till ekonomiska föreningar eller enskilda, som äro villiga att tillhandahålla vägmaskiner åt det enskilda vägunderhållet, är den, att i min hemtrakt, Västbo härad i Jönköpings län, ett försök i ovannämnda syfte gjorts, i det att en ekonomisk förening, benämnd Västbo Vägunderhåll, bildats. Föreningens verksamhetsområde omfattar 25 socknar, samtliga belägna inom Västbo härad. Antalet medlemmar är 325 och det tecknade andelskapitalet uppgår till cirka 25 000 kronor. Inom detta område uppgår de allmänna vägarnas sammanlagda längd till 88 mil, under det att det enskilda vägnätet omfattar inte mindre än 125 mil.

Man kan nog förstå, att behovet av maskiner för de enskilda vägarna här är så pass stort att vägförvaltningen icke, hur gärna den än vill, kan ställa sina maskiner till förfogande på långt när i den utsträckning som behövs. Nyssnämnda förening har, i syfte att biträda i arbetet med att iordningställa och underhålla de enskilda vägarna, inköpt fyra stycken begagnade stenkrossar och en likaledes begagnad krossvält. Dessa ha reparerats nödortfött och sedan insatts i det enskilda vägarbetet. Efterfrågan på dessa maskiner har varit mycket stor. Krossvälten har sålunda varit i arbete 1 751 timmar under år 1945. Ytterligare en krossvält har senare inköpts och beräknas efter genomgången reparation vara körklar denna månad. Vidare har en väghyvel förhyrts och ett antal mindre vägsladdar anskaffats och placerats ut här och var i bygderna. Dessutom har föreningens styrelse och driftsledare biträtt vägghållarna med råd i vägfrågor. Den erfarenhet man gjort under den korta tid föreningen varit i arbete, ungefär ett år, är mycket god och visar klart och tydligt, att man är inne på rätt väg när det gäller att bemästra den enskilda vägunderhållningens problem.

Det är emellertid klart att verksamheten inom en dylik förening medför så stora kostnader, att föreningen inte har möjlighet att på ett tillfredsställande sätt fylla sin uppgift om den inte kan påräkna stöd av staten. Enligt en av fackman uppgjord kalkyl fordras för att föreningen i min hembygd skall kunna effektivt sköta det enskilda vägunderhållet ytterligare inköp av maskiner till en sammanlagd kostnad av 119 000 kronor. Och då är inte vintervägunderhållet inräknat i denna summa, utan därutöver tillkomma särskilda kostnader för snöplogar m. m. Om dylika maskinföreningar såsom jag föreslagit bleve berättigade till bidrag efter samma grunder som det enskilda vägunderhållet i övrigt skulle föreningarna kunna få ekonomiska möjligheter att anskaffa och tillhandahålla de vägmaskiner, som behövas, vilket i mycket hög grad skulle förbättra och effektivisera det enskilda vägunderhållet. Härigenom skulle det enskilda vägnätet få en bra mycket större betydelse för folkhushållet och produktionen i dess helhet.

Jag vill här påtala det allvarliga hinder som dessa dåligt underhållna enskilda vägar utgjort i många trakter i vårt land — icke minst i min egen hemtrakt — när det gäller att bemästra bränslesituationen och veddistributionen i dessa avspärrningstider. Den ved och de skogsprodukter i övrigt, som varit nödvändiga för att kunna hålla vårt produktionsliv i gång, ha i ganska stor utsträckning måst forslas fram ur skogarna just på enskilda vägar. Ursprungligen i dåligt skick ha dessa vägar ej tålt den hårda påfrestning, som de tunga virkestransporterna utgjort, utan ha blivit så sönderkörda att de under mycket långa tider varit fullständigt oanvändbara för virkestransporter och nära nog ofarbara för alla slags fordon. I brist på nödvändig maskinell utrustning ha de icke kunnat repareras vare sig effektivt eller inom rimlig tid.

Bidrag till underhåll av enskilda vägar m. m. (Forts.)

Frånsett det allvarliga hinder detta utgjort för vår bränsle- och virkesförsörjning kan man nog lätt förstå vilka svårigheter det åsamkat alla människor som i sitt dagliga liv äro beroende av dessa vägar. I många trakter av vårt land utgör det enskilda vägnätet praktiskt taget den enda möjligheten för människorna att komma i kontakt med andra orter och andra människor. Det gäller här många människor, som på grund av dylika vidriga kommunikationsförhållanden ofta åsamkas stora svårigheter och i många fall ekonomiska förluster. De ha inte samma möjlighet att få del av sådana kulturens förmåner, som människor boende i trakter, bättre lottade i kommunikationshänseende, ha ständig tillgång till. Jag anser det vara en stor och förnämlig kulturuppgift att söka hjälpa dessa människor att lösa det för dem så viktiga problemet om de enskilda vägarna. Löstes detta problem skulle ett förbättrat ekonomiskt utbyte för jordbruk, hantverk och andra näringar kunna åstadkommas i många trakter, och tillgången till de kulturella förmåner jag förut talat om skulle underlättas. Det allmänna försörjningsläget skulle förbättras och trivseln ökas.

Statsutskottet har icke ansett sig kunna tillstyrka bifall till den utredning och de förslag i hithörande frågor, varom hemställts i motionen nr 306 i denna kammare. Utskottet säger bland annat, att det icke synes tillrådligt att införa en ny bidragsform, innan praktisk erfarenhet vunnits rörande den ifrågasatta verksamheten.

Herr talman! Jag har intet yrkande, men jag ser i utskottets skrivsätt en antydan om möjlighet att återkomma, när mera erfarenhet vunnits av den verksamhet det här är fråga om.

Herr **Stjärne**: Herr talman! De båda föregående talarna ha berört några viktiga avsnitt av den fråga som här föreligger till behandling. Jag skall endast be att få säga några ord i anslutning till den motion som jag jämte andra ledamöter av kammaren har avgivit.

Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen har för det ifrågavarande ändamålet — bidrag till underhåll av enskilda vägar m. m. — begärt ett reservationsanslag av 3 400 000 kronor. Detta innebär en ökning i förhållande till anslaget för innevarande budgetår med 185 000 kronor. Ökningen hänför sig i sin helhet till iståndsättningsbidrag. Departementschefen och utskottet ha förordat ett anslag av 3 215 000 kronor.

Under de senaste åren har arbetet med förbättring av de enskilda vägarna med hjälp av statsbidrag bedrivits i ökad omfattning. Oavsett knappheten på arbetskraft har utvecklingen framtingat dessa företag. De enskilda vägarna kunde väl någorlunda nöjaktigt tillgodose behovet, så länge transporterna i huvudsak skedde med hästfordon. Nu är läget ett helt annat. När alla tyngre transporter måste ske med lastbilar, bli snart nog de enskilda vägarna sönderkörda och förstörda. Och det måste väl anses såsom en grundläggande förutsättning för den eftersträfvade rationaliseringen av jordbruket, att vägarna till de olika hemmansdelarna äro framkomliga. Om denna förutsättning saknas, äro ju andra rationaliseringsåtgärder nästan resultatlösa. Det måste därför anses såsom ytterst angeläget att dessa förbättringsarbeten ej förhindras eller fördröjas av brist på statsbidrag.

Da man skall ingångsätta ett företag för förbättring av en enskild väg, är just iståndsättningsbidraget, som avser broar, trummor o. dyl., av den allra största betydelse. Utan detta bidrag kan i många fall arbetet ej genomföras. Det belopp med vilket departementschefen och utskottet prutat ned det av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen föreslagna anslaget — som säkerligen även det ligger i underkant med hänsyn till behovet — hänför sig som jag nämnde

Bidrag till underhåll av enskilda vägar m. m. (Forts.)
till iståndsättningsbidraget. Enligt vad som uttalats från sakkunnigt håll blir konsekvensen av nedprutningen, att en del vägföretag med relativt höga iståndsättningskostnader helt enkelt måste nedläggas. Och detta måste ju anses mycket beklagligt.

Tillsammans med tolv andra ledamöter av kammaren har jag motionerat om beviljande av det högre anslaget. Även om det får anses utsiktslöst att ställa ett yrkande mot ett enhälligt utskott, kan jag, herr talman, med hänsyn till sakens betydelse ej underlåta att yrka bifall till den ifrågavarande motionen.

Herr Andersson i Malmö: Herr talman! De två första talarna i debatten ha inte ställt något yrkande, det är endast den siste talaren som gjort detta. Jag tänker inte nu rulla upp hela det spörsmål, som talarna här ha behandlat, då ärendet finnes redovisat dels i motionerna och dels i den föreliggande propositionen jämte utskottets utlåtande, till vilka källor jag tillåter mig hänvisa.

Jag vill emellertid med anledning av herr Sveningssons yttrande, att utskottet icke skulle ha tagit reda på den ringa omfattning, i vilken den högre bidragsprocenten tillämpats, erinra herr Sveningsson om utskottets yttrande på s. 26: »Utskottet, som inhämtat, att stadgandena om 75 % statsbidrag hittills endast i ringa omfattning tillämpats, finner emellertid angeläget att frågan om behovet av och formerna för en ändring av statsbidragsgrunderna blir prövad i samband med nu pågående utredning.» Där står sålunda klart utsagt, att utskottet tagit reda på, att 75 % statsbidrag tillämpats endast i ringa grad. Utskottet ställer detta problem på utredning liksom frågan om vägförbindelser till avlägsna skogsområden och andra i samfärdselhänseende missgynnade bygder.

Jag tror mig kunna säga, att utskottet så långt det varit möjligt ställt sig välvilligt till de motioner som förelegat. Beträffande motionen II: 306 vill jag säga, att utskottet icke velat vara med om att nu införa en ny bidragsform, vilket skulle bli konsekvensen av ett bifall till denna motion. Vi få först avvakta verkningarna av utskottets uttalanden beträffande utlåning av vägmaskiner m. m. från den statliga vägförvaltningen till enskilda väghållare.

Jag skall, herr talman, inte tränga djupare in i problemet. Vad som sagts från motionärernas sida ger vid handen, att det föreligger behov av vägförbättringar på olika områden, alltså även beträffande de enskilda vägarna. Detta äro vi, som jag förut framhållit, fullt medvetna om. Det finns emellertid behov av förbättringar även av andra vägar än de enskilda, och vi få försöka fördela de medel, som stå till förfogande så rättvist som möjligt. Det är detta vi försökt göra inom utskottet, och jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Härmed var överläggningen slutad. Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt dels och på bifall till utskottets berörda hemställan med den ändring däri, som föranleddes av bifall till motionerna I: 33 och II: 39; och biföll kammaren vad utskottet i punkten hemställt.

Bidrag till byggande av enskilda vägar.

Punkten 19, angående bidrag till byggande av enskilda vägar.

I propositionen nr 1 hade Kungl. Maj:t, under sjätte huvudtiteln, punkten 22, föreslagit riksdagen att till Byggande av enskilda vägar för budgetåret 1946/47 anvisa ett reservationsanslag av 3 200 000 kronor, att avräknas mot automobilskattemedlen.

Bidrag till byggande av enskilda vägar. (Forts.)

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehäft fem inom riksdagens kamrar avgivna motioner.

I en inom andra kammaren av herr *Hansson* i Skediga väckt motion (II: 92) hade hemställts, att riksdagen måtte till förevarande ändamål för budgetåret 1946/47 anvisa ett reservationsanslag av 6 000 000 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte

a) med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 54 och II: 100, i vad de avsåge anslagsberäkningen, samt motionen II: 92, till Bidrag till byggande av enskilda vägar för budgetåret 1946/47 anvisa ett reservationsanslag av 3 200 000 kronor, att avräknas mot automobilskattemedlen;

b) i anledning av motionerna II: 115 och 140, i skrivelse till Kungl. Maj:tgiva till känna vad utskottet i sin motivering anförde.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr *Hansson* i Skediga: Herr talman! Egentligen behöfve jag inte yttra mig nu efter de anföranden, som hållits vid behandlingen av den föregående punkten. Men då jag väckt en motion, som behandlas under den nu föredragna punkten, vill jag ändå yttra några ord. Behovet av bidrag till enskilda utfartsvägar har berörts tidigare. Vi hörde, att inneliggande ansökningar avsågo 581 företag med en sammanlagd vägsträcka av 130 mil och med en byggnadskostnad av 11,2 miljoner kronor. Man förstår härav, att det rör sig om stora arbeten. Men det anslag som Kungl. Maj:t föreslagit täcker inte på långt när behovet. Med den stora eftersläpning som redan finns är det givet, att det kommer att bli ytterligare eftersläpning. När riksdagen beslöt att bidrag skulle utgå till enskilda utfartsvägar, hälsades detta med stor tillfredsställelse. Men man börjar nu märka ute på landsbygden, hur mycket detta egentligen är värt. Man begär bidrag till istandsättande av enskilda utfartsvägar, men ansökningarna bli liggande hos länsstyrelsen, och det dröjer mycket länge, innan det blir något resultat. Följderna av en sådan bidragspolitik från statsmakternas sida låta icke vänta på sig. Man märker hur gårdarna mer och mer avfolkas. Det är bara ägarna, som sitta kvar på gårdarna, och de ha knappast någon möjlighet att få arbetskraft. Ungdomen vill nämligen inte bo i trakter, där den under lång tid av året har svårt att använda sig av det enkla fortskaffningsmedel, som cykeln utgör. Den väldiga folkvandringen till städerna beror till stor del på att vi på många håll i vårt land ha så dåliga vägar. Följden härav blir, att det reses krav på ett omfattande bostadsbyggande i städerna. Detta kan i viss mån förebyggas, om man höjer detta anslag, så att det blir bättre möjligheter att sätta vägarna på landsbygden i stånd.

Utskottet antyder i sitt utlåtande, att det väntar sig att en anslagshöjning skall ske, när inkomsterna av automobilskattemedlen börja öka. Men när så blir fallet, komma säkerligen en hel mängd andra anslagskrav att framställas, och de enskilda utfartsvägarna på landsbygden komma utan tvekan att sättas långt ned på listan.

Jag vill även framhålla, att behovet av bidrag för detta ändamål säkerligen är mycket större än som framgår av de siffror som jag nämnde i början av mitt anförande. Om framställningar skulle göras i alla de fall, då ett verkligt behov föreligger, skulle siffrorna antagligen flerdubblas. Om riksdagen beaktade detta förhållande och beviljade ett tillräckligt anslag, skulle kanske resultatet bli en betydande minskning av behovet av anslag till bostäder i städerna. Samtidigt skulle man skapa möjligheter till lösning av det på en del håll på landsbygden olösliga problemet att skaffa arbetskraft till jordbruket.

Bidrag till byggande av enskilda vägar. (Forts.)

Vi stå här inför ett problem, som riksdagen inte kan undgå att med verkligt allvar ta itu med. En förbättring av de enskilda utfartsvägarna har i det sammanhanget mycket stor betydelse vid sidan av post, telefon och andra sådana bekvämligheter. Även de avlägset liggande gårdarna och byarna dra ju sitt strå till stacken i samhällsutvecklingen, och de borde då också få del av förmånerna. Om inte en ändring kommer till stånd, blir konsekvensen den, att befolkningen i dessa trakter tar saken i egna händer och lämnar gårdarna.

Det anslag som jag begärt i motionen täcker inte hela det behov som redovisats, men man skulle i alla fall komma ett bra stycke på väg. Det är naturligtvis fullkomligt utsiktslöst att få igenom detta förslag i riksdagen. Men jag vill varna för att anlägga rent ekonomiska synpunkter, när det gäller anslagen till landsbygden. Som jag nämnde kan alltför stor sparsamhet härvidlag föra med sig behov av anslag på andra områden, och dessutom blir följden, att landsbygden mer och mer avfolkas. Jag läste nyligen i tidningarna, att jordbrukarna på många håll omöjligt kunna få arbetskraft till vårbruket. Det kan bli mycket ödesdigra konsekvenser av att man inte med tillräckligt allvar beaktar landsbygdens intressen.

Jag ber, herr talman, att med dessa ord få yrka bifall till min motion om ett anslag av 6 000 000 kronor till byggande av enskilda vägar.

Herr talmannen återtog nu ledningen av förhandlingarna.

Herr **Malmberg** i Skövde: Herr talman! Herr Hansson i Skediga har framhållit det stora behov av bidrag till detta ändamål som föreligger. Ingen vill bestrida, att detta behov verkligen är stort, och allra minst vill utskottet göra det. Såsom tidigare anförts har utskottet emellertid ansett, att vi böra hålla oss inom den givna ramen och inom densamma fördela anslagen efter den prövning som företagits och som har gjorts efter bästa förmåga. I detta fall har ju vidtagits en höjning av det tidigare anslaget, och jag tror att den avvägning som skett är riktig.

Jag ber därför att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Vidare yttrades ej. Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt dels ock på bifall till utskottets berörda hemställan med den ändring däri, som föranleddes av bifall till motionen II: 92; och biföll kammaren utskottets hemställan i denna punkt.

*Anslag till
stensättning
av vägar.*

Punkten 20, angående stensättning av vägar.

Sedan punkten föredragits, anförde:

Herr **Falla**: Herr talman! Under denna punkt, stensättning av vägar, har under årens lopp anslagits mycket stora belopp. Jag har vid denna punkt avgivit en reservation, som jag något vill motivera.

Beställningarna av gatsten ha bl. a. haft ett rent socialt syfte. Om detta syfte ha praktiskt taget alla varit ense. Det har emellertid aldrig företagits några tekniskt-ekonomiska undersökningar om vad stensättningen såsom en social åtgärd i verkligheten kostat i jämförelse med andra tillämpliga hjälpformer. Det har på detta område hela tiden rått ett oklart och planlöst sakernas tillstånd.

Det anslag, som nu av utskottet föreslagits under denna punkt, är frukten av en kompromiss. Kungl. Maj:t föreslog att det för stensättning av vägar skulle under nästa budgetår beviljas 1 miljon kronor. Ett antal motionärer från stendistriktet föreslog en höjning av detta anslag till 3 miljoner kronor. Utskottet har nu föreslagit en typisk kompromisslösning, nämligen ett anslag

'Anslag till stensättning av vägar. (Forts.)

på 1 800 000 kronor. Denna kompromiss är ganska utmärkande för den grad av rationell planmässighet som utmärker denna stenpolitik, d. v. s. den saknar fullständigt någon plan och några rationella överväganden. Vad som här borde ha klarlagts är stensättningens vägekonomiska betydelse.

Man har hört påståenden i olika riktningar beträffande sättet att bygga vägar. Det har påståtts att stensättningen av vägar skulle vara synnerligen ekonomisk. Å andra sidan har från de närmast stenintresserade parterna påståtts att inget annat vägbyggnad var så ekonomiskt som att sätta med gatsten och nu särskilt med smågatsten. Något klarläggande rent tekniskt-ekonomiskt sett av detta problem har emellertid aldrig skett. På en punkt synes man emellertid ha kommit till fullständig klarhet. Det torde vara ostridigt att den tidigare använda metoden att sätta gatsten med manuell arbetskraft gav ett ur ekonomisk synpunkt ganska horribelt resultat. Nu lär det vara mycket bättre att sätta gatstenen med maskin och därigenom har man nedbringat kostnaderna till en viss grad. Fortfarande är man emellertid i verkligheten oklar om stensättningens ekonomi. De ekonomiska konsekvenserna borde väl rimligtvis vara på något sätt utredda och klarlagda innan man, som nu skett, år efter år matar in den ena miljonen efter den andra för stensättning av vägarna.

Innan staten för några år sedan övertog vägvården och då det således var vägdistriktet som svarade för vägunderhållet och staten erbjöd vägdistriktet gatsten, som staten hade i praktiskt taget obegränsade mängder, då ville vägdistriktet icke ta emot gatsten i någon större utsträckning. Trots att vägdistriktet skulle ha fått stenen gratis ville man inte använda sig därav, utan staten fick år efter år anslå stora summor för att få stenen satt ute på vägarna. Detta vittnar ju inte om att man inom vägdistriktet, där man väl dock skulle besitta den största sakkunskapen för att kunna bedöma detta, ansåg att stensättning var en ur teknisk-ekonomisk synpunkt lämplig metod, som borde användas. Inte ens i städerna, där det ju är alldeles uppenbart att exempelvis smågatsten är mer lämpligt än ute på landsvägarna, ville man använda sig av gatstenen i sådan utsträckning att staten kunde få tillräcklig avsättning därav. Det är enligt min mening egendomligt att smågatstenen inte fått större användning i städerna, då man ju där med vissa mellanrum ofta måste riva upp gatorna för att lägga ned ledningar och dylikt. Under sådana förhållanden bör det vara ganska lämpligt med smågatsten i stadsgatorna, vilka ju då bära kunna både rivas upp och iordningställas igen utan större svårigheter. Obenägenheten att använda gatsten tyder emellertid på att man inom de institutioner som besitta den största sakkunskapen anser att stensättningen är ur teknisk-ekonomisk synpunkt mindre fördelaktig.

Tvivel om stensättningens värde och betydelse ur ekonomisk synpunkt har således hysts under hela den tid om snart ett tjugotal år, som den statliga stenpolitiken förekommit. Både inom och utom riksdagen har ganska stark kritik framförts mot den statliga stenpolitiken. Det har emellertid aldrig presterats någon utredning och beräkning av de verkliga förhållandena. Man har bara fortsatt med att åter och återigen mata in nya miljoner.

Departementschefen har nu för nästa budgetår, som jag förut sade, begärt ett anslag på 1 miljon kronor och motionärerna ha gladeligen begärt 3 miljoner. Departementschefen presterar ingen som helst ekonomisk utredning och det göra inte heller motionärerna. Ej ens utskottet har någon utredning att bygga på. Det hela går således på lösa boliner. Man kanske inte kan begära, att en kompromisslösning som denna skall vara grundad på en saklig utredning. Man skulle emellertid, synes det mig, ha grundad anledning att begära en sådan utredning av en departementschef, när det nu gäller ett så stort och årligen återkommande belopp. Man skulle väl likaledes rimligtvis kunna begära av några

Anslag till stensättning av vägar. (Forts.)

motionärer, som dock komma med ett krav på 3 miljoner i anslag, att de åtminstone skulle göra ett försök att prestera ett sakligt underlag för ett sådant yrkande. Nå, det anses kanske otillständigt att begära någonting sådant. Motionärer böra kanske rimligtvis vara befriade från att ge ett sakligt underlag för sina yrkanden. För egen del anser jag emellertid att när man ställer så stora ekonomiska krav, som man här gjort, vore det inte ur vägen att man presterade någonting av en saklig utredning att falla tillbaka på.

Under mer än ett och ett halvt årtionde har statens stenpolitik varit föremål för kritik och stridiga meningar både här i riksdagen och annorstädes. Detta borde väl varit tillräcklig anledning för att man skulle från grunden ta upp denna sak om stensättningens tekniskt-ekonomiska värde och betydelse i jämförelse med andra metoder för vägbeläggning. Man borde väl också ha haft tillräcklig tid på sig för att verkställa en dylik undersökning.

Herr talman! Vad jag närmast syftar till är att man skall verkställa en objektiv och vederhäftig utredning. Jag vill inte att man skall komma och presentera en del mer eller mindre välfriserade kalkyler. Vi ha i detta fall ett enligt min mening mycket åskådligt exempel på statlig planhushållning utan klarhet, utan plan och utan hushållning.

Herr **Andersson** i Malmö: Herr talman! Jag vet inte om man lämpligen bör tränga in alltför djupt i denna fråga genom att bemöta det anförande som herr Falla nu hållit. Jag vill dock framhålla några synpunkter i frågan.

Herr Falla förklarade att resultatet av utskottets behandling av detta ärendet är en kompromiss. Detta har han ju rätt i. Utskottsutlåtandet på denna punkt är emellertid inte enbart en kompromiss mellan propositionen och motionärerna i fråga, utan utskottsutlåtandet är även resultatet av en avvägning mellan olika anslag för vägändamål. Herr Falla finner det egendomligt att det inte finns några bestämda uppgifter om hur stensättningen ställer sig rent vägeekonomiskt sett i förhållande till andra beläggningsämnen. Nu ha vi emellertid inte heller några uppgifter i det avseendet beträffande andra beläggningsämnen. Åtminstone känner inte jag till några sådana uppgifter. Jag vet inte, om herr Falla har kännedom härom. Under alla förhållanden anser jag att han borde ha lika stor anledning att begära liknande uppgifter även beträffande andra beläggningsämnen än sten.

Beträffande stensättningens vägeekonomiska betydelse har under hand inhämtats från väg- och vattenbyggnadsstyrelsens vägbyrå, att stensättningen före kriget ställde sig billigare än betong på vägar, vilka voro fasta och hade ett bra underlag. Detta är nämligen ett villkor för att stensättningen överhuvud taget skall vara vägeekonomisk. Vid dessa beläggningar hade även kostnaderna för själva stenen medtagits. Stensättningsalternativet ställer sig således ännu mer gynnsamt, om man räknade med att stenen tillhandahölls gratis. Om en väg gick över lerbotten var emellertid kostnadsrelationen den omvända. I fråga om underhållskostnaderna, sägs det från samma vägbyrå, gäller att dessa äro ungefär lika stora antingen sten eller betong kommer till användning. Om asfalt användes ställer sig underhållet däremot något dyrare. I fråga om livslängden hos de olika vägbeläggningsämnena finnas inga säkra beräkningar. Sannolikt är emellertid livslängden för betong och sten ungefär densamma.

Detta är således vad man kommit till i fråga om jämförelse mellan olika beläggningsämnen för vägar rörande deras hållbarhet och livslängd. Under många år ha ju utredningar pågått i dessa frågor och vad jag nu här föredragit är också ett resultat av dessa utredningar. Man har emellertid inte kunnat

Anslag till stensättning av vägar. (Forts.)

komma längre, men för den skull bör man väl inte underlåta att göra vad man kan för vägunderhållet. Eftersom herr Falla inte heller har några beräkningar på kostnader och livslängd för betong och asfalt, så borde ju herr Falla dra den konsekvensen av sitt ställningstagande beträffande stenen, att man borde avvakta även med sådana beläggningsämnen som betong och asfalt.

Även om det nu inte finns några hållfasta beräkningsgrunder på hur de olika alternativen ställa sig i förhållande till varandra, måste vi väl i alla fall fortsätta med att underhålla våra vägar och därvid använda oss av än det ena och än det andra beläggningsämnet för att pröva oss fram i olika fall och därigenom nå bästa möjliga resultat. Det är också såvitt jag kan se just vad man gjort sedan länge. Jag tror inte att någon annan metod vore lämpligare i nuvarande situation.

Det har meddelats att vägar å landsbygden till en sammanlagd sträcka av över 200 kilometer äro utbyggda och färdigställda för stensättning. Kostnaden för stensättning av denna vägsträcka har beräknats till 14 miljoner kronor. Det finns således goda skäl för en höjning av ifrågavarande anslagsbelopp från 1 miljon kronor till 1 800 000 kronor.

Herr talman! Med hänvisning till vad jag nu anfört ber jag att få hemställa om bifall till utskottets förslag.

Herr Hällgren: Herr talman! Om jag inte hörde fel så påstod herr Falla att vägdistrikten, trots att staten erbjöd gatstenen gratis, inte ville använda sig av detta beläggningsämne annat än då staten lämnade bidrag till själva sättningen. Om herr Falla uppfattat saken så, så visar detta, att han inte satt sig in i de regler, som gällde för de gamla vägdistrikten, om de ville använda sig av denna högklassiga beläggning. Enligt gällande regler fick nämligen inte ett vägdistrikt självt avgöra vilket beläggningsämne som skulle komma till användning för en väg. Vilken vägbeläggning som skulle komma till användning berodde på storleken av trafiken på vägen i fråga. Under sådana förhållanden måste vägdistrikten rätta sig efter de bestämmelser som gällde; detta även om gatstenen tillhandahölls gratis.

Nu kan det givetvis förekomma olika uppfattningar om vilket vägbeläggningsämne som är bäst. Enligt en uppfattning är asfalt bäst, enligt en annan är betongen lämpligast, och enligt en tredje uppfattning är gatstenen den mest ekonomiska. Under den tid som jag sysslat med vägfrågor har jag emellertid funnit, att smågatstenen varit nätt upp det bästa beläggningsämnet. Därtill kommer att detta beläggningsämne är helt och hållet svenskt, under det att exempelvis asfalten måste importeras. Enligt min uppfattning bör detta förhållande väga rätt tungt till förmån för stenbeläggningen. Herr Falla borde betänka detta, när han så starkt kritiserar det här ifrågavarande anslaget. Den svenska smågatstenen är det enligt min uppfattning bästa vägbeläggningsämne, som vi kunna erhålla för våra vägar.

Herr Falla: Herr talman! Jag skall kanske börja med det sista som herr Hällgren anförde, nämligen svenskheten. Herr Hällgren tycktes ju fästa ett ganska stort avseende därvid. Jag vill då betona, att jag för min del inte förordat något visst vägbeläggningsmedel. I varje fall har jag inte — som herr Hällgren tycktes tro — förordat asfalten. Det allmännast förekommande vägbeläggningsämnet, nämligen betongen, är väl ungefär lika svenskt som smågatstenen. I nationellt avseende skulle således smågatstenen och betongen stå på ungefärligen samma nivå.

Anslag till stensättning av vägar. (Forts.)

Herr Hällgren sade vidare att trafikintensiteten på vägarna skulle vara avgörande för vilket vägbeläggningsämne som skulle komma till användning. Detta håller jag med honom om. Herr Andersson i Malmö lämnade emellertid nyss en uppgift, som han hade fått från väg- och vattenbyggnadsstyrelsen om att betongvägar och smågatstenvägar hade samma slitstyrka och varaktighet. Det förefaller mig då som om de av herr Hällgren använda argumenten inte skulle ha någon särskild styrka till förmån för smågatstenen.

Jag vill emellertid än en gång betona, att jag inte på något sätt velat utdöma användningen av smågatsten. Vad jag har velat trycka på är — som jag förut sagt — att man väl lämpligen borde få en objektiv och vederhäftig utredning om hur de olika vägbeläggningsmedlen ur ekonomisk och teknisk synpunkt ställa sig i förhållande till varandra. En utredning härom borde verkställas innan man som nu sker år efter år matar in nya miljoner för här ifrågasvarande ändamål.

Herr Andersson i Malmö sade vidare att om jag begär en utredning om gatstenen, så borde jag begära en utredning även beträffande de andra vägbeläggningsämnena. Ja, detta är ju just vad jag gör. Jag vill ha en utredning om alla de olika vägbeläggningsämnena och deras värde i förhållande till varandra. Jag har ansett det vara ganska självklart, att det måste företas samma utredning beträffande samtliga beläggningsämnena. Jag har alltså inte som herr Andersson tycktes vilja göra gällande underlåtit att begära en utredning för andra vägbeläggningsämnena än gatsten.

Nu sade herr Andersson i Malmö, att han varit i förbindelse med väg- och vattenbyggnadsstyrelsen för att där få reda på vad man överhuvud taget kunde lämna för upplysningar om denna fråga. Han redogjorde också här nyss för svaret därifrån. Man ansåg där, att då man hade att göra med en väl underbyggd väg, så blir det något billigare med stensatt väg än med betongväg. Över lermarker vore förhållandet emellertid annorlunda. Där skulle stenvägar ställa sig dyrare. Lermarken är måhända den vanligaste marken i vårt land, åtminstone på slättbygderna, och kanske överhuvud taget. Men sedan är det inte bara frågan om själva ytbeläggningsmedlet, utan det gäller ju även underbyggnaden. Det får man inte glömma bort i det här sammanhanget. Stensättningen fordrar en alldeles särskilt god och fast underbyggnad, vilken naturligtvis också ställer sig särskilt dyrbar. Allt detta bör man ha klarhet om, och det är det jag har begärt.

Jag kommer till samma slutsats som i mitt förra anförande. De upplysningar som herr Andersson i Malmö lämnade voro inte av det slag, att vi kunna bygga något på dem här. De utredningar och uppgifter vi behöva för detta ändamål skola vara officiella, de skola inte komma från herr Andersson i Malmö eller på andra underhandsvägar. Det måste vara officiella fakta, som en departementschef kan stå för och som väg- och vattenbyggnadsstyrelsen kan stå för och som vi kunna ha lit till. Det är vad jag begärt. Några sådana uppgifter ha vi ännu inte fått.

Jag har inte något att taga tillbaka av det, som jag sade i slutet av mitt förra anförande: denna statens stenpolitik saknar fullständigt saklig underbyggnad, plan och ekonomisk beräkning.

Herr Mårtensson: Herr talman! Som bekant ingår den s. k. stenpolitiken som ett led i en större plan för att hjälpa en nödlidande landsända. Jag håller bestämt före, att denna politik ur såväl ekonomisk som förnuftig synpunkt varit och fortfarande är fullt försvarbar.

Vad beträffar kostnaderna för de olika beläggningsmedlen skulle jag vilja hänvisa herr Falla till 1937 års granitutrednings betänkande. I samband med

Anslag till stensättning av vägar. (Forts.)

denna utredning förekommo omfattande undersökningar och kostnadsberäkningar för olika beläggningsmedel innefattande såväl sten, cementbetong som asfalt. Av dessa undersökningar framgår, att om det gäller att hårdgöra en gammal vägkropp med packstensunderlag — herr Andersson i Malmö var inne på den detaljen — drager stenbeläggningsen en kostnad av 7:30 kronor per m². För cementbetong blir samma kostnad 8:80 kronor per m². I dessa kostnader för stenbeläggningsen ingå kantstöd, stensättningen, steninköp och transport, således alla förekommande kostnader. Om det däremot gäller att hårdgöra en nyanlagd vägkropp, så drager stensättningen, på grund av det mera massiva underlaget, en något större kostnad än cementbetongen. I detta fall beräknas kostnaderna för stenläggning till kronor 10:80 per m² och för cementbetong till kronor 8:80 per m². Dessa beräkningar hänföra sig huvudsakligen till arbeten, som utfördes under år 1938.

Jag har velat omnämna dessa siffror för att påvisa, att det före krigsutbrottet förekom omfattande undersökningar och kostnadsberäkningar för olika beläggningsmedel för hårdgöring av vägkroppen. Under kriget ha av kända skäl sådana undersökningar inte kunnat förekomma i någon större utsträckning. Det kan dock tänkas, att om sådana undersökningar förekommit under krigsåren, så hade dessa utfallit till stenens förmån. Det är knappast något tvivel om den saken. Jag håller det till och med inte för alldeles otroligt, att om dylika kostnadsundersökningar företagits under krigsåren, dessa även skulle ha gjort herr Falla vänligare stämd mot stenen och de fattiga stenarbetarna.

I detta sammanhang vill jag erinra om att anledningen till att sådana undersökningar inte kunnat göras under kriget är bl. a. den, att det fordras fossil bränsle för att kunna framställa cement. Följaktligen är inte, som herr Falla sade, cementen en rent svensk vara, ty för att kunna framställa denna vara fordras det ganska stora bränslekvantiteter, och dessa kunna inte skaffas inom landet utan måste importeras.

För min del har jag för övrigt svårt att förstå, att den svenska gatstenen inte skulle vara lämplig som beläggningsmedel på de svenska vägarna, eftersom det kan påvisas att det finns länder, som trots omfattande ekonomiska svårigheter ändå köpa stora kvantiteter svensk gatsten. Jag vill i detta sammanhang omnämna, att för Rotterdams stads räkning har det tillverkats gatsten även under krigsåren, och det räknas med att gatstensexporten enbart till denna stad under de närmaste månaderna skall uppgå till en kvantitet av 3 000 ton. När detta är förhållandet, skulle det väl ändå se egendomligt ut, att det land, som har de största stentillgångarna, inte självt skall kunna använda stenen som beläggningsmedel på sina vägar och gator.

I fråga om stenens lämplighet som beläggningsmedel vill jag inskränka mig till att även i detta fall hänvisa till 1937 års granitutrednings betänkande. Där förekomma många vittnesbörd om stenens förträfflighet som vägbeläggningsmedel, inte minst från chaufförernas sida.

Med dessa ord ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Falla: Herr talman! Först vill jag säga några ord om herr Mårtenssons sifferuppgifter från 1937 års granitutredning. Av dess uppgifter framgå, att för hårdgöring av gamla vägar ställer det sig 1 krona 50 öre billigare per m² med stenbeläggning än med cementbetong. Beträffande beläggning av nya vägar, och det är ju det som det är fråga om här, ställde sig emellertid cementbetongen 2 kronor billigare per m² än stenbeläggningsen. Det skulle bli kronor 10:80 för stenbeläggning och kronor 8:80 för cementbetongbeläggning. Stenbeläggningsen skulle alltså bli i runt tal 23 % dyrare än cementbetongen. Nu kan jag inte på något sätt gå i god för dessa granitutredningens kalkyler; jag

Anslag till stensättning av vägar. (Forts.)

föreställer mig att de äro så förmånliga för stenen, som det är möjligt. Jag tar emellertid fasta på herr Mårtenssons egna uppgifter, vilka gå i en för stenen oförmånlig riktning.

Sedan sade herr Mårtensson, att det nu går omfattande partier gatsten till Rotterdam, och han fann det synnerligen egendomligt, att man under sådana omständigheter inte med fördel skulle kunna få avsättning för stenen på de svenska vägarna. Ja, det där är i högsta grad ett transportproblem, herr Mårtensson, och det förvånar mig att höra en sådan slutledning från herr Mårtenssons sida. Stenen är en tung och skrymmande vara, och den drar mycket stora kostnader vid transport inåt landet. Däremot bli transportkostnaderna, relativt sett, någorlunda drägliga när frakten sker på båt, och så är just fallet i herr Mårtenssons exempel. Stenen hugges vid kusten, fraktas på båt till Rotterdam och sättes där omedelbart på gatorna. Det blir inte fråga om några större transportkostnader, såsom fallet är när hos oss stenen skall fraktas inåt landet. Transportkostnaderna äro överhuvud taget en av de allra tyngst välgående ekonomiska faktorer, som man har att räkna med i denna fråga.

Herr Mårtensson yttrade sedan några ord om att jag inte skulle vara vänligt stämd mot de fattiga stenarbetarna. Detta yttrande kunde herr Mårtensson ha besparat sig. Jag har förut sagt, att stenbeställningarna ha ett socialt syfte. Om själva syftet kunna vi alla vara eniga. Det är endast fråga om de metoder man skall använda för att tillgodose detta syfte. Jag tycker verkligen, att herr Mårtensson inte skall behöva ifrågasätta vår goda vilja när det gäller stenarbetarnas bästa. Sedan kunna vi resonera om det ändamålsenligaste sättet, när det gäller väg- och gatubeläggningen.

Herr Mårtensson: Herr talman! Jag vill endast erinra om att i fall en liknande kostnadsundersökning som 1938 års skulle göras nu, så skulle dessa kostnadsundersökningar med all säkerhet utfalla till stenens förmån, om man räknar med de priser som för närvarande gälla på cementbetong.

För övrigt vill jag göra ytterligare ett tillägg i frågan om cementen som rent svensk vara. Det är, som jag förut sade, inte enbart på det sättet, att vi måste importera bränsle utifrån för att framställa denna vara, utan det åtgår även en hel del armeringsjärn för detta beläggningsmedel, och även detta måste i stor utsträckning importeras.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 21—26.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 27.

Lades till handlingarna.

Punkterna 28 och 29.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Utvidgning och förbättring av statens fiskehamnar och farleder. *Punkten 30, angående utvidgning och förbättring av statens fiskehamnar och farleder.*

Efter föredragning av punkten yttrade

Herr Hällgren: Herr talman! Beträffande anslagen dels under punkt 30, angående utvidgning och förbättring av statens fiskehamnar och farleder, och under punkt 32, angående bidrag till byggande och underhåll av statsunder-

Utvidgning och förbättring av statens fiskehamnar och farleder. (Forts.)
 stödda fiskehamnar, har jag skrivit under en motion, som avlämnats här i kam-
 maren. Kungl. Maj:t har begärt ett anslag av 500 000 kronor på vardera av
 dessa punkter. I motionen ha begärts till de statliga hamnarna 1 300 000 kro-
 nor och till de statsunderstödda hamnarna 4 500 000 kronor. Motionen är byggd
 på det faktiska behovet i fråga om anslagsmedel, om man ställer dessa anslags-
 behov i relation till varandra.

Statsutskottet har gått med på att öka anslaget till statens fiskehamnar och
 farleder med 0.5 miljoner kronor, och man tycker kanske, som en kammarle-
 damot sade till mig för en stund sedan, att man skall vara nöjd med en ökning
 på 0,5 miljoner. Jag skulle emellertid ha varit mera nöjd — när nu utskottet
 inte kunnat följa motionen — om man tagit hänsyn till kutymen under de se-
 nare åren och gjort dessa båda anslag lika stora, d. v. s. även höjt anslaget
 till de statsunderstödda fiskehamnarna med 0,5 miljoner kronor. Statsutskottet
 är emellertid enhälligt, någon reservation finns inte, och det finns naturligtvis
 ingen möjlighet att få någon ändring på denna punkt.

I statsutskottets utlåtande finns full motivering för ökning av anslaget till
 de statliga hamnarna. Därför skulle jag endast vilja göra det uttalandet, att
 till ett annat år dessa båda anslag utgå med en storleksordning i förhållande
 till varandra, som bättre motsvarar det faktiska behovet ute i landet. Vidare
 önskar jag, att anslaget till byggande och underhåll av statsunderstödda fiske-
 hamnar ökas betydligt.

Det är, herr talman, endast dessa önsknningar jag velat uttala.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 31—40.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 41.

Lades till handlingarna.

Punkterna 42—73.

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 13.

Föredrogs statsutskottets utlåtande, nr 11, i anledning av Kungl. Maj:ts i stats-
 verkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för
 budgetåret 1946/47 under elfte huvudtiteln, avseende anslagen under folk-
 hushållningsdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta mo-
 tioner.

*Utgifter under
 riksstatsens
 elfte huvud-
 titel.*

Inledningen.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 1, angående folkhushållningsdepartementet: Avlöningar. Folkhus-
 hållningsdepartementet: Omkostnader.

*Anslag till
 avlöningar och
 omkostnader
 vid folkhus-
 hållnings-
 departementet.*

Efter föredragning av punkten anförde

Chefen för folkhushållningsdepartementet, herr statsrådet **Gjöres**: Herr tal-
 man! Eftersom utskottet på alla punkter har anslutit sig till vad ifrån departe-
 mentschefens sida har föreslagits, kan det möjligen anses vara en ren över-
 flödsgärning, att jag tar till orda i kammaren. Men det finns ett skäl, som jag

Anslag till avlöningar och omkostnader vid folkhushållningsdepartementet.
(Forts.)

tror kan motivera att jag, trots att det inte föreligger någon som helst divergens mellan utskott och departementschef, säger några ord, då ärendet nu passerar kammaren.

I huvudtiteln i propositionen finns det uttalat vissa förmodanden, som utskottet förklarat sig dela, förmodanden rörande snabbheten i den avveckling av krisförvaltning och regleringar, som vi alla så varmt åstunda. Det uttalades av mig, att man skulle ha anledning räkna med att vi den 1 juli 1946 skulle ha endast ett mindre antal ransoneringskvar. Jag tror, att om man inte bara fäster sig vid livsmedelsransoneringskvarna utan också tar in i bilden hela den mångfald av produktionsregleringar och ransoneringskvar, som ha rört industri-varornas användning, så kommer detta omdöme alltså att stå sig. Vi ha lyckats att i ganska rask takt avveckla åtskilliga av dessa ransoneringskvar, och jag föreställer mig, att det kan intressera kammaren att få ett mera siffermässigt mått på den avveckling av krisapparaten, som till dags dato har skett.

Industrikommissionen har kunnat reduceras högst avsevärt. Om jag ser på antalet befattningshavare finner jag, att vi den 1 april hade kunnat minska antalet befattningshavare där med icke mindre än 47,5 % från 1 oktober förra året. Det hade varit vår förhoppning, och det tycktes länge ligga inom möjligheternas gräns, att vi skulle komma ännu längre, men på grund av den under senare tid inträdda försämringen på vissa för den industriella försörjningen viktiga råvaruområden ha vi inte kunnat komma längre än till 47,5 %, vilket dock kanske får betecknas såsom ett ganska gott resultat.

Avvecklingen av de övriga kristidskommissionerna och institutionerna har inte kunnat gå riktigt lika långt. När det t. ex. gäller kristidsstyrelsernas kontrollbyråer har man visserligen kunnat minska personalbeståndet med 51,8 %, men i övrigt måste man säga, att minskningarna ha varit mindre. Räknar man med allt, alltså de centrala kommissionerna och kristidsstyrelserna med därtill knutna olika kontor, finner man, att vi den 1 april detta år ha minskat antalet befattningshavare med 32,4 % i jämförelse med den 1 oktober 1945.

Jag tror således man kan säga, att det omdöme som finns uttalat i statsverkspropositionen på denna punkt tills vidare har blivit rättfärdigat. Jag vill emellertid inte dölja för kammarens ledamöter, att när jag uttalade en förhoppning om att det den 1 juli 1946 bara skulle finnas kvar ett fåtal ransoneringskvar, tänkte jag närmast på livsmedelsransoneringskvarna. Jag måste bekänna, att klarläggandet av den internationella situationen på för livsmedelsförsörjningen viktiga områden under senare tid har lett till att vi nu måste se frågan ur en vidare synvinkel.

Jag skall inte gå in på någon redogörelse för hur den internationella livsmedelssituationen ter sig. Det är emellertid uppenbart, att vår egen försörjning på så många punkter sammanhänger med den internationella försörjningen, att vi icke äro oberoende av, utan tvärtom på många viktiga punkter i hög grad beroende av det internationella försörjningsläget. Vi kunna av den anledningen — och det är därför jag har tagit till orda — inte längre hysa förhoppningar om en snabb avveckling av de återstående livsmedelsransoneringskvarna, utan vi få räkna med att de måste finnas kvar längre än vad vi trodde då propositionen skrevs och längre än vad utskottet kunde föreställa sig vid den tidpunkt, då dess betänkande avfattades.

Man måste hålla i minnet, att den konferens, som förra veckan hölls i London och vid vilken särskilt brödsäds- och fodersäds-situationen redovisades, har åstadkommit en markant förskjutning i vår bedömning av hushållningen på detta område.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 2.

Lades till handlingarna.

Punkterna 3—6.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 7.

Lades till handlingarna.

Punkterna 8 och 9.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 10, angående statens priskontrollnämnd: Avlöningar. Statens priskontrollnämnd: Omkostnader.

*Anslag till
avlöningar och
omkostnader
vid statens
priskontroll-
nämnd.*

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr **Jonsson** i Skedsbygd: Herr talman! Det är med stort intresse man har tagit del av såväl statsrådets uttalande i statsverkspropositionen rörande avvecklingen av vissa kristidsapparater som hans uttalande i dag. Man har kunnat konstatera med tillfredsställelse, att statsrådet velat medverka till att så fort som möjligt försöka komma från det läge, vari vi råkat genom kriget, och försöka låta systemet med fri prisbildning återinträda.

Jag kan emellertid inte underlåta att säga några ord på en punkt i den förevarande propositionen, nämligen den punkt, som handlar om priskontrollnämndens verksamhet. Tillsammans med några kamrater från båda kamrarna har jag väckt en motion, i vilken vi yrka på att anslaget till priskontrollnämndens verksamhet måtte avsevärt beskäras. Som motiv för detta yrkande ha vi i motionen angivit, att nämndens verksamhet på ett område, nämligen beträffande priskontrollen på rundvirke, kan slopas. Denna verksamhet har inte medfört de verkningar man kunde vänta av en sådan priskontroll, utan den har tvärtom ställt till mycket obehag. Vidare ha vi i vår motion påpekat, att när varutillgången blir rikligare, kan den konsumentkooperativa rörelsen, med den omfattning denna nu har på många områden, utöva en viss kontroll över priserna.

Jag har tidigare i denna kammare varit i tillfälle att uttala min åsikt, att den statliga priskontrollen på rundvirke endast varit till skada. Dessa bestämmelser äro nämligen utformade så, att de knappast kunna efterlevas, och de efterlevas inte heller ute i bygderna. Därtill kommer att staten genom denna priskontroll avhändes betydande belopp, som, om dessa bestämmelser inte funnos, i stället skulle inflyta i statskassan. Jag anser det därför inte vara riktigt, att en sådan verksamhet bekostas av staten.

Jag har tidigare framhållit som min åsikt, att priskontrollen varit nödvändig under de år som gått, och den kan på vissa områden behövas även i fortsättningen. Jag delar också statsrådets uppfattning, att man snarast möjligt bör avveckla priskontrollen. Framför allt gäller detta dock kontrollen på rundvirke, vilken åtminstone i de delar av södra Sverige, där jag känner till förhållandena, har visat sig medföra rent av skadliga verkningar. Jag anser, att anslaget till priskontrollnämnden bör beskäras i sådan omfattning, att nämnden icke får möjlighet att priskontrollera på områden, som den inte behärskar.

Detta, herr talman, är orsaken till att vi väckt vår motion. Jag ber att få yrka bifall till motion nr 88 i denna kammare.

Herr **Jönsson** i Rosshol: Herr talman! Jag är fullt införstådd med att vi måste behålla en viss priskontroll till förhindrande av en icke önskvärd pris-

Anslag till avlöningar och omkostnader vid statens priskontrollnämnd.
(Forts.)

utveckling, så länge det råder brist på vissa förnödenheter. Jag vill emellertid samtidigt oförbehållsamt instämma i yrkandet i motionen nr 88 om en nedskärning av anslaget med den motivering, som motionärerna ha anfört, nämligen att man snabbare skulle kunna sänka dessa kostnader, om man upphör med en för närvarande fullständigt illusorisk kontrollverksamhet, som är så ödesdiger för dem den drabbar, och med bestämmelser vilka medföra orättvisor som nästan äro utan motstycke.

Jag vill, herr talman, med ett exempel belysa, hur dessa bestämmelser verka. Enligt beräkningar av skogsvårdsstyrelsen i det län jag representerar, Jämtlands län, förekommer det ett uttag från enskilda skogar på ungefär 40 miljoner kubikfot per år. Siffran kan variera — den har vid flera tillfällen varit åtskilligt högre — men om vi utgå från siffran 40 miljoner och från att vederhäftiga utredningar ha gett vid handen, att marginalen mellan förädlade och oförädlade träprodukter är 15 öre för stor, finna vi, att de enskilda skogsägarna i en enda provins genom dessa bestämmelser årligen avhändas 6 miljoner kronor. Till detta belopp komma, som herr Jonsson i Skedsbygd nyss antydde, de stora förlusterna på statens skogar. Detta ger vid handen, vilka väldiga inkomstförskjutningar som uppstå mellan de enskilda skogsägarna å ena sidan och förädlingsföretagen å den andra. Detta är så mycket pinsammare som de stora förädlingsföretagen på hithörande område tillhandlat sig 43 procent av den bästa skogsmarken under former som länge ha smärtat dem som fått se hurusom större delen av skogen har gått från deras förfäder. När man med dessa förhållanden som bakgrund ser på bestämmelserna och deras verkningar, är det inte för mycket sagt, att här sker en oerhörd orättvisa, som måste elimineras.

Det kan invändas, att dessa vinster bli beskattade. Då kan man fråga sig: var sker denna beskattning? Den kan endast till mycket ringa del komma de bygder till godo, som få släppa till dessa förluster. Med hänsyn till bolagens mantalsskrivningsort kommer det att i huvudsak bli Stockholm och andra städer som få tillgodogöra sig skatteintäkterna.

Under dessa förhållanden ber jag, herr talman, att få yrka bifall till motionen nr 88 i denna kammare.

Chefen för folkhushållningsdepartementet, herr statsrådet **Gjöres**: Herr talman! Den fråga, som de båda senaste ärade talarna ha berört, har varit föremål för debatt här i riksdagen strax före jul.

Det skall inte på något sätt fördöljas, att det här gäller en av de besvärligaste priskontrolluppgifter vi haft att brottas med under dessa år. Jag har emellertid ingen anledning att ta upp någon diskussion här i kammaren i dag om detta ämne, därför att det tidigare i dag har lämnats en proposition till riksdagen angående prisutjämningsavgifter m. m., vari hela frågan om regleringen på detta område tagits upp till behandling och där det förutsattes, att man med bibehållande av normalprissättningen på sågade och hyvlade varor skulle upphäva normalprissättningen på sågtimmer av furu och gran. Kammaren kommer sålunda att senare få ta ställning till detta problem, som, ehuru det är ganska viktigt, dock är ett specialproblem som inte kan få inverka på bedömningen av den priskontrollerande verksamhetens nödvändighet överhuvud taget.

Jag vill, herr talman, i anslutning till vad jag nyss anförde säga, att förhållandena i världen både i fråga om varor och priser äro så oenhetliga och svåröverskådliga och utvecklingen så vansklig att förutse, att det skulle vara ett äventyr att i detta läge ställa in sig på en snabb avveckling av priskontroll-

Anslag till avlöningar och omkostnader vid statens priskontrollnämnd.
(Forts.)

verksamheten. Denna får förvisso behållas till dess vi kommit i ett mera normalt marknadsläge. Jag kan därvidlag endast understryka vad jag yttrade i remissdebatten i fjol höstas — jag begär inte, att någon skall komma ihåg det, men det står i kammarens protokoll — att när vi komma in i normalare förhållanden med normala varu- och prisrörelser, kan man tänka sig en avveckling av priskontrollen, men intill dess måste den behållas.

Herr **Svensson** i Grönvik: Herr talman! Efter statsrådets anförande skall jag fatta mig mycket kort. Av detta anförande framgår, att den fråga de båda närmast föregående talarna yttrade sig om senare kommer att bli föremål för riksdagsbehandling och att det inte nu finns någon anledning att ta upp den frågan till bedömande. Utskottet har med fullt erkännande av statsrådets förslag i detta hänseende redan beskurit priskontrollnämndens anslag. På grund härav har utskottet inte ansett sig kunna gå med på en ytterligare beskränning av dessa belopp, utan utskottet tillstyrker vad beloppen beträffar Kungl. Maj:ts förslag.

Jag skall inskränka mig till detta och ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr **Jonsson** i Skedsbygd: Herr talman! Efter statsrådets senaste anförande, där han tillkännager, att en fullständig avveckling av priskontrollen på rundvirke, vilket vi syftat till i vår motion, är förestående, har jag ingen anledning att vidhålla mitt yrkande, utan jag ber att få återta detsamma.

Jag kan inte underlåta, att då denna fråga nu går mot sin lösning med ett exempel belysa en liten detalj av hur detta system verkat. Häromdagen sade en intressent för en större virkesfirma, som hade tilldelats stora kvantiteter av kronans virke: »Nu för tiden behöver man inte göra någonting för att få pengar. Vi ha fått 300 000 kronor av staten i år på de inköp vi gjort av domänverket.»

Herr **Jönsson** i Rossbol: Herr talman! Jag ber att få återta mitt yrkande.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren utskottets hemställan i förevarande punkt.

Punkterna 11—13.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 14.

Lades till handlingarna.

Punkten 15.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 16.

Lades till handlingarna.

Punkterna 17—20.

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 14.

Föredrogs statsutskottets utlåtande, nr 73, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1945/46 till anskaffande av apparatur m. m. för allmän skärmbildsundersökning.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 15.

Föredrogs statsutskottets utlåtande, nr 74, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag för budgetåret 1946/47 å kapitalbudgeten, i vad avser justitiedepartementets verksamhetsområde.

Punkten 5.

Lades till handlingarna.

Övriga punkter.

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 16.

Föredrogs statsutskottets utlåtande, nr 75, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag för budgetåret 1946/47 å kapitalbudgeten, i vad avser socialdepartementets verksamhetsområde.

Punkterna 1—3.

Lades till handlingarna.

Punkterna 4—6.

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 17.

Föredrogs statsutskottets utlåtande, nr 76, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag för budgetåret 1946/47 å kapitalbudgeten, i vad avser finansdepartementets verksamhetsområde.

Punkterna 1 och 2.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 3.

Lades till handlingarna.

§ 18.

Föredrogs statsutskottets utlåtande, nr 77, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående rörlig kredit för försvarets fabriksstyrelse.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 19.

Föredrogs statsutskottets utlåtande, nr 78, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statsbidrag till kostnaderna för tillhandahållande av fri undervisningsmateriel åt folkskolebarn m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

Statsbidrag till kostnaderna för fri undervisningsmateriel åt folkskolebarn m. m.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Herr Adolfsson: Herr talman! Jag är av formella skäl förhindrad att yrka bifall till den motion i detta ämne, som avgivits av oss kommunister i andra kammaren, men jag vill trots detta i allra största korthet anföra några synpunkter på frågan.

För att inget missförstånd skall uppstå är det kanske säkrast att jag från första stund framhåller, att vi betrakta propositionens förslag som ett mycket stort framsteg. Jag kanske också kan våga hävda, att det i stor utsträckning betecknar ett fullföljande av det som vi för vår del länge ha opinerat för, men den goda princip, som i propositionen uttryckes, är tyvärr inte alldeles konsekvent genomförd, och det var av denna anledning som vi framlämnade motion i ärendet.

Vad kostnadsfördelningen mellan stat och skoldistrikt beträffar så menar man, att det skulle komma att slösas, om inte skoldistriktet skulle få hjälpa till att gälda dessa kostnader. Jag vill fråga: varför denna ständiga misstro mot folkets valda representanter ute i landet, som så ofta tar sig uttryck? Det är ju i dag inte mer än en vecka sedan andra kammaren behandlade ett ärende, där en liknande misstro kom till synes. Vi ha för vår del ansett, att de sakkunnigas förslag i detta stycke bort bifallas. 1937 års sakkunniga ha ju, såsom framhålles i propositionen, hävdade att sparsamhetskravet givetvis borde röna största möjliga beaktande men finna det icke motiverat att låta distriktet gälda en viss procent för att befrämja detta sparsamhetsintresse. Kravet på sparsamhet borde vägas mot kravet att materiel inom samtliga skoldistrikt borde vara av fullt tillfredsställande kvalitet. Man fortsätter: »Sparsamhet och omsorg skulle under alla omständigheter bli i hög grad påkallade från distriktets sida vid medlens administration. Däremot motiverade icke sparsamhetens krav, att distriktet skulle åläggas att betala en viss procent till helt fri skolmateriel.»

Denna ståndpunkt ha vi motionärer funnit bärande, och dessutom anse vi att det ligger en fara i propositionens förslag med tanke på att ekonomiskt svaga kommuner kunde animeras att spara på bekostnad av skolmaterialets standard och allmänna kvalitet.

Jag har sagt några ord om detta endast parentetiskt. Vårt viktigaste förslag är att materialet skall bli fri också i de högre statliga och kommunala skolorna. Det förslaget har givetvis inte tillkommit av en tillfällighet. Förslaget grundas på och ligger i linje med den principmotion i skolfrågan, som vi framlämnade här i riksdagen i fjol. Förslaget ligger också i linje — och det betraktar jag såsom självklart — med arbetarrörelsens efterkrigsprogram. Vi ha sett det som en väsentlig uppgift att försöka medverka till att de välsituerades utbildningsmonopol äntligen brytes i all den utsträckning, som utan tvivel redan är möjlig. Detta monopol, utbildningsmonopolet, kan självklart inte helt brytas genom att man får fri skolmateriel i de skolor, som vi omnämna i vår motion, men en sådan åtgärd skulle medverka till att möjligheterna för det fattigare folket att få del av en högre utbildning än folkskolan skulle komma att ökas.

Jag vågar alltså säga, att i vår motion, som utskottet nu avstyrker, ha vi tagit oss friheten att icke blott tala om efterkrigsprogrammet utan också att konkretisera det. Vi anse att efterkrigsprogrammet både kan och bör förverkligas i ett snabbt tempo. Även motionärerna herrar Hagård och Kyling äro i sin motion delvis inne på samma linje som vi beträffande skolmaterialet. Man säger i denna motion: »En påtaglig konsekvens av ett bifall till föreliggande

Statsbidrag till kostnaderna för fri undervisningsmateriel åt folkskolebarn m. m. (Forts.)

förslag blir vidare, att frågan om statsbidrag till fri undervisningsmateriel för de barn inom den obligatoriska skolåldern, som övergått till läroverk och andra skolor, snarast måste upptagas.»

Den fråga det här gäller bör snarast möjligt praktiskt förverkligas. Den har praktiskt förverkligats inte bara i Stockholm utan också på skilda orter litet varstades ute i landet. Hur gott vi än finna regeringens förslag vara, äro vi dock besvikna över att man inte dragit de fulla konsekvenserna av den riktiga princip, som detta förslag i stort sett uttrycker. Man har inte dragit de fulla konsekvenserna av detta utan bibehållit en av de spärrar till den högre undervisningen, som mycket lätt kunde ha raserats vid detta tillfälle.

Herr talman! Jag kan som sagt av formella skäl inte yrka bifall till vår motion. Jag vill dock ha framhållit, att vi böra söka bryta sönder utbildningsmonopolet med all den skyndsamhet och i all den utsträckning, som med nuvarande politiska och andra förhållanden är möjligt.

Utskottet tycks principiellt dela vår uppfattning men vill ha utrett kostnaderna för det förslag, som vi ha ställt. Dessa kostnader kunna ju inte vara så överväldigande stora, att de kunna få utgöra ett hinder för detta självklara demokratiska folkkravs förverkligande. Anser man trots detta att en utredning är nödvändig, så få vi hoppas att en sådan skall ske med skyndsamhet, och eftersom statsrådet Erlander befinner sig i kammaren skulle jag vilja sluta med att rikta en hemställan till honom att medverka till att en sådan utredning så skyndsamt som möjligt kommer till stånd.

Herr **Svensson** i Grönvik: Herr talman! Jag kunde inte riktigt följa den siste ärade talaren, när han ville göra gällande att det kunde vara motiverat att hysa misstro till kommunernas möjlighet att handhava detta. Det är väl inte bara den frågan det gäller, utan det gäller också utgifterna, och när herr Adolfsson gick in på den motion, som han närmast talade för, så var det en viss nonchalans i tonen, när det gällde kostnaderna. Vi äro ju — eller borde åtminstone vara — mycket angelägna att innan vi godtaga ett förslag skola vi ha möjlighet att bedöma kostnaderna för förslaget genomförande, och det är på denna grund som utskottet avstyrkt motionen. Jag förmodar det var de likalydande motionerna I: 255 och II: 406 som herr Adolfsson närmast talade för.

Sedan, herr talman, har jag vid detta utlåtande fogat en blank reservation. Jag skall inte bli mångordig, ty det är inte så stora saker det gäller. Reservationen har tillkommit bland annat därför att jag inte alls är belåten med den formulering, som utskottet använt, då den i sista ögonblicket, jag vill inte säga hyfsades till utan gjordes om, så att tredje stycket på sidan 8 fick en helt annan lydelse än vad vi på avdelningen hade tänkt oss. Jag trodde vi voro överens, men det blev sedan en helt annan utformning. För min del tycker jag det är onödigt att man i en riksdagsskrivelse talar om att skoldistrikten äro oförhindrade att om de finna det lämpligt på egen bekostnad o. s. v. Det tror jag att skoldistrikten och kommunerna känna till utan att riksdagen behöver skriva därom. Det är den omständigheten, att jag inte gärna kan godkänna denna formulering, som bland annat ingår i den avvikande mening, som jag låtit anteckna.

Det egentliga skälet till min reservation är emellertid att utskottet tillstyrkt två motioner I: 254 och II: 402, vari yrkas att fri undervisningsmateriel måtte utgå jämväl till elever i frivillig åttonde klass i folkskolan. På den punkten säger departementschefen: »Jag förordar därför att statsbidraget till ifrågasvarande ändamål för närvarande fastställas till nämnda belopp för samtliga

Statsbidrag till kostnaderna för fri undervisningsmateriel åt folkskolebarn
m. m. (Forts.)

skoldistrikt att utgå för alla folkskolelever som fullgöra obligatorisk skolgång således även för elever i obligatorisk åttonde klass i den mån sådan förekommer.»

Då departementschefen således understryker att det endast skall gälla obligatorisk undervisning finner jag det inte riktigt att uttänja detta till att omfatta även frivillig åttonde klass. I varje fall anser jag att det blir betydligt svårare med kontrollen då det gäller en frivillig klass. Vi kunna tänka oss ett skoldistrikt, där man ena året anordnar en åttonde klass men nästa år inte gör det. Då blir det att hoppa fram och tillbaka, och det kommer att i väsentlig mån försvåra kontrollen. Det är från dessa utgångspunkter som jag uppfattat statsrådets uttalande, vari det understrykes att det skall gälla obligatorisk åttonde klass. Därför har jag icke kunnat gå med på den del av utskottets utlåtande, nämligen andra stycket på sidan 13, som avser bifall till motionerna I: 254 och II: 402. I det fallet anser jag att det varit riktigare att förorda Kungl. Maj:ts förslag och avstyrka motionerna. Endast då det åttonde skolåret är obligatoriskt bör denna förmån beviljas. Mitt förslag var att man bort tillstyrka propositionen sådan den är avfattad i denna del och icke gå med på någon utvidgning.

Jag har, herr talman, icke något yrkande.

Herr **Hoppe**: Herr talman! Om vårt skolväsendes framtida gestaltning råda kanske rätt olika meningar. På en punkt tror jag emellertid att det råder rätt stor, för att inte säga nästan fullkomlig enighet, och det är beträffande nödvändigheten av en förlängning av skoltiden för folkets barn. Vad man alltså vill och anser nödvändigt är att man så småningom kommer fram till ett åttonde skolår.

Nu torde det vara så, att det för närvarande inte finns någon möjlighet att generellt över hela Sverige genomföra en 8-årig skolplikt. Bland annat förbjödes detta av den mycket kända bristen på lärare. Emellertid ha en del skoldistrikt redan infört ett åttonde skolår. Somliga ha gjort detta skolår obligatoriskt och andra ha gjort det frivilligt. I vissa andra skoldistrikt finns det för närvarande goda förutsättningar för införande av detta åttonde skolår. Utskottsmajoriteten anser, att det åttonde skolåret är av sådant värde, att det finns all anledning för statsmakterna att stödja strävandena att införa såväl ett obligatoriskt som ett frivilligt åttonde skolår.

Herr Svensson i Grönvik har anfört betänkligheter emot den linje som utskottsmajoriteten gått in för. Han har menat att det kunde vara svårt med kontrollen beträffande det åttonde skolåret. Jag är inte säker på att herr Svensson i Grönvik tänkt igenom detta problem riktigt när han misstänker att det skulle bli svårt med kontrollen. Man måste nämligen här liksom på andra punkter när det gäller folkskoleväsendet rekvirera statsbidrag efter läget för innevarande år, och det kan vidare ej vara någon som helst svårighet att sedan skoldistrikt erhållit av vederbörande myndigheter fastställda skolreglementena utöva den kontroll ifrån myndigheternas sida som är önskvärd. Utskottsmajoriteten menar alltså att då man för närvarande icke kan genomföra det åttonde skolåret generellt överallt i Sveriges rike borde det vara fördelaktigt om man inför det i de skoldistrikt där förutsättningar härför finnas.

Dessutom, herr talman, torde man kunna säga, att om man i väntan på det åttonde skolårets generella införande kunde få en rad av skoldistrikt att införa ett åttonde skolår, skulle man därmed förvärva erfarenheter, som sedan kunde komma övriga svenska folkskolor till del.

Statsbidrag till kostnaderna för fri undervisningsmateriel åt folkskolebarn m. m. (Forts.)

När utskottet här alltså föreslagit att utsträcka rätten till fri skolmateriel även till elever vid frivillig åttonde klass, ha vi gjort det, tror jag, för att ge ett erkännande åt de skoldistrikt, som varit förutseende nog att införa ett åttonde skolår, och vidare för att stimulera andra skoldistrikt att genomföra det. Det synes utskottet stå i överensstämmelse med rättvisa och billighet att elever, som gå i åttonde klassen frivilligt, skola ha samma förmån som de som gå det obligatoriska åttonde skolåret.

Jag ber alltså, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 20.

Föredrogos vart efter annat statsutskottets utlåtanden:

nr 79, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag till vetenskapsakademien; samt

nr 80, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1945/46, i vad propositionen avser folkhushållningsdepartementets verksamhetsområde.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

Som tiden nu var långt framskriden, beslöt kammaren på förslag av herr talmannen att uppskjuta handläggningen av övriga på föredragningslistan upptagna ärenden till kl. 7,30 em., då enligt utfärdat anslag detta plenum komme att fortsätta.

§ 21.

Avlämnades följande motioner, nämligen av:

herr *Johansson* i Torp *m. fl.*, nr 458, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 219, angående förbättring av landsbygdens telefonförhållanden;

herr *Jonsson* i Skedsbygd *m. fl.*, nr 459, likaledes i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 219; och

herr *Hägglom* *m. fl.*, nr 460, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 210, med förslag till förordning om krigskonjunkturskatt för år 1946.

Dessa motioner bordlades.

§ 22.

Interpellation. Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Herr **Persson** i Stockholm, som anförde: Herr talman! Arkivarbete anges vara en hjälpform för sådana arbetslösa personer som på grund av den tidigare yrkesutövningens art, vederbörandes speciella yrkeskvalifikationer, ålder eller särskilda personliga förhållanden icke lämpa sig för utförande av tyngre arbete men väl äro ägnade att sysselsättas vid arbeten, som anordnats för att särskilt tillgodose dylika personers behov av arbete och inkomst.

De arbeten som utföras av svenska arkivarbetare äro av sådan art, att det är nödvändigt att få dem utförda. Skulle ämbetsverken inte kunna rekvirera arkivarbetare från arbetsmarknadskommissionen, så vore man tvingad att i vanlig ordning anställa arbetskraft för att få dessa arbeten utförda. En del av de förekommande arbetena fordra sådana kvalifikationer, att det erfordras till och med akademisk bildning för att kunna utföra desamma. Men lönen för arbetet bestämmes inte av arbetets nödvändighet och art. Samhället

Interpellation. (Forts.)

utnyttjar i stället de kända svårigheter som föreligga för yrkesutövare, vilka av skilda anledningar efter att ha uppnått högre ålder varit tvingade att lämna sitt dittillsvarande arbetsfält, att erhålla ny anställning i öppna marknaden för att underbetala för samhället erforderlig arbetskraft.

För arkivarbetarna gäller fortfarande det gamla AK-systemet. I lägsta dyrtorsgrupp utgår lönen med 45,15 kronor per vecka och å högsta dyrtort med 74,90 kronor. Därtill kommer att den svenske medborgare, som erhållit arkivarbete och är under 55 år, efter en tid av högst 6 månader avkopplas från detta arbete, och då andra arbetsmöjligheter i regel inte kunna anvisas av statens officiella arbetsförmedling, hänvisas arkivarbetaren och hans anhöriga att vid avkopplingen under en tid av en till två månader leva på arbetslöshetsunderstöd. Har arkivarbetarens hustru under avkopplingsperioden någon arbetsinkomst, så utsträcker avkopplingen under ännu längre tid. Vid sjukdomsfall får arkivarbetaren sjukersättning under högst 10 dagar, sedan blir det avkoppling. Om han utför ett arbete på ett så gott sätt, att arbetsledningen önskar att han skall få fortsätta detsamma, så måste han ändock avbryta arbetet efter sexmånadersperiodens slut. Svensk arkivarbetare måste slutligen anmäla sig hos offentlig arbetsförmedling minst en gång varje månad.

Under senare tid ha även flyktingar, främst baltiska sådana, erhållit anställning som arkivarbetare. Mellan de svenska och utländska arkivarbetarna föreligger stor skillnad såväl i fråga om arbetskraftens nödvändighet som kvalifikationerna. Hittills förefinnes även stor skillnad mellan de löner och förmåner, som de två olika kategorierna komma i åtnjutande av.

De utländska arkivarbetarna föreläggas enligt uppgift ofta onödiga, uppkonstruerade arbetsuppgifter, vilka även arbetsledningen betraktar som camouflager för ett slags statligt arbetslöshetsunderstöd. Så gott som undantagslöst sakna också främlingarna kunskaper i svenska språket, vilket väl ändock borde vara en oeftergivlig förutsättning för erhållandet av arbete i svenska ämbetsverk. Deras kvalifikationer kunna på intet sätt jämföras med de svenska arkivarbetarnas.

Trots att troligtvis alla vid ämbetsverk i huvudstaden sysselsatta arkivarbetare av utländsk nationalitet äro bosatta i Stockholm, ha de allt från den 1 oktober 1945 betraktats som, för att använda arbetsmarknadskommissionens terminologi, »interlokalt hänvisad arbetskraft». Detta medför, att de utländska och svenska arkivarbetarna erhålla samma lön, men därutöver erhåller utlänningen 60 kronor i månaden i hyresbidrag, om han är gift, och 45 kronor i månaden, om han är ogift. Fall förekommer där såväl man som hustru bland flyktingarna erhållit anställning som arkivarbetare, varvid mannen erhåller 60 kronor i hyresbidrag och hustrun 45 kronor. Dessa olika lönebestämmelser ha lett till att i ett ämbetsverk arbetar en universitetsutbildad svensk man i högkvalificerat arbete för 60 kronor lägre ersättning per månad än vad en utländsk kvinna, som sysselsättes med paginering av handlingar, erhåller för sitt arbete. Utlänningarna ha därtill erhållit visst bidrag från utlänningskommissionen, och de ha varit såväl befriade från anmälningsplikt till arbetsförmedlingen som också undantagna från skiftning. Utlänningarna erhålla sjukhjälp under 30 dagar, de svenska arkivarbetarna endast under 10 dagar.

Påtalade förhållanden ha givetvis väckt stor missstämning bland de svenska arkivarbetarna. Redan den 1 november förra året gjorde dessa genom sin organisation, »Föreningen Arkivmän», framställning om att komma i åtnjutande av samma förmåner som utlänningarna. Efter två månader erhöll föreningens svar från arbetsmarknadskommissionen. I svaret framhölls, att »principiell likställighet råder mellan alla kategorier av arkivarbetare, men att modifikationer temporärt nödvändiggjorts för att underlätta vissa särskilt tyngda flyk-

Interpellation. (Forts.)

tinggruppers existens». De svenska arkivarbetarna kunna inte godkänna detta argument. Flertalet av dessa har nämligen, innan de blivit tilldelade arkivarbete, kommit i sådant ekonomiskt nödläge, att de varit tvingade att anlita fattigvården, avyttra bohag etc. De underkastades alla behovsprövning, innan de erhöilo arkivarbete, under det att arbetsmarknadskommissionen, när det gällde de baltiska flyktingarna, i november månad förra året beslutade om extra förmåner för dessa, med retroaktiv verkan från 1 oktober, och dessa förmåner utgingo sedan utan särskild ansökan eller behovsprövning.

Först den 13 mars i år fattade arbetsmarknadskommissionen beslut om vissa förändringar beträffande de utländska arkivarbetarnas löner och arbetsvillkor. Enligt detta beslut skall hyresbidrag fortfarande och intill utgången av juni månad 1946 utgå till familjeförsörjare, och till icke-familjeförsörjare skall hyresbidrag utgå till och med den 13 april enligt de för »interlokalt hänvisad» arbetskraft gällande bestämmelserna. Vidare skola utlänningarna ha samma anmälningsskyldighet till arbetsförmedlingen, som gäller för svensk arkivarbetare, och skiftning skall kunna komma i fråga för dem, dock först efter beslut i varje enskilt fall av arbetsmarknadskommissionen.

I samband med detta beslut fann sig arbetsmarknadskommissionen föranlåten att utfärda särskilda direktiv, syftande till att åstadkomma den arbetsdisciplin och ordning bland de utländska arkivarbetarna, beträffande vilken det tidigare brustit. Ett stort antal av dem ha enligt de svenska arkivarbetarnas mening brustit i högsta grad vad det gäller plikt känsla. De ha i likhet med en del av deras överordnade tydligen uppfattat hela anordningen med arbetshänvisning som en formsak. Det torde också vara berättigat att ställa frågan, huruvida det kan vara lämpligt att anställa utländska undersåtar, om vilkas föregående myndigheterna måste känna litet eller intet, på arbetsplatser där de få tillträde till avdelningar, till vilka utlänningar eljest inte få tillträde.

Med hänvisning till det anförda anhåller jag om andra kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för socialdepartementet få framställa följande frågor:

Ha de av arbetsmarknadskommissionen utfärdade löne- och arbetsdirektiven för i arkivarbete sysselsatt utländsk arbetskraft utarbetats med regeringens vetskap och medgivande?

Kräver icke rättvisan att de svenska arkivarbetarna, med retroaktiv verkan från 1 oktober 1945, tilldelas de extra förmåner, som den utländska arbetskraften åtnjutit och åtnjuter?

Anser statsrådet att det är befogat att även i framtiden bibehålla den kvarleva från den tidigare arbetslöshetspolitiken, som arbets- och lönebestämmelserna för arkivarbetarna utgöra?

Kammaren biföll denna anhållan.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 5.07 em.

In fidem
Gunnar Britth.

Onsdagen den 10 april.

Kl. 7.30 em.

Fortsattes det på förmiddagen började sammanträdet; och leddes förhandlingarna därvid till en början av herr andre vice talmannen.

§ 1.

Föredrogs vart efter annat statsutskottets utlåtanden:

nr 81, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1945/46, i vad propositionen avser justitiedepartementets verksamhetsområde;

nr 82, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1945/46, i vad propositionen avser socialdepartementets verksamhetsområde;

nr 83, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1945/46, i vad propositionen avser finansdepartementets verksamhetsområde;

nr 84, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1946/47 till arbetsrådet och yrkesinspektionen;

nr 85, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1946/47 till barnavdelningar vid lasarett m. m. jämte i ämnet väckt motion;

nr 86, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1946/47 till förlossningsvården;

nr 87, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1945/46 i vad propositionen avser kommunikationsdepartementets verksamhetsområde;

nr 88, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inköp för telegrafverkets räkning av fastigheten Heimdal nr 1 i Stockholm;

nr 89, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1946/47 till kraftstation vid Jösseforsen m. m.;

nr 90, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1946/47 till lån till Luossavaara-Kiirunavaara aktiebolag m. m.;

nr 91, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1946/47 till anordnande av telefonkabel å bandelen Köping—Frövi m. m.;

nr 92, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1946/47 till iständsättning av uthyrningsfastigheter vid Drottningholms slott;

nr 93, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående disposition av vissa äldre reservationsanslag; och

nr 94, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förfogande över visst äldre reservationsanslag.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

Andra kammarens protokoll 1946. Nr 15.

§ 2.

Föredrogs statsutskottets memorial, nr 95, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om anslag för budgetåret 1946/47 till understöd åt inhemska skönlitterära författare av utmärkt förtjänst.

Den i detta memorial föreslagna voteringspropositionen godkändes.

§ 3.

Motion angående ändring av kommunalskattelagens bestämmelser om rätt för skogsarbetare m. fl. till avdrag för vissa fördyrade levnadskostnader.

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande, nr 25, i anledning av väckt motion angående ändring av kommunalskattelagens bestämmelser om rätt för skogsarbetare m. fl. till avdrag för vissa fördyrade levnadskostnader.

Efter föredragning av utskottets hemställan anförde:

Herr **Holmberg**: Herr talman! Utskottet har i sitt yttrande i stort sett understrukt alla de skäl som vi anført i vår motion i denna fråga. Det har också genom de remissyttranden som inforrats fastslagits, att länen tillämpa mycket olika metoder när det gäller skogsarbetarnas avdragsrätt. Jag vill för min del framhålla, att det särskilt gäller den skillnad som nu uppehålls mellan gifta och ogifta skogsarbetare vid bedömandet av i vilken mån de skola få göra avdrag för fördyrade levnadskostnader. Jag hoppas att det skall kunna åstadkommas en rättelse därvidlag.

Utskottet framhåller också, att skogsarbetare och med dem jämställda grupper böra medges en oomtvistlig rätt till avdrag, bl. a. av sådana skäl som vi anført i motionen. Emellertid har utskottet föreslagit, att detta skall åstadkommas på annan väg än vi tänkt oss, nämligen genom att frågan tages upp till behandling vid ett landskamrerarmöte, varvid man skulle söka genomföra enhetliga principer för avdragsbestämmelserna. Jag har ingenting emot att denna utväg först prövas, och liksom utskottet förutsätter jag, att sedan saken nu ytterligare förts på tal genom denna motion och genom utskottsutlåtandet det mycket snabbt skall kunna åstadkommas en ändring av de missförhållanden som råda härvidlag. Och med denna förhoppning ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr **Olsson** i Gävle: Herr talman! Det förtjänar understrykas att det inte är erforderligt att ändra kommunalskattelagen, utan att det hela närmast är en fråga om tillämpningen av densamma.

Denna fråga är ingalunda ny — vi hade den uppe för ett par år sedan. Utskottet underströk då samma synpunkter som i år, och jag ber att få erinra om vad utskottet nu säger på s. 5, där utskottet vill »framhålla, att skäligen avdragsbelopp i ifrågavarande hänseende givetvis böra medgivas vid taxeringen». Då det emellertid är med denna punkt liksom med en annan, gällande avdrag på grund av ömmande omständigheter, att det ofta brister i tillämpningen, har utskottet här velat framhålla — jag stryker starkt under detta, herr talman — att det är nödvändigt att detta ärende tages upp på ett landskamrerarmöte, så att all den likformighet som är möjlig i detta avseende kan åstadkommas.

Härmed var överläggningen slutad. Utskottets hemställan bifölls.

§ 4.

Föredrogs vart efter annat:

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 26, i anledning av väckta motioner om beskattning av medlemsavgifter till ekonomiska och ideella föreningar; och

nr 27, i anledning av väckta motioner om hävande eller begränsning av den för staten gällande skattefriheten i fråga om kommunal fastighetsskatt; samt bankoutskottets utlåtanden och memorial:

nr 26, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 22 december 1939 (nr 895) angående rätt för Konungen att meddela särskilda bestämmelser om riksbankens sedelutgivning och bankrörelse m. m.;

nr 27, i anledning av framställning från fullmäktige i riksgäldskontoret angående förlängning av bemyndigande för fullmäktige att till riksbanken överlämna skattkamarväxlar m. m.;

nr 28, angående avlöningsförmånerna åt förste vaktmästaren hos riksdagens första kammare Chr. Jensen och vaktmästaren hos samma kammare M. J. Ericsson under tjänstledighet på grund av sjukdom; och

nr 29, i anledning av fullmäktiges i riksgäldskontoret framställning om pension åt städerskan vid riksdagshuset Elin Matilda Larsson, född Persson.

Kammaren biföll vad utskotten i nämnda betänkanden, utlåtanden och memorial hemställt.

§ 5.

Föredrogs bankoutskottets utlåtande, nr 30, i anledning av framställningar angående pensioner eller understöd åt vissa i statens tjänst anställda personer m. fl.

Inledningen.

Utskottets däri gjorda uttalande godkändes.

Punkterna 1—13.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 14, angående motion om pension åt förre vägmästaren Carl Anselm Ek.

*Motion om
pension åt
C. A. Ek.*

Efter föredragning av punkten yttrade

Herr **Jacobsson** i Igelsbo: Herr talman! Utskottet har under denna punkt avstyrkt den motion som avlämnats av herr Hansson i Skediga och mig. Utskottet framhåller, att vägmästare Ek icke har förpliktats att bidra till kostnaden för pensionering. Detta beror, enligt vad jag inhämtat, på det förhållandet att vägmästare Ek på grund av undergången operation — borttagandet av en njure — inte kunde antas till försäkring i S. P. P. till fullt belopp. Nedsättningen av pensionen berodde således inte på att han inte ville påtaga sig vederbörlig avgift för sin pensionering. Jag har också inhämtat, att det varit vägdistriktets avsikt att utfylla Eks pension, men när sedan vägväsendet blev förstatligt kunde distriktet inte fullfölja detta.

I förhoppning att staten under dessa förhållanden skulle gottgöra detta har vår motion kommit till. Då emellertid ett enigt bankoutskott står bakom avstyrkandet av motionen har jag, herr talman, intet yrkande.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställen bifölls.

Punkterna 15—28.

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Motion om
pension åt
A. V. Gustavsson.*

Punkten 29, angående pension åt förre ban- och byggnadsarbetaren Axel Valfrid Gustavsson.

I en inom andra kammaren av herr *Ekdahl* väckt motion (II:127) hade hemställts, att riksdagen måtte medgiva, att förre ban- och byggnadsarbetaren Axel Valfrid Gustavsson finge från och med den 1 januari 1946 under sin återstående livstid från anslaget till diverse pensioner och understöd m. m. uppbära en årlig pension av 504 kronor jämte rörliga tilläggsförmåner.

Utskottet hemställde, att förevarande motion II:127 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Efter föredragning av punkten anförde

Herr *Ekdahl*: Herr talman! Den motion som här föreligger och som under-tecknad har väckt har av bankoutskottet avstyrkts. Utskottet har därvid följt en praxis, som stöder sig på en kungl. kungörelse utfärdad år 1942. Jag kan alltså icke säga något om utskottets ställningstagande, men däremot vill jag yttra några ord angående den princip som denna kungörelse bygger på.

Den f. d. ban- och byggnadsarbetare om vars pension jag väckt förslag har, enligt utredningar som järnvägsstyrelsen gjort, haft en sammanlagd anställningstid vid statens järnvägar på 13 år, 9 månader 23 dagar. Denna anställningstid får man genom att lägga samman den tid som Gustavsson arbetat varje kalenderår. Gustavsson har emellertid varit anställd hos statens järnvägar under en tid, som omfattar icke mindre än 20 kalenderår, och därunder har han arbetat varje år så lång tid som statens järnvägar haft arbete för honom. Slår man ut på dessa 20 kalenderår den tid han arbetat, blir det för varje år nära 8 månader, d. v. s. Gustavsson har varje år haft en arbetstid som med ett par månader — $2\frac{1}{2}$ månader kan man säga — överstiger den tid som t. ex. en folkhögskollärare tjänstgör under ett kalenderår och med endast cirka en månad underskrider årlig tjänstgöringstid för folkskole- och läroverkslärare. Jag tycker icke det är rimligt att staten när det gäller dess arbetarpersonal tillämpar så snäva grunder som sker i förevarande fall. Det vore enligt min mening riktigare, endast enkel rättvisa, om man vid beräkningen av tjänstetidsunderlaget för pension åt arbetare i denna ställning toge hänsyn till att vederbörande i sin egenskap av säsongarbetare varje år arbetar under full tid, alltså den tid, som det kan bli fråga om, när han, såsom i Gustavssons fall, ställer sin arbetskraft till förfogande så länge staten har användning för densamma.

Jag hemställer alltså till regeringen att taga den pensioneringsprincip, som här tillämpas, under förnyad omprövning och söka få till stånd en beräkningsgrund, jämförlig med den, som gäller för t. ex. olika grupper av statsavlönade lärare, d. v. s. att varje kalenderår, då vederbörande arbetat så länge staten haft arbete åt honom, räknas såsom ett år vid beräkning av underlag för pension.

Jag ber, herr talman, få yrka bifall till motionen.

Härmed var överläggningen slutad. Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt dels ock på avslag å utskottets berörda hemställan samt bifall i stället till den i ämnet väckta motionen; och biföll kammaren utskottets i punkten gjorda hemställan.

Punkterna 30—34.

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 6.

Föredrogs vart efter annat

bankoutskottets utlåtande och memorial:

nr 31, i anledning av väckt motion angående f. lokomotivföraren K. H. Karlssons pensionsförmåner; och

nr 32, angående tillfälligt lönetillägg och provisoriskt lönetillägg åt den hos riksdagen anställda personalen;

första lagutskottets utlåtanden:

nr 13, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition angående provisorisk förbättring av löneställningen för präster, dels ock väckta motioner angående utredning och förslag i samma ämne;

nr 20, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning med vissa bestämmelser rörande skadeståndsskyldigheten för förare av motorfordon, motorredskap och traktortåg, som tillhöra eller nyttjas av staten;

nr 21, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om tillfällig förlängning av skyddstid för litterära och musikaliska verk;

nr 22, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 26 april 1940 (nr 272) med särskilda bestämmelser angående domstolarna och rättegången vid krig eller krigsfara m. m.;

nr 23, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om rätt att i mål och ärenden som tillhöra stats- eller kommunalmyndighets handläggning insända handlingar med posten m. m., såvitt propositionen hänvisats till lagutskott, dels ock en i ämnet väckt motion;

nr 24, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 1 november 1940 (nr 924) med särskilda bestämmelser angående patent vid krig eller krigsfara m. m.;

nr 25, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 13 december 1940 (nr 995) om straff för sabotage;

nr 26, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 16 februari 1934 (nr 19) om fullgörande i vissa fall av betalningsskyldighet i förhållande till utlandet m. m.; och

nr 27, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 30 december 1939 (nr 951) angående vissa utfästelser rörande införsel och utförsel av varor m. m.;

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 21, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med anhållan om riksdagens yttrande angående vissa av internationella arbetsorganisationens konferens år 1945 vid dess tjugosjunde sammanträde fattade beslut;

nr 22, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 2 § 1—6 mom. och 3 § 1 mom. lagen den 27 juni 1902 (nr 71), innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar;

nr 23, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om radioanläggningar m. m.;

nr 24, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 22 juni 1945 (nr 384) med särskilda bestämmelser angående gäldande av ersättning enligt allmänna förfogandelagen m. fl. lagar; och

nr 25, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om tillägg till slutstadgandet i lagen den 20 oktober 1939 (nr 732) med särskilda bestämmelser angående tillfällig vattenreglering; samt

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 17, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående disponerande av avkastningen av statens hästavelsfond m. m.;

nr 18, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för försök med täckdikningsmaskiner m. m.;

nr 19, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till odlings- och byggnadshjälp åt innehavare av odlingslägenheter m. fl.;

nr 20, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1945/46, såvitt angår jordbruksärenden; och

nr 21, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till bidrag för anläggande av gemensamma tvättinrättningar på landsbygden jämte i ämnet väckta motioner.

Kammaren biföll vad utskotten i nämnda utlåtanden och memorial hemställt.

§ 7.

Bemyndigande för Kungl. Maj:t att försälja viss kronan tillhörig fast egendom. Föredrogs jordbruksutskottets utlåtande, nr 22, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bemyndigande att försälja viss kronan tillhörig fast egendom jämte i ämnet väckt motion.

I en till riksdagen den 8 mars 1946 avlåten, till jordbruksutskottet hänvisad proposition, nr 198, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för samma dag, framlagt vissa förslag i fråga om rätt för Kungl. Maj:t att under budgetåret 1946/47 utan riksdagens samtycke i varje särskilt fall besluta om försäljning av kronan tillhörig fast egendom, m. m.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehaft en inom andra kammaren av herr *Persson* i Landafors väckt, till utskottet hänvisad motion, nr 436, däri hemställts, att riksdagen måtte besluta att avslå föorevarande proposition i vad den avsåge rätt för Kungl. Maj:t att utan riksdagens samtycke i varje särskilt fall försälja kronan tillhörig fast egendom eller utan ersättning avstå kronomark samt att propositionen, i vad densamma avsåge byte samt upplåtelse under åborätt och tomträtt av fast egendom, måtte godkännas av riksdagen.

Utskottet hemställde,

- 1) att föorevarande proposition måtte av riksdagen bifallas;
- 2) att motionen II: 436 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr *Persson* i Landafors: Herr talman! I propositionen nr 198 hemställer Kungl. Maj:t, att riksdagen måtte låta nu gällande bemyndigande för försäljning av viss kronan tillhörig fast egendom gälla även för budgetåret 1946/1947. Detta bemyndigande innebär, att Kungl. Maj:t äger rätt att, utan riksdagens samtycke i varje särskilt fall, besluta om försäljning av kronan tillhörig fast egendom, därest taxeringsvärdet ej överstiger 25 000 kronor eller, om taxeringsvärde ej finnes åsatt, saluvärdet uppgår till högst nyssnämnda belopp. Kungl. Maj:t har rätt att, om så befinnes lämpligt, överlämna beslutanderätten till central förvaltningsmyndighet, såvitt avser försäljning av egendom, vars taxerings- eller uppskattningsvärde icke överstiger 20 000 kronor. Vid byte, upplåtelse under åborätt eller tomträtt ävensom avstående utan ersättning av kronomark, vilken erfordras till järnväg eller allmän väg, begränsas dock rätten för Kungl. Maj:t att överlämna avgörandet till central förvaltnings-

Bemyndigande för Kungl. Maj:t att försälja viss kronan tillhörig fast egendom. (Forts.)

myndighet till att avse obebbyggt område av högst fem hektars yta eller 2 000 kronors värde. För Kungl. Maj:t gäller dock rätten att förordna om byte, upplåtelse under åborätt och tomträtt av fast egendom ävensom avstående av kronomark utan ersättning till järnväg eller allmän väg, med den begränsning, som gäller för försäljning, d. v. s. intill ett taxeringsvärde eller saluvärde av 25 000 kronor.

Rörande detta riksdagens bemyndigande för regeringen har jag i motionen nr 436 yrkat avslag å propositionen att förlänga giltighetstiden för budgetåret 1946/1947. Det har jag gjort, icke därför att kronan skall under alla förhållanden i sin ägo behålla varenda kvadratmeter mark, som den hittills förvärvat. Frågan är av principiell innebörd och bör underkastas ett mera bestämt ståndpunktstagande.

Att försälja eller på annat sätt överlåta kronomark till städer och kommuner till ett för orten skäligt pris för bostads- och industribebyggelse finner jag, i den mån det påvisas föreligga ett behov och en viss garanti lämnas för att denna mark ej blir föremål för enskild spekulation, vara i överensstämmelse med statens medverkan till en sund bostadspolitik och industribebyggelse. Mot detta är intet att erinra. Bostadslånebyrån har i detta sammanhang påpekat, att staten icke bör taga så mycket betalt vid försäljning av kronomark för bostadsbebyggelse, att dessa priser ej kunna läggas till grund för de statliga subventionsåtgärderna för bostadsbyggandet. Det är viktigt, att denna sak blir fastställd och att man därmed också bringar priset på tomtmark vid försäljning av kronomark till en för de olika orterna skälig nivå.

Däremot blir man synnerligen betänksam, då en rad försäljningar av kronojord sker till såväl enskilda jordbrukare som till enskilda industribolag. Då det gäller kronotorpare och arrendatorer å kronojord förefaller det naturligt, att kronan bör vara mån om att behålla äganderätten till jorden, se till att hålla ordentliga byggnader och i övrigt ur social och ekonomisk synpunkt på lämpliga och hyggliga villkor upplåta dessa små eller större jordbruk med tryggad åbo- eller arrenderätt. Om icke staten anser det ekonomiskt välbetänt att följa en sådan linje i fråga om kronoegendom utan i stället anser det förmanligt att försälja exempelvis en kronoegendom, där byggnaderna äro i dåligt skick, i avsikt att låta köparen uppföra nödvändiga nybyggnader, så sammanfaller detta med vanlig ekonomisk spekulations- och affärstaktik. Men man måste dock vara i vetskap om att har kronan gjort en bra affär så torde i de flesta fall köparen ha gjort en så mycket sämre.

Det synes mig som om det är den bristande byggnads- och underhållsskyldigheten från kronans sida beträffande dessa byggnader som är orsaken till att en arrendator eller en åbo tröttnar och avflyttar eller föredrager att inköpa egendomen för att självständigt ordna bättre bostads- och ekonomibygnader. Det är naturligt, att med statens ekonomiska resurser skulle dessa jordbruk kunna bli föredömliga och dessa arrendatorer kunna få en ekonomisk bärgning av sitt arbete under socialt hyggliga förhållanden.

Att kronan upplåter kronomark med åborätt, tomträtt eller arrende eller verkställer byte eller upplåter mark utan vederlag för allmänna trafikföretag såsom järnväg, landsväg eller liknande, är något som jag finner vara i sin ordning.

I propositionen nr 171, som behandlats av jordbruksutskottet i dess utlåtande nr 24, har föreslagits en rad försäljningar av kronomark. Jag har i motionen nr 435 yrkat avslag å dessa försäljningar i vad de gälla enskilda bolag och en arrendator. Punkten 1) gäller överlåtelse av mark till Stocksunds köping utan ersättning. Det anser jag vara i god ordning, och det kan jag för

Bemyndigande för Kungl. Maj:t att försälja viss kronan tillhörig fast egendom. (Forts.)

min del godkänna. Punkten 2) avser försäljning vid Upplands-Väsby av 28 000 kvadratmeter, alltså inemot tre hektar, från kronoegendomen Runby Nedre nr 1 till Aktiebolaget Vägförbättringar. Bolaget ämnar där uppföra i första hand verkstads-, förråds- och garagebyggnader samt därefter jämväl en cementvarufabrik. Försäljningen göres från hemskitet, beläget omedelbart väster om Upplands-Väsby järnvägsstation. Marken å området utgöres av åkerjord i god hävd. Spekulation med anledning av förslaget om att det planerade atlantflygfältet skulle förläggas till Väsby är sannolik. Varför avhänder sig kronan detta centralt belägna område i en tätort som Väsby?

På detta förslag har jag i min motion nr 435 yrkat avslag.

I punkten 3) gäller det en försäljning från kronoegendomen Grytbäcken nr 1 i Säby socken av Jönköpings län. Det skall säljas fem lotter mark inom Sommens stationssambälle till fem olika bolag. Det är fyra industritomter och en lott med åtta tomter för bostäder till bolagsarbetare. På denna försäljning har jag yrkat avslag.

Punkten 4) gäller försäljning av kronoegendomen Slättåkra 9³ och en del av 9¹ om cirka 18 hektar åker och cirka 60 hektar skogsmark till ett pris av 55 000 kronor. Det är fråga om en försäljning till den nuvarande arrendatorn. Här äro byggnaderna fallfärdiga. Då uppstår också frågan, om denne arrendator skall kunna köpa egendomen för 55 000 kronor och utföra de byggnadsarbeten som tydligen behövas, medan kronan anser det vara en fördel att sälja i stället för att bebygga denna egendom. Det förefaller ganska egendomligt, att denne arrendator skall kunna gå ekonomiskt i land med en sådan sak. På detta har jag också yrkat avslag.

Punkten 5) gäller ett litet soldattorp, vilket såldes år 1916 för 1 800 kronor till soldaten A. Djup. Lägenheten äges numera av två dennes barn. Sedermera har det visat sig, att kronan ägde hälften av torpet. Nu föreslår departementchefen, att kronan utan vederlag överlåter sin hälft av fastigheten på innehavarna. Detta anser jag vara i sin fulla ordning, och det kan jag godkänna.

Det är sålunda fråga om huruvida dessa försäljningar i fortsättningen skola ske till enskilda bolag och spekulanter av olika slag. Även om jordbruksutskottet har framhållit, att en viss återhållsamhet bör iakttagas i fråga om försäljning av kronoegendomar, medger ju denna anordning Kungl. Maj:t rätt att avhända kronan fast egendom även till enskilda köpare utan riksdagens hörande, med den begränsning som jag tidigare refererat.

Min principiella syn på saken är den, att staten skall i undantagsfall sälja fast kronoegendom men däremot köpa sådan, då det är ur allmän och samhällelig synpunkt påkallat. Till städer och kommuner må staten sälja eller med tomträtt överlåta mark för bostads- och industribebyggelse mot viss garanti att icke denna jord blir spekulationsobjekt. I övrigt bör upplåtelse ske mot arrende, med åborätt eller tomträtt och även genom byte. Jordbruksegendom bör av kronan hållas med ordentliga byggnader, så att icke hela statens jordbrukspolitik å kronoegendomarna misskrediteras och leder fram till en realisation av egendomarna, sedan byggnaderna blivit obeboeliga.

Det är en sak av allra största betydelse att kronan icke planlöst avhänder sig mark, som inom en nära framtid borde vara tillgänglig vid en landsomfattande planläggning av industri- och bostadsbebyggelse. Denna synpunkt har enligt min mening på ett principiellt riktigt sätt framlagts i den kommunistiska motionen nr 346 vid 1945 års riksdag av herr Persson i Stockholm m. fl., angående utredning om inrättandet av ett centralt organ för genomförande av en landsplanering. Riksdagen beslutade också om utredning i denna fråga. Alldeles

Bemyndigande för Kungl. Maj:t att försälja viss kronan tillhörig fast egendom. (Forts.)

särskild återhållsamhet i fråga om försäljning av här angivna slag är därför enligt min mening påkallad.

Herr talman! Utskottet har avvisat mina båda motioner, som jag här velat motivera. Jag ber dock att få yrka bifall till min vid förevarande jordbruksutskottets utlåtande nr 22 avgivna motion nr 436.

Herr Andersson i Löbbo: Herr talman! Den föregående talaren erinrade om att jordbruksutskottet vid flera tillfällen uttalat, att en viss försiktighet borde iakttagas vid försäljning av kronans fasta egendom. Ett sådant uttalande gjorde jordbruksutskottet bland annat år 1942 i samband med då föreliggande proposition om ändring av grunderna beträffande försäljning av kronoegendom. Det har sedan upprepats vid ett par tillfällen, då jordförsäljningsärenden handlagts av utskottet. Jag tror mig ha funnit, att under de allra senaste åren har också en större återhållsamhet beträffande statens försäljning av jord ägt rum än vad tidigare varit fallet.

Sedan 1942 gäller, att Kungl. Maj:t kan, antingen direkt genom departementsbeslut eller också genom bemyndigande åt något affärsdrivande verk försälja egendom upp till ett taxeringsvärde av högst 25 000 kronor. I den nu framlagda propositionen föreslås ingen annan ändring än att vid försäljning av fastighet, som är avsedd för bostadsändamål, skulle avsteg göras från den annars gällande allmänna regeln, att försäljningspriset ur affärssynpunkt skall vara så fördelaktigt som möjligt.

Utskottet har funnit det icke vara mera än rätt och skäligt, att staten ej betingar sig så hög ersättning för tomtmark, att byggnadslånebyrån anser sig förhindrad lägga tomtpriset såsom grund för beviljande av ett eller annat slag av de subventioner, som utgå för bostadsfrämjande ändamål. Den föreslagna ändringen är alltså en åtgärd i direkt socialt syfte och en åtgärd som utskottet vid behandlingen av ärendet för sin del funnit välbetänt.

Nu vill motionären, herr Persson i Landafors, att all försäljning av kronojord, skall underställas riksdagens prövning. Detta krav kan utskottet för sin del ej biträda. Med tanke på den stora mängd av jordförsäljningsärenden, som årligen avgöras, skulle ett bifall till motionärens framställning innebära en högst betydande ökning av riksdagens arbetsbörda. Jag kan sålunda nämna, att enligt ett memorial, som jordbruksutskottet avlämnade år 1945 och vari fanns upptagen en förteckning över de egendomar, som genom Kungl. Maj:ts eget beslut eller enligt lämnat bemyndigande av något affärsdrivande verk försålts, voro dylika försäljningsärenden till antalet icke mindre än 385. Dessa försäljningsärenden avsågo i regel mindre jordarealer. De bestodo i alla största utsträckning av bostadstomter, redan utnyttjade grustag, smärre remsor tillhörande järnvägs- eller kanalmark o. s. v. I en del fall gällde det byten med andra jordområden, som voro av synnerligen ringa omfattning. Det var endast till helt obetydlig del som försäljningarna avsågo jordbruks- eller skogsfastigheter i egentlig bemärkelse.

Jag ber att få framhålla, att det ofta är önskvärt att försäljning sker fortast möjligt. Man måste i regel räkna med en avsevärd tidsutdräkt för den händelse ärendet skall underställas riksdagens prövning.

Den föregående talaren har yttrat sig icke bara om det nu föreliggande utskottsutlåtandet utan även om jordbruksutskottets utlåtande nr 24. Med talmannens benägna tillstånd skall jag nämna, att jordbruksutskottet vid sin prövning av sistnämnda ärende kommit till den uppfattningen, att de försäljningar, som Kungl. Maj:t i detta fall föreslår, icke äro av den art, att utskottet ur sina

*Bemyndigande för Kungl. Maj:t att försälja viss kronan tillhörig fast egen-
dom. (Forts.)*

synpunkter kunnat rikta någon anmärkning däremot. Utskottet är för sin del berett att tillstyrka samtliga försäljningar, som omnämnas i utlåtandet nr 24.

Jag har velat nämna detta därför att jag förmodar, att vi vid behandlingen av sistnämnda utskottsutlåtande kunna nöja oss med att enbart ställa enkla yrkanden.

Herr talman! Med vad jag nu anfört ber jag beträffande det nu föredragna ärendet eller jordbruksutskottets utlåtande nr 22 få hemställa om bifall till utskottets förslag.

Härmed förklarades överläggningen avslutad. Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till utskottets hemställan med den ändring däri, som föranleddes av bifall till den i ämnet väckta motionen; och biföll kammaren vad utskottet hemställt.

§ 8.

Föredrogs jordbruksutskottets utlåtande, nr 23, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av två allmänna arvsfonden tillfallna fastigheter.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 9.

*Försäljning
av vissa kro-
noegendomar
m. m.*

Föredrogs jordbruksutskottets utlåtande, nr 24, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa kronoegendomar m. m. jämte i ämnet väckt motion.

I en till riksdagen den 8 mars 1946 avlåten, till jordbruksutskottet hänvisad proposition, nr 171, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag ur statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för samma dag, föreslagit riksdagen bifalla de förslag angående försäljning av vissa kronoegendomar m. m., om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt under punkterna 1:0—5:0.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehäft en inom andra kammaren av herr *Persson* i Landafors väckt, till utskottet hänvisad motion, nr 435, däri hemställts, att riksdagen måtte besluta avslå Kungl. Maj:ts förevarande proposition i de delar densamma icke avsåge punkt 1:0, förslag till uppgörelse med Stocksunds köping, och punkt 5:0, att den rätt till fastigheten Sunnerby Storegården 1¹⁸ i Otterstads socken, Skaraborgs län, som tillkomme Kungl. Maj:t och kronan, skulle få utan vederlag överlätas på innehavarna av fastigheten.

Utskottet hemställde,

A. att riksdagen i enlighet med Kungl. Maj:ts förslag under punkterna 1:0—5:0 måtte på vissa närmare angivna villkor medgiva överlåtelse av däri angivna kronoegendomar m. m.;

B. att motionen II: 435 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Utskottets hemställan föredrogs; och yttrade därvid:

Herr *Persson* i Landafors: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till min motion nr 435.

Försäljning av vissa kronoegendomar m. m. (Forts.)

Herr **Andersson** i Löbbo: Herr talman! Med hänvisning till vad jag anfört vid behandlingen av jordbruksutskottets utlåtande nr 22 ber jag få yrka bifall till utskottets hemställan i det nu föredragna ärendet.

Härmed var överläggningen slutad. Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till utskottets hemställan med den ändring däri, som föranleddes av bifall till den i ämnet väckta motionen; och biföll kammaren vad utskottet hemställt.

§ 10.

Föredrogs vart efter annat jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 25, i anledning av väckta motioner angående anslag för bidrag till arvoden åt skolläkare vid lantbruks-, lantmanna- och lanthushållsskolor; och nr 26, i anledning av väckta motioner angående anslag till fraktlindring för frukt till Norrbottens och Västerbottens län.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 11.

Föredrogs jordbruksutskottets utlåtande, nr 27, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till lindring i mindre bemedlades kostnader för djursjukvård jämte i ämnet väckta motioner.

I propositionen nr 51 hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att till Lindring i mindre bemedlades kostnader för djursjukvård å riksstaten för budgetåret 1946/47 under nionde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 230 000 kronor.

Enligt Kungl. Maj:ts förslag skulle de för statsbidrag i förevarande hänseende kvalificerande inkomst- och förmögenhetsbeloppen fastställas, det beskattningsbara beloppet till 600 kronor, det taxerade beloppet till 2 200 kronor och den skattepliktiga förmögenheten till 20 000 kronor. Beträffande de djurslag, till vilkas sjukvård statsbidrag skulle få utgå, hade Kungl. Maj:t föreslagit, att bidragsverksamheten skulle avse sjukdomsfall bland husdjur, dock att från statsbidrag skulle undantagas fjäderfä, kanin, pälsdjur, hund och katt.

I samband med propositionen hade utskottet till behandling förehaft följande inom riksdagen väckta, till utskottet hänvisade motioner, nämligen

1) I: 253 av fru *Svenson*, likalydande med II: 398 av herr *Pettersson* i Dahl *m. fl.*, vari hemställdes, att riksdagen måtte besluta

dels att de för statsbidrag kvalificerande beloppen skulle fastställas, det beskattningsbara beloppet till 800 kronor, det taxerade beloppet till 3 600 kronor och den skattepliktiga förmögenheten till 20 000 kronor,

dels ock att även fjäderfä skulle inräknas bland de djurslag, till vilkas sjukvård statsbidrag finge utgå; samt

2) II: 401 av herr *Hansson* i Skediga *m. fl.*

Utskottet hemställde,

A. att riksdagen måtte till Lindring i mindre bemedlades kostnader för djursjukvård å riksstaten för budgetåret 1946/47 under nionde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 230 000 kronor;

B. att motionerna I: 253 och II: 398, likalydande, samt II: 401 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Anslag till lindring i mindre bemedlades kostnader för djursjukvård.

Anslag till lindring i mindre bemedlades kostnader för djursjukvård. (Forts.)

Efter föredragning av utskottets hemställan anförde:

Herr **Pettersson** i Dahl: Herr talman! Såsom framgår av handlingarna kan detta ärende återföras till en motion vid fjolårets riksdag, i vilken påyrkades en skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om utredning angående ändring i gällande bestämmelser om statsbidrag till lindring i mindre bemedlades kostnader för djursjukvård. Kungl. Maj:t gav medicinalstyrelsen i uppdrag att utreda frågan, och medicinalstyrelsen föreslog en höjning av de för statsbidrag kvalificerande beloppen. Enligt medicinalstyrelsens förslag skulle det beskattningsbara beloppet höjas från 400 till 800 kronor, det taxerade beloppet från 1 800 till 3 600 kronor och den skattepliktiga förmögenheten från 12 000 till 20 000 kronor. Kungl. Maj:t har beträffande de två förstnämnda beloppen gått en medelväg och föreslagit respektive 600 och 2 200 kronor, medan den skattepliktiga förmögenheten skall vara 20 000 kronor.

I en motion ha jag och några andra riksdagskamrater yrkat höjning av ifrågavarande belopp till den av medicinalstyrelsen föreslagna storleken, och som motivering härför ha vi anført, att de av Kungl. Maj:t föreslagna beloppen äro alltför snävt tilltagna med hänsyn till penningvärdets fall och andra omständigheter. Lantbruksstyrelsen anser hittills gällande bestämmelser för vida. Enligt bestämmelserna skall statsbidrag utgå för alla husdjur med undantag av hund, katt och i djurfarm hållet djur, men enligt styrelsens mening bör bidrag icke heller utgå med avseende å fjäderfä, kanin och get eller enstaka gödsvin och får. Kungl. Maj:t har gått på lantbruksstyrelsens förslag, och utskottet har biträtt propositionen. Alltså har fjäderfä undantagits. Man kan verkligen fråga sig, om detta kan vara rättvist. Lantbruksstyrelsen framhåller i sitt remissvar, att statsbidrag till täckande av sådana här kostnader torde böra utgå allenast med avseende å sådana husdjur, vilkas tillfrisknande kan anses vara av särskilt stor betydelse för innehavarens ekonomi, och utskottet har sagt, att det icke har någon erinran att framställa mot att fjäderfä, kanin, pälsdjur, hund och katt undantagas. Man kan verkligen fråga sig, om icke mindre jordbrukare, som ha 50, 75 eller 100 höns, äro mera beroende av dessa såsom husdjur än exempelvis av en kalv eller något annat mindre djur.

Jag vill bringa i kammarens erinran den debatt vi hade här för en vecka sedan, då en interpellant klagade över de sänkta äggpriserna och den prispolitiska regeringen i det avseendet fört. Interpellanten gjorde därvid gällande, att äggproduktionen var mycket värdefull särskilt för det mindre jordbruket och att — och det tycker jag med allt skäl — det mindre jordbruket borde få ett handtag genom ett förhöjt äggpris. Nu ser jag till min överraskning att interpellanten, Svensson i Ljungskile, deltagit i utskottsbehandlingen av detta ärende och sålunda avstyrkt motionen. Jag tycker att det skulle ha varit mera konsekvent handlat av honom och bättre i överensstämmelse med den framstöt han gjorde förra onsdagen, då han så varmt talade för det mindre jordbruket, om han i dag velat ge det mindre jordbruket ett handtag genom att till bidragsobjekten även räkna fjäderfä. Man säger kanske, att det är alldeles omöjligt att tänka sig att en jordbrukare skall anlita veterinär så fort en eller annan höna blir sjuk, och det är klart att så går det icke till. Men alla veta vi ju, att det härvidlag är fråga om s. k. flocksjukdomar, tuberkulos o. d. Om några hönor bli sjuka och dör för en jordbrukare, eller om hönsen se sjuka ut får han enligt nu gällande bestämmelser och enligt utskottets förslag ingen hjälp till den sjukvård, som kan ifrågakomma. Jag kan icke finna annat än att utskottet borde ha tagit litet allvarligare på den här saken; utskottet borde med andra ord enligt mitt förmenande ha tillstyrkt motionen.

Anslag till lindring i mindre bemedlades kostnader för djursjukvård. (Forts.)

Herr talman! Jag skall icke orda mer om denna sak, utan jag ber att få sluta mitt anförande med att yrka bifall till motionen nr II: 398.

Herr statsrådet **Sträng**: Herr talman! Det förhållandet att Kungl. Maj:t i propositionen höjt kvalifikationsgrunderna för rätt till statsbidrag till ett beskattningsbart belopp av 600 kronor, ett taxerat belopp av 2 200 kronor och en skattepliktig förmögenhet av 20 000 kronor måste väl ur alla objektiva synpunkter betraktas såsom tillfredsställande. Man kan ju fråga sig, hur det ställer sig i praktiken i här ifrågavarande avseende. Ja, om jag tar som exempel en normalfamilj med man, hustru och två barn blir den familjen med en taxerad inkomst av 3 320 kronor bidragsberättigad. En familj om man, hustru och tre barn är bidragsberättigad, om den har en taxerad inkomst av 4 020 kronor. Av riksräkenskapsverkets inkomstberäkning framgår, att medelinkomsten för företagare i jordbruket eller dess binärningar är 3 402 kronor. Eftersom det härvidlag i rubriken heter, att det är fråga om ett anslag till mindre bemedlade, och man vill göra anspråk på att det skall vara någon korrespondens mellan rubrik och sakinhåll kan det icke gärna bli tal om att man skall sträcka sig över den medelinkomst våra jordbrukare ha. Det har varit den avgörande synpunkten, när regeringen icke ansett sig kunna acceptera de av medicinalstyrelsen föreslagna beloppen.

Den omständigheten att ägare av fjäderfä ställts utanför möjligheten att få statsbidrag för dessa är förknippad därmed att enligt de nya grunderna staten betalar de kostnader för veterinär, som överstiga 10 kronor. Dessa bestämmelser äro betydligt generösare än de förutvarande, och vid sådant förhållande kan man fråga sig, om det icke vore litet väl äventyrligt att utsträcka bidragen även till fjäderfä.

Jag har, herr talman, velat lämna dessa upplysningar för att kammarens ledamöter skola få klart för sig de bevekelsegrunder som legat bakom regeringens uppfattning.

Herr **Andersson** i Tungelsta: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Hægglom**: Herr talman! Vad statsrådet Sträng nyss nämnde om att det skulle bli äventyrligt, om man här toge med fjäderfäbesättningarna, tycker jag rimmar dåligt med uttalandet i propositionens motivering, att det här gäller att komma de ofullständiga jordbruken till hjälp.

Jag kan verifiera vad herr Pettersson i Dahl här sade och nämna, att i fråga om inkomstsumman kommer för jordbrukets vidkommande fjäderfäavels på tredje plats efter mjölkdjuren och svinen. De räkenskapsresultat lantbruksstyrelsen publicerar ge det beskedet, att för jordbrukets vidkommande ägginkomsterna komma i andra rummet efter mjölkinkomsterna. Uppgifterna verifieras av en undersökning, som verkställdes i Skaraborgs län, vilken också visar, att inkomsterna av fjäderfäskötseln komma på andra plats efter mjölkinkomsterna. Ändå vill man här icke inräkna fjäderfä bland de djur, som böra komma i fråga till veterinärvård.

Bland de skäl, som ur allmän synpunkt tala för att det ena djuret bör vara lika mycket värt som det andra och att hänsyn därvidlag särskilt bör tagas till det mindre jordbruket, kan jag peka på att när det gäller fjäderfä finns det i allmänhet icke tillräcklig sakkunskap hos våra distriktsveterinärer. Det finns i stället i medicinalstyrelsen en särskild sakkunnig — assistent eller konsulent eller vad han nu kallas — som är den enda sakkunskap man i detta fall kan anlita. Bryter det ut en allvarlig sjukdom måste denna fjäderfäexpert här i Stock-

Anslag till lindring i mindre bemedlades kostnader för djursjukvård. (Forts.)
holm tillkallas, och det gör ju givetvis att kostnaderna bli väsentligt större än om man kunde vända sig till en vanlig distriktsveterinär. Jag tycker därför att goda skäl tala för att med hänsyn till den betydelse här ifrågasvarande produktion har för det mindre och ofullständiga jordbruket och med hänsyn till de svårigheter och dryga kostnader, som följa därav att man måste anlita särskild expertis på detta område, man icke från husdjuren bör särskilja just fjäderfå.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till motionen.

Herr **Pettersson** i Dahl: Herr talman! Jag vill endast till statsrådet Sträng, som här talade om riksräkenskapsverkets beräkning av medelinkomsten i jordbruket, säga, att statskontoret anfört att det icke kan vara möjligt att gå på medicinalstyrelsens belopp av 3 600 kronor, när jordbruket 1945 uppvisade en medelinkomst av endast 2 670 kronor. Nu är det naturligtvis beklagligt att jordbrukarna äro så fattiga att många av dem icke kunna komma i åtnjutande av detta anslag, men jag tycker icke att det är riktigt av statsrådet att här använda den låga medelinkomsten såsom motiv för att vägra höjning av bidragsbeloppet.

Herr statsrådet **Sträng**: Herr talman! Jag har endast understrukit, att detta statsbidrag är avsett för *mindre bemedlade*, vilket naturligtvis betyder mindre bemedlade jordbrukare. Skall det vara någon rim och reson med själva rubriceringen, kan man icke sträcka sig så långt, att jordbrukare med mer än medelinkomst skola utnyttja detta speciella anslag.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr andre vice talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till utskottets hemställan med den ändring däri, som föranleddes av bifall till motionerna I: 253 och II: 398; och biföll kammaren vad utskottet hemställt.

§ 12.

Föredrogs jordbruksutskottets utlåtande, nr 28, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för tilläggsbidrag till vissa statsunderstödda torr-lägningsföretag jämte i ämnet väckta motioner.

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 13.

Ytterligare anslag till prisreglerande åtgärder på jordbrukets område för budgetåret 1945/46. Föredrogs jordbruksutskottets utlåtande, nr 29, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare anslag till prisreglerande åtgärder för budgetåret 1945/46 jämte i ämnet väckta motioner.

I en till riksdagen den 29 mars 1946 avlåten, till jordbruksutskottet hänvisad proposition, nr 216, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att till Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1945/46 under nionde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 20 000 000 kronor.

Utskottet hade i samband härmed till behandling förehåft två inom riksdagen väckta, till utskottet hänvisade likalydande motioner, nämligen I: 296 av herr *Albertsson m. fl.* samt II: 454 av herr *Svensson* i Ljungskile *m. fl.*, vari hemställts »att riksdagen vid behandlingen av förevarande proposition måtte

Ytterligare anslag till prisreglerande åtgärder på jordbrukets område för budgetåret 1945/46. (Forts.)

1) bevilja de 20 000 000 kronor, som Kungl. Maj:t begärt;

2) uttala, att den del av dessa medel, som beräknats för en höjning av det allmänna mjölkpriset med 0,5 öre per kg, i stället måtte i första hand användas för en höjning av producentbidraget till det mindre jordbruket med 1 öre per kg».

Utskottet hemställde,

A. att riksdagen måtte till Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1945/46 under nioende huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 20 000 000 kronor;

B. att de likalydande motionerna I: 296 och II: 454 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrar *Näslund* och *Svensson* i Ljungskile, vilka ansett, att utskottet bort hemställa,

A. att riksdagen måtte till Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1945/46 under nionde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 20 000 000 kronor;

B. att de likalydande motionerna I: 296 och II: 454 måtte anses besvarade med vad reservanterna i sin motivering anförde.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Herr **Svensson** i Ljungskile: Herr talman! Här ifrågavarande proposition avser ett anslag på 20 miljoner kronor dels för vissa prissförhöjningar på jordbrukets produkter och dels i någon mån för prissänkning på jordbrukets förnödenheter. Denna begäran om ett anslag på 20 miljoner kronor står i visst samband med de förhandlingar, som ha förts angående jordbrukspriserna. Jag har tillsammans med några kamrater här i kammaren tillåtit mig motionera om en viss ändring av själva fördelningen av detta anslagsbelopp, alltså även en viss ändring i den föreslagna inkomstfördelningen, emellan olika landsändar och olika grupper av jordbruk.

Om denna motion säger utskottet, att det med hänsyn till den i ärendet åberopade överenskommelsen av den 13 mars 1946 icke kan biträda motionen. Detta uttalande i utskottets betänkande, som jag här refererat, är praktiskt taget den enda motivering, som utskottet anförde. I övrigt går utskottet alltså icke in i någon sakdebatt beträffande den fråga, som vi ha tagit upp i motionen. Då reser sig ju den frågan, huruvida det samtal, som förts mellan vissa medlemmar av regeringen och vissa delegerade för ett par jordbrukarorganisationer, och det protokoll över resultatet av detta samtal som finns skulle förhindra riksdagen att gå in i en närmare prövning av detta ärende. Det förefaller som om utskottet hade den meningen. Jag vill icke göra ett bestämt påstående i det fallet — det får väl utskottsmajoritetens talesman närmare klargöra — men jag skulle vilja säga, att om riksdagen skulle vara förhindrad att här göra ett uttalande och en rekommendation beträffande dessa pengars användning måste riksdagen i ännu högre grad vara förhindrad att avslå Kungl. Maj:ts förslag om 20 milj. för berörda ändamål.

Drar man ut konsekvenserna, blir resultatet att denna uppgörelse ålägger svenska riksdagen att både bevilja pengarna och att avhålla sig från att ha någon egen mening om hur dessa pengar skola användas. Jag tror förstås inte att någon riksdagsman skulle vilja driva resonemanget så långt. Har man nu den mening som jag här nämnt beträffande den lilla del av uppgörelsen det här är fråga om, så måste man naturligtvis ha precis samma mening beträffande den större del av uppgörelsen, som gäller nästa regleringsår och som

Ytterligare anslag till prisreglerande åtgärder på jordbrukets område för budgetåret 1945/46. (Forts.)

man väntar en proposition om litet längre fram. Ty där gäller det ju ännu större anslagsbelopp och ännu viktigare fördelningsfrågor. Om det är på det sättet, så är ju både denna proposition och dess behandling i riksdagen, liksom också den kommande stora propositionen och dess behandling i riksdagen, inte något annat än rena formaliteter utan någon som helst reell innebörd. För min del kan jag inte acceptera ett sådant resonemang och sådana slutsatser. Jag tror inte att förhandlingar av det slag som här förts kunna förta riksdagen vare sig dess rätt eller dess plikt att pröva både anslagsfrågorna och frågan om hur pengarna skola användas. Därför tror jag att det ur principiell synpunkt hade varit lyckligare, om utskottsmajoriteten ordnat med en sakdebatt om den fördelningsfråga det här gäller. Detta har man icke gjort. Orsaken härtill kan i någon mån ha varit att bakom den ståndpunkt, som man enat sig om, finnas ganska olika meningar när det gäller de önskemål som framförts i motionen.

Avfärdar man nu detta formella hinder och alltså vägrar att acceptera det, så återstår frågan huruvida det från saklig synpunkt är rimligt att begära någon ändring i denna medelsdisposition. Om den saken kan det — liksom om så mycket annat här i världen — råda delade meningar. I detta fall gäller det samma sak som för ett par år sedan, då riksdagen i förväg uttalade sig för att över 100 miljoner kronor skulle få användas till löneförhöjningar, nämligen att kompensera en enda omkostnadspost i jordbruket med prishöjningar, med uteblivna prissänkningar på produkterna eller med genomförda prissänkningar på förnödenheterna. Det är alltså fråga om att balansera en höjd omkostnadspost med prisförändringar.

Nu har det sagts i många olika sammanhang att vad man här syftar till är att höja arbetsinkomsten för det i jordbruket arbetande folket, oavsett om det är fråga om lejda arbetare eller om familjernas egen arbetskraft. Man har ofta mycket starkt understrukit, att det icke minst gäller att höja arbetsinkomsten för småbrukare och innehavare av familj jordbruk, som till största delen sköta sina jordbruk med familjens egen arbetskraft. Om man nu med höjda priser skall åstadkomma en kompensation för höjda arbetskostnader, så är det alldeles klart att det mest önskvärda är att inkomsten placeras inom jordbruket i proportion till arbetskostnaden för de olika jordbruken. Ty kan man icke placera inkomstökningen i proportion till den höjda arbetskostnaden vid olika jordbruk, så har man icke genomfört en lika lönehöjning. Då har man i stället genomfört en i hög grad ojämn löneförhöjning inom jordbruket.

Nu är jag naturligtvis fullt medveten om att man här icke kan åstadkomma någon fullständig likformighet och rättvisa. Man får naturligtvis nöja sig med att sträva åt rätt håll och försöka nå så långt som det är praktiskt möjligt. Med det får man låta sig nöja.

Om man emellertid försöker att öka arbetsinkomsten enbart med generella prishöjningar, kommer detta att i stort verka så, att arbetskraften i det större jordbruket får en större löneförhöjning än vad som genomsnittligt blir fallet, och utbetalas icke denna större löneförhöjning, så uppstår en extra företagarevinst. Arbetskraften vid det mindre jordbruket däremot kan icke tillgodogöra sig en lika stor löneförhöjning som man i genomsnitt räknar med. Det var också denna sak som observerades i fjol, när dessa frågor behandlades i riksdagen. Jag skall be att få anföra vad jordbruksutskottet då yttrade och riksdagens kamrar enhälligt godkände. Utskottet skrev: »Om ett överskott i jordbrukets inkomstkalkyl, på sätt utskottet förutsett, balanseras genom höjda arbetslöner samt genom att den jordbruksidkande befolkningen i kalkylen tillgodoräknas en i motsvarande grad höjd arbetsinkomst, så innebär

Ytterligare anslag till prisreglerande åtgärder på jordbrukets område för budgetåret 1945/46. (Forts.)

emellertid detta icke att inkomstöverskottet i sin helhet kommer att jämnt fördelas såsom höjd 'arbetslön' åt den i jordbruket sysselsatta arbetskraften. Då det rationaliserade större jordbruket försäljer en betydligt större produktmängd per arbetare än vad det svenska jordbruket i genomsnitt taget kan göra, måste en prishöjning eller en utebliven prissänkning för dessa jordbruk medföra icke blott att den ökade arbetskostnaden täckes utan även att en ökad företagarevinst uppstår. Det mindre jordbruket återigen, som icke torde kunna saluföra så stora produktmängder som det svenska jordbruket i genomsnitt, kan ej tillgodogöra sig hela den höjning av arbetsinkomsten, som beräknas i kalkylen över jordbrukets utgifter. En i möjligaste mån jämn höjning av den jordbruksidkande befolkningens arbetsinkomst förutsätter därför, enligt utskottets mening, att detta förhållande beaktas.»

Jag har här i dag ingen annan mening om sakens principiella innebörd än den, som riksdagen i fjol enhälligt uttalade. Den meningen var ju känd för underhandlarna både inom regeringen och på jordbrukarsidan, och man hade enligt min mening alla möjligheter att ta hänsyn till den.

Nu kan man fråga sig hurudana förskjutningarna inom jordbruksregleringen under de senaste åren ha varit och hurudan tendensen i det fallet är. Låt mig då ta ett litet exempel, som har en viss reell innebörd. Låt oss anta att traktorkostnaden minskas med ett visst antal miljoner kronor och att inkomsten på äggförsäljningen minskas med lika många miljoner. Då är balansen i jordbruksregleringen i sin helhet ändå orubbad. Det är bara det, att utgiftsminskningen kommer att ligga huvudsakligen på det stora jordbruket och inkomstminskningen huvudsakligen på det mindre jordbruket. Detta är i själva verket vad som skett under det senaste året. På våren 1945 räknade man i den jordbrukskalkyl som då fanns med en traktordrift av 11,8 miljoner timmar för en sammanlagd kostnad av 71,4 miljoner kronor. I vår räknar man med en traktordrift av 15,2 miljoner timmar för en sammanlagd kostnad av 56,18 miljoner kronor. Vill man räkna ned årets kostnadssumma till samma volym som i fjol vår, kommer man ner under 44 miljoner kronor. Här ha vi alltså en skillnad på 27 miljoner mellan kalkylen från i fjol och i kalkylen för i år. Jag vill inte säga att dessa 27 miljoner kronor hittills ha inhöstats av jordbruket, ty kalkylen i vår gäller ju framåt i tiden. Siffrorna visa dock ganska klart tendensen på detta område. En minskad traktorkostnad på 25 miljoner kronor räcker till en timlöneförhöjning av 10 öre för närmare 100 000 årsarbetare. Detta betyder att de större jordbruket, som i huvudsak använda traktorerna, påverkas ganska starkt i gynnsam riktning av dessa sänkta traktorkostnader.

Vad slutresultatet blir av äggprisernas nuvarande berg- och dalbana vet jag inte. Man har i alla fall från tongivande håll gått ut ifrån att medelpriset skulle komma att ligga väsentligt under fjolårets medelpris. Ett sådant inkomstbortfall kommer i första hand att gå ut över det mindre jordbruket. Jag tror att de faktorer, jag här nämnt, äro väl värda att observeras i detta sammanhang.

Sedan har det förebådats — även om det inte fattats några definitiva beslut ännu — att när det gäller att sänka produktionskostnaderna på förnödenheter, så skulle man ha att räkna med ett ganska starkt prisfall på konstgödsel, medan man däremot kunde räkna med prishöjningar på kraftfoder. I pressen har nämnts, att prishöjningen skulle komma att bli två kronor per deciton oljekraftfoder och fyra kronor per deciton kli. Jag tycker att dessa justeringar leda i ungefär samma riktning. Det är nämligen de jordbruk, vilka till

Ytterligare anslag till prisreglerande åtgärder på jordbrukets område för budgetåret 1945/46. (Forts.)

stor del ägna sig åt odling av handelsväxter, som framför allt använda mycket konstgödsel, och det är småbruket som måste köpa relativt stora mängder foder. Vad kliet beträffar är det till stor del hönsodlare och mjölkproducenter i Norrland, som med förkärlek bruka använda den varan. Jag vet inte om man tänker genomföra dessa prishöjningar, men om så är fallet blir följden en ganska säregen hälsning till norrlandsjordbrukarna och till äggproducenterna.

Nu har det sagts att småbruket inte gärna kan vara missgynnad, eftersom dessa prishöjningar ligga helt och hållet på den animaliska produktionen. När det gäller prishöjningarna för innevarande regleringsår fanns det väl inte någon annanstans att lägga dem, eftersom vegetabilierna i stort sett redan voro sålda. Där kunde man alltså inte lägga dem. Men det finns väl inga varor, på vilka prishöjningar äro lagda, där inte storjordbruket kan utnyttja prishöjningarna lika bra som andra jordbruk. Det är inte så gott om vare sig foder eller grisar hos de mindre jordbrukarna vid den här årstiden och fram till sommaren och högsommaren. Inte heller är det alltid så lätt för småbruket att utnyttja säsongmässiga prishöjningar när det gäller storboskap, ty småbrukaren får ofta sälja när krubban eller plånboken är tom.

Nu innebär yrkandet i vår motion och i den reservation som är knuten till betänkandet en tämligen måttfull förändring i medelsdispositionen. Denna förändring skulle innebära, att man i stället för en allmän höjning av mjölkpriset av ett halvt öre per kilo skulle få en höjning av producentbidraget för det mindre jordbruket av ett öre. Detta betyder att något mindre än en tredjedel av de pengar som det här är fråga om skulle användas för detta ändamål. Jag tror det finns goda skäl för en sådan justering av medelsdispositionen.

Det har i pressen diskuterats varför uppgörelsen i detta speciella fall blev sådan den är. Socialdemokratiska tidningar ha därvid förklarat, att detta icke berott på regeringen utan att det därvidlag varit andra krafter som bestämt kursen. Den saken kan jag givetvis icke uttala mig om. Det får de klargöra, som själva varit med. Jag vill dock läsa upp ett par rader ur tidningen Örebro-Kuriren, där man efter att ha skildrat vad jag här nämnt, skriver: »Däremot torde det kunna sägas, att om motparten i förhandlingarna tagit sig an småbrukets speciella sak, så skulle den funnit villiga lyssnare inom socialdemokratien och inom regeringen.»

Jag tycker inte att det är för sent att lyssna till denna fråga inom socialdemokratiens led — och för övrigt också på andra håll — om lusten därtill finns.

Herr talman! Jag skall sluta här med ett litet påpekande i marginalen. Förra onsdagen läste statsrådet Sträng in i riksdagens protokoll en emot mig polemisk artikel ur Jordbrukarnas Föreningsblad. Jag har av den anledningen tillställt tidningen i fråga ett svar, som i koncentrerad form innehåller i huvudsak vad jag här sagt. Eventuella läsare av riksdagens protokoll kunna därför i detta mitt anförande läsa svaret på den artikel, som lästes in i riksdagens protokoll förra onsdagen. På det sättet blir det litet mer balans i det hela.

Herr talman! Med dessa erinringar ber jag att få yrka bifall till den av herr Näslund och undertecknad till utskottsutlåtandet fogade reservationen.

Herr talmannen övertog nu ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr **Andersson** i Löbbo: Herr talman! Skillnaden mellan utskottets förslag och den mening, som den föregående ärade talaren förfäktade, är icke så

Ytterligare anslag till prisreglerande åtgärder på jordbrukets område för budgetåret 1945/46. (Forts.)

synnerligen stor. Alla äro ense om att de föreslagna 20 miljonerna skola beviljas. Likaledes äro vi ense om storleken av det belopp som skall användas för att höja priset på mjölk. Skillnaden i uppfattningarna ligger väsentligen däri, att utskottet har följt regeringens förslag att prisförhöjningen på mjölk skall ske på sådant sätt att det kommer att utgå ett halvt öres förhöjning i allmänt mjölkprisbidrag, d. v. s. på all levererad mjölk. Motionären vill att i stället hela summan skall läggas till prisdifferentieringskvoten, så att prisdifferentieringsbidraget enligt motionärens beräkningar kommer att stiga med ett öre.

Jag kan ge den föregående ärade talaren rätt i att utskottets motivering icke är så synnerligen utförlig. Jag kan också ge honom rätt i att orsaken till att motiveringen är så pass knapphändig nog är den påtalade, nämligen att den majoritet, som dikterade utskottets beslut, kanske inte var fullt enig om hur motiveringen skulle skrivits om den hade fått en mera utförlig form.

Jag kan försäkra herr Svensson i Ljungskile, att det icke enbart är den rent formella sidan av saken som gjort, att jordbruksutskottet icke har kunnat biträda hans yrkande. Jag sade inom utskottet, att om herr Svensson i Ljungskile kunde övertyga RLF och lantbruksförbundet om att det omstridda bidraget skulle läggas helt på prisdifferentieringen, så skulle jag väl kanske inte vara benägen att acceptera det men väl att diskutera saken mera utförligt med herr Svensson.

Nu komma ju dessa 20 miljoner kronor uteslutande den animaliska produktionen till del. Jag vill minnas att herr Svensson i Ljungskile tidigare varit — och för all del fortfarande är — en skicklig talesman för den uppfattningen, att det uteslutande är den animaliska produktionen som utgör småböndernas kontantinkomster. Det är nog allmänt bekant att det bland våra jordbrukare är godsägargruppen, som i allra största utsträckning levererar spannmål och andra vegetabiliska produkter.

Det är självklart att utskottet inte kunnat undgå att mycket starkt ta intryck av den uppgörelse, som kommit till stånd mellan å ena sidan regeringen och å andra sidan representanter för jordbrukets ekonomiska och fackliga organisationer.

Det må kanske tillåtas mig att här säga något om vad som tidigare skett. År 1945 framlade dåvarande jordbruksministern Pehrsson-Bramstorp en proposition om prisreglerande åtgärder på jordbrukets område. Denna proposition blev i princip enhälligt tillstyrkt av jordbruksutskottet. Om jag inte minns fel, bifölls den också enhälligt av riksdagen. Åtminstone var detta fallet beträffande prissättningen å jordbrukets produkter. Den prissättning som föreslogs i propositionen var grundad på den årligen upprättade kalkylen över jordbrukets inkomster och kostnader. Denna kalkyl och prissättning hade godkänts av lantbruksförbundet. RLF hade dock icke godkänt den utan ansåg sig vid ett senare tillfälle, hösten 1945, oförhindrat att igångsätta en aktion för åstadkommande av ett högre mjölkpris. Förhandlingar inleddes därför, och den överenskommelse som herr Svensson i Ljungskile förut omnämnt kom till stånd mellan regeringen och lantbrukets representanter. Jag har icke nämnt detta för att jag på något sätt haft anledning att kommentera vad som skett eller den uppgörelse som kom till stånd, utan bara för att notera några fakta. Vi veta allesammans, att situationen nog var ansträngd under de dagar, veckor och månader, som förhandlingarna fördes, och jag tror, att vi allesammans äro glada över att en uppsplitande strid på mjölkfrontens område kunde undvikas.

Nu är det emellertid så, att det icke bara är herr Svensson i Ljungskile,

Ytterligare anslag till prisreglerande åtgärder på jordbrukets område för budgetåret 1945/46. (Forts.)

som anmäler sig som fordringsägare till de pengar, som det allmänna i dag står berett att bevilja som en följd av den gjorda överenskommelsen, icke bara herr Svensson och småbrukarna överlag här i landet, utan det har ju kommit krav jämväl från andra håll. Jag erinrar sålunda om att i dagens morgontidningar stod det notiser om att norrlänningarna hävdade, att de skulle vara de mest berättigade fordringsägarna till det belopp, som riksdagen nu går att anvisa, nämligen i form av ett förhöjt lokalt differentieringsbidrag för Norrlands del. Det är ju även allmänt bekant, att betodlarna, hur underligt det än låter, under den sista veckan igångsatt en aktion, som tydligen bottnar i att också dessa anse sig vara fordringsägare till det belopp, som kommer att stå till förfogande.

Ja, herr Svensson, saken är icke så enkel. Jag skall utan vidare ge herr Svensson rätt i att riksdagen är naturligtvis oförhindrad att fatta vilket beslut riksdagen vill. Den saken hävdar jag i lika hög grad som herr Svensson, men jag undrar ändå, om icke de fakta, som här föreligga, äro av sådan karaktär, att riksdagen icke gärna kan undvika att ta en viss hänsyn till dem. Vad skulle följden bli, om riksdagen nu beslöt att dessa pengar skulle användas på ett annat sätt än vad som överenskommits vid förhandlingsbordet mellan regeringen och jordbrukets representanter? Ja, med kännedom om mentaliteten hos jordbrukets fackföreningsrörelse förefaller det mig icke alls otroligt, att om riksdagen icke i dag vill godkänna den träffade överenskommelsen, skulle sannolikt också den andra parten känna sig oförhindrad att gå till aktion och uppställa nya förändrade krav och nya villkor.

Jag har icke kunnat undgå att åtminstone ta en viss hänsyn till dessa förhållanden. Då jag dessutom icke heller rent sakligt sett kan finna, att mot det förslag till användning av pengarna, som här framlagts, kan riktas alltför nedgörande kritik, hemställer jag för min del om bifall till jordbruksutskottets förslag.

Herr **Svensson** i Ljungkile erhöi på begäran ordet för kort genmäle och anförde: Herr talman! Jag begärde egentligen ordet för att ställa en fråga, som jag under det fortsatta anförandet av herr Andersson i Löbbo i viss mån fick svar på. Utskottets talesman säger, att han i lika hög grad som jag håller på att det är riksdagen obetaget att fatta det beslut den vill. Det betyder alltså, att den formella motivering, som egentligen är den enda motivering, som finns i utskottsutlåtandet, avskriver utskottets talesman, i varje fall såsom något för riksdagen bindande.

Vidare säger jordbruksutskottets ordförande, att det är flera, som anmäla sig och vilja ha ändringar, och han nämner i det sammanhanget norrlänningarna. Ja, på norrlänningar och småbrukare är det ju i stort sett samma skillnad som mellan vegetarianer och brödätare, och om de få förstärkning på det ena eller andra sättet gör väl icke så mycket. Jag tror norrlänningarna äro ganska överens med småbrukarna i övrigt om en sådan förändring som vi föreslagit. Jag kan ju icke tala å RLF:s vägnar, men när man närmare lyssnat litet grand till hur det låter ute i landet, undrar man, om icke majoriteten inom denna organisation skulle vara väl så nöjd med en sådan medelsdisposition, som vi föreslagit.

Herr **Andersson** i Löbbo, som jämväl på begäran erhöi ordet för kort genmäle, yttrade: Herr talman! Jag hyser för min del den uppfattningen, att även om man som herr Svensson och jag är överens om att vi skola bevara riksdagens rätt att handla och besluta i alla de frågor, där detta tillkommer riksdagen,

Ytterligare anslag till prisreglerande åtgärder på jordbrukets område för budgetåret 1945/46. (Forts.)

finns det dock situationer, då rena klokheten bjuder, att man tar hänsyn till viktiga faktorer och rådande förhållanden.

Med anledning av vad herr Svensson sedan yttrade beträffande det belopp, som skall lämnas till norrlandsjordbrukarna i form av lokalt differentierings-tillägg, undrar jag, om herr Svensson vid närmare eftertanke vill stå kvar vid den uppfattningen. Det skulle ju betyda, att småbrukarna i såväl Bohuslän som Småland skulle bli utan den ökade prisdifferentiering på mjölken som herr Svensson motionerat om.

Herr **Svensson** i Ljungskile erhöll på begäran ånyo ordet för kort gemmäle och anförde: Herr talman! Den sista delen av herr Anderssons anförande berodde väl på något missförstånd beroende antingen på att jag uttryckt mig otydligt eller utskottets vice ordförande hörde fel. Jag sade, att det gör väl detsamma för norrlänningarna, om de få det i form av lokalt bidrag eller i den form vi föreslagit. Jag har för min del icke frångått reservationens linje.

Jämväl herr **Andersson** i Löbbo erhöll på begäran ånyo ordet för kort gemmäle och yttrade: Herr talman! Det må vara hänt, att det gör detsamma för norrlänningarna, men det kan icke göra detsamma för Bohuslans och andra sydliga orters småbrukare.

Härefter anförde:

Herr **Liedberg**: Herr talman! I egenskap av en av företrädarna för Sveriges lantbruksförbund vid de överläggningar, som ledde till den nu omdebatterade överenskommelsen, är det kanske icke helt ur vägen, att jag också lägger mig i denna debatt. Jag skall tillåta mig att börja med den fråga, som herr Svensson i Ljungskile såväl i sitt första som i sitt sista anförande här berörde, nämligen riksdagens rätt eller icke rätt att i denna fråga fatta sitt beslut efter fri prövning. Det gäller, som herr Svensson sade, huruvida de samtal som förts skulle förhindra riksdagen att följa sin uppfattning. Om jag fortsättningsvis i någon mån kommer att beröra dessa samtal, så hoppas jag att kunna göra det utan att överskrida de gränser, som uppdragas av oskrivna lagar, när det gäller förhandlingar och diskussioner om dylika förhandlingar i efterhand.

Jag tror, att det skulle vara fullständigt ruinerande för varje framtida möjlighet till diskussioner och förhandlingar mellan vilka parter som helst, om man efteråt skulle börja processa om de enskildheter som därvid berörts och börja upprepa de fria samtal, som vid sådana tillfällen så ofta föras och måste föras. Det är ju så att man till slut kommer fram till ett resultat, och det är väl också det man har att hålla sig till. Skall man överhuvud taget kunna mötas på nytt utan att nya misshälligheter uppstå och gamla sår rivas upp, så gör man bäst i att följa den regeln, och jag beklagar för min del varje tillfälle, då man bryter mot denna regel. Jag hoppas, som sagt, att jag själv icke skall göra mig skyldig till något dylikt. Det, som jag kommer att beröra, hör till det, som i en eller annan form, i regeringskommunikéen eller jordbruksorganisationernas redogörelse, är tillkännagivet eller som i övrigt är allmänt bekant.

För att återgå till riksdagens fria prövningsrätt, så har jag för min del aldrig ifrågasatt den rätten. Att regeringen står vid sitt ord är jag övertygad om, att de organisationer, som ha gjort denna pakt, komma att göra det, är jag också övertygad om. Men det är klart, att om den förutsättning, som ligger bakom det hela, nämligen att riksdagen följer Kungl. Maj:ts, skulle rubbas, så är na-

Ytterligare anslag till prisreglerande åtgärder på jordbrukets område för budgetåret 1945/46. (Forts.)

turligtvis underlaget för hela överenskommelsen rubbat. Jag tror emellertid icke, att riksdagen *enbart* på grund av att det föreligger en överenskommelse och *enbart* på den grund, att man naturligtvis, skulle jag tro, från riksdagens sida hysa en viss betänksamhet mot att — efter den situation, som rådde, och med hänsyn till de parter som till slut kommo överens — kullkasta det hela, bör gå den vägen. Jag tror nämligen, att riksdagen även med fullständigt fri prövning av läget och förhållandena kommer till precis samma slutsats som parterna. Denna överenskommelse innebär ju en avvägning mellan ett ovanligt stort antal intressen och parter — vi kunna nämna statsmakterna — regering och riksdag — jordbrukets båda stora organisationer, den fackliga och den ekonomiska. arbetsgivarparten på jordbrukets område och de löneanställda.

De sistnämnda utgöra ju en grupp, varom jordbruksutskottet i följande vår uttalade, att den framför allt borde komma i åtnjutande av de förbättringar, som utskottet och riksdagen då främst hoppades skulle komma till stånd genom förbättrad gröda och minskning av andra omkostnader än arbetsomkostnader. Jag skulle tro, att vad som nu har skett har inneburit en förbättring för jordbrukets löneanställda av en storleksordning, som nog i ganska hög grad motsvarar de förhoppningar dessa i förväg hyst. Utan att närmare ingå på detaljer vill jag framhålla, att det innebär redan nu och sedan någon tid tillbaka en löneförhöjning av 10 öre i timmen generellt och mer för somliga grupper. Det är en förbättring, som hela nästa avtalsår innebär en löneförhöjning av 14 öre i timmen generellt och mer för somliga grupper, t. ex. 18 öre för kreatursskötarna. Sälunda kan denna förbättring väl taxeras till ungefär 330—350 kronor per år för genomsnittsarbetaren. Och det som gjordes innebar dock, att detta löne- och arbetsavtal bragtes i hamn.

Vi ha en annan stor grupp av folk, tillhörande jordbruket, i vad man kallar små omständigheter. Jag avser småbrukarna, den grupp som herr Svensson i Ljungskile gör sig till målsman för. Jag vill inte alls bestrida, att han delvis har rätt att göra detta. Han är ju funktionär i ett förbund, som omfattar icke mindre än bortåt 4 000 medlemmar av de väl omkring 200 000, som räknas till den gruppen.

Jag skall då gå litet närmare in på de åtgärder, som kunna komma i fråga beträffande denna grupp, och därvid särskilt uppehålla mig vid den åtgärd, som herr Svensson i Ljungskile och hans medmotionärer så varmt rekommendera, nämligen en ökning av producentbidraget. Det kan kanske vara av intresse att se efter vad producentbidraget, som är *ett* differentierat stöd, och vad de *särskilda* smörfettsbidragen — »ytterligare mjölkpristillägg» vill jag minnas att det heter — ge i form av differentierade priser. Jag har framför mig ett sammandrag för år 1945, som visar det särskilda mjölkpristillägget för de olika länen. Tillägget ökar i en progressiv skala ju längre norrut man kommer. Tar jag t. ex. Norrbottens län, gav tillägget för år 1945 5,64 öre per kg mjölk. Om vi draga ifrån den ettöring, som utgår generellt för hela landet, kvarstår dock för Norrbottens län ett extra tillägg av 4,64 öre. Då inte inräknat det halva öre, som kommer den s. k. konsumtionsmjölken till del.

Hur verkar då producentbidraget? Om man slår ut det på all invägd mjölk här i landet, utgår det för år 1945 med 1,49 öre. Men det är klart, att inom sådana områden, där man har ett flertal mindre jordbruk, utfaller en både relativt och absolut större del av producentbidragen än i de landsdelar, där man har större jordbruk. Man kan utläsa detta av producentbidragens storlek för de olika länen. Jag skall inte trötta kammaren med för många siffror, men nämna Stockholms län, där bidraget i medeltal per liter mjölk är 0,89 öre, Norrbottens län med 3,17 öre, Västerbottens län med 3,16 öre, Västernorrlands

Ytterligare anslag till prisreglerande åtgärder på jordbrukets område för budgetåret 1945/46. (Forts.)

län med 3,08 öre och Jämtlands län med 2,97 öre. Om man för Norrbottens län lägger tillsammans de 5,64 örena med de 3,17, få vi alltså 8,81 öre, och draga vi därifrån det öre, som alla få i form av mjölkfettsbidrag, ha vi i det länet ett tillägg på ungefär 8 öre. Jag är fullt på det klara med, att det på vissa håll kan vara sådana produktionsförhållanden, att man inte borde ha 8 öre utan 16 öre eller kanske 24 öre, om man skulle kunna driva sitt jordbruk och leva enbart på det med samma behållning som andra mera gynnade jordbrukare eller landsdelar. Men man måste väl ändå säga, att det inte är så dåligt, när statsmakterna i ett län utanordna i medeltal 8 öre per liter på all invägd mjölk.

Man *kan* naturligtvis gå vidare på den vägen och öka på med ett öre, som herr Svensson i Ljungskile föreslår, eller med ett halvt öre. Men även om jag naturligtvis inte skulle ha något att invända mot att Kungl. Maj:t tar ett initiativ framemot våren och föreslår riksdagen att utanför jordbrukskalkylen och uppgörelsen anslå medel till den ena eller andra gruppens stöd, är jag ganska tveksam om lämpligheten av att alltför mycket utnyttja *en enda* stödform. Från de många och långa debatter som förekommo i fjol inom planeringskommissionen under numera statsrådet Myrdals ordförandeskap erinrar jag mig ett uttryck, som jag inte tror det är någon indiskretion att här citera. Diskussionen rörde sig ofta om stöd i olika former, stöd åt näringslivet, åt arbetstagarna o. s. v. under de krisår, som man väntade snart skulle komma efter freden. Herr Myrdal sade då ibland, att han nog ansåg lyckligast om dessa olika stödformer kunde spridas ut över näringslivet såsom ett mildt vårregn. Det skulle alltså inte vara några hårda och häftiga skurar. Man skulle inte sätta sin lit till en enda åtgärd — misslyckas den så misslyckas allt! — utan man skulle tillämpa en serie olika stödformer. Jag tror faktiskt, ärade kammarledamöter, att om man skall komma till rätta med jordbruksproblemen, får man söka sig fram på liknande vägar. Vi ha så olikartade förhållanden inom vårt svenska jordbruk från Ystad till Haparanda i fråga om storleksordning, jordmån, driftsformer o. s. v., att vi nog få söka oss fram med olika åtgärder, både med dem som redan äro prövade och med andra, för att så småningom komma fram till bättre och bättre förhållanden. Det är inte alls säkert, att det är den rätta vägen att lägga ännu mera just på producentbidraget. Det finns ju så mycket annat att överväga. Vi få väl också räkna med, att den stora jordbruksutredningen, som nu snart skall ha avslutat sitt arbete — vilket arbete väl skall följas av att regeringen lägger fram förslag inför riksdagen — skall kunna ge uppslag till åtgärder, som kunna vara tillrädliga vid sidan av eller utöver dem som vi redan givit oss in på.

Jag tror inte att jag begår någon indiskretion, om jag säger att regeringen vid förhandlingarna — jag är nu inne på de samtal och protokoll som herr Svensson i Ljungskile efterlyste — förbehöll sig att sätta in åtgärderna, där de ur försörjnings- eller ur andra synpunkter bäst lämpade sig. Denna inställning var helt naturlig från regeringens utgångspunkter. Avsteget från detta regeringens förbehåll gjordes endast därigenom, att regeringen i överenskomsten utfäste sig att låta vissa belopp utgå på mjölken. Det är likaså ganska naturligt, att jordbrukets företrädare, som för övrigt utgingo från ett allmänt önskemål om en generell höjning av mjölkpriset med 3 öre över hela landet, höllo på *det* önskemålet och så långt möjligt sökte få det förverkligat. Och det är även högst naturligt, att man i den mån det önskemålet måste cederas sökte sig till den närmast därintill liggande formen, som då måste bestå i åtgärder som för flertalet jordbrukare äro av väsentlig betydelse. Detta har i protokollet tagit sig det uttryck, som herr Svensson i Ljungskile säkert känner till:

Ytterligare anslag till prisreglerande åtgärder på jordbrukets område för budgetåret 1945/46. (Forts.)

»... dels ock genom allmän prishöjning å viss eller vissa av jordbrukets produkter och/eller allmän prissänkning å viss eller vissa av jordbrukets förnödenheter. — — — Dessa prisändringar böra, i den mån försörjnings- eller marknadspolitiska synpunkter ej annat påkalla, avse varor, som för flertalet jordbrukare äro av väsentlig betydelse.» Detta var det enligt vår samfällda uppfattning bästa sättet att tillgodose jordbrukarnas önskemål. Och även om mjölken är den produkt, som är bäst lämpad att göras till föremål för prisförbättringar, om man vill sprida ut dessa på bästa sätt, får det väl ändå sägas, att därefter kommer — såsom herr Andersson i Löbbo också påpekat — animalierna i allmänhet. Och vidare förhåller det sig ingalunda så, att de prishöjningar på fläsk, gödkalv o. s. v., som tillkommit på regeringens initiativ — ehuru i detaljutformningen i samråd med livsmedelskommissionen och slakteriförbundet — äro utan betydelse för det mindre jordbruket. Det är ju tvärtom dessa produkter, som näst efter mjölken, och delvis jämte mjölken, äro av den största betydelsen för de mindre jordbrukarna.

Det torde stå klart för var och en, att det inte finns någon prisregleringsåtgärd och följaktligen ingen överenskommelse, som kan vara samtliga jordbrukare till lags. Jag skulle vilja gå så långt, att jag säger, att det inte finns någon överenskommelse, som inte utlöser ett visst missnöje hos alla och envar i *något* avseende. Man måste alltså försöka komma fram till något som likväl kan ena människorna. Och detta har faktiskt varit fallet här. Delegaterna voro ense, deras styrelser voro ense, och uppdragsgivarna ute i bygderna ha — med större eller mindre belåtenhet — dock ansett att denna uppgörelse inte bara kunde godtagas utan också var den bästa som i det rådande läget stod att få. Man har i denna överenskommelse lyckats ena arbetsmarknadens parter. Och det kan ju vara skäl att påpeka, att den av regeringen garanterade täckningen ingalunda täcker arbetsgivarpartens utfästelser. Man har med öppna ögon tagit på sig åtskilligt utöver den täckningen, och det har man gjort *dels* för att säkra arbetsfreden inom jordbruket och *dels* i medvetande om att man åtminstone under en övergångstid i de större storleksgrupperna kan taga på sig något mera i fråga om utgiftsbördor än kanske medeltalet tål, det vill säga det medeltal, som är baserat även på minusvarianterna.

Det kan vara av ett visst intresse att i detta sammanhang erinra om en i dagarna publicerad uppsats i »Jordbruksekonomiska uppgifter», som utgivas av kommerskollegium och livsmedelskommissionen. Uppsatsen, som är intagen i häftet för mars månad 1946, heter »Jordbrukarnas kontanta inkomster och utgifter år 1944». Man får där ganska intressanta upplysningar. Jag kan hänvisa den intresserade till s. 87, där det lämnas en del uppgifter om förhållandet mellan taxerad nettointäkt av jordbruksfastighet och samtliga taxerade nettointäkter för olika storleksgrupper från söder till norr. Dessa uppgifter ge en ganska uppseendeväckande ehuru icke alldeles ny bild av läget, i det de visa, att inkomsterna faktiskt tendera att bli bättre ju längre norrut man kommer. Det är ju väl att det är så, och anledningen till förhållandet är väl den, att man inte har en så ensidig näringsutövning, som många föreställa sig, utan att inkomsterna för de mindre och minsta jordbrukarna ofta basera sig på en flerfald olika inkomstkällor. Jag skall inte trötta kammaren med att återgiva några siffror, men be att få citera slutraderna på s. 88 i denna av herrar Otto Zetterberg och Helmer Olsson undertecknade avhandling: »För södra och mellersta Sverige framträder en minskning för de större jordbruken, vilken är särskilt betydande inom skogs- och dalbygderna. För de mindre och medelstora gårdarna redovisas däremot inom såväl slättbygderna som skogs- och dalbygderna en fortsatt ökning, vilken dock i allmänhet är väsentligt svagare

Ytterligare anslag till prisreglerande åtgärder på jordbrukets område för budgetåret 1945/46. (Forts.)

än under de föregående krigsåren.» Det har lyckligtvis varit så, att förbättringarna ökats för de mindre och medelstora gårdarna, vilket ju visar, att det system som vi nu tillämpa, även om det är behäftat med vissa brister, dock icke verkar fullt så illa som herr Svensson i Ljungskile gärna vill göra gällande. Jag har nog ändå den uppfattningen, att när jordbrukarna genom sina huvudorganisationer, den ena omfattande omkring 370 000 och den andra 160 000—170 000 medlemmar, ställt sig bakom denna uppgörelse, när arbetsmarknadens parter äro överens och när, såvitt jag förstår, statsmakterna och konsumenterna inte ha någon särskild anledning att klaga, vore det knappast klokt att riva upp beslutet.

Till sist, herr talman, några små anmärkningar i anslutning till herr Svenssons i Ljungskile anförande. Han framhåller det enligt hans mening egendomliga och felaktiga i att traktorskostnadernas utveckling verkat så och så, varigenom enligt hans mening endast de stora och medelstora jordbruken blivit gynnade, medan å andra sidan äggpriserna och äggproduktionen gå i en för småbruket ogynnsam riktning. Jag tror inte att jag behöver gå närmare in på frågan om äggregleringen. Det förefaller mig som om herr Svensson fick tillräckligt svar och kammaren tillräcklig kunskap om den saken genom statsrådet Strängs interpellationssvar häromdagen. Men jag kan inte neka mig nöjet att läsa upp ett litet tidningsurklipp från i förrgår, alltså den 8 april. Det står där: »Skånes äggcentrals avräkningspris till producenterna är för veckan den 8—13 dennes 2 kr. 75 öre per kg (föreg. not. 2 kr. 50 öre).» Detta säger väl tillräckligt om risken att på så lösa antaganden som herr Svensson i Ljungskile gjort både den gången och nu basera sin uppfattning om det för småbruket ogynnsamma i äggproduktions- och äggprisutvecklingen. Det är vanskligt att göra sådana uttalanden, när verkligheten så snart efteråt visar en helt annan bild. Jag är nog förhoppningsfull från i förrgår, att när efterkalkylen för regleringsåret 1945/46 göres upp, kommer posten ägg att uppvisa en ganska hygglig bild både med hänsyn till de uppnådda a-priserna och med hänsyn till de producerade mängderna.

Även om det är omöjligt att i en sådan total kalkyl som vi här röra oss med ständigt ordna så att varje inkomstförbättring och varje utgiftsminskning går i en bestämd riktning i förhållande till den ena eller andra gruppen inom jordbruket, tror jag dock att man i fråga om traktorskostnaderna kan anföra ett moment, som till väsentlig del eliminerar den av herr Svensson i Ljungskile såsom orättmätig påtalade omkostnadsminskningen. Om traktorskostnaderna gå ned — vilket man nog kan våga räkna med att de skola göra — är det en annan utgiftspost, som efter allt att döma kommer att i högsta grad öka under det kommande år, som överenskommelsen avser, och det är traktorsanskaffningskostnaden. Denna kommer visserligen med sin avskrivningsprocent att tillgodoräknas jordbruket som utgiftspost. Men efter den utslitning med gengasdrift som skett under åren 1939—1946 är större delen av traktorsbeståndet på en gång i behov av förnyelse.

Herr Svensson i Ljungskile uttalade nyligen — jag tror det var i årets remissdebatt, ehuru i annat sammanhang — värdet av att hålla ord. Jag tror att det vore mindre lyckligt, om riksdagen skulle ställa så till, att parterna icke finge tillfälle att hålla sitt ord. Och jag skulle tro att den organisation som herr Svensson representerar — om inte i riksdagen så i alla fall vid många andra tillfällen — också kommer att lojalt följa överenskommelsen. Åtminstone står namnet på denna organisations ordförande under utskottets utlåtande.

Till sist, herr talman, undrar jag vad jordbrukarna i det stora hela äro bäst betjänta med: understöd i skilda former — dessa särpriser bli alltid understöd

Ytterligare anslag till prisreglerande åtgärder på jordbrukets område för budgetåret 1945/46. (Forts.)

i mer eller mindre bristfälliga former — eller att kunna existera och utvecklas under de allmänna betingelserna. Jag tvekar för min del inte om svaret. Det övervägande stora flertalet önskar leva under de allmänna betingelser och villkor, som tillåta dem att såsom fria näringsutövare klara sig själva.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr statsrådet **Sträng**: Herr talman! Som regeringens föredragande i detta ärende har det varit ganska angenämt att sitta i bänken och lyssna till denna debatt. Jordbrukaren Waldemar Svensson går till storms mot regeringens uppfattning i denna fråga och mötes på halva vägen av jordbrukaren godsägare Liedberg, så att attacken praktiskt taget aldrig når fram till regeringen. Det har också varit angenämt ur den synpunkten, att herr Svensson som representant för småbrukarorganisationen här faller lansen och går till angrepp emot sin egen huvudorganisations ledning, även om jag kanske sade mig, att den där tvätten borde man kanske försökt byka hemma och inte förlägga uppgörelsen till riksdagen. När man emellertid inte lyckats med detta, är det alldeles självfallet, att jag inte gärna kan uraktlåta att säga några ord även i detta ärende.

Man kan säga att herr Svensson i Ljungskile gjort inlägg i debatten i dubbel bemärkelse här i kväll. Dels har han med den energi han besitter talat vid ett par tillfällen och därvid kommenterat både den uppgörelse, som träffats för innevarande år, d. v. s. det ärende, som nu ligger på riksdagens bord, och den kungl. proposition, som ännu inte är skriven men som kommer att presenteras riksdagen någon gång efter påsk, d. v. s. förslaget till prisättning för nästkommande regleringsår. Detta kan ju vara ett rationellt sätt att debattera, förutsatt att det är herr Svenssons avsikt att uraktlåta att yttra sig, när denna proposition kommer på kammarens bord. Skulle emellertid så inte vara fallet, är det kanske inte riktigt honnett emot kammaren att vid denna sena timme kommentera nästa års regleringsåtgärder på jordbrukets område som förövning till en kommande generaldiskussion.

För att göra ett mera allvarligt inlägg i de föreliggande frågorna ber jag att få erinra om att jag under förra veckans äggdebatt var mycket angelägen om att understryka att de 30 miljoner kronor, som ha ställts till jordbrukets förfogande för innevarande år, i allt väsentligt äro avsedda att vara en hjälp för den svenska småbrukarklassen. Även om 20 miljoner kronor av detta belopp väsentligen belöpa sig på fläsk och på en prisstegring på gödkalv och 10 miljoner i runt tal falla på mjölken, så är dock produktionen av dessa tre varuslag en typisk småbrukets angelägenhet. Jag sade detta i förra veckan och jag anser det ganska angeläget att understryka det även nu.

När det gäller fördelningen av dessa 30 miljoner har även en viss del reserverats för subvention av konstgödningen. Detta är ganska naturligt, eftersom vi i dagens knapphetsläge äro angelägna om att bringa jordbruket all den produktionsstimulans som det finns möjligheter att lämna detsamma. En av de mera effektiva åtgärderna härvidlag är att subventionera konstgödningen.

När det gäller att fördela de 10 miljoner kronor, som äro avsedda att förbättra mjölkpriset innevarande regleringsår, kan man mycket väl diskutera de båda alternativa linjerna att antingen göra detta i form av en generell prisförbättring, som kommer alla jordbrukare tillgodo, de må vara stora eller små, eller i form av en typisk differentierad hjälp. I senare fall ligger det närmast till hands att tänka sig att söka åstadkomma ett ökat producentbidrag eller skapa några alldeles speciella differentierade tillägg för de norrländska länen. Godsägare Liedberg uttalade en förmodan om att han inte gjorde sig

Ytterligare anslag till prisreglerande åtgärder på jordbrukets område för budgetåret 1945/46. (Forts.)

skyldig till några indiskretioner, om han refererade några allmänna synpunkter, som kommit till uttryck vid förhandlingsdebatten. Jag skulle kanske kunna åberopa honom och säga att jag väl icke heller gör mig skyldig till några indiskretioner, om jag lämnar några kompletterande upplysningar om vad som förekom vid denna debatt. Det är alldeles uppenbart, att när uppgörelsen fick den formella lydelsen, att prisförbättringarna skulle ha generell karaktär, så valde man inte utan vidare denna formulering, även om det är riktigt som herr Liedberg säger, att regeringen förbehöll sig rätten att göra vissa avvägningar med hänsyn till regleringstekniska och försörjningspolitiska faktorer och synpunkter. Denna formulering tillkom givetvis efter föregående överläggningar, och när man kommit dithän, diskuterade man till slut den summa, som skulle reserveras för en stegring av mjölkpriset. Jag gör mig icke skyldig till några indiskretioner om jag understryker, att det var en utomordentligt starkt hävdad uppfattning ifrån jordbrukets representativa organisationer, att denna prisjustering på mjölken skulle ta sig det uttryck, som den sedermera fick i uppgörelsen.

Jag har kanske anledning att här inför kammaren understryka detta, då jag med ganska stor förvåning har följt ett visst slags bondepress i dess kommentarer till denna prisuppgörelse. Det har inte heller varit ovanligt att t. o. m. de, som sutto med som representanter ifrån jordbrukarsidan, efteråt inför sin uppdragsgivare ha kommenterat uppgörelsen på ett sådant egenartat sätt, att det hela har resulterat i en protest, inte mot uppgörelsen utan mot regeringen. Detta är för mig i min egenskap av gammal fackföreningsman lika förunderligt som om jag sedan jag signerat en avtalsuppgörelse skulle ha rest ut till ett lantarbetardistrikt och kommenterat uppgörelsen på ett sådant sätt, att en protest avgivits mot godsägare Liedberg och hans förhandlingsdelegater i lantarbetsgivareföreningen. Jag har den mycket bestämda uppfattningen, att har man signerat en uppgörelse, då har man satt sin heder i pant på att det är en riktig uppgörelse utifrån sina egna utgångspunkter. Och då är det inte riktigt honnett förhandlingsmässigt sett att utåt göra gällande, att det är *en* part, som är orsaken till att ett visst missnöje har uppstått efter denna uppgörelse.

Det har sagts ifrån riksdagsman Svenssons sida, att den träffade uppgörelsen innebär, att riksdagen är betagen möjligheten att korrigera densamma, därest detta skulle vara angeläget. Riksdagen har givetvis formellt denna möjlighet. För min egen del är jag mycket angelägen om att riksdagen inte gör detta, och jag kommer för allt jag är värd att tala för att det inte skall ske. Jag tror att mina regeringskolleger ha samma uppfattning. Det saknar väl inte alldeles betydelse, att en uppgörelse hålles i helgd, och skola vi inte råka ut i rena anarkien, få vi väl se till att de olika momenten i denna uppgörelse stå i ett någorlunda logiskt förhållande till varandra.

Jag ber att få erinra om att riksdagen under fjolåret beslöt vissa regler för prisreglering på jordbrukets område för innevarande verksamhetsår. Detta hindrade emellertid icke jordbrukarnas fackliga organisation att känna sig obunden av riksdagens uttalande och reagera som om detta uttalande skulle ha varit en nullitet. Jag ber vidare att få påminna om att i remissdebatten i år en hel rad ledande bondepolitiker visserligen fördömde metoden och framgångssättet i jordbrukets fackliga spelöppning men solidariserade sig med tanken därbakom och med innebörden därav.

Jag förmenar således, att regeringen under sådana förhållanden måste säga sig, att skall en uppgörelse åstadkommas, så bör man väl försöka få fram ett förhandlingsmässigt resultat med de båda organisationer, som väl ändå få be-

Ytterligare anslag till prisreglerande åtgärder på jordbrukets område för budgetåret 1945/46. (Forts.)

traktras som representativa för den svenska jordbrukarkåren, nämligen lantbruksförbundet och Riksförbundet landsbygdens folk. Av denna anledning inbjöd regeringen till förhandlingar, och efter dessa förhandlingar kom man fram till ett resultat, som innebar en uppgörelse. Jag tror det också är riktigt som jordbruksutskottets ordförande herr Andersson i Löbbo här sagt, att det nog rådde en allmän tillfredsställelse, när man kom hithän, att man kunde konstatera att det var arbetsfred — eller prisfred, om jag så får uttrycka mig — inom jordbruket för ett och ett halvt år framåt. Om nu riksdagen anser att den bör underkänna denna förhandlingsmässigt tillkomna uppgörelse, är det också riktigt som herr Andersson i Löbbo sade, att man inte kan göra gällande, att vare sig RLF eller lantbruksförbundet skola känna sig bundna av en uppgörelse, som riksdagen förändrar. Vill man att uppgörelsen skall ha karaktär av uppgörelse, vill man ha garantier för prisfred för den tid, som uppgörelsen omfattar, tror jag att det är klokt att riksdagen accepterar vad som skett som en lycklig och rimlig lösning i den utomordentligt irriterbara situation, som rådde i början av innevarande år.

Ja, jag har inte så mycket härutöver att säga. Det är förnämligast dessa båda grundsynpunkter jag har velat understryka, nämligen att denna uppgörelse med dess generella karaktär i avseende å prisjusteringen på mjölk är ett uttryck för uppfattningen hos de representativa organisationer för Sveriges jordbrukare, som voro kallade till regeringens förhandlingsbord, och att det var på dessas förhandlingsorganisationers uttryckliga önskan och begäran som den fördelning som skedde verkställdes. Jag vill slutligen ytterligare poängtera, att om man inte vill hamna i rena hållningslösheten är det klokt att acceptera den träffade uppgörelsen i det skick den befinner sig.

Herr **Gustafson** i Vimmerby: Herr talman! Vid denna sena timme torde det inte vara lämpligt att fortsätta denna debatt så mycket längre till. Då jag emellertid tillhör den utskottsmajoritet, som tillstyrkt Kungl. Maj:ts proposition i förevarande ärende, kan jag ändå inte underlåta att säga några ord.

Herr Svensson i Ljungskile har ställt frågan, huruvida de förhandlingar, som förts med regeringen, och de resultat, och därvid uppnåtts, skulle föranleda, att riksdagen inte skulle få uttala en avvikande mening i förevarande ärende. Vi ha nog alla den uppfattningen att ingen kan eller för övrigt vill binda riksdagens ståndpunktstagande.

Det är sedan en helt annan sak att — som det brukar heta — utomordentliga förhållanden kräva utomordentliga åtgärder. Jag skulle tro att när regeringen å sin sida tog upp förhandlingar med tillkallade representanter ifrån den fackliga och ekonomiska föreningsrörelsens sida, var det just därför att regeringen fattade det läge som förelåg såsom på sitt sätt allvarligt och utomordentligt. Det är väl den omständigheten, som har föranlett regeringen att med jordbrukets organisationer träffa den uppgörelse som kom till stånd. Riksdagen torde också hava anledning grunda sitt ståndpunktstagande på nämnda synpunkter. Jag vill i varje fall för min del här i kammaren ha sagt ut, att även om jag skulle önska, att den lönsamhetsförbättring, som på det sättet utmättes åt dem som arbeta inom jordbruket, i vissa avseenden hade utmätts efter något andra grunder, så skulle det aldrig komma i fråga, att jag icke skulle vara beredd att biträda en uppgörelse, som träffas vid förhandlingar med jordbrukets ekonomiska och fackliga organisationer.

Jag skulle också vilja göra en reflexion, som kanske kan ge herr Svensson i Ljungskile anledning till vissa funderingar. Herr Svensson anser så vitt jag förstår att den träffade uppgörelsen lägger hinder i vägen för en fördelning av

Ytterligare anslag till prisreglerande åtgärder på jordbrukets område för budgetåret 1945/46. (Forts.)

inkomstökningen åt jordbruket på ett sätt som han anser vara lämpligt. Det bör då endast fastslås, att den inkomstökning på 30 miljoner kronor för innevarande produktionsår, som vi nu diskutera, inte hade förelegat och alltså inte kunnat bli föremål för några förslag om ändringar ifrån herr Svenssons sida, därest denna uppgörelse icke hade träffats.

Sedan framhöll herr Svensson i Ljungskile önskvärdenheten av att inkomstökningarna kunde fördelas i proportion till arbetskostnadsökningarna. Det är i och för sig ingenting att säga om ett sådant önskemål. Jag har för min del många gånger haft anledning att ge uttryck åt den uppfattningen, att det vore önskvärt om man på ett rimligt sätt kunde fördela jordbrukets samlade inkomster mellan jordbruk av skilda storleksordningar och med skilda produktionsföresättningar i olika delar av landet. Om jag förstod herr Svensson i Ljungskile rätt, gav han dock i fortsättningen uttryck åt den uppfattningen, att det icke var möjligt att hundraprocentigt komma fram till en sådan fördelning. Tyvärr förhåller det sig nog på det sättet. Så som våra prisregleringsanordningar hittills utformats ha vi i varje fall icke de härför erforderliga föresättningar.

Jag vill i detta sammanhang fästa uppmärksamheten på en annan sak. Man kan fråga sig vad som legat bakom önskemålet om förbättrade inkomster åt jordbruket. En i hög grad bidragande orsak härtill var nog den omständigheten, att förhandlingar förestodo om nytt löneavtal för de i jordbruket anställda arbetarna. Det var givetvis nödvändigt med en inkomstökning, som gjorde det möjligt för jordbruket att bl. a. bestrida jordbrukets ökade arbetskostnader. Jag vill icke bestrida att herr Svensson i Ljungskile kan ha rätt, när han erinrar om vad jordbruksutskottet förra året skrev om att lönsamheten för de större och medelstora jordbruken fördelade sig ganska olika och att den saken var värd att uppmärksammas. Vi måste emellertid i detta speciella fall ha blicken öppen för det faktum att även om det finns många plusvarianter i inkomst- och lönsamhetskänseende inom de större jordbruken, så höra dock i stora delar av landet inte ens de något större jordbruken alltid till plusvarianterna i fråga om lönsamheten. Men när det gäller den avtalsenliga lönesättningen så förekommer ingen differentiering. Jag kan därför förstå om de, som haft uppdraget att å jordbrukets vägnar förhandla med regeringen, ha sagt sig att man skall eftersträva att få till stånd generella prisförbättringar. Om man inte i detta fall kunnat komma fram på den vägen, så hade det blivit svårt, för att icke säga omöjligt, för jordbruk med anställd arbetskraft — företrädesvis i skogsbygderna och i de mindre gynnade delarna av vårt land — att gå med på den löneförbättring, varom avtal slutits mellan lantarbetsgivarföreningen och lantarbetarförbundet.

Herr talman! Jag har endast velat foga dessa ord till debatten. Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Carlsson i Bakeröd: Herr talman Jag skall inte vid denna sena timma ta kammarens tid i anspråk många minuter. Jag anser dock att denna fråga har så stor principiell betydelse att jag ändå vågar ta till orda i denna sak.

I den motion som i denna fråga väckts av min bänkkamrat och några av hans partikamrater framhålles vikten av att det mindre jordbrukets intressen bli beaktade på sätt som riksdagen i fjol förutsatte. Därför föreslår man i motionen att den del av det begärda anslaget å 20 miljoner kronor, som är avsedd att åstadkomma en höjning av mjölkpriset med 0,5 öre per kilo, i första hand skall användas till att höja producentbidraget till de mindre jordbrukarna med ett öre per kilo levererad mjölk. Vad som bleve över skulle användas till att höja det allmänna producentbidraget. Herr Svensson i Ljungskile har såväl

Ytterligare anslag till prisreglerande åtgärder på jordbrukets område för budgetåret 1945/46. (Forts.)

i reservationen som här i debatten hävdad samma åsikt. Jag är fullt ense med herr Svensson i Ljungskile om att den ekonomiska ställningen för det mindre jordbruket bör förbättras. Jag föreställer mig också att alla riksdagens ledamöter hysa samma önskan.

Riksdagen är naturligtvis oförhindrad att ändra på fördelningen av dessa pengar. Jag vill emellertid starkt ifrågasätta lämpligheten av att denna förbättring för det mindre jordbruket sker på lantarbetarnas bekostnad. Jag tvivlar också på att man i längden gagnar jordbruket genom att nonchalera och riva upp de överenskommelser och avtal, som träffats mellan regeringen och representanter i ansvarig ställning för jordbrukets fackliga och ekonomiska organisationer. Man får väl ändå inte helt se bort ifrån, att ifrågavarande proposition tillkommit som en följd av den uppgörelse, som träffats efter underhandlingar mellan regeringen och representanter för de olika jordbruksorganisationerna.

Man bör också ha klart för sig att den uppgörelse som då kom till stånd innebar ett kombinerat pris- och löneavtal. En nödvändig förutsättning för att ett löneavtal vid det tillfället överhuvud taget skulle kunna komma till stånd var att de jordbrukare, som hade anställd arbetskraft, finge kompensation för de av det nya avtalet föranledda ökade kostnaderna. Det var också dessa kostnader som i första hand motiverade kravet på höjda produktpriser. Huruvida de prisförbättringar som nu vidtagits komma att täcka dessa ökade kostnader är jag för min del icke kapabel att helt bedöma. Från jordbrukarhåll påstår man att löneförbättringarna äro otillräckliga. Säkert är väl ändå, att jordbrukarnas möjligheter att betala dessa ökade kostnader bli mindre om man, som herr Svensson i Ljungskile föreslår, sänker jordbrukarnas mjölkpris med ett halvt öre per kg. Därmed skulle ju själva grunden för lantarbetareavtalet och prissättningen av jordbrukets produkter vara undanryckt. Vi kunde då ha ett motse en ny strid på detta område.

Det förefaller mig inte vara särskilt lyckligt att nu riva upp en sådan strid här, så mycket mindre som väl ingen vill komma och påstå att lantarbetarlönen är för hög, eller att mjölkpriset är tilltaget i överkant. De jordbrukare, som själva arbeta i sina jordbruk och kanske endast i mindre utsträckning behöva anlita anställd arbetskraft, få ju själva helt tillgodogöra sig de höjda produktpriserna. Att de mindre jordbruken ge sina innehavare en låg inkomst, därom äro som sagt herr Svensson i Ljungskile och jag fullt ense. Jag tror för egen del att samma förhållande råder för de medelstora jordbruken. De stora jordbruken känner jag däremot inte så mycket till. Men att förbättra de mindre jordbrukens ställning genom att beröva de medelstora och de större jordbruken vad som bevisligen behövs för att täcka deras omkostnader anser jag vara en fullständigt felaktig taktik. Man löser inte jordbrukets problem genom att sätta in sprängkilar i jordbrukets organisationer och misstänkliggöra våra förtroendemäns handlingar, och inte heller genom att skapa motsättningar mellan olika kategorier av jordbrukare.

Jag hade förstått motionärernas inställning bättre, om de för att höja producentbidraget för de mindre jordbrukarna hade föreslagit, att det i propositionen begärda anslaget skulle höjas med därför erforderligt belopp. Men den åtgärd som motionärerna nu föreslagit skulle, såvitt jag förstår, resultera i sänkta lantarbetarlöner och ett upprivande av den träffade överenskommelsen. Detta kan jag för min del icke medverka till. Jag har nämligen den åsikten att ett träffat avtal skall hållas, även om uppgörelsen icke ger vad man väntat sig och vad jordbruket rätteligen borde ha. Herr Liedberg var inne på samma tankegångar. Jag tillåter mig påminna om att även herr Svensson i Ljungskile

Ytterligare anslag till prisreglerande åtgärder på jordbrukets område för budgetåret 1945/46. (Forts.)

själv tidigare haft samma åsikt i denna sak. Vid remissdebatten den 17 januari i år förklarade nämligen herr Svensson i Ljungskile, att avtal böra hållas och vedertagen förhandlingsordning följas även i ett fall som detta. Herr Svensson i Ljungskile ansåg då den saken stå utanför all diskussion. Det är ännu icke tre månader sedan herr Svensson gav uttryck åt denna övertygelse, och jag kan bara beklaga, att den icke stått sig längre.

Jordbrukarna och deras organisationer ha faktiskt under år som gått vunnit viss respekt och aktning även utanför jordbrukarnas egna led. Det är av stor betydelse att förtroendet för jordbrukarnas organisationer icke rubbas. Därför tror jag man gör jordbruket i gemen — också det mindre jordbruket — en björntjänst genom att på sätt som motionärer och reservanter här föreslagit söka riva upp en överenskommelse, som, även om den ur jordbrukarnas synpunkt är mager, dock förhindrat en strid som kunde fått ödesdigra verkningar för alla parter.

Småbrukarförbundet, där herr Svensson i Ljungskile intager en framskjuten ställning och vars talan han brukar föra — åtminstone i tidningspressen och från talarstolen — var ju via lantbruksförbundet representerat vid dessa förhandlingar. Småbrukarförbundet har följaktligen varit med om att godkänna de beslut, som där fattades. Under sådana förhållanden förefaller mig framstötten från herr Svensson i Ljungskile vara ganska anmärkningsvärd. För egen del kan jag icke vara med om att bryta det avtal som träffats.

Herr talman! Med vad jag nu anfört ber jag få yrka bifall till utskottets hemställan.

Häruti instämde herr *Gustafsson* i Lekåsa.

Herr **Norup**: Herr talman! Till att börja med vill jag instämma i det uttalande, som utskottets vice ordförande gjorde om att det skedde en avspänning, när ifrågavarande avtal blev klart. I sådana här frågor är det bättre att försöka komma tillsammans och diskutera. Även om man har olika uppfattningar, och även om olika intressegrupper få ge med sig, så måste det i alla fall vara till gagn för det hela om man kan nå fram till ett resultat. Jag anser den träffade överenskommelsen vara till nytta såväl för jordbruket som för hela vårt samhälle.

När spänningen vid diskussionen om dessa frågor var som störst, dokumenterade sig herr Svensson i Ljungskile på olika sätt som motståndare till tanken att man skulle vitaga några stridsåtgärder. En del andra motionsunder-tecknare vädjade under de spänningsfyllda dagarna till mig resonemangsvis: »Gör allt vad du kan för att man icke skall tillgripa några stridsåtgärder på jordbrukets område!» Men när en överenskommelse sedan väl träffats, dröjer det inte många dagar förrän man — i vilket syfte kan jag icke uttala mig om — är beredd att slå in en sprängkil för att förstöra överenskommelsen. Jag tycker ett sådant förfarande är ganska märkligt, i synnerhet när det gäller en person som intar en mycket framskjuten förtroendeställning i en organisation, vilken är ansluten till den större organisation som gjort upp avtalet.

När man bedömer hur den compensation som ges skall fördelas, får man väl ändå komma ihåg anledningen till att man från jordbrukets sida framställde krav på förhöjda priser. Denna anledning var, att jordbruket skulle komma att få ökade lönekostnader, som man ville ha kompenserade. Man kommer inte ifrån, att huvudparten av det som skulle ges till jordbruket inte var en prisreglering i vanlig mening. Avsikten var i stället att åstadkomma täckning just för den merutgift, som skulle bli en följd av uppgörelsen inom jordbruket. När

Ytterligare anslag till prisreglerande åtgärder på jordbrukets område för budgetåret 1945/46. (Forts.)

vi förhandlade om denna sak och framförde våra synpunkter till regeringen. förfäktade vi den åsikten, att den kompensation som gavs borde komma så många jordbrukare som möjligt till del. På det sättet fingo de jordbrukare som ha anställda i sin tjänst möjlighet att betala dem bättre. Därjämte fingo de, som själva arbetade i jordbruket, ökad lön för sitt arbete. Båda dessa saker tror jag väga lika tungt. Tyvärr gavs det inte några möjligheter för jordbruket att få ut vad man på jordbrukarhåll ansåg berättigat. Inte heller lyckades det oss att utverka att överenskommelsen utformades på ett sådant sätt att flertalet jordbrukare kunde känna sig rättvist behandlade. Saken har dock nu förevarit. Överenskommelsen är ett faktum. Jag hör också till dem som anse, att man skall hålla träffade överenskommelser. Jag har här ingen anledning att närmare gå in på vad som hände när vi förhandlade om dessa ting.

I motionen söker man åstadkomma bättre möjligheter för en viss grupp av jordbrukare, för vilka man begär att medel skola utgå i form av producentbidrag. Det finns kanske anledning att fråga sig vad det egentligen är för skillnad mellan de resultat, som uppnåddes vid denna överenskommelse, och vad man här begär i motionen. Jag förmodar motionärerna tänkt sig att producentbidraget skulle utgå efter ungefär samma principer som nu tillämpas. Till de jordbrukare som få allra mest, utgår för närvarande producentbidrag med 80 kronor i kvartalet. Om nu motionärerna skulle få sina önskningar tillgodosedda beträffande en ökning av producentbidraget, så skulle resultatet bli en inkomsthöjning av 32 kronor per kvartal för jordbrukare, som inväga 2 000 kilo mjölk. Tillsammans med de förut nämnda 80 kronorna skulle, om producentbidraget kunde utnyttjas till fullo, hela summan bli 112 kronor per kvartal. Enligt överenskommelsen få sådana jordbrukare nu 10 kronor, plus de förut nämnda 80 kronorna, d. v. s. tillsammans 90 kronor. De jordbrukare, som få den alla största nyttan av den anordning motionärerna tänkt sig, erhålla alltså 22 kronor mera per kvartal, d. v. s. 44 kronor under hela den tid det här rör sig om. Jag undrar, om inte den överenskommelse, som är träffad och som har åstadkommit någorlunda ro på båda håll, är värd att accepteras! Jag är övertygad om att båda parter komma att förlora bra mycket mer än dessa 44 kronor per halvår, om man låter det gå till stridsåtgärder.

Herr Svensson i Ljungskile har sagt att man genom att ingå denna överenskommelse föregripit riksdagens beslut. Jag vill ingalunda vara med om att så skall ske. Riksdagen har väl sin fulla rätt att ta ställning till dessa frågor. Men det är min bestämda uppfattning, att om dessa frågor kommit inför riksdagen utan att överenskommelse förut varit träffad, så skulle det i riksdagen funnits majoritet för deras lösning efter den linje, som nu kommer att accepteras.

Det har i denna debatt ordats mera än vad hela saken förtjänar. Jag har en känsla av att en del inlägg i debatten tillkommit för att sprida oro i jordbrukarlaget. Jag tycker det är tråkigt att sådana inlägg förekommit.

Innan jag slutar vill jag säga några ord till jordbruksutskottets vice ordförande, som något berörde vilka det var, som anmält sig till inteckningar i dessa 20 miljoner kronor. Han sade att man från Norrland hade inkommit med begäran om inteckning. Detta är riktigt. Men man har från mejeriernas riksförening försökt tillgodose Norrlands speciella krav. Helt nyligen fattades också ett enhälligt beslut av representanter från olika håll i vårt land om att mejeriorganisationen skulle åstadkomma den förbättring som ansågs nödvändig för att få ro i de norra delarna av landet, där man kanske är mest aggressiv i sitt ställningstagande till dessa frågor.

Herr Andersson i Löbbo nämnde också att betodlarna hade anmält sig som inteckningshavare i dessa pengar. Jag kan inte för min del uttala mig om

Ytterligare anslag till prisreglerande åtgärder på jordbrukets område för budgetåret 1945/46. (Forts.)

huruvida de anmält sig som intektningshavare i dessa 20 miljoner kronor eller om de anmält sig ha krav på några nya miljoner. I varje fall begära väl icke betodlarna att de skola få täckning för mer än vad deras arbetares ökade arbetslöner motivera. Det sägs att de inte ens begära så mycket. De ökade betodlingskostnaderna uppgå till 19 öre per 100 kg, och betodlarna ha begärt 15 öre i kompensation. Denna fråga skall väl lösas inför annat forum, och jag skall därför icke här ta upp någon debatt på den punkten. Jag vill endast framhålla, att arbetskostnaderna vid betodlingen äro åtta—nio gånger större än vid spannmålsodlingen. Då nu lönekostnaderna för betodlingen redan förut äro stora, är det ganska naturligt att man från jordbrukarhåll anser att de ökade kostnaderna skola täckas.

Herr talman! Jag skall icke säga mera i denna sak. Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr **Sandberg**: Herr talman! Herr Andersson i Löbbo nämnde någonting om att man från norrlandshåll framfört vissa önskemål om att på något sätt av det extra stöd som givits jordbruket få en större anpart än vad som direkt genom ifrågavarande uppgörelse skulle komma denna landsdel till godo. Vad herr Andersson i Löbbo berörde är nog alldeles riktigt. Från norrlandshåll har nämligen missnöje yppats med den träffade överenskommelsen, och man har framfört vissa önskemål om justeringar av densamma.

I det tidningsmeddelande, som herr Andersson i Löbbo tydligen tänkte på, meddelades att RLF:s norrlandssektion haft ett sammanträde i Sollefteå. Man hade därvid fattat ett enhälligt beslut att begära Svenska mejeriernas riksförenings stöd för en aktion i syfte att skapa differentierad pristillämpning mellan norra och södra Sverige. Man hade därvid förslagsvis nämnt en ytterligare ökning om 2 öre per kg mjölk. I detta tidningsmeddelande heter det vidare, att norrlänningarna ansågo att jordbrukarna i södra Sverige kunde avstå en del av prisutjämningsbidraget på kött och fläsk, eftersom dessa bidrag gåvo mycket litet till Norrland med dess låga produktion. Därigenom skulle de norrländska mjölkproducenterna kunna få sitt mjölkpris ökat med exempelvis 2 öre per liter. Man ansåg emellertid möjligheterna att få regeringen att frånga sitt beslut vara mycket små. Därför ville man själv försöka åstadkomma en utjämning mellan Norrland och andra delar av Sverige genom en fördelning inom jordbrukets ekonomiska organisationer.

Jag skall icke yttra mig om denna sak i annan mån än att jag vill säga att tanken att åstadkomma en utjämning mellan de olika landsdelarna genom en viss clearing, ombesörjd av jordbrukets egna ekonomiska organisationer, i och för sig är mycket riktig. Det vore mycket lämpligt, om man kunde gå fram på den vägen i större utsträckning än vad som hittills skett. Detta skulle högst väsentligt underlätta statsmakternas uppgift.

Nu har det också fattats ett beslut, som i viss mån går i denna riktning, i det mejeriernas riksförening redan har tillerkänt mjölkproducenterna i Norrland ett visst högre avräkningspris på mjölken. Den ekonomiska innebörden av detta beslut torde vara att Norrland därigenom tillföres en summa på närmare ett par miljoner. Om man emellertid skulle sträcka sig så långt, som de här förut nämnda anspråken ango, torde det komma att medföra svårigheter i fortsättningen. Statsmakterna måste nog också ha sitt ord med i laget. Jag har för egen del den uppfattningen att lösandet av hela denna besvärliga fråga skulle i hög grad underlättas genom en mindre justering beträffande fördelningen av här ifrågavarande understöd. En höjning av producentbidragen kommer i all-

Ytterligare anslag till prisreglerande åtgärder på jordbrukets område för budgetåret 1945/46. (Forts.)

deles särskild grad Norrland till godo, eftersom jordbruket i denna landsända företrädesvis består av mindre brukningsdelar. En rättvis fördelning av stödet till jordbruket skulle underlättas genom ett bifall till det förslag som herr Svensson i Ljungskile här talat för. Jag har personligen mycket svårt att tro att den i reservationen föreslagna anordningen skulle medföra risk att det nyligen ingångna avtalet sattes ur kraft. Även jag anser att det är i högsta grad önskvärt att detta avtal består.

Herr talman! Jag skall inte längre ta kammarens tid i anspråk, utan jag vill med hänvisning till vad jag nu anfört hemställa om bifall till den vid utskottsutlåandet fogade reservationen.

Herr **Andersson** i Löbbo erhöll på begäran ordet för kort genmäle och anförde: Herr talman! Om jag skall uppfatta herr Sandbergs anförande som en replik mot vad jag yttrade, då jag hade ordet, vill jag säga, att herr Sandbergs anförande inte på något sätt motbevisar det resultat, som jag kom till. Vad jag gjorde gällande var ingenting annat än att om man tar en del av det belopp, som står till förfogande, och använder detta för lokala prisdifferentieringsbidrag, måste följderna bli att småbönderna inom andra delar av landet, där dessa bidrag inte komma att utnyttjas, få mindre betalt.

Så vill jag samtidigt säga ett ord till herr Norup. Han visste tydligen inte om betodlarnas krav på ökade priser för sockerbetorna skulle inräknas i dessa 20 miljoner kronor eller om det skulle fordras nya miljoner härför. Jag vill härtill bara foga den randanmärkningen att om det skulle vara fråga om nya miljoner, är saken så mycket värre. Jag kan nämligen inte tänka mig annat än att de förhöjda kostnaderna för den nya betskörden, som sockerbetsodlarna hänvisa till, icke äro av den storleksordningen, att de kunna beräknas överstiga den s. k. fyraprocentsregeln. De ökade arbetskostnaderna äro för övrigt redan inräknade på kalkylens kostnadssida.

Herr **Sandberg**, som jämväl på begäran erhöll ordet för kort genmäle, yttrade: Herr talman! Mitt anförande var inte tänkt som en replik till herr Andersson i Löbbo, fastän jag i viss mån tog hans anförande som utgångspunkt. Jag vill emellertid understryka att jag för min del drog en helt annan slutsats än herr Andersson i Löbbo ur de förhållanden, som vi båda berörde.

Vidare anförde:

Herr **Svensson** i Ljungskile: Herr talman! Jag vill säga några ord som avslutning för min del på denna debatt.

Herr Norup påstod att denna motion tillkommit för att sprida oro i jordbrukarläget. Vad har herr Norup vare sig för förutsättningar eller för rätt att uttala sig om de motiv, som äro bestämmande för andra människors handlingssätt? Om man vill påberda en människa att handla i det syftet att sprida oro och ställa till skadegörelse i ett eller annat avseende, då bör man väl åtminstone kunna påvisa att vederbörande ändrat ståndpunkt från den ena gången till den andra för att därigenom ständigt få tillfälle att fullfölja sina onda avsikter. Jag tror emellertid att den som följt med vad jag yttrat och i praktiken försökt göra i dessa frågor, både sedan jag kom in i riksdagen och tidigare, måste erkänna, att det legat en viss följdriktighet i mitt framträdande. Detta måste väl erkännas även av dem som icke dela min sakståndpunkt.

Herr Norup yttrade vidare, att de fördelar som småbrukarna skulle få genom ett bifall till reservationen skulle vara ytterst små. Detta skall jag villigt

Ytterligare anslag till prisreglerande åtgärder på jordbrukets område för budgetåret 1945/46. (Forts.)

erkänna. Men det är precis lika mycket eller lika litet för den ena parten som för den andra. Man kan när det gäller småbrukarna tydligen aldrig begära tillräckligt litet här i riksdagen för att man skall kunna få kraven genomförda.

Även i anledning av herr Liedbergs anförande skulle jag vilja komma med ett par rättelser och erinringar. Herr Liedberg påstod, att jag skulle ha sagt, att det vore felaktigt att traktorkostnaderna gingo ned och att det skulle ligga någonting orättmätigt häri. Detta har jag naturligtvis inte sagt. Det är enligt min mening glädjande att traktorkostnaderna minskar. Detta är en glädjande tendens beträffande alla omkostnadsposter överhuvud. Men om man får en stark minskning av en omkostnadspost, som ligger på en viss del av jordbruket, har man anledning att observera detta, när man bedömer hela problemet.

Sedan tog herr Liedberg dagens äggpris om 2,75 per kg som utgångspunkt för att förklara, att jag kommit med lösa antaganden och ohållbara påståenden beträffande äggpriserna. Herr Liedberg sade vidare att det var troligt att slutavräkningen för detta regleringsår kommer att visa att äggpriset icke varit så dåligt som man tidigare tycks ha förutsatt.

I den proposition som vi nu diskutera har bl. a. uppgivits att man ur konsumenternas synpunkt räknar med att priset på ägg skall minska levnads-kostnadsindex med en enhet. Prissättningen på fläsk och — om jag inte minns fel — kalvkött beräknas höja index med en halv enhet. Detta skulle således betyda, att man räknar med att priset på ägg skulle väga dubbelt så tungt som prishöjningen på fläsk och gödkalv. I jordbrukarnas föreningsblad och andra tidningar har man kunnat inhämta vilka oerhörda risker som tydligen förelegat för en överproduktion och prisfall på ägg. Nu visar dagens situation att faran inte var så stor. Jag har emellertid hela tiden hävdat, att det borde finnas möjligheter att hålla äggpriset. Enligt min uppfattning skulle det behövas mycket små exportkvantiteter i vissa situationer för att styra detta pris. Jag tror därför inte att man med fog skall kunna använda de senaste erfarenheterna på äggmarknaden som ett argument emot min uppfattning.

Jag skulle även vilja något beröra statsrådet Strängs yttrande. Jag tycker att hans ton ibland är litet onödigt högdragen. Här äro vi nog lika goda kålsupare allihopa och var och en har väl rätt att säga sin mening.

Jag fick nu förebråelser för att jag gjorde ett par små randmärkningar till den för nästa år träffade överenskommelsen. Denna överenskommelse finns emellertid intagen i samma protokoll, som det vi nu här diskutera. Det ligger således ganska nära till hands att man berör även nästa års överenskommelse.

Sedan statsrådet Sträng på det viset undervisat mig om hur jag bör uppträda i debatten, lämnar han ett exempel på hur han själv för egen del kan uppträda. Han sade, att jag gick till storms mot ledningen för den organisation som jag tillhör. Han syftar då på småbrukarförbundet. Jag vet inte varifrån statsrådet har inhämtat dessa för mig märkliga upplysningar. Om statsrådet a priori går ut ifrån att den som är ordförande för en organisation även är identisk med dess ledning, då kan han möjligen dra de slutsatser som han här gjort. Småbrukarförbundet har emellertid inte tagit ståndpunkt i detta ärende. Både ordföranden och sekreteraren i förbundet, som råkat hamna i olika ståndpunkter i denna fråga, ha handlat som riksdagsmän och ha icke gått organisationens speciella ärenden.

Det har under debatten här framhållits, att man givetvis måste ta hänsyn till den överenskommelse som träffats. Även jag är för min del villig att erkänna rimligheten härav. Jag tycker emellertid, att det jämförelsevis obetydliga ändringsförslag, som vi här kommit med, är skrivet under stort hänsynstagande till den träffade överenskommelsen.

Ytterligare anslag till prisreglerande åtgärder på jordbrukets område för budgetåret 1945/46. (Forts.)

Konsekvenserna av många av de åsikter, som här i kväll framförts av motståndarna till reservationen, äro egentligen rätt »livsfarliga» för det fortsatta parlamentariska arbetet. Från alla håll erkänner man visserligen att riksdagen formellt har rätt att fatta vilket beslut den vill. Men man är snabb att tillägga, att det skulle vara förfärligt äventyrligt om riksdagen icke till alla delar godkände den träffade överenskommelsen. Herr Liedberg påstod till och med att det skulle vara ruinerande för alla förhandlingar, om man efteråt skulle kunna ändra på detaljer. Man ifrågasätter således icke riksdagens rätt, men förutsättningen för att förhandlingar sådana som dessa skola kunna föras är att riksdagen godkänner vad Kungl. Maj:t beslutat. Statsrådet Sträng var inne på ungefär liknande tankegångar. Han bestred icke riksdagens formella rätt att handla som den ville, men han förklarade att det skulle vara mycket olyckligt om man på någon punkt gick ifrån vad Kungl. Maj:t förut beslutat.

Det har under debatten vidare hänvisats till ett uttalande i överenskommelsen om att prisutjämningen borde läggas så, att den kom största möjliga antal jordbrukare till del. Jag vill då erinra om att den närmast till hands liggande tolkningen av riksdagens uttalande i fjol är, att det inrymmer en rekommenderande förhandlingsparterna ha emellertid i år enats om ett uttalande, som utsluter den närmast liggande konsekvensen av riksdagens fjolårsuttalande. Trots detta tillåter man sig emellertid framhålla, att det skulle vara ruinerande, om icke riksdagen till alla delar godkänt vad man kommit överens om vid dessa förhandlingar. Jag vill fråga statsrådet Sträng om det under sådana förhållanden verkligen är möjligt att utan reservation för riksdagens bifall träffa en dylik överenskommelse, som dock inrymmer krav på statsanslag om ca 150 miljoner kronor och i övrigt en hel massa detaljer om hur dessa pengar skola användas. Anser verkligen statsrådet Sträng att han kunnat sluta detta avtal på grundval av sin auktoritet för att sedan komma och säga att detta måste riksdagen till alla delar godkänna? Här tror jag att vi äro inne på en fråga av mycket stor principiell räckvidd.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr Liedberg: Herr talman! Jag vill gärna kvittera herr Svenssons i Ljungskile anförande, som ju knappast innebar någon polemik emot mina åsikter eller påståenden, med att inte polemisera ytterligare mot honom, ty det tycks ju inte behövas. Jag vill bara lägga en sak till rätta. Jag har naturligtvis aldrig påstått, att herr Svensson skulle anse att traktorkostnadernas nedgång var felaktig. Vad jag påstod var det som jag förmodar att herr Svensson anser, nämligen att konsekvenserna av traktorkostnadernas nedgång äro felaktigt behandlade i både jordbrukskalkyl och överenskommelse.

Beträffande äggpriset gläder det mig oerhört, att vi äro ense. Herr Svensson säger, att priset sjunkit alldeles som han förutsett, men att det skulle gå upp lätt nog bara man vidtog de rätta åtgärderna. Är det på det sättet få vi väl hoppas på en lycklig utgång av äggproduktionen med dess konsekvenser för det mindre jordbruket. Det få vi väl hoppas på tillsammans, herr Svensson och jag, och då finns det ingen anledning att under tiden, åtminstone så länge detta hopp varar, inför småbrukarna framställa saken på annat sätt.

Till sist vill jag gärna, i anledning av herr statsrådet Strängs redogörelse för vad vid avtalsförhandlingarna förekom, där herr statsrådet talade om att uttrycket generella prishöjningar eller omkostnadsminskningar var »i alla hänseelser en starkt hävdad uppfattning från jordbruksdelegerades sida», och vidare att det skrevs in på en uttrycklig önskan och begäran, bara säga att

Ytterligare anslag till prisreglerande åtgärder på jordbrukets område för budgetåret 1945/46. (Forts.)

Jag förmodar att herr statsrådet är ense med mig därom, att regeringen inte heller drev någon annan linje. Jag kan ju tillägga, att jag hela tiden hade den uppfattningen, att därom voro vi fullt ense, och att denna vår uppfattning tog sig detta uttryck i överenskommelsen skedde i fullaste samförstånd.

Herr statsrådet **Sträng**: Herr talman! Jag skall inte förlänga denna debatt med herr Svensson i Ljungskile så synnerligen mycket mera, även om det skulle finnas anledning till det.

Det är klart att jag har min uppfattning och herr Svensson har sin uppfattning om vårt sätt att argumentera. När herr Svensson behagade uttrycka det på så sätt, att jag hade benägenhet att undervisa, så vågar jag nog personligen ha en kanske subjektiv, men dock mycket stark uppfattning om att när det är fråga om att undervisa riksdagen, så ligger nog herr Svensson i Ljungskile några hästlängder före mig. Jag tycker att tendensen är mera accentuerad på den sidan än vad jag i min livligaste fantasi skulle kunnat förnä mig att prestera.

Jag vill beklaga, att mitt uttalande blev så missförstått från herr Svenssons sida. När jag talade om att han red till storms mot sin egen organisation, såg jag inte framför mig bilden av herr Svensson i Ljungskile och herr Andersson i Bussjö som några motståndare, utan jag såg framför mig herr Svensson i Ljungskile som representant för småbrukarförbundet opponera emot Sveriges lantbruksförbund i dess egenskap av huvudorganisation även för Sveriges småbrukarförbund. Jag har velat tillrättalägga detta. Jag tror emellertid inte att det var så många av kammarens ledamöter som missuppfattade mig så grovt som herr Svensson i Ljungskile gjorde i sitt anförande.

Jag skall gå herr Svensson till mötes såtillvida att jag anser, att riksdagen har inte bara formell utan även reell rätt att desavuera regeringen beträffande den förhandlingsuppgörelse, som regeringen har träffat med jordbrukarnas organisationer. Den saken var klar även när förhandlingarna fördes, men det bör ju inte vara överraskande, om jordbrukarnas förhandlare med åtminstone ganska stor säkerhet räknade med att den uppgörelse, som regeringen enhälligt skulle tillstyrka, borde också riksdagen kunna acceptera. Därmed är det ju inte sagt, att riksdagen under alla förhållanden skulle acceptera den, men det är klart att bakom uppgörelsen låg förhoppning om att så skulle ske. Jag har därför gärna velat understryka, att riksdagen inte bara har den formella utan även den reella rätten att desavuera uppgörelsen, men jag ville i mitt förra anförande också understryka, att jag tror det vore en olycklig utgång i det läge, som är rådande just i dag.

Herr Liedberg ställde allra sist en fråga till mig, om jag ansåg att principerna om de generella tilläggen voro lämpliga eller olämpliga. Ja, herr Liedberg, detta är en principfråga av sådan art, att jag föreställer mig att regeringen borde diskutera den inom sig. När frågan fördes fram vid förhandlingarna deklarerades det ifrån jordbrukarnas delegationer med all den emfas och all den kraft man kunde begära, att det riktigaste vore att kompensation borde ges efter generella linjer. Det är ju förklarligt, om regeringen efter detta mycket bestämda uttalande ansåg, att då man på jordbrukarhåll hade en så pass representativ och enhällig mening i denna principfråga, så fanns det andra saker att inrikta sin förhandlingsenergi på än att försöka få jordbrukarna att gå ifrån denna.

Herr **Liedberg**: Herr talman! Det var ett litet missförstånd från herr statsrådets sida beträffande min fråga.

Ytterligare anslag till prisreglerande åtgärder på jordbrukets område för budgetåret 1945/46. (Forts.)

Jag tillät mig inte fråga, huruvida regeringen ansåg linjen lämplig eller olämplig, utan jag tillät mig fråga, om det inte var på det sättet, att herr statsrådet Sträng var ense med mig i den uppfattningen, att regeringen inte vid förhandlingarna drev någon annan linje. I vart fall var jag av den uppfattningen under förhandlingarna, att det som skedde, skedde i samförstånd.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet **Sköld**: Herr talman! Det kanske kan vara anledning att även en till, som har deltagit i förhandlingarna från regeringens sida, här säger ett ord i denna sista fråga.

Det är inte roligt att fördjupa sig i vad som förekommit vid förhandlingar, ty det är alldeles riktigt som här sagts, att sedan överenskommelse är träffad skall man stå för den. Men det bör ändå klargöras, hur läget var.

Från jordbrukarnas sida ställdes kravet om 3 öres förhöjning per liter mjölk. Vi förklarade från regeringens sida, att vi icke kunde acceptera detta utan måste ha frihet att lägga kompensationen där den med hänsyn till folkförsörjningen var nödvändigast, och att vi därför förbehöllo åt regeringen och livsmedelskommissionen fria händer. När jordbrukarnas förhandlare kommo under fund med att på den punkten var regeringen alldeles bestämd, ställde, såsom också herr Liedberg antydde i sitt anförande, jordbrukarnas delegationer kravet på att om de nu släppte tanken på att kompensationen enbart skulle gälla mjölken, så ville de dock ha fastslagit, att kompensationen skulle utgå genom prisstegringar eller prissänkningar, som kommo så många jordbrukare som möjligt till godo och som skulle vara av allmän natur. Det kan inte ha undfallit herr Liedberg, att från regeringens sida då visades intresse för en diskussion även av andra möjligheter, t. ex. producentbidrag, och jag tror inte att herr Liedberg har glömt, hurusom ordföranden vid förhandlingarna med något förvånade ögon frågade, om detta var jordbrukardelegationens enhälliga mening. Det är alldeles klart, såsom statsrådet Sträng här påpekade, att sedan vi hade fått detta besked från jordbrukarna, att detta var deras enhälliga mening, så intogo vi efter överläggning den ståndpunkten, att det i så fall inte var möjligt eller lämpligt eller för förhandlingarnas gång riktigt att vi skulle fortsätta att diskutera den saken, utan vi accepterade det framställda önskemålet.

Härmed förklarades överläggningen avslutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 14.

Föredrogs jordbruksutskottets utlåtande, nr 30, i anledning av väckt motion om utredning och förslag angående statsbidrag till rensning av vattendrag, som icke företages i anslutning till redan fullbordade torrlägningsföretag.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 15.

Försäljning från Havstena nr 7 och 9 i Skövde. Föredrogs jordbruksutskottets utlåtande, nr 31, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning »av» Havstena nr 7 Grubbagården och Havstena nr 9 Storegården i Skövde stad.

I en till riksdagen den 15 februari 1946 avlåten, till jordbruksutskottet hänvisad proposition, nr 88, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för samma dag, under

Försäljning från Havstena nr 7 och 9 i Skövde. (Forts.)

punkt 6:o föreslagit riksdagen medgiva, att, sedan från kronoegendomarna 1 mantal Havstena nr 7 Grubbagården och 1 mantal Havstena nr 9 Storegården i Skövde stad avstyckats vissa salulotter, dessa på angivna villkor finge försäljas till staden.

Enligt Kungl. Maj:ts berörda förslag skulle försäljningen omfatta, dels av Havstena nr 7 Grubbagården hemskiftet (stadsägorna nr 264 + 265) om ca 9,10 hektar, skiftet Dälderna (stadsägorna nr 261 + 262 + 263) om ca 1,25 hektar och ängsskiftet (stadsägorna nr 260 + 266 + 267) om cirka 14 hektar för köpeskillingar av respektive 63 700, 2 050 och 14 350 kronor samt med tillträde den 14 mars 1946, dels ock av Havstena nr 9 Storegården hemskiftet (stadsägan nr 119) om cirka 22,70 hektar och ängsskiftet (stadsägorna nr 117 + 118) om cirka 15,60 hektar för köpeskillingar av 77 200 respektive 17 600 kronor samt med tillträde den 14 mars 1947.

Utskottet hemställde, att riksdagen i anledning av förevarande proposition måtte medgiva att, sedan från kronoegendomarna 1 mantal Havstena nr 7 Grubbagården och 1 mantal Havstena nr 9 Storegården i Skövde stad avstyckats vissa salulotter, vilka närmare utmärkts å två av distriktslantmätaren E. O. Janson upprättade kartor över egendomarna, följande lotter finge försäljas till Skövde stad, nämligen

dels av Havstena nr 7 Grubbagården hemskiftet (stadsägorna nr 264 + 265) om cirka 9,10 hektar och skiftet Dälderna (stadsägorna nr 261 + 262 + 263) om cirka 1,25 hektar för köpeskillingar av respektive 63 700 och 2 050 kronor samt med tillträde den 14 mars 1947,

dels ock av Havstena nr 9 Storegården hemskiftet (stadsägan nr 119) om cirka 22,70 hektar för en köpeskillning av 77 200 kronor samt med tillträde den 14 mars 1947;

allt under vissa av utskottet närmare angivna villkor.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Herr **Sundström** i Skövde: Herr talman! Det hade varit mycket önskvärt om jordbruksutskottet, när det behandlade detta ärende, hade varit lika känsligt för en ingången uppgörelse som det var när det behandlade ärendet i utlåtan-det nr 29.

Det förslag till försäljning, som utskottet här framlägger, är nämligen ifrån stadens synpunkt synnerligen oförmånligt i jämförelse med den uppgörelse, som domänstyrelsens representanter ha kommit till vid förhandlingar med stadens drätselkammare. Det är väl nu ingen, som har propositionen till hands, men därav framgår att värderingen av dessa två gårdar jämte en, som såldes i fjol, genomfördes i ett enda sammanhang, och slutresultatet blev för kronans del synnerligen förmånligt. Dessa tre gårdar voro nämligen taxerade till 78 000 kronor, och salusumman slutade på 270 000 kronor, alltså $3\frac{1}{2}$ gånger taxeringsvärdet. Det skulle då, när en så förmånlig uppgörelse hade träffats, varit ganska naturligt att den hade genomförts i sin helhet. Men vad är det nu som har inträffat? Jo, det har hänt att inte mindre än omkring 30 hektar av detta område och därtill det område, som i fråga om prissättningen var för staden förmånligast, ha utbrutits ur det hela, varigenom den prissättning, som genomförts för området i övrigt, har blivit snedvriden på ett för staden mycket oförmånligt sätt.

Jag kan inte finna, att det ligger den minsta rättvisa i att på detta sätt behandla ett ärende, i synnerhet som det inte kan vara något som helst intresse för statsverket att på ett orimligt sätt driva upp jordvärdena i en stad eller ett tätbebyggt samhälle. Det borde tvärt om vara önskvärt för statsverket att

Försäljning från Havstena nr 7 och 9 i Skövde. (Forts.)

se till, att jordvärdena även för städernas del hållas så rimliga som möjligt, ty annars blir det ju, med den bostadssubventionspolitik som föres, inte annat än att det man får in i form av ökade jordvärden, får man ge ut i form av ökade bidrag till bostadsproduktionen. Jag kan således inte finna annat än att det här har varit mycket litet skäl att frångå den uppgörelse, som har träffats, och förhindra staden att erhålla de ängsskiften, som tillhöra de båda gårdarna.

Men jag vill se saken även ifrån en annan synpunkt, trots att tiden lider, och det är att genom att man tar bort dessa ängsskiften, så ha möjligheterna att driva dessa gårdar såsom jordbruk i oerhörd grad försämrats. Det beslöts för 14 dagar sedan en ny lag, varigenom städerna skulle vara skyldiga att på de jordbruk, som finnas och bedrivs inom deras område, hålla ekonomibyggnader och se till att jorden icke vanhävdas. Om denna lagstiftning kan man ha delade meningar, men den är för närvarande ett faktum. Det kommer att innebära, att staden på dessa gårdar säkerligen får uppföra ekonomibyggnader till ett värde, som sannolikt inte understiger 100 000 kronor. Kronan överlämnar nämligen byggnaderna i ett sådant skick, att såväl mangårdsbyggnaden — fast det har mindre betydelse — som framför allt ekonomibyggnaderna äro praktiskt taget fallfärdiga. Då inträffar det förhållandet, att trots att vi säkerligen under många år framåt nödgas driva dessa gårdar såsom jordbruk och hålla dem med ekonomibyggnader, fräntagas dessa 30 hektar, som utgöra den betesmark, som gör gårdarna överhuvud taget i någon mån räntabla från stadens synpunkt. Genom bortfallet av dessa ängsskiften kommer arrendevärdet för dessa gårdar att i mycket hög grad sjunka. Då är man således i den situationen, att en lag föreskriver mycket dryga pålagor i form av byggnadsskyldighet, men när man skall köpa dessa gårdar av kronan, då vidtages det sådana åtgärder, att möjligheterna att förränta det nedlagda kapitalet starkt förminskas. Här är återigen ett bevis på att man ofta får göra den iakttagelsen, att den högra handen inte vet vad den vänstra gör.

Nu anför utskottet, jag vågar säga en hel massa svepskäl, för att bevara dessa ängsskiften i statens ägo i fortsättningen. Man säger, att inom överskådlig tid skulle staden ej behöva denna jord. Ja, men det veta väl varken vi eller jordbruksutskottet något om! Vi som äro erfarna kommunalmän ha reda på att vid nästan varje inköp av mark, som ligger på något avstånd från stadens centrum, kommer alltid en del klokt folk med den invändningen: det finns ingen anledning att köpa detta jordområde, ty det kommer under överskådlig tid inte att behöva utnyttjas. Och vad händer i de allra flesta fall? Jo, kanske redan inom 1, 2 eller 3 år är det ett livsvillkor för städerna att äga just dessa områden, som några år tidigare ha förklarats icke på något sätt behövas. Den omständigheten att vi i en skrift ha medgivit, att något omedelbart behov av denna mark inte föreligger, innebär givetvis inte att det på något sätt skulle föringa värdet för stadens del att behärska och äga detta område i en mycket snar framtid. För övrigt ligger detta område ungefär lika långt ifrån stadens centrum som hemskiftena till dessa båda gårdar. Avståndet från stadens centrum till detta område är endast 3 km. Var och en förstår, att det för staden måste framstå såsom ett utomordentligt värde att behärska, äga och förfoga över ett område av denna storleksordning så nära centrum. Vi veta ju allesamman, som ha någon erfarenhet av hithörande frågor, att det tid efter annan yppar sig förhållanden som göra det mycket värdefullt och önskvärt för ett samhälle att äga ett dylikt sammanhängande område.

Nu står det också i utskottets betänkande, att staten skulle ha visst behov av att fortfarande äga detta område. Det skulle vara mycket intressant att veta, vilket statligt behov som skulle bli tillfredsställt genom att staten avstår

Försäljning från Havstena nr 7 och 9 i Skövde. (Forts.)

från att sälja det. Det kan väl inte gärna tänkas annat än att det fortfarande skall vara som det är: en betesmark, som utarrenderas på ungefär samma villkor som tidigare. Att det skulle föreligga någon plan på att göra några stora statliga anläggningar på området är åtminstone för mig fullständigt förborgat.

Sedan kommer utskottet också med en antydan om att vissa delar av området äro ur geologisk synpunkt så intressanta att det bör naturskyddas. Tror någon, att staden har det ringaste intresse av att vandalisera ett ur geologisk synpunkt intressant område? Anser någon här i kammaren, att det inte är lika säkert, att området blir naturskyddat, om det är värt att skyddas, om staden äger det, som om staten äger det? Hittills har staten varit ägare, men det har inte vidtagits några som helst åtgärder för att få det naturskyddat. Däremot ha vi vid underhandlingar med representanter för domänstyrelsen framhållit, att det gäller ett geologiskt så värdefullt landskap, att det bör fridlysas. Vi skulle förverkliga denna tanke, därest vi bleve ägare till detsamma.

Jag kan sålunda inte finna minsta fog för utskottets avstyrkande av denna försäljning, som Kungl. Maj:t för sin del har ansett skälig. Jag kan för min del inte erinra mig, att det under den tid jag har suttit här i kammaren har förekommit, att man på detta sätt styckat två gårdar och frånrövat dem två för deras ekonomiska drift mycket värdefulla områden och sedan sålt återstoden till sådana priser som det här gäller, men hindrat köparen att få viktiga, men lägre värderade områden.

Jag vet mycket väl, att första kammaren redan har följt utskottets förslag. Jag ber emellertid, herr talman, att få yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag sådant det är framställt på s. 28 i propositionen nr 88.

Herr **Andersson** i Lööbo: Herr talman! Jag skall börja med att fråga: varför är Skövde stad så angelägen om att förvärva jord? Jag kan inte förstå annat än att det är därför att staden för framtiden vill ha tillgång till tomtmark för såväl bostads- som industriell bebyggelse. Jag har synnerligen svårt att tro, att staden skulle önska förvärva mark enbart för att driva jordbruk. Av herr Sundströms anförande framgick emellertid, att han lägger stor vikt vid detta. Då han polemiserade mot utskottets motivering, kan jag erinra om att Skövde stads drätselkammare själv uttalat — och herr Sundström har också i sitt anförande givit uttryck åt den åsikten — att även de delar av fastigheten, som utskottet nu föreslår skola försäljas, inte anses komma att bli bebyggda inom den närmaste tiden. Herr Sundström räknar med att dessa fastigheter skola komma att utgöra en jordbruksfastighet, och han är angelägen om att denna fastighet får tillgång till betesmarker.

Jag vill i korthet erinra om några saker. Föregående års riksdag sålde till staden en del av dessa fastigheter, nämligen hemskiftena till Havstena nr 4, omfattande 8,4 hektar. I år föreslår utskottet, att hemskiftena till Havstena 7 och 9 om tillsammans 24 hektar skola försäljas till Skövde stad. Om detta förslag följes av riksdagen, förvärvar staden under dessa båda år sammanlagt 33 hektar tomtmark från kronan. De båda ängsskiften, som Kungl. Maj:t jämväl har föreslagit till försäljning, omfatta ca 29 hektar och ligga något längre bort än hemskiftena. Om drätselkammarens uppgift att bebyggelse på hemskiftena inte kan ske under den närmaste tiden och herr Sundströms uppgift att staden blir nödsakad att bygga ladugård på dessa hemskiften äro riktiga, behöver följaktligen staden inte på lång tid de längre bort liggande ängsskiftena för tomtexploatering — om den saken tycker jag man knappast behöver diskutera. Om utskottet föreslagit, att områdena skulle försäljas till någon enskild person, skulle jag kunna förstå herr Sundströms farhågor, men det har inte utskottet gjort. Jag

Försäljning från Havstena nr 7 och 9 i Skövde. (Forts.)
tror inte att han med fog kan göra gällande, att riksdagen någonsin har behandlat Skövde stad illa då det gällt tomtförsäljningar.

Herr Sundström frågade vidare, vartill utskottet tror att staten skall kunna använda de områden utskottet vill att staten skall behålla i stället för att sälja. Domänstyrelsen har framhållit, att de möjligen i framtiden kunna användas för något statens eget ändamål. Det kan hända, att det ändamål domänstyrelsen vid detta tillfälle närmast tänkte på inte längre är aktuellt. Trots detta är det inte otänkbart, att det, med den utveckling Skövde stad undergått och med tanke på de regementen och allmänna inrättningar som finnas där, inom en inte allt för avlägsen framtid kan uppstå behov för staten att disponera tomtmark i Skövdes närmaste omgivningar.

Härtill kommer ett annat skäl till att utskottet inte kunnat tillstyrka försäljningspropositionen i dess helhet, nämligen att en del av ängsskiftena är mycket intressant ur geologisk och botanisk synpunkt och att denna del därför bör bli föremål för naturskyddande åtgärder. Utskottet föreställer sig, att dessa lika bra — jag skall inte säga bättre för att inte såra Skövde stad — kunna vidtagas av staten som av staden. Om herr Sundström avser att dessa områden i fortsättningen skola användas till betesmark, bli de inte naturskyddade på det sätt jag för min del anser att de borde bli. För den händelse riksdagen följer utskottets förslag, kan jag efter vad som förekommit inte tänka mig annat än att domänstyrelsen är angelägen att se till, att områdena i fortsättningen bli naturskyddade och inte utsättas för den vandaliserande betesgång de hittills varit utsatta för. Då som sagt stadens drätselkammare framhållit, att staden för närvarande icke behöver förvärva dessa områden för tomtexploatering, och då områdena, om riksdagen följer utskottets förslag, inte försäljas, utan fortfarande bibehållas i statens ägo, räknar jag som självfallet, att om det hastigare än vad herr Sundström och jag i dag kunna förutse skulle inträda ett behov för Skövde stad att förvärva jämväl dessa områden möjligheterna till att göra detta stå kvar. Jag tror inte att staden på något sätt behöver riskera, att det allmänna härvidlag kommer att uppskörta vederbörande köpare. Jag bör kanske nämna, att då några ledamöter av utskottets andra avdelning i fjol besökte Skövde — själv hade jag inte tillfälle att vara med — och besiktigade de områden som då såldes till staden, gjorde de gällande, att det var en mycket human köpeskilling det allmänna betingade sig. Jämfört med vad staten betingat sig då vissa andra städer köpt mark, föreföll den vederbörande delegater vara rätt låg.

Första kammaren har redan godkänt utskottets förslag, och jag tror andra kammaren har all anledning att göra detsamma. Skulle andra kammaren fatta beslut i överensstämmelse med herr Sundströms yrkande, måste såvitt jag förstår följden kunna bli, att inte heller försäljningen av hemskiftena kommer till stånd. Jag hemställer om bifall till utskottets förslag.

I detta anförande instämde herr *Gustafson* i Vimmerby.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet **Sköld**: Herr talman! Liksom herr Sundström i Skövde blev jag ganska överraskad över den hemställda jordbruksutskottet gjort. Herr Andersson i Löbbo har här gjort en ganska lång utläggning om vad Skövde skulle kunna använda dessa områden till. Är det icke ganska naturligt, att städer och kommuner försöka skaffa sig mark även i sina ytterområden för att kunna möta en oförutsebar utveckling? Jag tycker det är fullt förstäeligt, att Skövde stad vill köpa dessa områden. Låt mig emellertid se saken ur kronans synpunkt.

Jordbruksutskottet föreslår, att vi skola sälja hemskiftena till Skövde stad,

Försäljning från Havstena nr 7 och 9 i Skövde. (Forts.)

som skulle använda dem till jordbruk, medan vi skulle behålla ängsskiftena. Om, som herr Andersson i Löbbo säger, Skövde stad inte har något intresse av att få dessa ängsskiften, därför att det kommer att dröja länge innan utvecklingen gått så långt, att de behöva tas i anspråk, vill jag fråga: vad skall staten ha dem till? De höra inte längre till något jordbruk. De komma att utgöra några tunnland som ligga skilda från annan kronojord och som inte kunna användas på annat sätt än att de utarrenderas utan byggnader. Det kan enligt min mening inte vara någon ekonomisk fördel för staten att behålla ängsskiftena, när staten säljer hemskiftena.

Det statliga ändamål, som spökar i jordbruksutskottets utlåtande, har jag undersökt — det är givet att jag inte skulle ha föreslagit att ängsskiftena skulle säljas, om kronan hade behov av dem. Det har någon gång kastats fram ett påstående, det är svårt att säga i vad syfte, att staten där skulle bygga en sinnesslöanstalt eller ett sinnessjukhus. Jag har frågat de socialvårdande myndigheterna, om det överhuvud taget finns några sådana planer, men jag har fått beskedet att det finns det inte.

Låt mig till slut tala om naturskyddssynpunkten. Det är riktigt, att området i fråga är säreget, och det är ju mycket önskvärt, att det åtminstone i vissa delar kan bevaras i sitt ursprungliga skick, men vem har lättast att anlägga naturvårdande synpunkter på detta: Skövde stad, där området ligger, eller staten, som ju inte har någon naturskyddsorganisation på platsen? Varthän skulle det bära, om staten upprätthöll naturskyddsorganisationer på ett otal små områden, spridda över hela landet? Jag måste för min del säga, att området inte kan försäljas till någon annan än Skövde stad, ty vi kunna ju inte själva företa någon statlig tomtexploatering, och inte heller vilja vi sälja området till någon privat exploatör. Då det är så uppenbart, att det ändå förr eller senare måste säljas till Skövde stad, kan jag inte förstå, varför jordbruksutskottet inte gått med på att sälja det nu lika väl som om något år.

Herr **Andersson** i Löbbo: Herr talman! Till statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet vill jag framhålla, att domänstyrelsen för sin del har varit synnerligen tveksam och ifrågasatt, att ängsmarkerna åtminstone tills vidare borde bibehållas i allmän ägo. När nu Skövde stad inte kan påvisa, att den har något omedelbart behov av området annat än möjligtvis som betesmark, kan jag inte förstå, varför det allmänna under sådana förhållanden skulle avhända sig detsamma.

Jag har tidigare i dag givit uttryck åt den uppfattningen, att staten bör vara försiktig med försäljning av kronojord. Det är mycket möjligt, herr statsråd, att området inte bör försäljas till någon annan än Skövde stad, och jag vill visst inte rekommendera, att försäljning sker till någon annan köpare. När statsrådet talar om statens svårigheter att sköta små naturskyddsområden vill jag erinra om att vi här i landet ha flera nationalparker, varav åtskilliga äro synnerligen små och till vilka staten är ägare. Någon olägenhet härav har ej försports. Utskottet har, som jag förut nämnde, kommit till den bestämda uppfattningen, att staten i nuvarande läge icke bör avhända sig ängsskiftena, utan låta frågan om försäljning av dessa anstå.

Jag kan ej förstå, varför det skulle vara så svårt att förvalta dessa ängsskiften, ty domänstyrelsen har på ett som jag tror skickligt sätt hittills gått i land med sina många uppgifter. Jag tror inte man behöver hysa några som helst farhågor för att den inte skall klara den inte alltför betungande uppgiften att i fortsättningen förvalta även dessa små områden.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet **Sköld**: Herr talman! Utskottets ärade vice ordförande kan väl inte här hävda den principiella ståndpunkt

Försäljning från Havstena nr 7 och 9 i Skövde. (Forts.)

som uttryckts i jordbruksutskottets utlåtande nr 22, eftersom det nu gäller försäljning till en kommun och det i det nämnda utlåtandet uttryckligen sades, att restriktionerna inte gälla vid försäljning till kommun.

Jag vill vidare tillägga en sak, som jag glömde att säga i mitt senaste anförande. Herr Andersson i Löbbo tror, att hela förslaget faller, om andra kammaren inte fattar samma beslut som första kammaren. Första kammaren har emellertid delvis bifallit Kungl. Maj:ts proposition, och om andra kammaren bifaller densamma oförändrad, är jordbruksutskottet skyldigt att försöka företa samma sammanjämkning.

Herr Andersson i Löbbo: Herr talman! Jag skall icke taga upp någon juridisk tvist med statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet om hur det kommer att gå, för den händelse kamrarna fatta olika beslut. Jag måste dock tills vidare hävda den meningen, att har en kammare avslagit yrkandet om försäljning av två jordområden, kan icke samma kammare under samma år fatta ett rakt motsatt beslut.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet Sköld: Herr talman! Vi skola väl icke fortsätta denna konstitutionella diskussion. Men Kungl. Maj:t har icke föreslagit försäljning av dessa jordområden vart för sig, utan Kungl. Maj:ts förslag är sammanhängande, och första kammaren har delvis bifallit detta. Andra kammaren kan helt bifalla det. Då har ingen kammare avslagit Kungl. Maj:ts förslag, och alltså kan en sammanjämkning ske.

Herr Andersson i Löbbo: Herr talman! Bara ett par ord, och det är det, att första kammaren dock har, herr statsråd, avslagit den del av den kungl. propositionen, som avser försäljning av ängsskiftena.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till Kungl. Maj:ts förslag i ämnet oförändrat; och fann herr talmannen den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Andersson i Löbbo begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren beträffande jordbruksutskottets förevarande utlåtande nr 31 bifaller Kungl. Maj:ts däri omförmälda förslag oförändrat, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets hemställan i nämnda utlåtande.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavos 67 ja och 64 nej, varjämte 9 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit Kungl. Maj:ts förslag i ämnet oförändrat.

§ 16.

Föredrogs andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande, nr 9, i anledning av väckt motion angående utbildningen av tandtekniker och tand-sköterskor.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 17.

Föredrogs andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande, nr 10, över motion om nya direktiv för socialvårdskommittén m. m.

Motion om nya direktiv för socialvårdskommittén m. m.

I en inom andra kammaren av herr *Persson* i Stockholm m. fl. väckt motion, nr 22, vilken hänvisats till dess andra tillfälliga utskott, hade hemställts, »att nya direktiv av sådant principinnehåll som förordats i denna motion utfärdas för socialvårdskommittén och i tillämpliga delar även för andra utredningar, vilka syssla med socialpolitiska frågor, samt att riksdagen uttalar önskemålet om att socialvårdskommittén genomför sitt arbete i högsta möjliga arbetstakt, så att riksdagen snarast lämnas tillfälle att fatta beslut i fråga om revision av fattigvårdslagstiftningen».

Utskottet hemställde, att motionen II: 22 ej måtte till någon andra kammarens åtgärd föranleda.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Herr *Persson* i Stockholm: Herr talman! Den nuvarande socialhjälpens med dess organisation kan närmast karakteriseras med fyra ord, nämligen orden planlös, splittrad, ineffektiv och dyrbar. Det var därför i och för sig en alldeles befogad åtgärd, regeringen vidtog, när den för snart nio år sedan tillsatte socialvårdskommittén och gav denna kommitté i uppdrag att utarbeta förslag till en revision av fattigvårdslagstiftningen, till en effektivisering av de socialpolitiska stödåtgärderna, till en ändrad fördelning av socialvårdsutgifterna mellan stat och kommun och — det icke minst viktiga — till en samordning av socialvårdens olika grenar.

Det skall villigt erkännas, att socialvårdskommittén ställdes inför uppgiften att arbeta i en djungel. Det är svårt att tänka sig någonting mera förvirrat och tilltrasslat än den svenska socialhjälpens organisation, ekonomiseringsgrunder och bidragsföreskrifter. Men just på grund av detta förhållande borde socialvårdskommittén enligt vår mening ha börjat med att utarbeta en plan, som syftat till en verklig samordning av socialhjälpens olika grenar, vilken plan sedan socialvårdskommittén själv och andra utredningar, som syssla med socialpolitiska utredningar, haft att följa. Hade så skett, hade man kanske sluppit se det sista plottret, som kommit från utredningar, vilka syssla med socialpolitiska frågor; jag syftar närmast på befolkningsutredningens förslag om införande av barnbeklädnadsbidrag och uppdelande av barnen i två kategorier, rabattbarn och — vad skall jag säga? — kortfria barn.

Det är beklagligt och samtidigt belysande för det svenska utredningsväsendet, att socialvårdskommittén, trots att den haft över åtta år på sig, icke har mäktat åstadkomma någon planmässighet i arbetet för reformering av den sociala hjälpen. Enligt de reformförslag som hittills framlagts skall egentligen allt bli vid det gamla i fråga om plotter och splittring.

Mot detta tillstånd ha vi nu i den motion som behandlas ställt förslag om att 1) samhället skall garantera den som av någon anledning icke kan eller får utnyttja sin arbetskraft i förvärsarbete ett godtagbart existensminimum som laglig rätt, 2) socialhjälpens skall effektiviseras, förenklas och förbilligas genom att de nu så många olika sociala hjälpgrenarna samordnas såväl centralt som lokalt och genom att staten övertager ekonomiseringen av socialhjälpens, varvid kommunerna skola bli i huvudsak de kontrollerande och verkställande organen. De reformförslag, som hittills avlämnats eller signalerats, stå i motsättning till de av oss förordade framgångslinjerna. Bidragsbeloppens storlek bestämmas fortfarande godtyckligt utan att vare sig utredningsorganen eller statsmakterna våga sig på försöket att giva ett auktoritativt svar på frågan:

Motion om nya direktiv för socialvårdskommittén m. m. (Forts.)
vilket belopp erfordras som inkomst för att en medborgare skall kunna leva ett ur såväl fysiska som psykiska hälsosynpunkter godtagbart liv? Fortfarande skall det finnas ett flertal centrala ämbetsverk som syssla med sociala hjälpåtgärder. Från vart och ett av de centrala verken skall sedan i fortsättningen liksom hittills en hel härskara av nämndsledamöter, assistenter, kuratorer och kontorsfolk, som syssla med en speciell del av socialhjälpshjälpen, breda ut sig över landet. Kostnaderna för socialvården skola fortfarande belasta medborgarna på ett ojämnt och orättvist sätt dels genom att de i större eller mindre grad läggas på kommunerna och dels genom att särskilda försäkringsavgifter skola uttagas för pensionering, för arbetslöshetsförsäkring, för sjukförsäkring, för olycksfallsförsäkring och kanske ännu fler kommande försäkringar. De nu aktuella sociala reformplanerna äro ju på sitt sätt mycket omfattande. Hela socialhjälpens har lagts i stöpsleven, men man ämnar väl egentligen stöpa om den efter samma former som tidigare. Vi ha alltså föreslagit, att existensminimum vid inkomstbortfall skall tillförsäkras alla medborgare, att socialersättningen skall utgå efter enhetliga grunder, att staten skall bli huvudman för socialhjälpens och att denna skall ekonomiseras genom en efter rättvisa grunder utformad beskattning. Fördelarna för folkflertalet av sådana anordningar måste vara uppenbara för alla, och sådana beslut skulle lösa många problem och avskaffa många missförhållanden. Det skulle, för att nämna några exempel, medföra, att social trygghet skulle skapas för medborgarna, att godtyckliga förfaranden skulle över hela linjen ersättas med lagstadgad rätt, att det sociala reformarbetet skulle kunna fullföljas oberoende av den långvariga procedur som den nya kommunindelningen säkerligen kommer att innebära. Socialhjälpens omkostnader och löner skulle vidare kraftigt kunna minskas. Ät socialvårdspersonalen skulle ges större möjligheter att ägna sig åt människovårdande verksamhet. Hemortsrättsbestämmelserna, hemsändandet av hjälpbehövande, tvångsintagning på fattigvårdsanstalter, kommunalmäns tragikomiska äktenskapsförmedling i syfte att kommunerna skola slippa undan fattigvårdskostnader och de förnedrande fattigvårdsprocesserna — allt skulle kunna slopas. Det hårda skattetrycket i fattiga kommuner skulle lindras, de ekonomiska bördor, som socialreformerna måste medföra, kunde på ett rättvist sätt fördelas på medborgarna att bäras allt efter deras ekonomiska bärkraft. Frågan om att höja socialhjälpensnivån skulle, om våra tankar bleve verklighet, kunna bli en ekonomisk och politisk fråga, vars lösning på ett smidigt sätt kunde anpassas till sådana faktorer som nationalinkomstens ökning och den ekonomiska demokratiens utveckling.

Vi ha föreslagit, att riksdagen skulle hemställa till Kungl. Maj:t, att nya direktiv av sådan principinnehåll som förordats i motionen utfärdas för socialvårdskommittén och i tillämpliga delar även för andra utredningar som syssla med socialpolitiska frågor. Vidare ha vi föreslagit, att riksdagen skulle uttala önskemålet, att socialvårdskommittén genomför sitt arbete i högsta möjliga arbetstakt, så att riksdagen snarast möjligt kunde lämnas tillfälle att fatta beslut i fråga om en revision av fattigvårdslagstiftningen.

Utskottet har märkligt nog icke funnit lämpligt att infordra yttrande från någon annan institution än den, vars verksamhet vi önska korrigerad. Utskottet har nöjt sig med att fråga socialvårdskommittén vad den tycker om våra förslag. Och naturligtvis tycker socialvårdskommittén illa om dem, och naturligtvis föreslår kommittén, att motionen icke skall föranleda någon riksdagens åtgärd. Något annat var väl icke att vänta. Men argumenten för detta yrkande från kommitténs sida äro, även om de förefallit utskottet tillräckligt starka, enligt min mening svaga. Kommittén har icke kunnat förneka, att de av oss nämnda fördelarna skulle följa av en reformering av socialhjälpens enligt i

Motion om nya direktiv för socialvårdskommittén m. m. (Forts.)

motionen föreslagna riktlinjer. Tvärtom förklarar kommittén att den kan sluta sig till den kritik, motionärerna riktat mot ett kommunalt handhavande av en hjälp som syftar till att trygga medborgarna vid inkomstbortfall. Och kommittén anför vidare, att intet kan finnas att erinra mot försäkringsformens ersättande med ett system med direkta understöd. Men sedan åberopar kommittén något som den kallar för den sanktion av försäkringsprincipen, som statsmakterna sedan årtionden givit. Har då icke socialvårdskommittén uppmärksammat, att dess uppgift var att framkomma med förslag till något bättre än vad statsmakterna hittills givit sin sanktion till? Vidare talar kommittén om vissa mystiska psykologiska faktorer. De där psykologiska faktorerna innefatta föreställningen om att den som erhåller hjälp från samhället skulle kunna känna sig mera tillfredsställd, om han erlagt vissa bestämda premier. Då skulle han få en känsla av att ha gjort rätt för sig, menar man. Nog har en folkpensionär också av i dag känslan av att ha gjort rätt för sig, rätt för folkpensionen som han får, och mera därtill. Men icke har han den känslan på grund av den egna obetydliga andel han i form av pensionsavgifter inbetalat till sin egen pensionering. Dessa avgifter skulle icke kunna ge honom mera än 167 kronor per år. Han har denna känsla av rätt i alla fall på grund av att han givit sin arbetskraft och betalat sin skatt under sin krafts dagar.

Socialvårdskommittén anmärker mot motionärerna, att de skjutit fram fattigvården som en hörnsten i den sociala omvårdnaden. Anmärkningen är fullständigt oberättigad, vilket också måste framgå av yrkandet i motionen, att riksdagen skall uttala önskemålet, att socialvårdskommittén genomför sitt arbete i högsta möjliga takt, så att riksdagen snarast möjligt kan fatta beslut i fråga om att revidera fattigvårdslagstiftningen. Av innehållet i vår motion framgår, att vi önska denna revision så grundligt utförd, att intet skall finnas kvar av gammaldags och grymt fattigvårdsförfarande. Ty systemet i fattigvårdsförfarandet är innerst inne ett grymt system. Den grundval all socialhjälp vilar på skulle enligt vår mening raseras. Hittills har trots allt all socialhjälp vilat på fattigvården. Socialvårdskommitténs reformeringsprinciper leda däremot till att fattigvården kommer att behållas som grundval också i fortsättningen, och kommittén har för övrigt själv i sitt principutlåtande signalerat, att icke ens de oeffterättliga hemortsrättsbestämmelserna är man inställd på att avskaffa. Så kan icke heller ske så länge man motsätter sig förslaget att staten skall bli huvudman för socialhjälp och så länge man motsätter sig förslaget på ett sådant sätt, att man envisas med att bygga reformförslag på spekulationen om att man genom att lägga kostnaderna i större eller mindre grad på kommunerna skall tvinga dessa att av ekonomiska eller skattegoistiska skäl hålla socialhjälpstandarden på lägsta möjliga nivå. Det är denna spekulaton som är orsak till det envetna fasthållandet vid att kommunerna, trots ojämnheten när det gäller att bära bördorna, skola bära dem. Och den metoden användes vid genomförandet av praktiskt taget alla reformer av social karaktär. Vi ha gång på gång i riksdagen fattat sådana beslut. Senast i dag har fattats ett tidigare påtalat beslut i samma riktning. Följden blir, att de ekonomiska bördorna fördelas ojämnt och att reformarbetet på ett farligt sätt kan bli misskrediterat bland massorna på grund av denna politik.

Utskottet avstyrker motionen med motiveringen, att det skulle för socialvårdskommittén, om den skulle få nya direktiv, försvåra och fördröja arbetet. Utskottet anser i stället, att först skall kommittén få slutföra sitt arbete och därefter skola riktlinjerna dragas upp för den framtida socialpolitiken och för samordningen av skilda socialhjälpsgrenar. Det blir så dags att centralisera då! Om man vill centralisera en organisation, brukar man icke först bygga på

Motion om nya direktiv för socialvårdskommittén m. m. (Forts.)
och konsolidera de enskilda delar man avser att sammanfoga till ett helt. Att göra så måste ju vara att börja i galen ända.

Jag ber, herr talman, att med hänvisning till vad jag anfört få yrka bifall till motionen nr 22 i andra kammaren. Jag förutsätter, att yrkandet kommer att avslås, men de i motionen framställda förslagen komma genom ett sådant eventuellt avslag icke att vara ur världen. Det programmatiska innehållet i motionen kommer att utvecklas i många olika sammanhang vid behandlingen av de reformförslag, om vilka riksdagen framdeles har att fatta beslut, och jag tvivlar icke ett ögonblick på framgången i det långa loppet för de linjer, som äro anvisade i denna motion. Jag tvivlar icke på den framgången, eftersom dessa linjer representera en förnuftig lösning av socialvårdsfrågorna.

Herr förste vice talmannen övertog nu ledningen av kammarens förhandlingar.

Fru Nordgren: Herr talman! Jag vill till herr Persson i Stockholm säga, att det är ganska sent att här komma med förslag till nya direktiv för socialvårdskommittén då ju kommitténs arbete i det närmaste är färdigt. Därutöver vill jag endast tillägga, att socialvårdskommittén har följt de direktiv kommittén fått av socialministern, när kommittén tillsattes.

Herr **Jansson** i Kalix: Herr talman! Då motionären klagar över att utskottet har vänt sig endast till socialvårdskommittén och inhämtat dess utlåtande över motionen, vill jag säga, att det ju beror på motionärernas yrkande om en revision av direktiven för kommittén. Om motionärerna yrkat på ett avskaffande av kommittén, hade vi givetvis icke kunnat vända oss till kommittén och begära dess utlåtande över förslag om dess eget avskaffande, men eftersom yrkandet gällde de direktiv, efter vilka kommittén hittills arbetat, är det helt naturligt att vi inhämtat dess utlåtande, ty om någon måste känna till om kommittén är i behov av nya direktiv, måste det vara kommittén själv.

Fru Nordgren har ju i egenskap av medlem i socialvårdskommittén påvisat, att motionärerna äro ganska sent ute, eftersom ju redan nu en del av kommitténs arbete är redovisat och vi t. o. m. på riksdagens bord fått resultatet av detta arbete. Vi ha inom utskottet den uppfattningen, att de synpunkter, som äro anförda av socialvårdskommittén i dess mycket utförliga utlåtande, äro bäriga på varje punkt och att de icke på något sätt ha jävats av den motion, som herr Persson m. fl. lagt fram i kammaren. När därtill kommer att utskottet finner, att vad som i motionen har yrkats beträffande en revision av fattigvårdslagen redan har tagits upp av socialvårdskommittén och det är meningen att redan i början av nästkommande år lägga fram ett förslag till ny socialhjälpslag, som skall ersätta den gamla fattigvårdslagen, kunna vi icke heller finna, att det på den punkten kan föreligga några skäl för riksdagen att nu begära nya direktiv och en ny utredning. När vi nått så långt, att utredningen är färdig att läggas fram, måste vi väl ändå vänta och se det samlade resultatet av socialvårdskommitténs arbete. Eftersom riksdagen dessutom 1945 uttalade som sin mening, att sedan socialvårdskommittén redovisat sitt arbete, det inom departementet borde sättas i gång med en planläggning av vad som framkommit under kommitténs arbete och att det vidare skulle uppdragas riktlinjer för den framtida socialpolitiken, så måste ju utskottet säga, att vi böra ha tid att genomföra det ena beslutet, innan vi äro beredda att riva upp saken och kasta oss in på någonting nytt, på något så pass svävande som det förslag, som är framfört i herr Perssons m. fl. motion.

Jag ber, herr förste vice talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Motion om nya direktiv för socialvårdskommittén m. m. (Forts.)

Herr **Persson** i Stockholm: Herr talman! Fru Nordgren anser att vi äro väl sent ute med vår motion. Ja, nog är det sent, men när skulle det kunnat göras tidigare? Kom ihåg, att vi ha väntat i åtta långa år, innan man fick se så pass utformade förslag från socialvårdskommitténs sida, att man fick klart för sig, vart den syftade. Tidigare hade vi endast Kungl. Maj:ts direktiv att rätta oss efter, och dem hade vi icke så mycket att invända emot. Men vi anse, som jag också framhållit i motionen, att kommittén icke följt direktiven från Kungl. Maj:t på ett sådant sätt som varit önskvärt, kanske beroende på att dessa direktiv ändock voro för vaga. Därför tro vi, att det skulle vara bra med nya och klarare direktiv.

Herr **Jansson** i Kalix menar, att vi skola vänta och se resultatet av det hela. Skall man, om man av redan avlämnade förslag kan se, att det hela pekar åt skogen, sätta sig ned och vänta att det skall komma fler förslag med samma inriktning, innan man försöker åstadkomma en ändring? Slikt våld mot all övertygelse kan väl icke vara nödvändigt, även om man är en aldrig så utpräglad parlamentariker.

Det gläder mig emellertid, att herr **Jansson** i Kalix bedyrar, att om det blir fråga om ett förslag om att avskaffa socialvårdskommittén, den icke skall vara ensam om att få avge yttrande. Det kan ju vara bra, för den händelse en sådan situation framdeles skulle uppstå, att man önskar väcka även en sådan motion. Men även om man nu ansåg sig böra remittera denna motion till socialvårdskommittén, vilket jag icke i och för sig gjort anmärkning mot, borde det väl icke ha hindrat, att man även remitterat den till några andra institutioner, alldeles särskilt som jag vet, att intresse för de linjer, som äro skisserade i denna motion, finns icke bara inom det parti jag representerar, utan att det intresset är väckt och finns icke minst hos socialpolitisk expertis och att det ju finns en hel del institutioner även utanför socialvårdskommittén, som omfatta sådan expertis.

Fru **Nordgren**: Herr talman! Jag vill erinra herr **Persson** om att det är ett par år sedan socialvårdskommittén avgav sitt förslag till sociala nämnder m. m., och att där uppdragets principlinjerna för hur man tänkt sig att socialvården skulle läggas upp. Det hade ju då varit möjligt för motionären att framföra sina önskemål om nya direktiv för kommittén.

Herr **Jansson** i Kalix: Herr talman! Med herr **Perssons** sätt att argumentera skulle jag också kunnat komma fram med ett sådant påstående som att herr **Persson** i dag ville yrka, att vi skulle bordlägga frågan om genomförandet av folkpensioneringen i enlighet med det av socialministern framlagda förslaget i avvaktan på en ny utredning. Jag misstänker, att om herr **Persson** skulle ställa ett sådant yrkande han icke skulle få folkpensionärerna bakom sig.

Herr **Persson** i Stockholm: Herr talman! Jag har i ett anförande tidigare i denna kammare, i anslutning till det program det där rörde sig om, klart och tydligt sagt ifrån, att trots att vi icke äro tillfredsställda med de principer, efter vilka hittills framlagda förslag utarbetats, vi icke vilja på något sätt förhindra genomförandet av en sådan reform som folkpensioneringsreformen. Vi komma väl att motionera i den frågan för att i görligaste mån bringa också den i samklang med de linjer vi företräda, men vi komma icke att försöka försena genomförandet av denna reform. Det är för många åldringar här i landet som med oro och spänning väntat på att det äntligen skulle bli resultat i den frågan för att vi skulle göra det. Men herr **Jansson** i Kalix är väl icke ovetande om att det återstår en hel rad reformer att genomföra, som icke ännu äro så konkret utarbetade som när det gäller folkpensioneringsreformen. För övrigt

Motion om nya direktiv för socialvårdskommittén m. m. (Forts.) skulle det väl också finnas tid att reformera en del av de förslag som skola komma på riksdagens bord i år, då man ju signalerar, att tiden för ikraftträdandet skall flyttas fram 2 å 3 år. Så alldeles hopplöst att rätta till det är det icke, om bara viljan finns hos dem som ha den beslutande makten i denna riksdag.

Härmed var överläggningen slutad. Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den i ämnet väckta motionen; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 17.

Motion angående förstatligande av AEG-koncernens och Elektriska AB Siemens företag i Sverige.

Föredrogs andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande, nr 11, över motion angående förstatligande av AEG-koncernens och Elektriska AB Siemens företag i Sverige.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid

Herr **Johansson** i Stockholm: Herr talman! Jag skall fatta mig kort, då utskottet visserligen avstyrker motionen men gör det med en hänvisning till att frågan kommer att ägnas uppmärksamhet vid den undersökning som regeringen redan låtit igångsätta. Jag betraktar detta som löftesrikt för de krav, som icke bara motionärerna utan också arbetarna i det berörda företaget ställt. Jag skall bara helt kort beröra remissinstansernas yttranden.

De flesta ha ju betonat, att det är önskvärt, att den verksamhet som ifrågasvarande företag bedriver fortsättes. En instans betonar dessutom, att det är önskvärt, att staten förvärvar ekonomiskt inflytande över företaget, och hänvisar till utredningen. En enda remissinstans, nämligen vattenfallsstyrelsen, anser emellertid, att ett statsföretag skulle ha mycket svårt att bära sig i en sådan rörelse som det här är fråga om. Jag har rikt motsatt uppfattning. Vad exempelvis AEG beträffar har denna industri under många år under kriget nästan uteslutande arbetat med beställningar för försvaret av strålkastare och radiosändare, och det är också att förutse, att man under lång tid framåt uteslutande kommer att arbeta för allmänna företag såsom telegrafstyrelsen, statens järnvägar och spårvägarna. Vad är alternativet, om denna industri övergår i privat ägo? Den elektriska industrien är ju så gott som helt monopoliserad. AEG är det enda betydande företaget utanför. Om det skulle övergå i privat ägo, finns det risk för att monopolföretagen lägga sig till med patenten och lägga ned företaget och sedan diktera monopolpriser för de statliga beställarna. Det är säkert, att av dessa företag icke bara AEG utan också en del därmed besläktade alldeles utmärkt lämpa sig för förstatligande. Det är ett statsintresse av största vikt, att så sker, och dessutom kunna då arbetarnas erfarenheter i företaget utnyttjas på annat sätt än eljest. Dessa anse, att det nu är synnerligen illa planerat och att åtskilligt kan göras för en bättre planering.

Jag har, herr talman, såsom saken ligger till icke något yrkande men hoppas på ett positivt beslut som resultat av dessa undersökningar.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 18.

Föredrogs ett från första kammaren överlämnat protokollsutdrag, nr 309, innefattande inbjudan till andra kammaren att förena sig med första kammaren i dess denna dag fattade beslut, att särskilda utskottet skulle behandla jämväl Kungl. Maj:ts proposition nr 222, med anhållan om riksdagens yttrande angående avvecklingen av den allmänna omsättningsskatten, ävensom de ytterligare framställningar, som kunde komma att av Kungl. Maj:t eller i enskilda motioner göras i detta ämne eller andra i oskiljaktigt sammanhang därmed stående frågor; och beslöt kammaren antaga inbjudan.

§ 20.

Ordet lämnades på begäran till herr **Eriksson** i Stockholm, som yttrade: Herr talman! Jag hemställer att kammaren ville besluta, att tiden för väckande av motioner med anledning av Kungl. Maj:ts propositioner nr 211 och 220—237 skall med hänsyn till infallande helg utsträckas till det sammanträde som infaller näst efter tjugu dagar från den dag propositionerna i fråga avlämnats.

Denna hemställan bifölls.

§ 21.

Anmäldes och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från utrikesutskottet:

nr 156, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ratificering av vissa ändringar i stadgan för Internationella arbetsorganisationen;

från statsutskottet:

nr 157, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1945/46, i vad propositionen avser kommunikationsdepartementets verksamhetsområde;

nr 162, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1945/46 till anskaffande av apparatur m. m. för allmän skärmbildsundersökning;

nr 164, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag till vetenskapsakademien; och

nr 165, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1945/46, i vad propositionen avser folkhushållningsdepartementets verksamhetsområde;

från bevillningsutskottet:

nr 163, i anledning av väckta motioner om hävande eller begränsning av den för staten gällande skattefriheten i fråga om kommunal fastighetsskatt;

från bankoutskottet:

nr 143, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 22 december 1939 (nr 895) angående rätt för Konungen att meddela särskilda bestämmelser om riksbankens sedelutgivning och bankrörelse m. m.;

nr 144, i anledning av framställningar angående pensioner eller understöd åt vissa i statens tjänst anställda personer m. fl.; och

nr 145, i anledning av väckt motion angående f. lokomotivföraren K. H. Karlssons pensionsförmåner;

från jordbruksutskottet:

nr 146, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående disponerande av avkastningen av statens hästavelsfond m. m.;

nr 147, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för försök med täckdikningsmaskiner m. m.;

nr 148, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till odlings- och byggnadshjälp åt innehavare av odlingslägenheter m. fl.;

nr 149, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1945/46, såvitt angår jordbruksärenden;

nr 150, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till bidrag för anläggande av gemensamma tvättrinättningar på landsbygden;

nr 151, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bemyndigande att försälja viss kronan tillhörig fast egendom;

nr 152, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av två allmänna arvsfonden tillfallna fastigheter;

nr 153, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa kronoegendomar m. m.;

nr 154, i anledning av väckta motioner angående anslag för bidrag till arvoden åt skolläkare vid lantbruks-, lantmänna- och lantushållsskolor;

nr 155, i anledning av väckta motioner angående anslag till fraktlindring för frukt till Norrbottens och Västerbottens län;

nr 158, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till lindring i mindre bemedlades kostnader för djursjukvård;

nr 159, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för tilläggsbidrag till vissa statsunderstödda torrlägningsföretag; och

nr 160, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare anslag till prisreglerande åtgärder för budgetåret 1945/46.

Vidare anmäldes och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från första lagutskottet:

nr 171, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående provisorisk förbättring av löneställningen för präster; samt

från andra lagutskottet:

nr 166, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med anhållan om riksdagens yttrande angående vissa av Internationella arbetsorganisationens konferens år 1945 vid dess tjugosjunde sammanträde fattade beslut;

nr 167, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 2 § 1—6 mom. och 3 § 1 mom. lagen den 27 juni 1902 (nr 71), innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar;

nr 168, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om radioanläggningar m. m.;

nr 169, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 22 juni 1945 (nr 384) med särskilda bestämmelser angående gäldande av ersättning enligt allmänna förfogandelagen m. fl. lagar; och

nr 170, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om tillägg till slutstadgandet i lagen den 20 oktober 1939 (nr 732) med särskilda bestämmelser angående tillfällig vattenreglering.

Slutligen anmäldes och godkändes riksdagens kanslis förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 179, angående en översyn av riksheraldikerämbetet;

nr 180, angående räntan å byggnadsförskott ur kyrkofonden; och

nr 181, angående en redogörelse över svenska handelsflottans förluster under andra världskriget av människoliv och egendom.

§ 22.

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 12.47 på natten.

In fidem
Gunnar Britth.